

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

IX. Bind.

Holstebro — Struer — Vinderup — Hjerm
Vemb — Lemvig

1917.
NATIONAL-FORLAGET
INDEHAVER: S. SCHIØNNING
KØBENHAVN-BRØNSHØJ.

JYDSKE BYER OG DERES MÆND

HOLSTEBRO BY

Eftertryk af Tekst og Billeder forbydes

Hansen & Jacobsens Bogtrykkeri, Næskov

JYDSKE BYER OG DERES MÆND

J. Aldal:

Holstebro By.

1917.

National-Forlaget.

Indehaver: S. Schønning,

København – Brønshøj.

Holstebro Købstad.

Holstebro er ældst og tidligst *Storaaens By*. Byen ved Vade- og Overfartsstedet, der hvor de mange og lange Veje krydses, som fra Arilds Tid har dannet Bindeled mellem de vestjydske Landsdele.

20 km fra Storaaens Udmunding i Nissum Fjord breder Aadalen sig ud mellem høje, stejle Skrænter. Her paa den flade Dalbund har den vandrige Strøm spaltet sig i to Løb, der bugter sig om de saakaldte Svinevige. Her flyder Vest fra *Vejen Aa* ud i det venstre Hovedløb. Og her optager den østlige, mindre vandrige Arm *Lægaard Bæk*, der risler gennem Anlæggets Dalfure med de træklædte Skrænter, den idyllisk liggende *Lægaard Mølle* og *Lystpavillonen*. Ovenfor Møllen er Bækken med „Damme“) og Damsbaand“, som det hedder i gamle Dokumenter, stemt op til den anselige Mølle-dam, hvorfra Forvandet strømmer ud over Møllehjulet, medens Bagvandet skummende fluser ud under Stigbordet nedenfor Spidalsdal, saa Bækken med et tvespaltet Vandbaand omslynger den side Holm, hvorpaa Møllen og Pavillonen ligger, for atter at samles under den høje Anlægsbro. Som et glimtende Sølvbaand væver Bækken nede under en Klynge Træer sine hvide Perler i Storaaens Østarm, der nu tager Fart bagom Østergades Haver og ud for „Broholm“ styrter sig brusende i det forladte Hovedløb umiddelbart foran Storbroen.

Staar man oppe paa Bjærgmandsbakke eller paa Bakke-skrænten ude ved Lunden, 1 km Sydøst for Byen, har man den bedste Oversigt over disse lunefulde Aaløb, der atter

*) ∩: Dæmning.

samler sig i en rolig, lige Strøm nede under Storbroen og derfra flyder videre, kranset af Nørrelands Haver og Sønderlands græsklædte Brinker. Sommersøndage eller ved Friaftens Tide glider Baadene med glad Ungdom eller hyggelige Familiegrupper op og ned ad Storaas Vande, eller Lystfiskeren lader sin Medestang vippe fra en af de snart mange Broer over Løbene.

Fra Bakkerne Sydøst for Holstebro har man ogsaa den smukkeste Udsigt over selve Byen, der set herfra en Foraars- eller Sommeraften frembyder det hyggeligste Billede af en dansk Provinsby. Thi vel er Holstebro Omegn i det hele ensformig, — lidet afvekslende Agerland mod Nord og Øst, opdyrket eller endnu lyngklædt Hede ikke langt borte i Syd og Vest. Men Byens nærmeste Omgivelser, for hvis Forskønnelse der er gjort meget saavel af Naturen som af dens Indbyggere, er venlige og smilende og henrykker ofte den overraskede fremmede.

Men er Holstebro Storaaløbenes og den smilende Storaaldals By, er den ikke mindre *de mange Vejes By*.

Ved Nørreport (Nørregades Begyndelse) samles fire Landeveje: Hovedlandevejen fra Struer, den gl. Struervej over Hjerme, der gaar i eet med Stationsvejen, Skivevej og Lægaardvej, der alle som Fangearme strækker sig ud i Byens bedste Opland. I den modsatte Bydel, ved det gamle Bomhus ved Sønderport løber Ringkøbingvejen, Skernevejen og Herningvejen — alle Hovedveje — sammen som i et Brændpunkt. Fra Øst kommer Hovedlandevejen fra Viborg ad den smukke Indkørsel mellem den gl. og den ny Kirkegaard og byder vejfarende en prægtig Udsigt over Byen fra Østerport fremover og Galgebakkerne helt ude i Vest. Endelig samles ved Vesterport — Byens kedeligste Indgang — Landevejene fra Lemvig og fra Vem i Frøjkvej, der her ved Skolegades Begyndelse løber i eet med Døsvej, Sognevej for den vestlige Del af Maabjerg.

Disse mange og lange Vejes Krydsning ved Overfartsstedet over Storaalen er Oprindelsen til Holstebro, der første Gang nævnes i historiske Aktstykker 1274 (udtrykkelig som Købstad første Gang 1287). Dens Beliggenhed paa et stærkt befærdet Sted og midt i det middelalderlige Hardsyssel gjorde det naturligt, at Sysseletinget holdtes her. Endnu høres stundom Sysseletinget om Pladsen tæt ved Vesterport, hvor der var Markedsplads fra 1840—1870, og hvor nu Alderdomshjemmet

ligger. I 1870 indrettedes den nuværende Markedsplads til Flokstude og afløste senere helt den gamle.

Byens Navn staves i de middelalderlige Dokumenter: Holstatbro (1274), Hwolstathbro (1287), Holzstathbroo (1340), Holstethbro (1350), Holthzbro (1403). Foruden mange andre „lærde“ Tydninger har man af Formen Hwolstathbro villet udlede Navnet af Byens Beliggenhed paa et hult og sidt Sted; eller m. a. O., ligesom den Klerk, der skrev Hwolstadbro i 1287, har man troet, at Byen havde faaet sit Navn af, at den laa i et Hul. Men Bynavnet staves almindelig og vist altid fra Aar 1500 Holstedbro(e) eller Holstebro(e), som ogsaa betegner Udtalen, der sikkert aldrig har været Hwolstedbro. Holstebro er altsaa = Broen ved Holsted, der fremkommer som Landsbynavn ogsaa andetsteds om noget højtliggende Byer ved Aa-Overgange (t. Eks. Holsted ved Susaaen, og Stationsbyen Holsted ved Holsteda Øst for Esbjerg); det kommer af oldnordisk *hol* (isl. *holl*) = Høj, Bakkekam og *stad* (isl. *stadr*) = Sted. Oprindelsen til Holstebro er efter alt at dømme denne:

En Landsby eller Bebyggelse i Maabjerg Sogns sydøstlige Del, oppe paa Storetoft (nu Gartner Steffensens og Præsteboligens Have) og i den øverste Del af Vestergade, har, da der kom Bro ved Overfartsstedet over Storaæn, efterhaanden trukket sig ned til nuv. Stor- og Brotorv; Husrækker med Hjælpere ved Overfarten, Handelsfolk og Haandværkere er opstaaet langs Vejene, der fra Nord og Syd førte ned til Aæn ∅: den første Begyndelse til Nørregade, Østergade og Sønderlandsgade. Landsbyen Holsted er saaledes bleven til Købingen Holste(d)bro, der rimeligvis har faaet Købstadsrettigheder som saa mange andre ved Midten af 13. Aarh.*). Holstebro har dermed ogsaa faaet sine Bymarker udskilt af Maabjerg Sogn, der i øvrigt den Dag i Dag helt omslutter Nørreland, idet Lægaard Mølle, ja endog den Tunge Jord, hvorpaa Pavillonen i Anlæget ligger, endnu hører til Maabjerg. Paa lignende Maade maa søndre og vestre Bymarker og Heder (de sidste nu Plantager) være indvundet til Sønderland fra Tvis, Idum og N. Felding Sogne. Kun i det sidste har atter Vejen Mølle, der kiler sig ind ligesom Lægaard Mølle, kunnet værne sig mod at komme under Hol-

* Sml. Ringkøbing, opr. Rindumkøbing, af Landsbyen Rindum; Løgstør (∅: Løgstedøre) paa Øren, den flade Strand, opr. tilhørende Landsbyen Løgsted osv.

stedbro lige til April 1910, da det Matr.-Nr., hvorpaa Vejen Mølle ligger, indlemmedes i Købstaden.

Forbindelse med Omverdenen.

— — — Ved Midten af det 19. Aarh., da Holstebro i øvrigt nævnes som uanselig, omend den efter Nymindegabs Lukning og Agger Kanals Sejlbarhed havde taget Luven fra den tidligere Konkurrent Ringkøbing, tog Sejlforholdene paa Limfjorden Opsving, og Forbindelsen med Struer lettedes, da der i 1852 oprettedes en regelmæssig *Person- og Brevpost* mellem Holstebro og Ladepladsen der nede ved Fjorden, hvor Holstebro Købmænd fra gammel Tid havde Handelsrettigheder. Et mindre Dampskib gik allerede fra 1843 fra Aalborg til Struer. I 1854 fik Holstebro Kommunalbestyrelse efter Ansøgning Postvæsenet til at oprette en *Dampskibsforbindelse* fra Struer til København til Post-, Person- og Vareførsel.

Allerede forinden (1853) var man i Holstebro begyndt at arbejde paa Anlæg af en *Havn ved Struer*. Efter at Borgerrepræsentationen havde faaet Indenrigsministeriet til at afholde Omkostningen ved Tegning og Overslag og tilladt at Udgifterne til Havneanlægget maatte afholdes ved Laan, nedattes en Komité til Havnens Opførelse, bestaaende af Konsul *H. P. Rygaard*, Toldkasserer *Schou*, Prokurator *Repsdorph* og Købmand *M. Schou*, der kom til det Resultat, at Havnen kunde anlægges for 12,000 Rdl. I Maj 1854 besluttede Kommunalbestyrelsen at gøre Indstilling til Ministeriet i Henhold til afholdt Licitationsforretning, og i Marts 1855 drøftede man de af Premierløjtnant *Hoskjær* affattede Konditioner for Havneanlægget og tilhørende Tegninger og Overslag. Tilsynet med Arbejdet overdroges til *Hoskjær*.

Til at bestride paaløbende Udgifter ved Havnearbejdet laantes foreløbig 5000 Rdl. af Holstebro Sparekasse, og hos det Clasenske Fideikommis optoges hertil efter langvarige Forhandlinger dels med Indenrigsministeriet, dels med Fideikommiset et samlet Laan paa 17,000 Rdl., saa det oprindelige Overslag (12,000 Rdl.) overskredes med 5000 Rdl. Først den 19. Januar 1857 gaves Kommunalbestyrelsen Obligation for det sidste Beløb som Rest af „det kontraherede Laan af 17,000 Rdl.“

»Holstebro *Havn ved Struer*« blev saaledes anlagt i 1855 —56; den var bestemt for 20 mindre Skibe, væsentlig Skon-

nerter, der sejlede paa Norge med Korn og Smør fra Købmændene i Holstebro og Struer, og som igen medtog Tømmer og Trælast derfra, og for Dampskibe, der sejlede paa Limfjordsbyerne og København. Havnens Indtægter var de første Aar 15—1700 Rdl.

Skønt Havnen var gjort 18,000 Kvadratalen større end oprindelig planlagt, steg Skibsfarten saaledes, at der allerede i 1867 foretoges den første Udvidelse med 3000 Kvadratfavne, hvilket Arbejde forestodes af Ingeniør *Obel* og udførtes af stedlige Haandværkere. Desuden købtes en Hestemuddermaskine for 3000 Rdl. + 750 Rdl. i Transport fra Kastrup ved København. — 1882 og 1884 skete ny Udvidelser og Forbedringer af Havnen ved Struer. Havne- og Bropengene steg nu til ca. 15,000 Kr. i de Aar, da Østersfiskeriet var knyttet til Struer. — I 1903 foretoges en ny stor Udvidelse, idet Arealet nærmest Overhoved Teglværk inddæmmedes, og Havnebassinerne uddybedes til 13 Fod. — Endelig i 1914 planlagdes den største Udvidelse hidtil efter Udkast af Ingeniør Professor *Schönweller*. Der skal uddybes i Havnen til 14 Fod, nye Kajer og Bolværker anlægges, og nye Vej- og Sporanlæg foretages m. m. Udgifterne til alt dette var anslaaet til 160—180,000 Kr. Men Verdenskrigen, som straks efter udbrød, volder, at Arbejdet skrider langsomt frem og næppe vil blive fuldført før efter Krigens Slutning, og at Udgifterne rimeligvis betydelig vil overstige Overslaget.

I Midten af 1850'erne foretoges ogsaa *de nye Vejanlæg* i Vestjylland under Ingeniørkorpsets Ledelse (Ingeniørkaptajn *Ravn* og dav. Premierløjtnant *Dalgas*). Saaledes aabnedes den ny Hovedlandevej mellem Holstebro og Struer for Færdselen 1855 (over Maabjerg, Sir og Vejrum i Stedet for den gl. Struervej over Hjerm). Omtrent samtidig var den ny Herningvej omlagt og førtes i mere lige Retning ind til Holstebro. Vejen til Ringkøbing blev anlagt 1855—56 og ført ligeløbende frem til Sønderport (den nuv. Bue mod Nord er en senere Omlægning, fordi Sønderport Holdeplads skulde ligge, hvor Vejen før gik),

De nye Veje og Vejforbedringer og Bytoldens Ophævelse i 1851 lettede selvfølgelig Adgangen til Byen og øgede i Forbindelse med den almindelige Fremgang i Landbruget Handelen med det store Opland, som dengang før Hernings og Struers Opkomst og Stationspladsernes Opstaaen strakte sig langt videre end nu.

1. November 1866 aabnedes *Jærnbaneforbindelsen mellem Struer og Holstebro*, hvorved den sidste By kom i umiddelbar Forbindelse over Viborg med den østjydske Længdebane, og „det bliver muligt at tilbagelægge Vejen herfra til Hovedstaden, over 50 Mile, i mindre end 16 Timer“, siger Holst. Avis i sin Omtale af Banens Aabning.

Først nogle Aar senere førtes den *vestjydske Bane videre til Ringkøbing*, hvortil Forbindelsen aabnedes 1875. — I 1873 gjordes der Forsøg paa at faa *Holstebro gjort til Knudepunktet paa Vestbanen*, og der blev af Byraadet sendt en Deputation til Jærnbanedirektionen i Aarhus og til København for at forhandle med Finansudvalget og Indenrigsministeren om Sagen; men man maatte allerede i Marts s. A. opgive at faa ændret Bestemmelsen om, at *Struer* skulde være Endepunkt. Mange hævdede ogsaa, at de mange Jærnbanefolk let kunde blive en Byrde for Kommunen (!)

Trods Fejlgreb og trods Oplandets Indsnævring i nyeste Tid er Holstebro dog gaaet stærkt frem i den sidste Menneskealder (Indbyggerantallet fordoblet siden 1890), takket være Omegnens tiltagende Opdyrkning, stærkt øgede Forbrug af Handels- og Industrivarer og ikke mindst Indbyggernes Driftighed, Flid og Forretningstalent, som præger Byens Næringsliv i de sidste 40—50 Aar.

Byens Styrelse (1869 1917).

Kommunale Foretagender.

Fra Januar 1869 afløste *Byraadet*, bestaaende af Borgmesteren (kst. Vilh. Schytte) og 7 Medlemmer, valgte af den almindelige Vælgerklasse og de højstbeskattede, den hidtidige *Kommunalbestyrelse*, fra hvilken foruden Byfogden flere af de valgte Medlemmer overgik.

Siden da har der i Holstebro været følgende Borgmestre, tillige Byfogder og Herredsfogder i Hjerm-Ginding Herreder:

H. N. Becker 1869—78.

Borup 1878—85.

d' Auchamp 1885—93.

A. Hänschell 1893—1900.

J. W. Jørgensen 1900—April 1910.

A. Bierfrennd siden Juli 1910.

Af mere kendte Byraadsmedlemmer, der 1869— ca. 1900 har indlagt sig Fortjeneste ved deres kommunale Virksomhed, kan nævnes Kancelliraad *Chr. Christensen* og Prokurator for *Brask* i Halvfjerdserne, Redaktør *V. F. Welsch* (indvalgt 1874, ude en Periode, derefter atter i Byraadet til 1905, † 1916), Sagsfører Bankdirektør *J. P. Aggerholm*, Groserer *Magnus Kjær* († 1893) og Hotelejer *L. Schaumburg**) og Branddirektør *Falbe-Hansen* († 1910) fra Begyndelsen eller Midten af Firserne og (med Undt. af *Magnus Kjær*, som kun sad i 4 Aar) i Halvfemserne, flere med Afbrydelser til efter 1900.

Redaktør V. F. Welsch.

I disse 30 Aar valgtes saa godt som udelukkende Byraadsmedlemmerne ud af Handelsstandens og de bedre stillede Haandværkere (af de sidste 1—2). Overslagene over Indtægter og Udgifter holdtes indenfor beskedne Grænser og i den lange Aarrække foretoges kun faa større offentlige Foranstaltninger og Nyanlæg. Redaktør *Welsch* var Ophavsmanden til de betydeligste kommunale Foretagender, som

*) Efter ham er Schaumburgs Vej ved Amtssygehuset opkaldt. S. døde 1899.

Fortsættelse af *Tilplantningen* i Sdr. Plantage og Paabegyndelsen og Fuldførelsen af Plantningen i østre Hede og den

Bankdirektør J. P. Aggerholm.

store Fælleshede omkring Galgebakken (Vestre Plantage); det var ligeledes Welsch, der som Formand for Skoleudvalget forestod Opførelsen af *Skolebygningen langs Danmarksgade: Nordside* (1886). — Det var bl. a. hertil det største Laan i disse Aar, 123,000 Kr. fra Landmandsbanken i København (1885), blev optaget. — Et Par Udvidelser af Havnen ved Struer skete 1882 og 1884.

Byraadet indførte 1874 en sparsom *Gadebelysning* med Olielygter, men *Gasværket*, der blev bygget

1881, anlagdes af et privat Konsortium (bl. a. Jærnstøber Leonh. Tang) og overtoges først 1905 af Kommunen.

Byraadets Forhandlinger omtales første Gang i Avisen den 21. Juni 1873, da der gives en ganske kort Meddelelse om, hvad der er forhandlet i Byraadsmødet for en Uge siden. Senere er der lignende korte Notitser (ikke Referater, vist Udskrift af de officielle Tilførsler i Protokollen). Der var aabenbart ikke større kommunal Interesse hos det brede Lag, hvad ogsaa Deltagelsen i Valgene viser.

Byens Næringsliv havde derimod en sund og kraftig Vækst i disse Aar, og Folketallet øgedes — hurtigere end i de daværende Nabo-Købstæder Ringkøbing og Lemvig — fra 2000 i 1870 til 2500 i 1880 — 3800 i 1890 — 5000 i 1901. Nye Gader skød frem, som Enghavevej og Danmarksgade, gl. Havegrunde ud til Hovedgaderne bebyggedes, og Byen forlængede sig Nord ud til Jærnbanestationen. Amtssygehuset opførtes 1894, og den amtskommunale *Tvangsarbejdsanstalt* ved Herningvejen (tidl. Fattiggaard) ombyggedes 1895—96.

Fra 1900 begynder det kommunale Liv og de kommunale Foretagender at tage Fart.

Den for Byen vigtige *Holstebro—Herning Bane* forberedes paa dette Tidspunkt, og i Januar 1900 vælger Byraadet Borgmester *Hänschell*, Bankdirektør *J. P. Aggerholm* og Redaktør *Welsch* til at henvende sig til Indenrigsministeren med Bøgøring om, at den planlagte Bane maa blive ført Vest om Byen med Holdeplads ved Sønderland. I December s. A. er Banesagen paa Brændpunktet, idet ikke blot Herning Banens Retningslinie (over Aarhus—Vildbjerg eller Ørre—Sinding), men ogsaa

Banegaardsspørgsmaalet i Holstebro (*Stoppested ved Sønderport og Hovedstationens Ombygning* paa samme Sted — eller kun een Banegaard nærmere Byens Midte) deler Byraadet og

Borgerne i skarpt stridende Parter. Ekstraordinære Møder, med A. Bierfreund som kst. Borgmester efter Hänschells Forflyttelse til Næstved, gaar Slag i Slag (28., 29. og 30. Decbr. 1900, sidste Dag baade Kl. 1 og 3) med hinanden modsigende Beslutninger og Telegrammer til Amtet. Holstebro tilbød at yde et Tilskud til Banens Anlæg af 40,000 Kr. De tre Venstremænd Sagfører *Berthelsen*, Malermester *Hansen* og Redaktør *Th. Nielsen* gaar imidlertid sammen med Sønderlandsmændene *Poul Andersen* og *N. Smidstrup* og sejrer saaledes over Nørrelandspartiet, hvis mest standhaftige Repræsentanter var *V. F. Welsch* og *J. A. Houmøller*. — Herning Banen, om hvis Retning Landsognene fremdeles stredes, blev aabnet for Samkvemmet 1904 og fik altsaa Holdeplads ved Sønderport, og den ny Banegaard blev opført paa den gamles Plads.

I 1904—05 forbereder Byraadet (samme Medlemmer som ovenfor nævnt og J. C. Sieburg, der havde afløst R. Aggerholm) Anlæg af et Vandværk og Overtagelse af det private Gasværk samt Indførelse af offentlig Kødkontrol, Foretagender, der vil medføre betydelige Udgifter. 18. Marts 1905 vedtog Raadet derfor at andrage Indenrigsministeriet om Til-

ladelse til at optage et Laan paa indtil 350,000 Kr. hos Kreditforeningen af Kommuner i Danmark.

I Mødet den 12. April 1905 godkendte Byraadet saa 3 foreliggende Overslag fra de nedsatte 3 Udvalg, hvorved besluttes: 1) Overtagelse og Udvidelse af *Gasværket* til 165,000 Kr. 2) Anlæg af et *Vandværk*, der vil andrage omtr. 156,000 Kr. 3) Opførelse af en kommunal Bygning (paa Kirkepladsen) til *Kæmnerkontor og Kødkontrol*, hvortil vil medgaa ca. 20,000 Kr.

Til Forretningsfører ved Gas- og Vandværket antoges Brandinspektør *Jessen*, som endnu leder de kommunale Værker. I hans Sted blev Malermester *O. C. Hansen* Brandinspektør, hvad han ligeledes har været siden. Den nuværende Kæmner *A. Wiim* tiltraadte sin Stilling i 1898 efter Kæmner Ramsings Død.

I Forhandlingerne om den gamle *Sognekirkes* Restauring og Udvidelse (1903—04) og senere om Opførelse af en helt ny Kirke paa den gamle Plads deltager baade det nyoprettede Menighedsraad og Byraadet, der i 1905 er kommen til det Standpunkt, at for det er Opførelsen af en ny Kirke Hovedsagen, dens Beliggenhed mindre magtpaaliggende, og senere garanterer for Laan til Opførelsen, dog ikke over $\frac{1}{3}$ af 100,000 Kr. — 1906—07 nedreves saa den gamle Kirke, den eneste Bygning i Holstebro, der gik tilbage til Middelalderen (opført i 14. Aarh.), og den ny store og smukke Sognekirke, der er en Korskirke med Taarn og højt Spir, opførtes med Længderetning i Nord og Syd efter Pladsens Form og indviedes den 1. Decbr. 1907.

Marts 1905 udtraadte Redaktør V. F. Welsch, der allerede 1901 havde begæret Udtræden af Skolekommissionen, af Byraadet, der takker for hans lange kommunale Tjeneste.

Ved Byraadsvalget den 3. Januar 1906 lykkedes det *Socialdemokraterne*, der hidtil ingen Repræsentanter havde haft i Borgernes Raad, efter en hidsig Valgagitation, der Valgdagen dreves ind i selve Valglokalet, at faa Redaktør *P. Andersen* valgt, og Købmand Johan Hansen manglede kun faa Stemmer. Højre indgav imidlertid Klage over Valget, og det lykkedes paa Grund af de begaaede Uregelmæssigheder at faa Valget kasseret af Ministeriet, efter at først Red. Andersen havde protesteret paa det kraftigste i flere Møder ved lange Protokolltilførsler, noget hidtil uhørt ved Byraadets Forhandlinger.

Ved Omvalget i Marts 1906 gik Højre og Venstre sammen om en fælles Liste, hvor de hidtil førende Mænd J. P. Aggerholm, Poul Andersen og J. A. Houmøller af Højre og Th. Nielsen af Venstre erstattedes med nye Mænd som Højremændene *P. K. Simonsen*, *J. C. Meinhardt* (der dog havde været med fra 1905 i det gl. Byraad) og *P. W. Agger* og Venstremændene Landinspektør *M. J. Rasmussen* og Læge *P. Gimsing*. Denne Fællesliste sejrede, og der kom ingen Socialdemokrater med i det ny Byraad, der sad fra April 1906—April 1910 og kun bestod af Højremænd og maadeholdne Venstremænd, — eller Delingen bestod oftere i „den kompakte Majoritet“ og „Danmarksgade-Partiet“, idet de fire i Danmarksgade boende Medlemmer, Borgmesteren, Agger, Rasmussen og Gimsing tit gik sammen.

Dette Byraad kom til at gennemføre større kommunale Foretagender end noget andet hidtil.

Foruden Videreførelsen af de Arbejder, der var vedtaget af det foregaaende Byraad, gik man i Lag med ny større Opgaver. Da Byen havde faaet Vandværk, nedsattes et Udvalg til at forberede Indførelsen af nye Kloakledninger og Indførelse af *W. C.-Systemet* (1906—07). Ligeledes vedtoges i 1906—07 Opførelsen af et *Elektricitetsværk*, der anlagdes i Tilslutning til de to andre kommunale Værkerovre paa Sønderland, og i Sommeren 1907 anlagdes Gade- og Husledningsnettet, saa det hvide Lys holdt sit Indtog i Byens offentlige Bygninger, Butikker og mange private Hjem hen paa Efteraaret. I de følgende Aar voksede Efterspørgslen efter Elektriciteten saa stærkt, at Værket svarede sig over Forventning og allerede maatte udvides meget betydeligt i 1913.

I 1906 rejstes paa Pladsen foran Raadhuset et *Mindesmærke* for den nylig afdøde *Kristian IX*, bekostet af Fabrikant *R. Færch*. Arkitekt Clemmensen, der forestod Opstillingen af den anselige Granitmur og Stenbænk, hvorover Busten hæver sig, indgav samtidig efter Byraadets Ønske Forslag til Forskønnelse og Omdannelse af *Raadhusets* Façade og Omdannelse af Trappeopgangen, hvortil Byen vilde afholde en Tredjedel af Udgifterne.

Først indfor Frederik VIII's Besøg i Holstebro i 1908 foretoges en indvendig Oppudsning og Forskønnelse af Raadhuset, særlig Byraadssalen. — I 1917 er man gaaet videre med Reparation og Omordning i Raadhuset, især ved Indretning af et Lokale til Politivagten og et særskilt Kontor

for Arrestforvareren (mangeaarig Arrestforvarer *Høft* afløstes i 1917 af *Guldberg*).

I 1906 forhandlede Byraadet og Amdsraadet om Opførelsen af et *Tuberkulose-Hospital* for Amtet; det opførtes i en Del af Anlægget i „Spedalsdal“ (el. Spedesdal, som det i Reglen udtales, s: Spitals- eller Hospitalsdal) og toges i Brug 1907.

Da det voksende Børnetal i Kommuneskolen gjorde, at Skolebygningen fra 1859 nede i Slagterigade og den nyere fra 1886 oppe i Danmarksgade var blevet for smaa, vedtog Byraadet i Begyndelsen af 1906 at afhænde den førstnævnte Bygning til Gæstgiver Sofus Knudsen, der dog udlejede 4 Klasseværelser til Skolebrug i et Aar, og i April s. A. besluttedes ved et Aastedsmøde paa Skolens Grund i Danmarksgade at opføre en *ny Borgerskolebygning*, en *Pedelbolig*, en *ny Gymnastiksal* og *Halvtage* til Børnenes Ophold i daarligt Vejr.

Imidlertid indstillede Skolekommissionen i Maj 1906 efter fremsat Ønske fra Lærerraadet, at der oprettedes en *Mellem-skoleafdeling* ved Borgerskolen, og i samme Byraadsmøde forelaa Tilbud ira Skolebestyrer Lillelund om Afstaaelse til Byen af *Realskolen*, som han et Par Aar før havde bortforpagtet af Helbredshensyn til Skolebestyrer Pinborg.

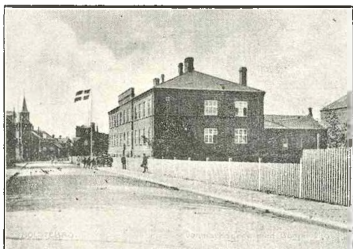
Der nedsattes saa et fem Mands Udvalg med Læge Gim-sing som Formand til *Skoleforholdenes Ordning*, og efter detes Forslag vedtog Byraadet i Juli at købe den private Realskole ved Nørreport med Inventar og Samlinger for højst 26,000 Kr. og 500 Kr. aarlig paa Livstid til Lillelund og Hustru eller længstlevende af disse. Købekontrakten underskrevs af Byraadet den 17. Oktober 1906, og i samme Møde aflagdes Beretning og Indstilling fra Udvalget for Skoleforholdenes Ordning, som forelagde til Afstemning 17 Indstillingspunkter, der vedtoges enstemmigt.

I Henhold hertil skulde der foruden de foran nævnte Nybygninger paa Skolens ved Køb udvidede Grund i Danmarksgade desuden opføres endnu en ny Skolebygning til Optagelse af *Mellem- og Realskolen*, hvortil saa godt som alle den private Realskoles Elever overførtes, idet Eleverne dog vedblev at gaa i den gl. Realskolebygning i Nørregade, mens Byggearbejderne stod paa.

Til at forestaa disse og Indlæg af Centralvarme og Sanitetsanlæg nedsattes et særligt *Byggeudvalg* med Køb-

mand J. C. Mejnhardt som Formand. Ved Siden af Grund- og Borgerskolens Overlærer skulde der ansættes en Overlærer for Mellem- og Realskolen, hvortil i August foresloges dav. Skolebestyrer Aldal i Saksøbing. I samme Byraadmøde vedtog man at optage et samlet kommunalt Laan paa 430,000 Kr. til Udgifterne ved Grundkøb, Opførelse af de nævnte Byggeforetagender og Anlæg til Skolernes Brug og til Elektricitetsværket med Ledninger m. m. Ved Indenrigsministeriets Skrivelse af 24. September 1907 tillodes det Byraadet at optage

et Laan paa 413,500 Kr. (hos Kreditforeningen af Kommuner i Danmark), idet Byen fik Lov til at forbruge et ved Ejendomsalg indvundet Beløb af 16.500 Kr.

Det kommunale Skolekompleks.

De ny Skolebygninger blev først færdige i 1908; den ny Borgerskolebygning toges i Brug i Februar, og Mellemkolebygningen og det ny store Gymnastikhus i Juni. Den 29. August 1908 foretoges Indvielsen under Ledelse af Skolekommissionens Formand Bankdirektør Aggerholm af Provst Møller; desuden talte Udvalgsformændene Dr. Gimsing og Købmand Mejnhardt samt Overlærer Aldal. Om Aftenen holdtes Fællesmaaltid paa Hotel Schaumburg af Byraad, Skolekommission og Skolernes Lærerpersonele.

Ved Byraadsvalget i Marts 1909 i Henhold til den ny Lov om kommunale Valg af 1908, der ophævede de to Vælgerklasser og indførte Forholdstalsvalg, fik *Socialdemokraterne* for første Gang fast Fod i Holstebro Byraad (5 Medlemmer), og næsten ingen af det forrige Byraad, der syntes mange at have været for flot, kom med i det ny (fra 1. April 1909—13)*). Skatteprocenten var ogsaa som Følge af de store Udgifter steget foruroligende, helt op til 12 pCt., og de

*) I Novbr. 1909 forhøjedes med Ministeriets Samtykke Medlemtallet fra 9 til 13 (foruden Borgmesteren).

borgerlige Medlemmer i det ny Raad fik væsentlig til Opgave at spare. Debatterne var ofte hidsige og trak ud til henad 12 Nat.

Dog udførtes i disse Aar enkelte ret betydelige Foretagender. I Stedet for det gamle Træbrodække over *Storbroen*, der stadig maatte istandsættes paa Grund af tiltagende Vognfærdsel, lagdes 1910 paa de gamle murede Bropiller en ny, 6 Alen bredere Bro af Hennebique-Beton med nyt Jærnrækværk og fire høje elektriske Standere, saaledes at Storbroen nu er 80 Alen lang og 18 Alen bred. Udgiften hertil, godt 25,000 Kr., afholdtes af Landevejsgadernes Kapital. Samme Aar foretoges en *Brolægning af Østergade* i hele dens Længde, hvortil optoges et Laan paa 15,000 Kr., og i Forbindelse hermed ombyggede og udvidede Amtet *Broen ved Anlæget* paa Holstebro—Viborg Landevej; den ny Bro opførtes ligesom Storbroen af Hennebique-Beton. En Del af *St. Jørgensgade* blev asfalteret, og der foretoges andre Gade- og Kloakeringsarbejder.

I 1909—10 førtes langvarige og til Tider hidsige Forhandlinger om Køb af en *Idætsplads* og dennes Beliggenhed, idet Socialdemokraterne og et Medlem af Venstre ønskede en Plads Vest for Byen, medens det øvrige Byraad og Skolekommissionens Flertal vilde have en Plads mellem Anlæget og Skivevej, som laa nærmere og lettere tilgængelig for Skolerne. Til sidst godkendte Ministeriet den sidstnævnte som Idrætsplads og ydede Halvdelen af Købesummen (10,000 Kr.), Pladsen blev saa indhegnet, og der opførtes et Hus til Omklædning og Bade, saa Byen fik en udmærket Sportsplads.

I 1911 opførtes et *offentligt Slagtehus*, hvortil ogsaa Kødkontrollen henflyttedes, ude mellem Struervej og Banegaardsterrænet. De til Kødkontrol hidtil benyttede Lokaler i den kommunale Administrationsbygning paa Kirkepladsen, er fra April i Aar (1917) omdannet til Brug for Forsørgelsesvæsenet, der nu ledes af *Forsørgelsessekretæren*; samtidig blev Kæmneren *Kommunebogholder*, den hidtidige Assistent blev *Kommunekasserer*, og der ansattes 2 nye Assisterter.

I Byraadet 1913—17 naaede Socialdemokraterne at blive det største Parti, 6 Medlemmer, som ogsaa findes i det i 1917 valgte. Højre har i disse to Byraad 4 Medlemmer og Venstre 3. De to borgerlige Partier har derfor i Raadet staaet sammen overfor det socialdemokratiske Parti.

Fraregnet *Udvidelsen af de kommunale Værker og Brolæg-*

ningen af *Enghavevej* er der under de to sidste Byraad ikke blevet foretaget større kommunale Arbejder. Dog opførtes det borglignende *Alderdomshjem* 1914—15 paa den gamle

M. Lind, Guldsmed

N. K. Nielsen, Købmand

Markedsplads. Derimod har Dyrødsforanstaltninger som Følge af Verdenskrigen medført stærkt øgede Udgifter her som i andre Byer og Udskrivning af betydelige Ekstraskatter. Hol-

Ferd. Hahn, Manufakturh.

C. A. Astrup, Købmand

stebro er uomtvistelig en af de Kommuner, der har gjort mest for at mildne Dyrødsen, bl. a. var den en af de første, der indførte kommunalt *Folkekøkken*, ligesom der ogsaa i de sidste Aar ved Kommunens og privates Hjælp har fundet en

omfattende *Skolebespisning* Sted i de værste Vintermaaneder.

— Byens Vækst er fortsat jævnt og sikkert i dette Aarhundrede; fra 5000 Indbyggere i 1901 er den vokset til 7600 i 1917, altsaa en Forøgelse af over halvtredje Tusinde Mennesker. Ny Kvarterer er opstaaet i dette Tidsrum, Lægaardsvej med Sideveje, Kvarteret ude omkring Banegaarden, fortsat Bebyggelse af Struervej og Sidegader hertil, som Fredericiagade og Istedgade. Ovre paa Sønderland er opstaaet Helgolandsgade og Nybygninger ud ad Landevejene fra Sønderport. Byen har nu sin største Udstrækning fra Syd til Nord (i gl. Tid fra Vest til Øst).

Handel og Haandværk.

Ifølge sin Beliggenhed og i Kraft af Vestjydens medfødte Handelstalent har Handelsvirksomhed fra gammel Tid baaret Holstebro oppe som Købstad, om den end ikke har blomstret lige stærkt til enhver Tid. *Linde'rne* i sidste Halvdel af 17. Aarh., særlig *Chr. Christensen Linde*, der til sidst blev Ejer af 10—12 komplette Herregaarde og adlet 1704, og Familien *Grøn* i første Halvdel af 18. Aarh., senere overflyttet til København og der Grundlægger af det endnu bestaaende store Handelshus med tilhørende Fabrikvirksomhed, er Handelsætter, der i længst svunden Tid har kastet Glans over Holstebro. I det 19. Aarh. har især Konsul *Rygaard* og flere Medlemmer af Slægten *Schou* erhvervet sig Ry som fremragende Forretningsmænd.

Men endnu op til Midten af forrige Aarh. var Købmandsboderne selv i de betydeligere Forretninger uanselige Stuelænger med almindelige smaa Vinduer uden Udstillinger; det store Butiksrum var delvis ogsaa Lager, hvor der uden- og indenfor og for Enden af den korte Disk fandtes Saltsække, Sildetønder, Brændevinsankere, Sæbebaljer, Rebruller, Gryder, Pander og andet Støbegods, og hvor der ogsaa i Reglen fandtes et langt Bord, hvor Landboerne spiste deres Mellem-mader til Dramme og Øl, der langedes ud over Disken.

De gamle *blandede Købmandsforretninger* trives endnu i Holstebro, omend i moderniseret Form. Men ogsaa her har den nyere Tids Udskilning af *Specialforretninger* gjort sig

C. J. Rømer, †
Smedemester.

J. Kr. Nikolajsen,
Maskinhandler.

S. Sørensen,
Skomagermester.

Jacob Nielsen,
Skræddermester.

H. C. Petersen,
Sadelmagern.

H. T. Friis,
Fabrikant.

M. Fjeldsted,
Ekviperingshdl.

H. Theilgaard,
Købmand.

J. Aldal,
Overlærer.

E. J. Westergaard,
Handelsgartner.

Oskar Nielsen,
Smedemester.

Vald. Birn,
Jernstøber.

stærkt gældende. Smør- og Ægforretninger, baade til Opkøb og Bortsending og Udsalg i Butikker, Storhandelen med Korn og Foderstoffer og Mel, Kul og Jærn osv. har skilt sig ud til selvstændige Virksomheder, foruden at der findes Agenturer og Konsignationslagre.

Men Forretningstilivet har ikke blot delt sig i Butikshandel og Handel fra *Kontor og Lager*; de to Arter af Omsætning har ogsaa næsten paa londonsk Vis taget hver sine Kvarterer af Byen i Besiddelse. Butikkerne, baade de blandede og Specialforretningerne, holder sig selvfølgelig til Byens Hovedgader, Nørregade, Torvet, Østergade og Sønderlandsgade. Kontor- og Lagervirksomheder og Agenturforretninger holder sig væsentlig til Danmarksgade og Stationsvej (paa et Par Undtagelser nær). —

Lad os foretage en Runde i Byen og tage Forretningerne nærmere i Øjesyn. Det er da naturligt at begynde med de *blandede Købmandshandeler og Butiksforretningerne* som de ældste.

Naar Vogn paa Vogn ruller ind fra Holstebro vidtstrakte østlige Opland ad Østergade, der snor sig frem i usikre Slyngninger og derved ligesom vil forkynde Nutidens heste-, cykle- og bilfarende travle Mennesker, at her sneglede Studeskøretøjerne sig i svundne Slægtled frem til Byens Midte, — saa ser man omtrent der, hvor Gaden begynder at gaa lige, en gulmalet lav Købmandsgaard med en hvalt Indkørselsbue, hvori til for faa Aar siden jernstøbte Bogstaver fremviste Navnet „N. Holst“ (d. v. s. til sidst kun „— Hols — —“), men hvor der nu staar nystøbt og fast Firmanavnet „C. & J. Schou“. Denne Buehvælving forbinder Købmandsgaardens Butikslænge med to hvidkalkede (foroven røde) Murstensgavle, der som to sammenvoksede siamesiske Tvillinger strækker sig omtrent ud mod Østergade. Frem under den hvide Kalk skimtes endnu svagt »*Holstebro Svineslagteria*« — fra den Tid, da her i Gadeudvidelsen fandtes Indgang til Kontoret i den østlige Tvillinglænge (nærmest N. C. Nielsens Gæstgiveri).

Firmaet *C. & J. Schous* store Købmandsgaard, hvortil oprindeligt har hørt den Grund, hvorpaa ogsaa Slagteriet og den gamle Borger-skole ligger, er en af Byens ældste Forretninger. I 1840'erne og Begyndelsen af 50'erne var Konsul *H. P. Rygaard* dens Indehaver og derefter Konsul *M. Schou* til ca. 1860. Disse to driftige Købmænd flyttede af Hensyn

til Korn- og Tømmerhandelen begge til Struer, hvorefter *N. Holst* i en halv Snes Aar var Ejer af Forretningen til sin Død 1870.

Holsts Enke solgte saa i Aug. 1871 Købmandsgaarden til to dygtige unge Mænd *Carl og Jeppe Schou*, hvoraf den første havde drevet Grosserervirksomhed i København, den sidste været ansat hos det kendte Firma *N. F. Høffding*. Disse vellærte, virkelystne Forretningsmænd bragte hurtig Virksomheden i Østergade paa Fode igen; den omfattede Kolonial, Bygningsartikler og alle Produkter og voksede med rivende Fart. Svineslagteriet blev anlagt, og en betydelig

C. & J. Schous Købmandsforretning.

Omsætning af Smør blev et Led af Forretningen. Det var under en Smørudstilling i 1874, at Carl Schou paadrog sig en Forkølelse, der havde Døden til Følge, og J. Schou var dermed Ene-Indehaver af den store Virksomhed.

Da Forretningen og ikke mindst Slagteriet stadig voksede, afhændede J. Schou dette i 1879 til G. W. Burrows, London.

Da Smørtilvirkningen i 1880'erne tog vældigt til baade i Mængde og Godhed ved Andelsmejeriernes Fremkomst, fik Firmaet C. & J. Schou stigende Omsætning i Mejerismør, der dreves sammen med Virksomhedens øvrige Afdelinger, der nu omfattede en gros & detail Forretning med Kolonial, Tømmer, Jærn, Kul, Kunstgødning, Korn og Foderstoffer,

saa dette Handelshus i disse Aar uden Tvivl var Jyllands største blandede Købmandsforretning.

Senere er betydelige Dele af den gl. Virksomhed blevet udskilt. Saaledes blev hele Smørafdelingen i 1893 overdraget til Direktør P. Nørgaard. Og i 1910 overtog C. Bendix, der tidligere havde været ansat hos C. & J. Schou, Tømmerforretningen, det tredje af de Skud, som den gamle Købmandsgaard har sat. Men fra dennes Butik og Lagerbygninger afsættes endnu Kolonial- og Jærnvarer, Kul og Foderstoffer i større samlet Omsætning end nogen Enkeltmands-Forretning her paa Pladsen.

Navnet C. & J. Schou har Klang over hele Jylland og hertil søger Kunderne vidt hen fra. Da Nedskriveren heraf for nogle Aar siden spiste til Middag i Hagebro Kro, sad ved samme Bord et Par Gaardejere og Kreaturhandlere fra en anden Bys Opland. Den ene klagede over, at der ingen Kunstgødning var at opdrive hos denne Bys Købmænd. „Nej, det er rigtigt nok, men saa tog a til Schou i Holstebro; der har a for nylig faaet, det a skulde bruge; det er vist det eneste Sted, du for Tiden kan faa noget.“

Saaledes har Købmand J. Schou ved 46 Aars omfattende Handelsvirksomhed præget sin Bys Erhvervsliv og mægtigt bidraget til dens gode Omdømme. Utrættet Arbejdsevne, Jærnflid og Grundhæderlighed i Forbindelse med indsigtfuld Ledelse er den Grundvold, hvorpaa han har opbygget sin Virksomhed. Rundt om i Provinsen og Hovedstaden sidder dygtige Forretningsmænd, der har faaet deres første Uddannelse hos C. & J. Schou, Holstebro.

Mangen ung Forretningsmand, Haandværker og Landmand har faaet Hjælp paa Købmand Schous spartanske Kontor til Startning eller Videreførelse i kritiske Tider af deres Virksomhed. Hans Hjælpsomhed er ofte bleven brugt, stundom maaske misbrugt.

Til nogen direkte Deltagelse i det offentlige Liv har Schous vidtforregnede Forretning ikke levnet ham Tid, men hans Standsfæller har dog lagt Beslag paa hans Indsigt ved adskillige faglige Tillidshverv. Han har saaledes været handelskyndigt Søretsmedlem i Ringkøbing Amt og Medlem af Havneudvalget, i en Aarrække været Formand for Holstebro Handelsforening og Medlem af Bestyrelsen for de jyske Centralforeninger og er Formand for Holstebro Banks Repræsentantskab.

Det senere landskendte *Holstebros Svineslagteris* Oprindelse gaar tilbage til Købmand N. Holst, der var Indehaver af den store Handelsgaard fra omkring 1860—1870. I Aarene 1867—70 udførte han større Partier af Kød og Flæsk end nogen anden enkelt Mand i Jylland paa den Tid. Holst maatte imidlertid standse sine Betalinger i 1869, men vedblev dog med Forretningen til sin Død 4. Novbr. 1870.

Efter at Firmaet C. & J. Schou havde overtaget Forretningen, anlagdes efter nogle Aars Standsning Slagteriet paa ny, men udlejedes 1879—81 og afhændedes da til G. W. Burrows, London, med F. Christiansen, der havde virket ved de private Slagterier i Varde og Aarhus, som Slagteriets Leder til 1882.

Disse første Svineslagterier, der i Slutningen af Treserne og i Halvfjerdserne opstod her og andre Steder, fremstod ved Enkeltmænds Initiativ og gav baade Landmændene og dem selv forøget Indtægt og den By, hvori de opstod, billige Affaldsprodukter og fast Arbejde til mange Hænder. Men Slagtingen og Kroppenes Behandling var endnu primitiv, t. Eks. sved man Svinene ved Halm, da Holstebro endnu ikke havde Gas (Gasværket anlagt 1881).

I 1882 traadte saa *Magnus Kjær* til. Kjær havde i nogle Aar drevet Kommissionsforretning i London i Flæsk, Smør og Æg, men var gaaet i Stykker, prøvede derefter en kort Tid at faa en Smørekspert i Gang fra Frederikshavn, dog uden Held, da han manglede Kapital. Saa gik han sammen med Firmaet Burrows, som han kendte fra sin Virksomhed i England. Nu kunde der stikkes Penge i Virksomheden, og Magnus Kjær, der var kendt med det engelske Marked og engelske Krav til Flæsket, fik allerede i 1884 Slagteriet ombygget fra Grunden med Udvidelse Nord ud i den gamle Eng-havejord, hvor Svinevognene kørte ind fra Slagterigade lige overfor Borgerskolen.

I de følgende Aar gik det efter Datidens Forhold velindrettede og energisk drevne Slagteri frem med rivende Hast. Holstebro Svineslagteri, det eneste i Nordvest- og Midtjylland, modtog ikke blot Mængder af Svin ad Jærnvej og paa Bondevogn rundt fra Omegnen, men havde Opkøbere helt ovre i Himmerland; fra Stationerne mellem Aalborg og Randers og langs Banelinien ned til Ringkøbing osv. sendtes Vognladninger af de særlig efterspurgte lange, halvfedede

Sengsvin*) til Holstebro. Dog ogsaa store, fede Svin og Søer opkøbtes og gik til Hamburg.

For at forbedre den vestjydske Svineavl indførte Magnus Kjær Yorkshire Orner og Søer, som han stationerede ud hos Omegnens Landmænd, der dels solgte Afkommet i tjenlig Stand til Slagteriet, dels afsatte Maanedsgrisene rundt til andre. Senere havde Kjær Avlssæde for Svin hos Cornelius Lauritzen i „Cornvang“ ved Struervej. Paa denne Maade opstod den landskendte Holstebro Svinerace.

Direktør Kjær, der havde været gift i England, levede et rask og gemytligt Ungkarleliv og byggede i 1885 en kostbar Villa paa den store Havegrund ved Nellikestrædes Ombøjning, hvor der nederst laa en gammel Rønne. Foruden den ret store Lejlighed (nu Bolig for Sognepræsten) anlagde han Drivhuse op ad Syd-muren og nyskabte den ca. 5 Tdr. Land store Have ud til Vestergade og Fuglsangsvej (en Del deraf bruges nu som midlertidig Skolehave) samt plantede Lindetræerne ned ad Nellikestræde.

Magnus Kjær. †

Magnus Kjær nærrede nemlig stor Interesse for Byens Forskønnelse, gav ikke alene betydelige Tilskud til Anlægene, men lod ogsaa opsætte i alt tre Springvand (i Lystanlæget, paa Stortorvet og paa Brotorvet**). Han brugte i det hele de Penge, han tjente, i Byen; skønt han var en driftig og fremsynet Forretningsmand, var han *grand seigneur* ogsaa som Driftsleder.

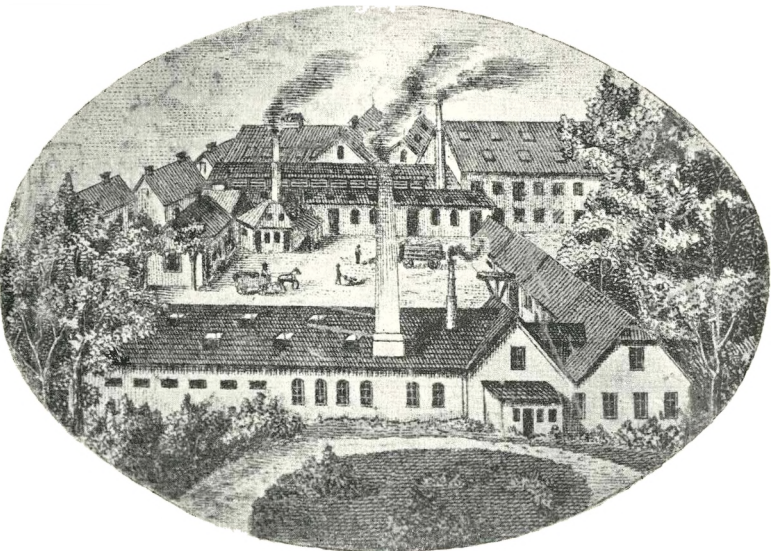
Et Træk blandt mange herom:

En endnu levende Kreaturhandler, der i Kjærs Tid ogsaa købte Svin op til et konkurrerende Slagteri, faldt ham derved lidt til Besvær. En Dag traf de sammen paa en Gæstgivergaard her i Byen, og Kjær gik som sædvanlig rask til Værks og spurgte: „Hør, S . . ., hvor meget vil De have for at høre op med Deres Svineopkøb?“ — „Aa, a tænker et Tusind Kr.

*) Af eng. to singe, at svide (Kroppene til England blev svedet).

**) Kjær var Medlem af Byraadet, hvor han kom ind ved et Udfyldningsvalg, fra Jan. 1884—Jan. 1888, men vilde ikke genvælges. Derimod var han altid villig til at give til offentlige Foranstaltninger.

kan passe". — "Jeg vil give Dem 800 Kr. om Aaret, naar De vil holde op". — "Lad gaa da", svarede Kreaturhandleren, som selv har fortalt Nedskriveren Historien, og han

riolsteoro Svinesjageri (nu delvis ombygget).

føjede til: „A fik de 800 Kr. aarlig, saa længe Kjær levede, og var fri for at trave rundt efter Svin. Ja, det var en Skam, at han døde saa tidlig“.

Magnus Kjær døde næppe 50 Aar gl. den 27. April 1893 og blev begravet paa Holstebro Kirkegaard, hvor en Gravsten angiver hans Hvilested op mod den nordre Mur. Men i Lystanlægget ved Indgangen fra Østergade staar en obeliskformet Mindesten med hans Portrætmedaillon i Bronze og nedenunder Indskriften:

HANS MAGNUS KJÆR

f. 1843

d. 1893.

Taknemmelige Medborgere rejste ham denne Sten 1894

— en Anerkendelse af, hvad han i sin forholdsvis korte Virketid havde været for Holstebro.

Efter Kjærs Død blev Direktøren for Horsens Andelssvineslagteri *P. Nørgaard* Leder af Holstebro Slagteriet, der var bleven omdannet til et Aktieselskab med G. W. Burrows som Hovedaktionær (død 1910).

Poul Nørgaard er født 1866 i Tingstrup ved Thisted, hvor hans Fader var Gartner. Efter at have taget Præliminæksamen ved den af senere Professor Müller styrede Thisted Realskole, hvorfra mange landskendte Mænd er udgaaet, kom Nørgaard paa Holstebro Svineslagteris Kontor i Kjærs Tid og var her i nogle Aar. I en ung Alder blev han derefter Direktør paa det af P. Bojsen oprettede Andels-Svineslagteri i Horsens (1887). Her viste han snart sit Forretningstalent, bl. a. ved at starte en betydelig Smørekøp-Forretning, som bestaar endnu.

Efter Magnus Kjærs Død kom P. Nørgaard tilbage til Holstebro i 1893 som Direktør for Slagteriet og blev saaledes, kun 27 Aar gl., Leder af en af Byens største Virksomheder. Samme Aar overtog han her C. & J. Schous Smørforetning, der knyttedes sammen med den i Horsens, som Direktør Nørgaard vedblev at være Indehaver af, idet han i 1896 optog Grosserer Th. Fog i Firmaet.

I 1896 erhvervede Slagteri-Aktieselskabet tillige Randers Svineslagteri, hvorfor Nørgaard ligeledes blev Direktør. Ogsaa i Randers oprettede Firmaet P. Nørgaard & Fog en Smørfdeling, der drives som en Forretning for sig sammen med de ældre Afdelinger i Horsens og Holstebro. Smørret modtages her i Byen paa Slagteriet og sendes derfra til England, men vedkommer ellers ikke Slagterivirksomheden.

Allerede i 1893 byggede Direktør Nørgaard sin Villa ude

ved Struervejen, en Tidlang vel Byens smukkeste Privatbolig. Her boede han til Oktober 1899, da han flyttede til Hellerup, hvorfra han er vedbleven at lede Slagterierne i Holstebro og Randers, hvis Bacon sælges i England under fælles Mærke.

Efter G. W. Burrows Død i 1910 overtog Nørgaard, der indtil da var bleven engelsk Vice-Konsul og Konsul for Japan, Randers Svineslagteri for egen Regning, medens Holstebro Svineslagteri nu ejes af Nørgaard og Burrows' 2 Sønner, der forhandler Flæsket i London.

Konsul P. Nørgaard, der er dekoreret med Ridder- og Sølvkorset, ejer desuden den smukke Gaard Wesselsminde i Nordsjælland, og i København er han Formand for og i Bestyrelsen for flere Handelsforeninger og velgørende Institutioner. Fra 1914 er han Landstingsmand for 2. Kreds.

P. Nørgaard,
Konsul, Landstingsmand.

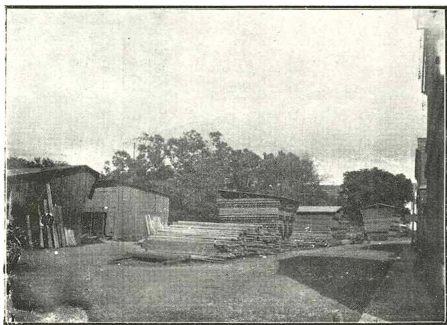
Hvilken Rolle Holstebro Svineslagteri har spillet og stadig spiller for Erhvervslivet i Holstebro, kan ses rent umiddelbart af den lange Række landlige Køretøjer med leveringstjenlige Svin, som særlig om Torsdagen — den egentlige Modtagelsesdag — holder op ad Slagterigade og stundom langt ud ad Østergade. Eller det gaar op for en, naar den store Slagterivogn til forskellige Tider af Døgnet svinger ned ad Enghavevej, tæt pakket med hylende Slagtersvin, som endnu med Døden for Øje kæmper om den bedste Plads.

Men endnu bedre maales Slagteriets Betydning for Holstebro deraf, at dettes Leveringsdag har formaaet at gøre Torsdagen til Ugens største Forretningsdag og mer og mer har trængt de egentlige Torvedage, Tirsdag og Lørdag i Baggrunden. — Om Torsdagen leveres ikke blot de færdige Svin til Slagteriet, men da er Stortorvet tillige fuldt af Smaagrise af Holstebro Racen, hvormed der, naar Svinepriserne er gode, er en meget betydelig Handel og Afsætning til andre Dele af Landet. Ja, flere Slagterier paa Øerne har herovre faste Opkøbere, der kan købe 50—100—150 Stk. 5—6 Ugers Grise, der er af „æ Slaw“.

Foruden Svineslagteriet og Smørforretningen er der fra

Handelshuset C. & J. Schou vokset en tredje selvstændig Forretning, nemlig *C. Bendix' Trælsthandel*, som i 1910 købte Købmand Schous Afdeling for Tømmer og andre Bygningsartikler. Paa Tømmerpladsen i Enghaven mellem Slagterigade og Bakkeskrænten til Danmarksgade har Hr. Bendix opført ny Pakhuse og Halvtage og betydelig udvidet Tømmerhandelen, bl. a. til at omfatte Staalbjælker, Cement og Tagpap. I den Bygning, der er opført paa den gl. Borger-skoles Grund, langs Tømmerpladsen, findes Forretningens

C. Bendixs Tømmerhandel.

Kontor, og Virksomheden har under Købmand Bendix' kyndige og energiske Ledelse taget betydeligt Opsving.

Gaar vi fra Østergade videre mod Byens Hjerte, kommer vi ved Nørregades Udmunding i Stortorvet til Holstebro nuværende *ældste Manufakturforretning*. Indehaver *Ferdinand Hahn*. Forretningen blev stiftet i 1849 af J. C. Møller, der som saa mange senere Manufakturhandlere her havde lært i Ribe og været Medindehaver af en Manufakturhandel i Skive. Holstebro havde dengang kun en lignende Forretning til, oprettet faa Aar før. Før blev Byen væsentlig forsynet med Tøj, Lærred, Sjaler osv. paa Markederne, og Landet blev gennemstrejfet af Bissekræmmere og Hosekræmmere, der fik deres Varer fra Ribe og fra Bindestuerne. Møller kom nu ligesom Ribe Manufakturhandlerne til at forsyne disse Kræm-

mere med Manufaktur og Syartikler og var en velhavende Mand ved sin Død i 1866.

Forretningen optoges derefter af J. B. Kaysen, ligesom

Mouritz Nielsen,
Dampskibsekspektor.

C. Bendix,
Tømmerhdl.

S. Møller,
Bankdirektør.

M. Jacobsen,
Fabrikant.

P. Rømer,
Glarmester.

Vilh. Birn,
Jernstøber.

Jul. Gytkjær,
Købmd.

R. Madsen,
Materialist.

Niels Pedersen,
Manufakturhandler.

Møller født i Ballum (Sønderjylland) og uddannet i Ribe. Han drev ligeledes Virksomheden med Held til sin Død i 1889, hvorefter Enken førte Forretningen videre i 3 Aar med hans

Brodersøn Knud Kaysen som Bestyrer. Denne overtog Butik og Ejendom i 1893, men døde allerede 2 Aar efter.

Ferd. Hahns Manufakturforretning (omkr. 1860).

I 1895 overtoges saa Virksomheden af dens nuværende Indehaver F. Hahn, der ligeledes havde modtaget sin Uddan-

Ferd. Hahns Manufakturforretning (omkring 1900).

nelse i Ribe samt Vejle og Varde og derefter foretaget Studierejser til Udlandet. Under Hr. Hahns kyndige og dygtige

Ledelse er den gamle Manufakturforretning gaaet stærkt frem. Hurtigt fulgte den ene Udvidelse efter den anden. Butikken, der tidligere kun havde haft 3 smaa Vinduer, erobrede hele Stueetagen, og Beboelseslejligheden flyttedes op til 2. Etage, en Sidefløj blev bygget til Lageret osv. Endelig i 1917 er Butikken fuldstændig ombygget og moderniseret med store Spejlglas- og Udstillingsvinduer i hele Façadens Udstrækning, saa *F. Hahns Manufaktur- og Udstyrsforretning* er fuldt paa Højden med de nyeste af den

Ferd. Hahns Manufakturforretning
 efter sidste Ombygning 1917.

Art. — Hr. Hahn nyder Anseelse blandt sine Medborgere ikke

Marius Fjeldstedts Herreekvipering & Skotøjsforretning.

blot som en driftig Forretningsmand, men ogsaa som en almen-interesseret Borger, der bl. a. har været Formand for „Børnehjælpen af 1906“ og er Bestyrelsesmdl. i Byens Handelsforening og Repræsentant i den danske Manufakturhandler-Forening.

Paa Stortorvet kan vi ikke undgaa at lægge Mærke til *Købmand Fjeldsted*s store smukke Bygning, der ikke blot indtager hele Torvets Østside, men ogsaa har Fløje baade langs Østergade og Grøns-gade. Denne Bygning, der er opført af Fjeldsted 1904, har afløst en gl. lav 1etages Gaard, hvori der tidligere har været betydelige Virksomheder (Chr. Nødskovs og A. S. Kragelunds Købmandsforretninger; den sidste drev tillige Tobaksfabrik). I Midten af Bygningen findes den nuv. Indehavers, *Marius Fjeldsted*s *Herreekviiperingsforretning* i en smuk og anselig Butik. Hr. Fjeldsted, der nyder almindelig Agtelse som en dygtig og solid Forretningsmand, er bl. a. mangeaarig Kirkeværge.

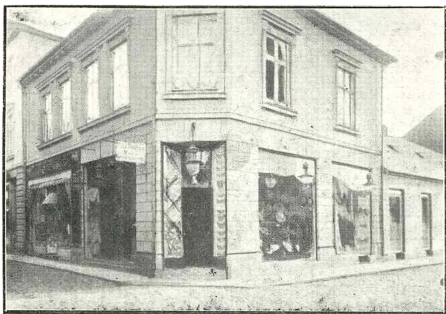

P. Rømers Kunsthandel.

Paa Torvets Sydside ved Grøns-gades Begyndelse ligger *P. Rømers Glarmesterforretning og Kunsthandel* som Eksempel paa en Virksomhed, der omfatter baade Haandværk og Butikshandel. P. Rømer, der er født i Holstebro 1867 som Søn af Smedemester C. J. Rømer, lærte først Bygningsnedkeriet hos dav. Snedkermester Stochholm her i Byen. Som Svend arbejdede han flere Aar i dette Fag i København, Hamburg og Bremen. Efter Soldatertjenesten giftede han sig

og boede nogle Aar i København og uddannede sig tillige som Glarmester. I 1905 flyttede han tilbage til Holstebro og tog Børgerkab som Glarmester og Detaillist; Forretningen var først i Østergade, derefter fra 1912 i den nuv. større Butik paa Torvet. I 1911 fik Hr. Rømer et Statsstipendium paa 500 Kr. til en Udenlandsrejse. for at uddanne sig videre i Glarmesterfaget, som han studerede i Belgien og Tyskland, og knyttede dertil efter sin Hjemkomst Kunst- og Tapethandel i den smukke ny Butik.

Bøjer vi fra Torvet til højre op ad Nørregade, kommer vi til Byens „Strøg“. Særlig er Strækningen fra Torvet til Raadhuset, den ældste og snevreste Del af Nørregade, Brændpunktet og det Sted, hvor der Torve- og Markedsdage, Søndagene før Jul. o. lign. Tider næsten ikke er til at komme frem, især da ogsaa om Søgnedage, Vogne af alle Slags, Cykler og Biler gør Færdselen yderst besværlig.

Niels Pedersens Manufaktur- & Modeforretning.

Her samler bl. a. *Niels Petersens Mode- og Manufakturforretning* i Apothekets Ejendom paa Hjørnet af Horsstræde Opmærksomhed ved sine store Spejlglasruder, fulde af alle Slags Manufakturvarer. Dette er en ny, fremadstræbende Forretning, der for faa Aar siden begyndte paa Torvet ved Overtagelse af en ældre, mindre Manufakturbutik, men hurtig er naaet frem i første Række ved dygtig Drift og fortrinlig Beliggenhed.

Følger vi Strømmen op ad Nørregade, har vi paa begge

Sider Butik ved Butik af enhver Art, og dette varer ved ikke alene til Raadhustorvet, men videre op ad Gadens Stigning helt op til Nørreport; thi ogsaa paa den sidste Strækning findes der nu saa at sige ingen Beboelseslejligheder i Stueetagerne; de er forsynet med store Udstillingsvinduer og omdannet til Specialforretninger som Ekviperings- og Trikotagehandeler, Skomager- og Skrædderbutikker, Viktualie- og Cigarforretninger osv. Særlig i de senere Aar er ogsaa de ældre større Forretninger ombygget og moderniseret, saa mange Steder - og det ikke blot i Nørregade, men paa Torvet og i andre Gader --- bestaar Façaderne udelukkende af Jærn og Glas.

Et saadant Eksempel paa en udvidet og moderniseret ny-

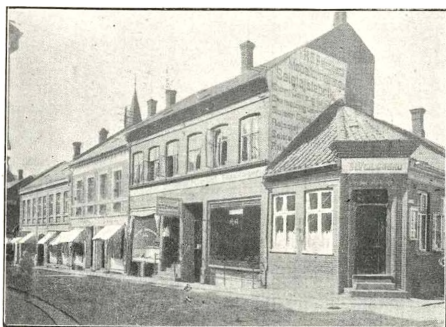

F. Hoffmeyers Eftflgr. (R. Madsen).

ere Butiksforretning træffer vi i cand. pharm. *F. Hoffmeyers Eftf.s Materialhandel*. Indehaver *R. Madsen*. Forretningen er grundlagt for ca. 15 Aar siden af cand. pharm. Hoffmeyer og overtaget af Hr. Madsen Oktbr. 1911, efter at han først havde bestyret den i 2 Aar. Forretningens Specialitet er Medicinalvarer, Sygeplejeartikler og Farvevarer; desuden fremstilles mange teknisk-kemiske Artikler, hvormed der drives en i stadig Fremgang værende en gros Handel. Under den nuværende energiske og tidssvarende Drift er Omsætningen stadig stigende, saa den nu er 3 Gange saa stor som ved Hr. Madsens Overtagelse af Forretningen for 6 Aar siden.

Lidt længere oppe i Gaden paa den modsatte Side ligger

H. C. Petersens Sadelmager- og Tapetsererforretning i Indehaverens Ejendom, som med en dyb Baggaard og Sidebyg-

H. C. Petersens Sadelmager- & Møbelforretning.

ninger gaar ud til Kirkepladsen. Forretningen er grundlagt af P. C. Jensen i 1882 og overtaget 1902 af Hr. Petersen,

S. Sørensens Skotøjsmagasin.

der har drevet Forretningen betydeligt frem og købt Ejendommen i Marts 1904. Desuden har han for nogle Aar siden

købt en anden større Ejendom længere oppe i Nørregade, hvor der er indrettet Butikker og Værksteder til flere Virksomheder, saa han ved Siden af at være en dygtig Fagmand tillige er Besidder af værdifulde Ejendomme.

Paa samme Side af Nørregade omtrent ud for Danmarksgade er en lignende Haandværksvirksomhed med stor Butiksomsætning, nemlig *S. Sørensens Skotøjsforretning*, oprettet af Indehaveren 1896. Hr. Sørensen er en meget dygtig Fagmand, der efter den almindelige Uddannelse tillige har gen-

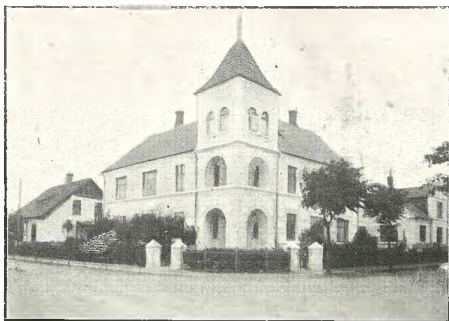

Jacob Niensens Skræder- & Herreekviperingsforretning.

nemgaaet Skomager-Fagskolen. Han har Eneforhandling her paa Pladsen af Hertz' bekendte fikse og solide Fodtøj og har ved Flid og Hæderlighed oparbejdet en af de betydeligste Forretninger i sin Art i Holstebro.

I den store 2-etages Bygning paa Hjørnet af Nørregade og langt om ad Danmarksgade findes i den høje Hjørnestues rummelige Forretningslokaler *Dansk Klædehus og Herreskrædderi ved Jacob Nielsen*. Han begyndte 1891 en Skræderforretning i lejede Lokaler i den modsatte Del af Bygningen og oparbejdede fra bar Bund i Løbet af 10 Aar et 1ste Kl. Herreskrædderi, det største i sin Art her paa Pladsen. Han købte saa i 1901 hele den store Ejendom (opført 1886), omdannede hele Stueetagen til Forretningsbrug og aabnede i den store Hjørnebutik, der gentagende er moderniseret, en Herreekviperingsforretning i Forbindelse med Skrædderiet un-

der Navn af Dansk Klædehus. Ved Energi og Dygtighed har dens Indehaver drevet Forretningen frem til en ledende Stilling her paa Pladsen, der har Kunder helt ud i Byens fjerneste Opland. — Hr. Jacob Nielsen har desuden opført 2 anseelige Bygninger, nemlig Missionshotellet (1905) ved Nørreport og senere Villa „Taarnborg“, Hj. af Lægaardsvej og Allégade; herude hvor Holstebro navnlig synes at udvide sig,

„Taarnborg“, opført af Jacob Nielsen 1910.

har han ogsaa efter store Grundkøb planlagt Langelinie som en vordende Gade.

Fra Danmarksgade udvider Nørregade sig tragtformig ud efter for atter ved Nørreport at smalne lidt. Omtrent paa det bredeste Sted overfor Vareindkøbsforeningen findes *Mouritz Nielsens Dampskibsekspedition og Vognmandsforretning*. Løjtnant Mouritz Nielsen kom til Holstebro i 1892 som Forretningsfører for Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening, men overtog i 1899 Cornelius Lauritzens Vognmandsforretning, som Mouritz Nielsen hurtigt drev op til den Ledende her paa Pladsen. Det er hans flotte Landauere, der bringer de balklædte Damer til og fra Klubballerne, Brudeparrene og Bryllupsgæsterne til og fra Kirken; det er hans gule Postvogne, der bringer Postsagerne frem og tilbage mellem Posthuset og Banegaarden og Pakkeposten rundt i Byen, og det er ham, der som Jernbanens Fragtmand bringer Stykgods rundt i Byen og som Dampskibsekspeditor leder Holstebros Tilførsler

og Afsendinger over Struer med det forenede Dampskibsselskabs Dampere.

Dampskibsekspeditor Mouritz Nielsen var 1907 Medstifter af Holstebro Vognmandsforening, hvis Formand han paa et enkelt Aar nær siden har været. Han er Kasserer og Sekretær for Centralforeningen af jyske Vognmandsforeninger og har været en bærende Støtte for „Vognmandsbladet“; han er desuden Formand for Foreningen af danske Statsbaners Kørsels-Entreprenører.

Interiør fra Dampskibseksp. Mouritz Niensens Vognmandsforr.

Men ikke blot hans Standsfæller, men ogsaa hans Medborgere har i høj Grad lagt Beslag paa Hr. Mouritz Niensens Virkekraft og friske Gaaen paa. Særlig for den konservative Sag i Holstebro har han udført et stort Arbejde; han har været Formand for Højrevælgerforeningen siden 1908 og valgtes 1911 til Medlem af det jyske Højres Bestyrelse; han er tillige Formand for det konservative Folkepartis Amdsudvalg for Ringkøbing Amt og Formand for Aktieselskabet „Holstebro Avis“. Men Dampskibsekspeditor Mouritz Nielsen er ikke nogen snæversynet Partimand, og hans joviale Skikkelse og frejdige Humør er lige uundværlig, naar det gælder en velgørende Indsamling eller politisk Agitation.

Paa det Sted, hvor før Holstebro Bisgaard laa med tilhørende Toft, paa hvilken Bisgaardsgade er anlagt, ligger nu *J. Kr. Nikolajsens* store Ejendom med Hovedfaçade ud til

Nørregade. I den ene af de moderne Butikker i denne fin-
 pes Ejerens *Udsalg af Mac Cormicks Landbrugsmaskiner og*
Morsø Støbegods med tilhørende Lagerbygning og store Op-
 lagsplads. I Udstillingslokalet ser man særlig en rig Afveks-
 ling af de landskendte Kakkelovne i smukke Typer og Møn-
 stre fra N. A. Christensen, Nykøbing M. Men ude i Gaar-

J. Kr. Nikolajsens Maskin- og Støbegodsforretning.

den foregaar maaske endnu større Forretninger med intere-
 serede Landbrugere, der grundigt efterser og undersøger de
 ikke mindre berømte amerikanske Meje- og Slaamaskiner.

I samme Ejendoms anden Butik nærmest Bisgaardsgade
 har for faa Aar siden to yngre Snedkermestre *Pedersen &*
Gaardheje aabnet et *Møbelmagasin*. Af de udstillede smukt
 forarbejdede Stuemøblement — snart et Sovekammer-
 snart et Dagligstue- eller Spisestuemøblement — ser man, at
 de to Mestre har brugt deres Øjne og Hænder paa større
 Pladser, ligesom et Møbel- og Ligkistelager i Kældervinduerne
 under Stuebutikken viser, at her er Udvalg nok og stigende
 Omsætning.

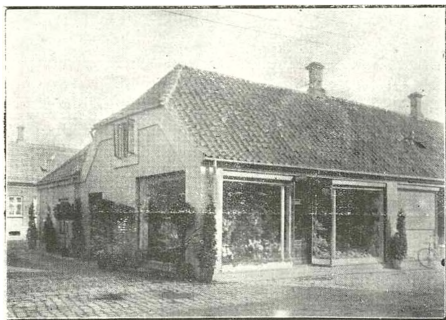
Lige overfor Ejendommen paa Bisgaards Grund vinker

en frodig Blomsterfylde og straalende Farvepragt i *Handelsgartner Westergaards* store Udstillingsbutik. Men det er ikke

Pedersen & Gaardhøjes Møbelmagasin.

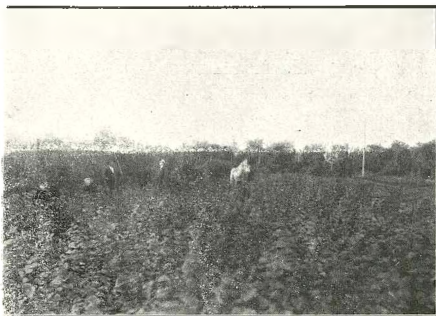
blot alle Slags Blomsterplanter og afskaarne Blomster til enhver Tid af Aaret, der bringer denne Forretning paa Højde med Hovedstadens, ogsaa Frugt og Grøntsager i rig Fylde

E. J. Westergaards Handelsgartneri.

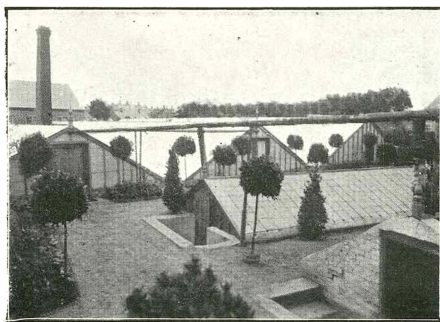
gør, at denne Butik næsten altid er fuld af Mennesker. Det er derfor ikke saa underligt, at da „Dansk Arbejde“ for

nogle Aar siden udsatte Præmier for Vinduespyntninger fik Westergaards Handelsgartneri 1. Præmie.

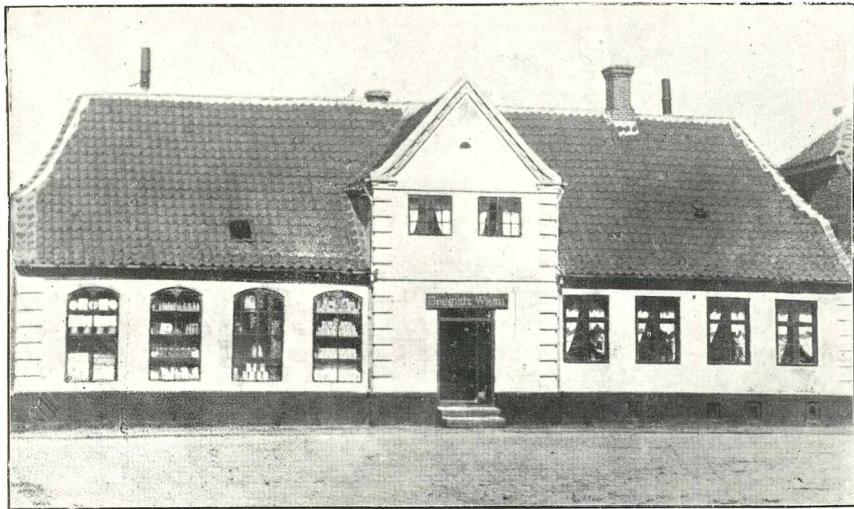
E. J. Westergaards Planteskole.

Kontor- og Lagerforretningerne er en gros Virksomheder, der dels er vokset frem af gamle Købmandsforretninger, dels grundlagt paa bar Bund som Følge af den nyeste Tids Om-

Interiør fra Handelsgartner E. J. Westergaards Drivhuse.

formning af Forretningslivet. Et Par Virksomheder, fremstaaede paa første Maade, er allerede omtalt. (Nørgaard &

S. Bøggilds Jærn-, Staal- og Maskinforretning (ca. 1900).

W. Wiim. †

S. Bøggild.

Johs. Bøggild.

K. W. Bøggild.

J. M. Petersen. †

Alfr. Wiim.

Fogs Smørfորretning her og C. Bendix Tømmerhandel.)

Som Eksempel paa en Købmandsforretning, der helt er gaaet over til Storhandel kan nævnes *Brdr. Bøggilds Jærn-, Staal- og Maskinforretning*. Denne Virksomhed er grundlagt 1849 som blandet Købmandsforretning af W. Wium, Medstifter og Meddirektør af Holstebro Bank, en Aarrække Byraadsmedlem (død 1878), som Jan. 1874 optog sin Søstersøn S. Bøggild (f. 1840) og J. M. Petersen (f. 1846, d. ca. 1906 som Grosserer i København). Sidstnævnte udtraadte i 1885, og samtidig indtraadte Grundlæggerens Søn Alfred Wium (nu Kæmner). Efter dennes Udræden blev S. Bøggild Eneindehaver. Han er Medlem af Holstebro Banks Repræsentantskab og Revisor i denne.

Forretningen begyndte i Hjørneejendommen paa Stortorvet og Vestergade, men har, siden den overgik til en gros Forretning, haft Lokaler i Nr. 4 og 6 i Vestergade, hvor Virksomheden gentagende er udvidet. I 1913 overgik den til Indehaverens to Sønner A. J. Bøggild (f. 1883) og K. W. Bøggild (f. 1886) under ovennævnte Firmanavn. De to unge veluddannede og foretagsomme Chefer grundlagde snart en Afdeling i Herning, hvor der blev købt Grund og opført Kontor- og Lagerbygning (1914), og i 1915 flyttede K. W. Bøggild til Herning for at lede Forretningen der. Endelig har Firmaet i 1917 af Partikulier Poulsen købt den store Gaard med tilhørende Lagerbygninger, som er opført af Forretningens Stifter W. Wium, og som ligger lige over for de hidtidige Forretningslokaler i Vestergade, saa Hovedforretningen i Holstebro nu omfatter Ejendommene Nr. 3, 4, 5 og 6 i denne Gade. *Brdr. Bøggild, Holstebro og Herning*, er saaledes et af de betydeligste Firmaer i sin Art her i Landet.

Af en gros Forretninger, der er begyndt som saadanne af deres Indehavere, findes f. Eks. Firmaet *N. K. Nielsen* i Danmarksgade, der til for et Par Aar siden omfattede en betydelig Omsætning med Huder og Skind i Lagerbygningen i Danmarksgade og Dansk Petroleums Aktieselskabs Oplag ude ved Struervej med Eneforhandling for Holstebro og Omegn. Efterhaanden har den stigende Petroleumsforretning i Forbindelse med Overtagelsen af andre Hverv næsten helt lagt Beslag paa hans Kræfter.

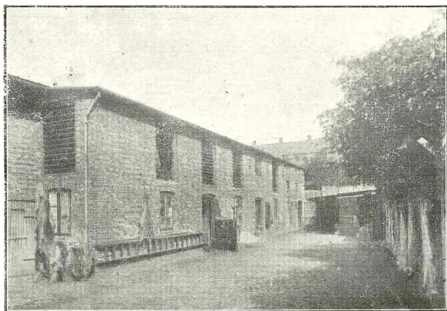
Hr. N. K. Nielsen, der nyder overordentlig Anseelse og Tillid hos sine Standstæller og øvrige Medborgere, har været Formand for Holstebro Handelsforening og Leder at Han-

dels-Aftenskolen og var i mange Aar Medlem af og Formand for Ligningskommissionen, indtil han for et Par Aar

N. K. Nielsens Kontor & Privatb. lig.

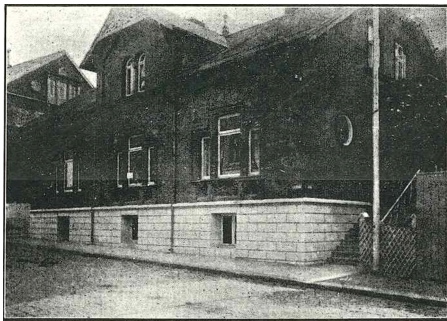
siden blev Formand for Skatteraadet i Holstebro Kreds og for nylig tillige Korntilsynsmand for Holstebro.

N. K. Nielsens Lagerbygning.

Paa den modsatte Side af Danmarksgade findes Firmaet *C. A. Astrups* Kontor og Lager i en af Gadens smukkeste Bygninger. Hr. Astrup har Hovedoplæg af Otto Mønsted

Margarine, hvis mægtige Lysreklame paa Taget af en af Stortorvets højeste Bygninger, og hvis store Lastbil, der om Sommeren dunder gennem Gaderne og rundt i Oplandet, er velkendte Fremtoninger. De svingende fulde Læs af Margarine og Mel osv., der kører frem og tilbage mellem Bane-gaarden og Forretningen i Danmarksgade vidner til fulde om, at Navnet C. A. Astrup dækker en af de største en gros Virksomheder her paa Pladsen. Grosserer Astrup har dog

C. A. Astrups Kontor & Privatbolig.

ogsaa faaet Tid til at deltage i Byens offentlige Liv; han har i et Par Perioder været Medlem af Byraadet og Skole-kommissionen og er f. T. Medlem af Amtsskoleraadet.

Blandt Handelsstandens yngre, mere fremtrædende Mænd maa nævnes *Jul. Gytkjær*, der ved sin Dygtighed i faa Aar har skabt sig en betydelig Forretning. Han driver især Kafferisteri og en gros Handel med Kaffe og har desuden Oplag og Lager for flere af Landets betydeligste Fabriks-virksomheder i Kolonialbranchen. Han er ret en Type paa en smart jysk Købmand, der fra smaat arbejder sig støt fremad til den store Virksomhed. Hr. Gytkjær har fornylig købt Red. Welschs Ejend., hvortil Kafferisteriet snart henflyttes.

Som Eksempel paa en Virksomhed, der er i Færd med at udvide fra Butikshandelen til en gros kan nævnes *Johan Hansens Korn-, Foderstof- og Kolonialforretning*. Den er grundlagt ca. 1867 af C. G. Dahl og overtaget i 1874 af Niels

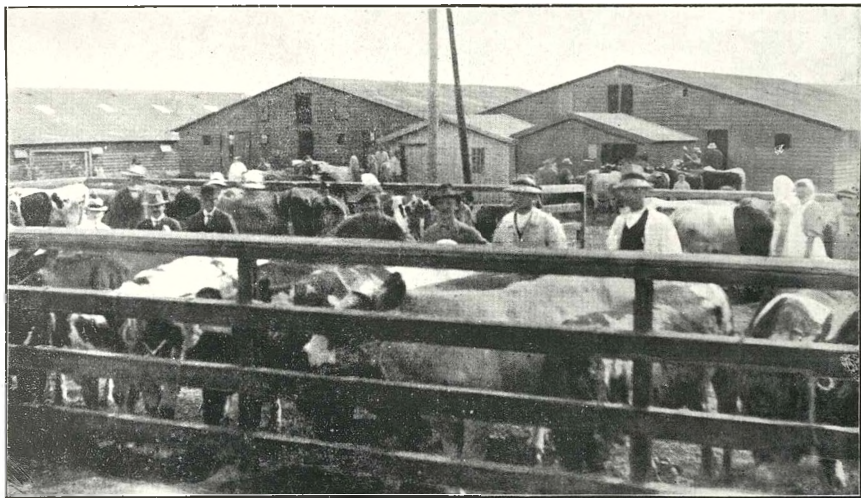
Smidstrup, f. 1848, Byraadsmedlem efter 1900 (død 1906). Dennes Søn S. Smidstrup overtog Forretningen Jan. 1903, men afstod den allerede Aug. s. A. til Johan Hansen, der senere købte Ejendommen; Købmand Hansen ombyggede derefter fuldstændig Butikken, tilbyggede Lagerbygninger og har i det hele givet Forretningen et stærkt Opsving, navnlig ved Handel en gros med Korn og Foderstoffer. I 1917 har han afhændet Ejendommen og Forretningen paa Sønderlandsgade til *Laur. Christensen* og i Stedet købt Chr. Pedersens ny Bygning paa Stationsvej til Privatbolig; desuden har han købt den smukt beliggende Vegen Mølle.

Johan Hansen er paa tredje Periode Medlem af Byraadet, hvor han har gjort et stort Arbejde. Det er ham, der er Ophavsmand til de nyttige og fornøjelige Kolonihaver ovre paa Svinevigen, og som Formand for de kommunale Værker har han ledet deres sidste Udvidelse og nu i de vanskelige Krigsaar sørget for Kul til Værkerne og billige Koks til Beboerne. Endelig har Johan Hansen taget virksomt Del i Amtets Kornordning.

Holstebro Eksportstalde ved P. Lundgaard & Søn er en ny og storslaaet Virksomhed, der i Løbet af det sidste Par Aar er opstaaet ude ved Stationsvej. P. Lundgaard var oprindelig Gaardejer i Hjerm, havde i adskillige Aar drevet Kreaturopkøb i Holstebro, hvor han ogsaa er Meddirektør i Landmandsbanken. Sønnen Iver Lundgaard havde allerede i det første Krigsaar Kommissionsforretning i Hamburg, men kom tilbage i 1915, og begge begyndte nu i Forening en Virksomhed med at modtage Kreaturer ved Banegaards-Ramperne i Holstebro, i Hjerm (hvor I. Lundgaard har boet til i Aar) og i Lemvig, hvorfra Kreaturerne gik til Brdr. Hansen i København og til de tyske og østrigske Opkøbere.

I Efteraaret 1915 begyndte P. Lundgaard saa at bygge Kreaturstalde lige over for Jernbanerampen i Holstebro, og dette er fortsat, til der nu i alt findes 8—9 store Staldbygninger. Tallet af Kreaturer er stadig taget til; fra en svag Begyndelse af omtrent 50 i Sommeren 1915 gik Antallet i Vinteren 1915—16 op til 1000—1600 Stk., sidste Vinter (1916—17) fra godt 1000 til omkr. 1800.

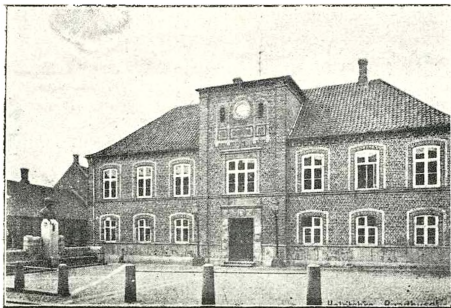
Til Eksportstaldene er knyttet to Kreaturvægte og umiddelbart tilstødende Kontorlokaler i en Ejendom, købt af Hr. Lundgaard sen. Udførselen reguleres i øvrigt ugentlig af

Holstebro Eksportstalde ved P. & I. Lundgaard.

Centraleinkauf (Fællesopkøbet under dansk-tysk Ledelse i København); Resten sælges til Hjemmeforbrug. Der er snart hele Ugen Kreaturer i Staldene; men de fremmede Opkøbere fra Ind- og Udland kommer hertil Tirsdag Aften, og Hovedslaget staar Onsdag med straks paafølgende Afsending af de solgte Dyr.

Holstebro Eksportmarked, liggende i det gl. jydsk Midtpunkt for Stuedrifterne fra Thy, Mors og Salling, er det 4. jydsk ugentlige Kvægmarked. Det sysselsætter mange Arbejdere Ugen rundt, giver dem selv god Fortjeneste og deres Koner let Adgang til Mælk.

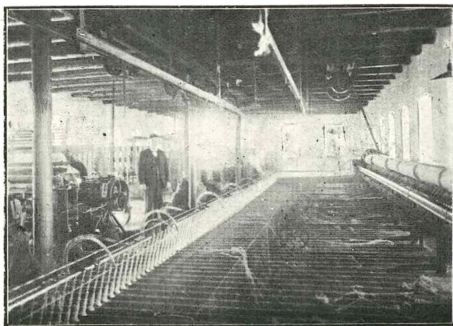

Raadhuset.

Industriel Virksomhed

Ved Siden af Handel og Haandværk og tildels som en videre Udvikling af det sidste er der i den sidste Menneskealder i Holstebro fremvokset adskillige industrielle Virksomheder, hvoraf flere er meget betydelige i Forhold til Byens Størrelse. Enkelte Fabrikvirksomheder gaar dog tilbage til Begyndelsen eller Midten af det 19. Aarhundrede; det er derfor naturligt at begynde med disse.

Det ældste nuværende Industriforetagende i Holstebro er *H. T. Friis' Klædefabrik, Farveri og kemiske Tøjrensning samt Dampvaskeri* i Vestergade. Denne Virksomhed blev grundlagt som Farveri i 1824 af H. T. Feller (f. 1790 i Sønderjylland, d. 1881). Fetter nød megen Anseelse, var eligeret Borger før 1837, derefter i en lang Aarrække Medlem af Borgerrepræsentationen og en halv Snes Aar dennes Formand. Han afstod Farveriet i 1868 til J. Petersen, blev ved sit Guldbryllup i Septb. 1873 fejret bl. a. med en Gave fra Byraadet

Interiør fra H. T. Friis' Klædefabrik & Dampvaskeri.

og døde 8 Aar efter, 91 Aar gl. Efter J. Petersen var L. C. Nielsen, senere J. Jensen Indehavere af Farveriet, indtil den nuværende Ejer H. T. Friis fra Sønderjylland overtog Virksomheden og Gaarden i 1890. Efter en Brand i 1905 genopbyggedes Fabrikken i stærkt udvidet Skikkelse med Garderobefarveri og kemisk Tøjrensningsanstalt; i 1912 anlagdes desuden et Dampvaskeri, saa Virksomheden er et betydeligt industrielt Foretagende.

Den næstældste Fabriksvirksomhed her paa Pladsen er *Akts. Holstebro Jærnstøberi og Maskinfabrik*. Anlagt i Slutningen af 1850erne af en Tysker Müller overtoges det 1863 af Martin Heinrich Petersen fra Haderslev, der havde faaet en fortrinlig Uddannelse. Han medbragte hertil mange udmærkede Modeller fra de store Støberier Carlshütte ved Rendsborg og Haderslev. Disse Modeller blev Forbilleder

for de velkendte Holstebro Ovne og Komfurer. Petersen var ogsaa virksom for Oprettelsen af vestjydsk Industriforening og blev Formand for den som Led deraf i Maj 1871 stiftede Holstebro Industriforening, ligesom han interesserede sig meget for Lystanlægget og Plantagerne, men døde allerede 1872. Efter Petersens Død blev Jærnstøberiet den 13. Maj 1872 tilskødet Leonh. Tang fra Ringkøbing. Tangs Dygtighed og Handelstalent bragte snart Virsomheden frem

A/S Holstebro Jærnstøberi & Maskinfabrik.

til en anset Plads i Støberiernes Række og var Indehaver til 1889. Efter forskellige Ejerskifter overgik Jærnstøberiet den 1. Marts 1897 til et Aktieselskab med Bankdirektør J. P. Aggerholm som Formand (nu Bankdirektør J. A. Houmøller) og Fabrikant P. K. Simonsen af Lemvig som administrerende Direktør. Denne har drevet Virksomheden betydeligt op, saa Salget nu er 10 Gange saa stort som i Begyndelsen. Jærnstøberiet leverer især Støbegods til Maskinfabrikanter og har en fortrinlig Modelsamling. Man siger derfor ofte: „Jo, i Holstebro maa det kunne faas“.

Den lange Façadebygning i Sønderlandsgade med Udstillingslokaler, Kontor og Privatlejlighed og de bagved liggende udstrakte Fabriksbygninger, Støbeovne osv. udgør et meget anseligt og smukt Komplex. Jærnstøberiet og Maskinfabrikken, hvis Aktiekapital er 110,000 Kr. med betydelig Reservefond og flere andre Fonds, er helt igennem forsynet

med moderne Arbejdsmaskiner, Løbeskinner og -kraner osv. og staar fuldt paa Højde med Nutidens Krav.

Direktør P. K. Simonsen.

Direktør P. K. Simonsen, der med Vestjydens Forretningsdygtighed forener klar Forstand og Karakterfasthed, var Byraadsmedlem i den store Udviklingsperiode 1906—9, er f. T. Medlem af Menighedsraadet og beklæder flere andre Tillidshverv.

Holstebro største industrielle Virksomhed og tillige en af vore betydeligste Provinsvirksomheder er *R. Færchs Cigar- og Tobaksfabrikker*, der nu omfatter den store Bygningsfirkant ud til Østergade, Brostræde,

R. Færchs Cigarfabrikker (Facaden mod Østergade).

Brotorv og Lille Østergade og sysselsætter omtrent 200 Arbejdere og Funktionærer.

Afd. Fabrikant R. Færch, hvis Søn S. Færch nu er Indehaver, begyndte dette Foretagende den 23. Juli 1869 under meget beskedne Forhold, med 3—4 Arbejdere i et lejet Lo-

kale paa Nørregade; men Flid og Forretningsdygtighed bragte hurtigt Virksomheden i Vejret, saa den faa Aar efter flyttede til større Lokaler paa Store Torv og allerede i 1880 til sin egen Fabriksbygning i Østergade, hvor foruden den oprindelige Fabrikation af Skraa og Røgtobak ogsaa Cigarfabrikationen optoges. Lidt senere begyndte Færch at fremstille Shag-tobak, hvis anerkendte Godhed har medført et betydeligt Salg, bl. a. i København.

Som Virksomheden voksede, er den ene Tilbygning fulgt efter den anden ud over de købte Nabogrunde, saa Fabrikken efter de sidste omfattende Udvidelser i 1915—16 har naaet sin nuværende Udstrækning. Side om Side med Bygningernes Tilvækst er fulgt tidsvarende Forbedringer og Fornyelser af de tekniske Anlæg; saaledes blev Fabriken

allerede i 1880 forsynet med Dampkraft og har senere faaet sit eget Elektricitetsværk, Centralvarme, moderne Ventilationsanlæg og blev i 1915—16 udstyret med de nyeste og bedste Maskiner, saa den er helt igennem en Mønstrefabrik.

Allerede den 1. Jan. 1896 optog Fabrikant R. Færch sin Søn S. Færch, der havde faaet en grundig Uddannelse dels i Fabrikker her i Landet og i Tyskland, dels i et Raatobakshus i Bremen, som Medindehaver af Firmaet. Tre Aar efter udtraadte Færch sen., og Fabrikant S. Færch har siden været Eneindehaver og paa værdig Maade fortsat Grundlæggerens Arbejde, saa Virksomheden er undergaaet en storartet Udvikling i de sidste 20 Aar. — Den 1. Jan. 1907 overtog Fabrikant S. Færch P. Junges Tobaksfabrik i Ringkøbing, der var grundlagt 1814 af Konsul Chr. Høy Husted, hvis Kardusskraa „Chr. Høy Husteds Ringkøbing Skraa Nr. 4“ var kendt over hele Vestjylland.

R. Færch Fabrikant. †.

S. Færch, Fabrikant

1. Novbr. s. A. købtes endvidere Jens Larsens Tobaksfabrik i Struer, som ligeledes hovedsagelig fabrikerede Kardusskraa. Begge disse Virksomheder flyttedes derefter til Holstebro, hvor de optoges i Hovedvirksomheden. Fabrikkerne her har derved opnaaet den største Tilvirkning af Kardusskraa her i

Stortorvet og Nørregades Begyndelse.

Landet; denne Tobak er kendt overalt i Jylland fra Ribe til Skagen, og Omsætningen heraf stiger fra Aar til Aar.

Paa samme Maade er det gaaet med Cigarfabrikationen, hvori Fremgangen særlig har været stor de 5 sidste Aar. Fabrikens nye

Mærker „Valuta“, „Sct. Jørgen“ og „La Devisa“ er kendt over hele Landet, og der findes ikke en dansk By, hvor man ikke kan faa „R. Færchs Valuta“.

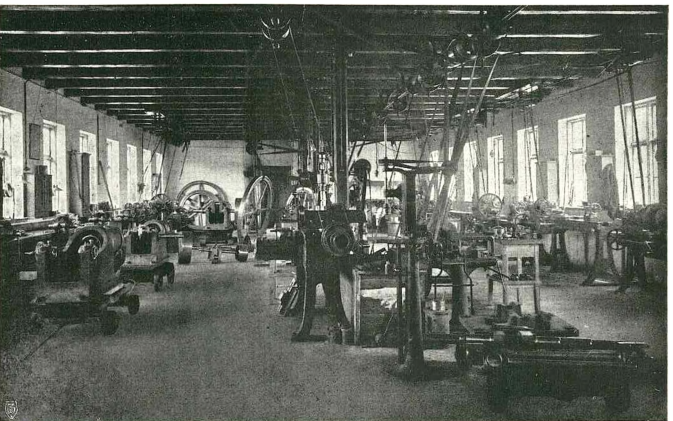
R. Færchs Cigar- og Tobaksfabrikker har da ogsaa Lager og Agentur i flere Byer, og hele Landet berejses af dens Repræsentanter. I København har Virksomheden et Hovedoplag, som i over 30 Aar er blevet ledet af Hr. Chr. Larsen. Naar der tilføjes, at Fabrikant Færch tillige er en human Arbejdsgiver, vil det forstaas, at dette store Industriforetagende er et af de betydeligste Led i Erhvervslivet i Holstebro; de to Slægtled, der ved deres fremragende Dygtighed har skabt det, har derved samtidig gjort deres Virksomhed landskendt og bragt deres Bys Navn ud over vort Land til Ære for dem selv og Holstebro, der har fostret en saa stor Virksomhed.

Ude mellem Stationsvej og Skivevej ligger *F. L. Hansens Maskinfabrik* med Bygninger ud til begge Gader, de lange Fabriks- og Lagerbygninger ud til den sidstnævnte.

F. L. Hansen grundlagde sit i Begyndelsen ret beskedne Maskinværksted i 1880 uden Driftskapital. I en Aarrække fremstillede han kun almindelige Landbrugsmaskiner, saa som Hestegange, Tærskværker, Hakkelemaskiner m. m.

Imidlertid havde Hr. Hansen under et Ophold i Paris

under Verdensudstillingen 1878 set mange ny Frembringelser paa Maskinindustriens Område og bl. a. ogsaa faaet Dje paa Haandcentrifugen. Efter flere Aars omfattende Forsøg naaede F. L. Hansen at faa sin første Haandcentrifuge fær-

Interiør fra F. L. Hansens Maskinfabrik.

dig, og efter en Del besværlige Aar naaede Fabrikatet endelig Fuldkommenhed, saaledes at der kunde tages fat paa Arbejdet og Salget med større Kraft, idet Hansen nu var overbevist om, at denne Centrifuge stod paa Højde med Tidens Krav. Indtil 1898 solgtes c. 2500 Haandcentrifuger, hvoraf c. 500 er vandret Syd for Grænsen.

Men nu var Tiden inde, da det næsten blev enhver Gaardmands Pligt at melde sig til de efterhaanden opstaaende Andelsmejerier; Salget af Haandcentrifugen var dermed færdigt, og Fabrikant F. L. Hansen havde derfor allerede begyndt sin nuværende Fremstilling af Motorer. Fabrikken har leveret Motorer af enhver Art ud over hele Landet: Petroleumsmotorer til Landbruget, Gasmotorer i Byerne til Industribrug, Sugegasmotorer og Dieselmotorer til Jærnstøberier, Elektricitetsværker, Teglværker, Kornmøller osv.

F. L. Hansen, Fabrikant.

F. L. Hansen har nu netop i det Aar, han har fyldt de tre Snese, en Motortype færdig, som særlig er beregnet paa Eksport, og Fabrikken, som er naaet op til at kunne fremstille en Motor daglig, venter i de kommende Aar en endnu større Produktion.

Fabrikant F. L. Hansen er Medlem af Industri- og Haandværkerforeningens Bestyrelse, Næstformand for den tekniske Skole og fra Foraaret 1917 Medlem af Byraadet.

Paa Skivevej, op imod Wiims Anlæg ligger ligeledes en anden endnu yngre, men stærkt voksende Fabrikvirksomhed, *Vald. Birn er Brødrers Jærnstøberi og Maskinfabrik*, anlagt ganske smaat i 1896 af de nuværende Indehaveres Fader H. Birn, der var en særdeles dygtig Former. Trods Advarsler mod at begynde med saa smaa Hjælpemidler førte Fabrikant H. Birn dog Planen igennem ved Dygtighed, Flid og Sparsommelighed, og han havde en god Hjælp af sine 5 Sønner, hvoraf de 4 ved Startningen arbejdede i Fabrikken sammen med Faderen, medens Hustruen uden Hjælp udførte alt Arbejdet om den store Familie. Sønnerne, ogsaa de voksne, fik Kost og Logi hos Forældrene og arbejdede i Akkord, men af deres Fortjeneste betalte de for Opholdet og fik kun

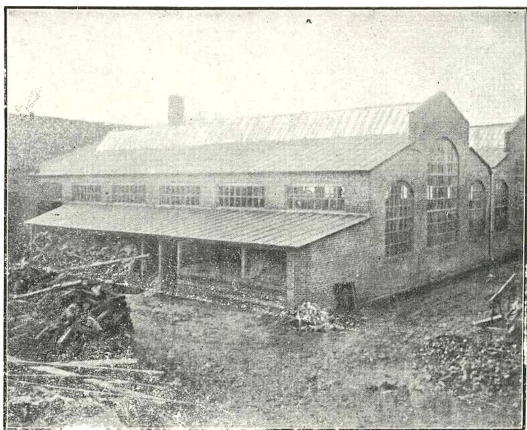

Heinr. Birn, Fabrikant

udbetalt 2 Kr. om Ugen til deres øvrige Udgifter; Resten blev staaende i Firmaet til bedre Tider.

Efter at Hr. H. Birn flere Gange havde udvidet Fabrikken, gik den i 1906 over til 3 af Sønnerne, idet de 2 andre i Mellemtiden var bragt i gode Stillinger som Isenkræmmere i Lemvig og Hjørring. Faderen lever nu som Partikulier.

Fabrikken bliver stadig ledet i samme Retning, som var

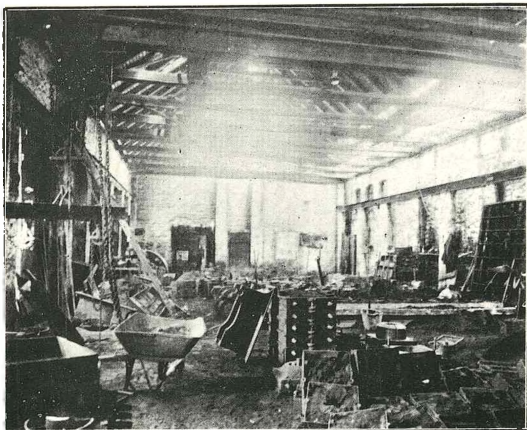

Vald. Birn & Brøders Jærnstøberi & Maskinfabrik.

anslaet ved Begyndelsen, nl. som specielt Jærnstøberi, og denne Specialisering har vist sig at være rigtig, idet Fabrikatet er særdeles godt anskrevet hos Landets Maskinfabrikkanter. Under Vald. og Vilh. Birns Ledelse (den tredje Broder udtraadte for nogle Aar siden) er der foretaget flere større Udvidelser, den sidste og betydeligste i 1916—17.

Hr. Vald. Birn har for sin Uddannelses Skyld arbejdet som Former paa flere store Fabrikker i Udlandet og har taget Eksamen som Maskinkonstruktør. Virksomheden ledes derfor efter de bedste praktiske og teoretiske Principper og er forsynet med alle Nutidens Hjælpemidler, saa den staar som et Mønster paa et moderne Jærnstøberi.

Den, der kommer igennem Istedgade, en af de ny lange Sidegader, som udgaar fra Struervej, vil paa begge Sider finde et stort Terræn optaget af lange Fabriksbygninger, Kontor og Oplag af Tagsten, Rør, Fliser, Hennebique-Bjælker og -Opstandere osv., alt af Cement. Det er *Cementvarefabrikken Oranje A/S*, som her har Plads til sin omfattende Virksomhed. Den blev anlagt 1901 af Muremester Hans

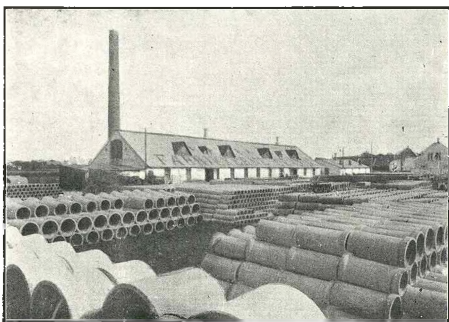
Interior fra Vald. Birn & Brødres Jærnstøberi & Maskinfabrik.

Nielsen, men overgik et Par Aar senere til Aktieselskab med *Michael S. Sørensen* som Prokurist og Forretningsfører.

Fabrikken lavede indtil 1909 Tagsten, Rør, Fliser osv., men begyndte dette Aar at udføre Jærnbetonarbejder og har i den derefter forløbne Tid udført mange saadanne over hele Landet, saasom Vandtaarne, Broer (bl. a. den ny Anlægsbro ved Østerport), Funderingsarbejder, Etageadskillelser osv. „Oranje“, der er i fortsat stærk Udvikling under Forretningsførerens dygtige Ledelse, har i 1916 oprettet Filialkontor i København.

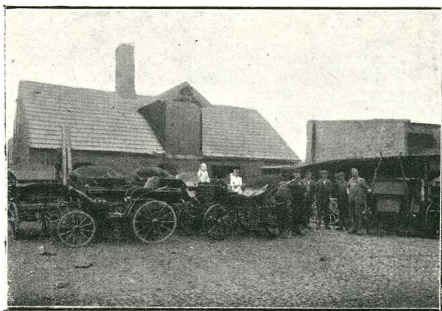
Endnu yngre er Smedemester *Oskar Nielsens Holstebro Vognfabrik*, idet Hr. Nielsen begyndte sin Forretning 1902 i

Agerskøvs Gaard (Bisgaard) i en faldefærdig Smedie, som blæste omtrent ned under den frygtelige Julestorm. Penge

A/S Cementvarefabrikken „Oranje“.

havde han ingen af, og det var derfor vanskeligt at faa Jærn. To Aar efter lejede Smedemester Nielsen imidlertid hos Mælkehandler Mejdahl en nyopført og betydelig større

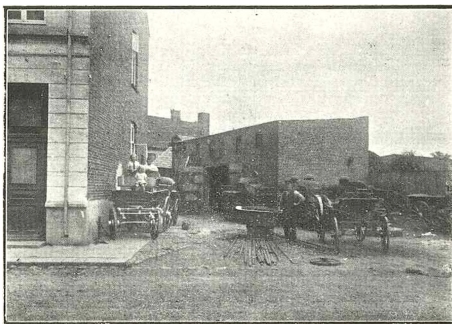

Holstebro Vognfabrik (Oskar Nielsen)..

Smedie, og fire Aar senere udvidedes Forretningen ved Jordkøb og Tilbygning i Forbindelse med det øvrige. I de senere

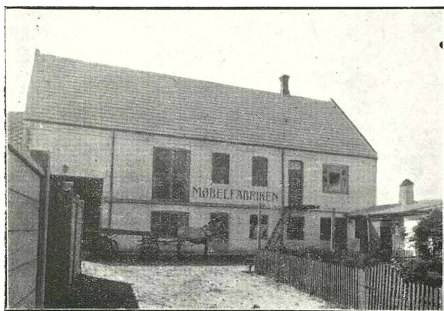

Aar er Virksomheden specielt slaet ind paa Vognarbejde, og der er de sidste Par Aar lavet 1to Vogne om Ugen.

Interiør fra Holstebro Vognfabrik (Oskar Nielsen).

Værkstedet er nu for lille og staar for en ny 1stor Udvidelse.

Holstebro Møbelfabrik (M. Jacobsen).

Helt ny er *Holstebro Møbelfabrik ved M. Jacobsen* ovre paa Sønderland. Hr. Jacobsen har arbejdet som Snedkersvend i forskellige Byer i Landet, sidst i Holstebro, men her

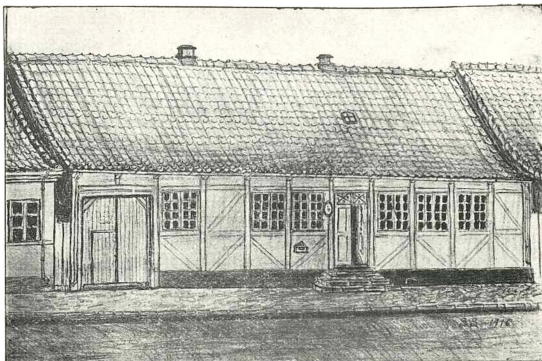
blev han arbejdsløs i 1908. For at ernære sin Familie maatte han saa selv til at prøve og optog da et Par Smaa-artikler inden for Møbelindustrien og fik hurtig Afsætning, men stod uden Maskiner og Kapital. Det lykkedes dog at faa en enkelt Maskine og efterhaanden kom der Fart i Forretningen, saa den nu sysselsætter 15—20 Mand og i sidste Aar naaede en Omsætning paa godt 80,000 Kr. Møbelfabrikken, der drives som Eksportsnedkeri, er nu udstyret med fuldt ud moderne Maskineri, og Ejendommen, som blev købt 1913, er nu ogsaa efter store Anstrengelser godt og tidsvarende indrettet.

Storbrossen.

Bomhuset ved Sønderport.

Holstebro Sparekasses første Bygning, det gamle Posthus (nedrevet 1889).
Efter Tegning af Sparekassedirektør S. Simonsen.

Byens Pengeinstitutter.

Som Erhvervslivets Fremhjælpere og Bindeled mellem By og Land virker Holstebro 3 Pengeinstitutter, hvoraf Sparekassen er det ældste.

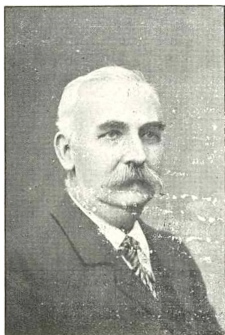
Holstebro og Omegns Spare- og Laanekasse er oprettet 1827 af Ringkøbing Amts landøkonomiske Selskab efter Opfordring af 6 ledende Mænd i dette. Sparekassen holdt sin første Kontordag d. 21. Aug. 1827, og er den tredje ældste af de jyske, den syvende ældste af alle Landets Sparekasser. De 6 Indbydere konstituerede sig som Direktører og Postmester Bay blev Bogholder og Kasserer, hvorfor Sparekassen, der i de første 20 Aar kun modtog Indskud, som overtoges og forrentedes med $4\frac{1}{2}$ —5 $\frac{0}{10}$ af Statskassen, fik Lokale i Posthuset paa Østergade i 25 Aar. Toldkontrollør Schou blev Regnskabsfører 1852 og gav Rum for Virksomheden i sin Gaard (Østergade 21) indtil 1865. Bogholderiet overtoges da af Prokurator Repsdorph i Gaarden paa Hjørnet af Østergade og Enghavevej, 1876 blev Andr. Schou Bogholder og Prokurator Brask Formand, og Sparekassen

blev da henflyttet til den sidstes Ejendom, nuv. Hotel Royal paa Stortorvet. Endelig 1889 flyttede Sparekassen tilbage til den Gaard, hvor den var begyndt for 62 Aar siden, idet Postmester Carstensen da solgte Gaarden til Sparekassen. Der

blev opført den nuværende 2etages Bygning for at give Plads baade til Sparekasse og Posthus og Privatboliger ovenpaa for Bogholderen og Postmesteren. I 1911 blev Bygningen ved en gennemgribende Forandring indrettet til alene at huse Sparekassen og den administrerende Direktør *Fr. Petersen*,

der efter først i 20 Aar at have været Bogholder afløste A. Schou som Direktør i 1910. Sparekassens anden Direktør er fhv. Købmand S. Simonsen.

Sparekassedirektør Fr. Petersen.

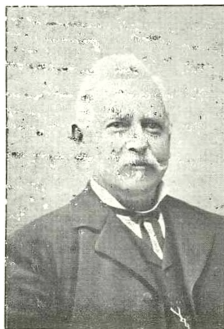
godehavende er nu over 4 Mill. Kr. og er fordoblet siden 1880. Medens det tog 50 Aar at naa op til 1 Mill. Kr., har den sidste Million kun taget 10 Aar.

Udlaansvirksomheden begynde først 1847 og omfattede dette Aar kun 1000 Kr.; det tog 30 Aar at naa den halve Million i Udlaan. Men fra Midten af 70erne gaar ogsaa Udlaansvirksomheden stærkt frem og omfatter nu over 3 Mill. Kr.

Under Ledelse af den kyndige Direktion og Repræsentantskabet, der bestaar af 6 Medlemmer, 3 fra Byen og 3 fra Landet, er Holstebro Spare- og Laanekasse et stort og solidt Pengeinstitut, der nyder almindelig og fortjent Tillid i By og Opland.

Holstebro Bank er oprettet 1871 af Købmænd o. a. i Byen

Ligesom i det ydre er ogsaa Sparekassens Virksomhed fra en beskedne Begyndelse vokset frem til sin nuv. Størrelse. Efter første Aars Virksomhed var Indskuddene 7232 Rdl. efter det andet Aar 13302 Rdl. og voksede derefter jævnt til Krigsaarene 1848—50. Fra 1852 steg Indlaanet stærkt, til Krisen 1857 atter medførte en forbigaaende Nedgang. Efter den Tid har der stadig været Fremgang, særlig har Indskuddet været i uafbrudt stærk Stigning siden 1872, selv i 80erues trange Tid, og Sparernes Til-

Sparekassedirektør S. Simonsen

i Forbindelse med Proprietærer fra Omegnen som Diskonto-, Spare- og Laanebank. Den ledes af 3 Direktører og et Repræsentantskab og har efter Udvidelsen i 1916 en Aktiekapital af 600,000 Kr.

Holstebro Landmandsbank er i den stærkt politiske Tid (1887) oprettet af Venstremænd i Byen og Oplandet. Den administrerende Direktør var Sagfører Bertelsen, der døde 1908, hvorefter S. Møller blev Direktør. Aktiekapitalen er 250,000 Kroner.

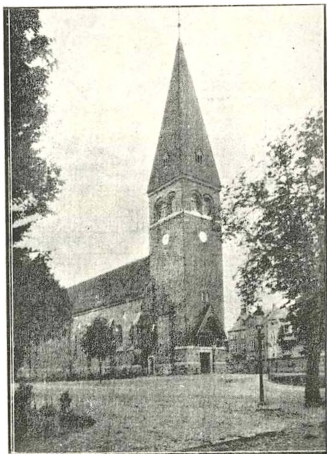
Aandsliv.

En Præst i en anden Landsdel sagde en Gang til en Medborger, der var blevet udnævnt til et Embede i Holstebro: „Det er der, de har 3 Kirker og fem Præster, skønt Byen kun har 6000 Indbyggere“. — En anden fhv. Medborger, der nu som rejsende kommer over hele Landet udtrykte det samme paa sin Maade, da den nyudnævnte traf sammen med ham i Toget til Esbjerg og spurgte, hvordan Holstebro var: „Aa, det er en meget god By, og der er kønt en Søndag Formiddag nede paa Broen over Storaæn. Men Folk er slemme til at gaa med Salmebøgerne i Lommetørklædet“, føjede han til med et Smil.

Nuvel! Det aandelige Liv, saa vel det religiøse som det almenmenneskelige, har fundet en god Jordbund i Holstebro. Det kan i denne Sammenhæng nævnes, at adskillige Mænd, der har udmærket sig paa Aandsvirksomhedens Omraade, er udgaaet herfra. Den ansete Landbohistoriker *Chr. Christensen (Hørsholm)* er født i Holstebro 1824 (død 1891), hvor Faderen var Organist. Han er Forfatter af „Hørsholms Hist.“ og „Agrarhist. Studier“. Københavns Politidirektør (1887—1917) *Eugen Petersen* er født i Holstebro 1840 som Søn af Justitsraad Byfoged C. N. Petersen. Skuespiller og Forfatter *Elith Reumert* er ligeledes født her, Søn af Pastor A. Reumert, der var Sognepræst i Holstebro 1856—1873. Kunstmaler *Karl Jensen*, der har malet Landskaber og Interiører, som vakte Opmærksomhed paa Raadhus-Udstillingen 1901 og leveret Tegninger til flere kunst- og kulturhistoriske Værker, er født i Holstebro 1851, og flere yngre Malere, af hvilke

Johs. Krogh-Jensen er en kendt Portrætmaler, stammer herfra.

Det er imidlertid det kirkelige Liv, som mest har præget Aandslivet i Holstebro. De tidligere Sognepræster *A. Reumert* (1856—1873) og Pastor *Groth* (1873—1880) sluttede sig ikke til nogen særlig kirkelig Retning. Først *Møller*, der var Sognepræst her 1881—1901 sluttede sig til *Indre Mission*, og det samme har været Tilfældet med de senere Sognepræster

Holstebro Sognekirke.

A. Bülow fra 1901—1910 og *S. Nyholm* sidstn. Aar. Ogsaa den nuværende Kaldskapellan slutter sig til Missionen, saa denne Retning har nu sin faste Borg i Sognekirken og i det af Missionens Venner i 1890 opførte Missionshus „Elim“ i Danmarks-gade, for hvis Bestyrelse Sognepræsterne i Reglen har været Formænd.

Dels i Sognekirken, dels i „Elim“ — om Sommeren ogsaa i Anlægget — holdes jævnlig store

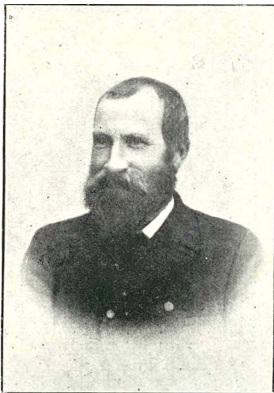
Missionsmøder med stærk Tilstrømning fra Byen og Omegnen.

Under Missionsfolkernes Ledelse staar ogsaa den stedlige Afdeling af „Kristelig Forening for unge Kvinder“, til hvis Brug Pastor Bülow lige før sin Forflyttelse fik opført en Bygning i Nygade paa en Grund, der blev skænket af Partikulier Kjeldsen. Her bor tillige tre Diakonisser, der har Virksomhed her i Byen. „Kristelig Forening for unge Mænd“, der først havde til Huse i Missionshotellet, senere en kort Tid i Skolegade, fik 1913 deres eget Hjem i den tidligere Præstegaard, hvorpaa der byggedes en 1. Sal, medens Sognepræ-

sten flyttede til Etatsraad Aggerholms Villa i Nellikestræde, der formelt overdroges K. F. U. M., som imidlertid bortbyttede den for Præstegaarden paa Kirkepladsen. Baade til K. F. U. M. og K. F. U. K. er der knyttet Kosthjem og ugentlige Andagtsmøder.

Medens den indre Missions Venner har deres Tilhold paa Kirkepladsen og i Danmarksgade, har den *grundtvigske Retning* i Holstebro og Omegn sine Virkepladser i Skolegade og paa Lægaardvej.

Allerede først i 1880'erne dannede Grundtvigs Venner her en Valgmenighed, som betjentes af Valgmenighedspræst Jensen, Bøvlingbjærg, og andre lejlighedsvis. I 1884--85 opførtes paa Gartner Steffensens Grund oppe i Skolegade en mindre Kirke (udvidet og ombygget 1906). I 1887 blev Pastor *Morten Larsen*, der havde været dansk Legationspræst i Paris, Præst for Valgmenigheden og har virket her siden, skønt han har haft lokkende Tilbud andetsteds fra. Morten Larsen er ube-

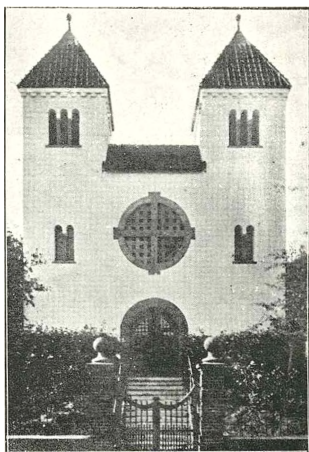
Pastor Morten Larsen.

stridt den betydeligste Kraft, der har virket her i den sidste Menneskealder, en landskendt Taler og Forfatter af Prædikesamlinger og tankevækkende Skrifter, der behandler Nutidens brændende religiøse Spørgsmaal. Morten Larsens Udtalelser har ofte givet Genlyd ud over Landet, men mest Opsigt vakte vel nok hans Erklæring fra Prædikestolen i 1914 under Arboe Rasmussen Striden, at han agtede at udtræde af Folkekirken. Dette førte til langvarige Drøftelser i Pressen, paa Møder og indenfor Menigheden, der næsten alle fulgte deres Præst og gik over til Frimenighed.

Metodisterne har her en mindre Menighed, der samles i Poulskirken i Danmarksgade, opført 1891. Dennes Præster, der som Regel skifter hvert 3dje Aar, prædiker tillige i Lemvig o. fl. Byer. Den nuv. Præst er Møller.

I nær Tilslutning til Valg- og Frimenigheden har *Holstebro Friskole* virket. Den begyndte i 1886 i et Gavlværelse i Landpost Chr. Graversens Hjem med 6 Drengene fra 2 Familier og Sønderjyden Casper Jensen som Lærer. Da det i Begyndelsen af 1890'erne saa truende ud for Skolens Tilværelse, traadte Pastor Morten Larsen til og overtog Undervisningen, og da Valgmenigheden i 1894 havde købt den nuv. Præstegaard paa Lægaardvej, fik Skolen Plads her; Frk. Karen Johansen, den nuv. Bestyrerinde, blev s. A. og Lærer J.

Frimenighedskirken.

N. Jensen 1895 knyttet til Friskolen, der nu voksede og fik mere Plads ved Tilbygning. I 1903 blev den nuv. Skolebygning opført paa Grunden bag Præstegaarden, og senere blev her ogsaa opført en ny Gymnastiksal.

Friskolen naaede sit højeste Elevation i Aarene 1903—7. Da den kommunale Mellemskole begyndte at virke, gik Børnetallet ned fra 160 til 114, men steg derefter igen noget. Skolen nyder i Tilskud 1200 Kr. fra Byen og 1200

Kr. fra Staten. — I Forbindelse med den eksamensfri Børneskole har Frk. Johansen og Lærerne Fonager og Jensen siden 1906 haft et Præliminærhold.

Højskolehjemmet i Skolegade, opført 1898, udvidet 1914—15, virker ligeledes i Tilknytning til den grundtvigske Kreds i Holstebro og Omegn. Her har mange ugifte i Byen et hyggeligt Koshjem, og her er Torve- og Markedsdage fuldt af Landboere. Men her holder ogsaa dels i den gamle mindre, dels i den ny store Foredragssal *Højskoleforeningen* og *Ungdomsforeningen* hyppige, stærkt besøgte oplysende og op-

byggelige Foredrag. Her holder tillige Frimenigheden sine Medlemsmøder, og her har Morten Larsen i sine Onsdagsmøder holdt de Foredragsrækker om kirkelige Æmner, hvoraf flere foreligger i Bogform.

Folkebogsamlingen for Holstebro og Omegn er udgaaet fra Højskoleforeningen og havde i den første halv Snes Aar Lokale i Højskolehjemmet. Da Bogsamlingen voksede, og der trængtes til en større Læsestue, blev efter langvarige Forhandlinger med Amts- og Byraadet, og efter at Bøgerne midlertidig et Aar havde haft Plads i de ledige Kødkontrolrum i Kæmnerboligen, det tidligere Sprøjtehus op til Raadhuset i Skolegade ombygget 1916 til Bogsal og offentlig Læsestue, hvor der findes Haandbøger, Tidsskrifter og Dagblade tilgængelige hver Aften. Bogsamlingens Tilvækst og Benyttelse er tiltaget stærkt under den dygtige Bibliotekar Lærer Fonagers Ledelse, saa der nu er 700 Medl., 3000 Bind og ca. 30,000 Bd. Udlaan aarlig.

Det kommunale Skolevæsen. I Afsnittet om Byens Styrelse er allerede fortalt om de store Nybygninger og Skoleforholdenes Nyordning i 1906—08. Her skal blot som Fortsættelse gives nogle faa Oplysninger om Skolevæsenets Vækst og indre Fremskridt i de derefter forløbne Aar.

I Slutningen af 1908 havde de kommunale Skoler godt 800 Børn, fordelt i 31 Klasser, hvoraf 7 i Mellem- og Realskolen. Ved Skolerne virkede 2 Overlærere, 15 Lærere og 10 Lærerinder. Børne- og Klassetal og som Følge deraf ogsaa Lærerkrafter (og Udgifter!) har været i stadig Stigen, saa Elevtallet ved Udgangen af 1916 var 1215, fordelt i 44 Klasser (25 i Grundskolen, 11 i Borgerskolen og 8 i Mellem- og Realskolen); der undervistes af 36 Lærere og Lærerinder.

Allerede 1908 indførtes *Skolebade* (frivillig Deltagelse) i Borgerskolens Kælder.

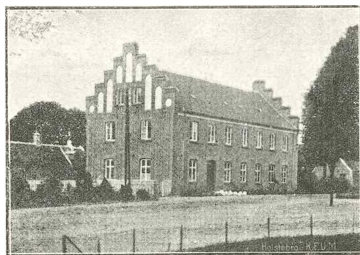
Fra 1909 er der indført *Sløjd* som Undervisningsfag, efter at det hertil beregnede Kælderrum i Mellemkolebygningen var forsynet med nyt Sløjdinventar.

Omtrent samtidig blev der givet Børnene Lejlighed til at lære Havearbejde, idet Etatsraad Aggerholm til midlertidig Brug overlod Skolen 1 Td. Land ved Fuglsangsvej til Skolehave, til hvis aarlige Drift Byraadet yder 400 Kr.

Af Borgerskolen er Sprog-, Matematik- og Fysikundervisningen omtrent udsondret, og Elever, der ønsker Undervisning heri, er henviste til at søge denne i Mellem- og Real-

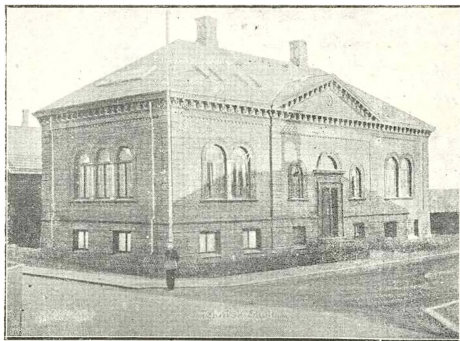
skolen, hvor Maalet for alle Elever er Mellemskoleeksamen og Realeksamen for den, der har Evner til og Brug for den.

Teknisk Skole er opført af Industri- og Haandværkerforeningen 1890 -91 og drives af denne og *Teknisk Skoleforening*.

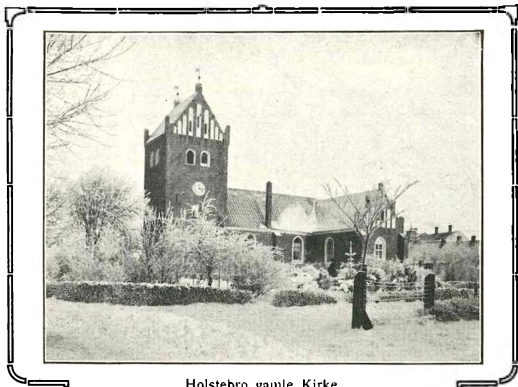
K. F. U. M.'s Bygning

Handelsskolen, der er oprettet 1891, af Holstebro Handelsforening og drives af denne, har Lokaler i Mellemskolebygningen. Dens nuv. Leder er Købmand A. Houmøller. Gen-

Teknisk Skole.

nem et treaarigt Aftenkursus føres Eleverne frem til den af de jyske Handelsskoler indførte fælles Eksamen.

Holstebro gamle Kirke.

Slutning.

Der var meget mere i Holstebro at se, beskrive og fortælle om. Byen har naturligvis sine Dagblade — „Holstebro Avis“, „Dagbladet“, „Folkebladet“ og „Social-Demokraten“ — der ogsaa virker i Oplysningens Tjeneste til Fremme af Aands- og Erhvervsliv. Den har sine Statsinstitutioner — Banegaard, Toldkammer, Posthus, Amtstue og Herredskontor, alle i ny og tidssvarende Stand og ledede af dygtige og flinke Embedsmænd — til Samkvemets og Samfundslivets støtte Gang. Og den har sine Sygehuse og sin Fattiggaard og sit ny, store og smukke Alderdomshjem.

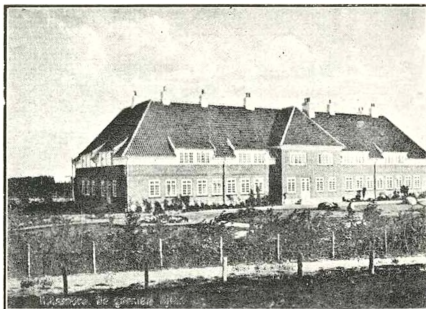
Men vi forlader det ,alt-

Posthuset.

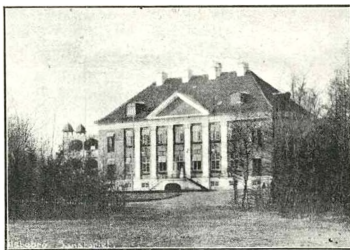
sammen, forlader Holstebro og dens flittige Borgere. Blot til Afsked et Par Indtryk nede fra Byen, der kan slutte sig til det Billede, vi fik af den oppe fra Bakkerne.

Gaa da, kære Læser, med ned paa Storbroen en frostklar

De gamles Hjem.

Vinteraften et Par Timer efter Solbjærg, naar Barfrostens og den tindrende Stjernehimlen har lagt høj og ren Luft over Storaens kolde Vande, Havernes strittende nøgne Grene og de golde Marker, der i Vest gaar over i blaaligkolde Bakker.

Tuberkulosehospitalet.

Alt er bart, og Kulden bider i Næsen og Ører; men dog bliver vi ved at vandre frem og tilbage paa Broen, snart ladende Blikket dvæle ved „Broholm“ og den bagved liggende Huskoloni, hvis Lys giver Genskin dybt nede

i Aaen, snart med Øjnene følgende dens Bredstrøm frem mellem Havernes vinterlige Poesi til den ene og de kommunale Værkers kulosmættede Prosa til den anden Side.

Eller det er en stille Foraarsaften. Vi vandrer nede ved det gamle Fuglsang i Vestergade eller ned ad den lille Gadestump, som til Minde om et Sagnslot bærer det stolte Navn Slotsgade. Her nede i Haverne hænger Poplernes „Gæslinger“ dovent og ringler sig ned fra Grenene som Varsel om Vaar. Fine, lysegrønne Blade er ved at folde sig ud af nylig bristede Knopper. Sol-sorten smutter

Fra søndre Plantage.

om mellem Buskene, men Spurvenes Pip er allerede forstummet. Ved Hushjørne og i Gadedørene til de gamle, lave Huse i dette Kvarter staar gamle, sindige, forslidte Mænd og

sammensunkne Morliller og drøfter Dagens Smaa-begivenheder eller Vejrudsigten for Natten og den kommende Dag.

Anlægget med Pavillonen.

Og naar vi kommer ned til Aabredden, har Aftenen sænket sig over Galgebakkerne og helt ude i Idum.

Skumringen og den hyggelige Kvældsstemning luller sagte og uimodstaaelig Tankerne til Hvile. Fabrikernes Dampfløjter har pebet af, Værkstedernes Hammerslag er forstummet, Butiksdørene stænges, de sidste Vogne ruller ud af Byen, og Aftentogt buldrer bort ud i det fjærne.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

Mathias Lind, Guldsmed, født 11. Oktober 1831 i Holstebro. Lærling i Guldsmed Jens Vejлгаards Forretning, senere hos Guldsmed Mejsløe, overtog derefter førstnævntes Forretning 1854. Guldsmedeforretningen, der stadig er gaaet fra Mester til Lærling i snart 300 Aar, er grundlagt 1633. M. Lind, der har drevet Forretningen i 63 Aar, er Landets ældste næringsdrivende Guldsmed. Byraadsmedlem i 80'erne. Medlem af Ligningskommissionen 1883—1906. I Bestyrelsen for Industri- og Haandværkerforeningen 1889—1894. M. L. erholdt Broncemedaille ved Amtsudstillingen i Ringkøbing 1893. Æresmedlem af Industriforeningen.

Rasmus Færch, Tobaksfabrikant †, f. 1844 i Nibe. Lært hos J. Andersen & Søn, Holbæk (Tobaksfabrik). Rejst for J. Chr. Færch's Tobaksfabrik, Nibe. Formand for Holstebro Handelsforening i 14 Aar. Direktør i Holstebro Bank i ca. 20 Aar.

H. Birn, Partikulier, fhv. Jærnstøber, født 9. Juli 1853. Lært hos Oppekær i Nibe som Former.

N. K. Nielsen, Købmand, født 1855 i Birkerød. Lært Kolonial-, Jærn-, Huder- og Skindhandel hos J. Michelsen, Skanderborg. Det danske Petroleums Aktieselskabs Lager af Petroleum og Benzin samt Agenturforretning. Formand for Holstebro Handelsforening. Medlem af Havneudvalget.

F. L. Hansen, Maskinfabrikant, født 7. Juni 1857. Lært hos Fabrikant Augustinus, Odense. Specialitet: Explosionsmotorer af alle Arter. Grundlagt 1880. Har i Aarenes Løb fremstillet ca. 2000 Haandcentrifuger og ca. 2000 Motorer, af sidstnævnte kan Fabrikken nu fabrikere 1 Motor daglig. F. L. Hansen er Medlem af Byraadet, er Formand for teknisk Skole og i Bestyrelsen for Industri- og Haandværkerforeningen. F. L. H. har erholdt Diplom fra forskellige Udstillinger.

S. Sørensen, Skomager & Skotøjshandler, født 19. December 1857 i Ølby Sogn ved Struer. Kom i 22 Aars Alderen i Lære ved Laurits Jørgensen og derefter i Forbundet $\frac{1}{2}$ Aar hos A. P. Andersen, Bedsted i Thy, arbejdede derefter flere Steder som Svend og kom 1890 paa de danske Skomageres Fagskole i København og aflagde der Svendprøve, for hvilket der erholdtes Sølvmedalje. Arbejdede derefter ca. $\frac{1}{2}$ Aar i København. Etablerede sig derefter i Ølgod som Mester, hvor han var i ca. 3 Aar. Etabl. sin nuv. Forretning 1896 som Skomager & Skotøjshandler.

H. Th. Friis, Farver og Fabrikant. født 24. Oktober 1860 i Nybbel pr. Aabenraa. Kom i Farverlære fra $\frac{1}{3}$ 1877 til $\frac{1}{3}$ 1881 hos Farver C. J. Boesen, Kolding. H. Th. F. har Farveri, Uldspinderi, kemisk Renseri og Dampvaskeri. Bestyrelsesmedlem af Haandværker- og Industriforeningen, Sønderjyds Forening og Forsvarsbrødreforeningen. I Ligningskommissionen i 4 Aar.

Marius Fjeldsted, Herreekviperings- & Skotøjsforretning, født 30. December 1860 i Holstebro. Lært Skomagerfaget fra $\frac{1}{3}$ 1874 til $\frac{1}{3}$ 1878 hos Skomagemester Götzsche, Holstebro. Forretningen etableredes 12. Marts 1869 under Navn C. Fjeldsteds Enke. 10. Oktober 1896 overgik Forretningen til dens nuv. Indehaver M. Fjeldsted. M. F. er Kirkevæрге for Holstebro Sognekirke.

Ferdinand Hahn, Manufakturhandler, født 19. November 1862 i Ribe. Lært hos P. Naupell, Ribe. Studierejse paa det Puggaardske Legat. Repræsentant for dansk Provins Manufaktur. F. H. er i Bestyrelsen for Holstebro Handelsforening og Formand for Holstebro Manufakturhandlerforening.

A. C. Astrup, Købmand eu gros, født 22. Januar 1864 i Lem ved Skive. Lært hos O. Bendix, Viborg, Urtekram og Kolonial, 1879—86, H. C. Jensen & Søn, København, Filial ved Hobro, Huder, Skind og Uld i Partier, 1886—87 og C. & J. Schou, Holstebro, Kolonial, Produkter, Jærn, Kul, Tømmer, Foderstoffer, Smørekspert, 1887—92. Privat Handelsskoleuddannelse i Viborg. Etableredes 16. Maj 1892. Import af forskellige Stabelvarer, hovedsagelig fremmed Mel. Opkøb af Produkter. Medindehaver og Repræsentant for Korn og Foderstof Komp., Aarhus—København o. fl. Pladser, Oplag

og Repræsentation for Otto Mønsted A/S, Aarhus, 1 8 Aar Medlem af Holstebro Byraad, Medlem af Ringkøbing Amts Skoleraad, Det danske Hedeselskabs Repræsentantskab, Holstebro Banks Repræsentantskab og været Bestyrelsesmedlem af forskellige Selskaber.

H. Theilgaard, Købmand, født 1865 i Grønbæk Sogn. Driver Detailforretning i Kolonial. Endvidere en gros Forretning i Cigarer, Konserver m. m. Direkte Importør af Salt for Tyskland. Grundlagde nuv. store Forretning i 1906. $\frac{1}{4}$ Million Kr. i aarlig Omsætning. H. Theilgaard er Formand for følgende Foreninger: Forsvarsbrødforeningen, Kolonialhandlerforeningen og Venstrevælgerforeningen.

J. Kr. Nikolajsen, Maskin- & Støbegodsforretning, født 18. Marts 1865 i Trabjerg, Borbjerg. Uddannet til Landbrug i den unge Alder, baade i Theori og Praksis. J. Kr. Nikolajsen har haft Landejendom i 12 Aar og da flyttet til Byen og siden drevet Forretning der.

Jacob Nielsen, Skræddermester og Herreekviperingshandler, født 1866 i Stendis, Ryde Sogn pr. Vinderup. Uddannet hos Skræddermester Hermansen, Holstebro. Etableret i Holstebro 1891 som Skræddermester. Fik i 1908 Statstilskud til en Rejse til Udlandet. Har i flere Aar dreven en af de største Forretninger i Vestjylland. 1903 Medstifter og i en Aarrække Bestyrelsesmedlem af den kristelige Afholdsforening: „Det blaa Kors“. Byggede Holstebro Missionshotel Aaret 1905. Tilkendt Medalje paa Industri- og Haandværkerforeningens Udstilling i Holstebro Aar 1893. Er Suppleant til Huslejenævnet. Har været Medstifter af Foreningen Dansk Arbejde der i Byen.

P. Nørgaard, Konsul, født 1866 i Thisted Landsogn. Har Præliminæreksamen. Uddannet hos Firmaerne Magnus Kjær, Holstebro, og G. W. Burrows, London.

J. Aldal, cand. mag., Overlærer ved Mellem- og Realskolen, født 1867 i Ersted, Aarestrup Sogn. Student fra Aalborg Katedralskole 1887, cand. mag. fra Universitetet Jan. 1893. Studierejser i England (med Statsstøtte) og Tyskland. Siden 1898 fast Anmelder i Historie og Engelsk ved „Den danske Realkl.“ Har foruden om Skolespørgsmaal

skrevet adskillige Afhandlinger og Opsæt om Maalrensning og „Minder om Holstebro“ i Hardsyssels Aarvog 1916 og 1917. Formand for 4. Kreds af „Danmarks Realskoleforening“, for Holstebro Afdeling af „Danmarks Værn“ (fra 1913) og for „Holstebro Lejerforening (fra Jan. 1917).

J. P. Emanuelson, Isenkræmmer, født 17. Maj 1867 i Skjoldlev. Lært hos Isenkræmmer M. Nielsen, Aarhus, 1881—89, og Thor & Fischer, Roskilde, fra 1890—93. Fra 1893 til 1906 egen Forretning i Aarhus. Siden den Tid Leder af R. A. V. Isenkramafdeling.

Søren Færch, Tobaksfabrikant, født 28. Decbr. 1870 i Holstebro. Lært hos S. W. Bruun, Kolding, (Cigar- og Tobaksfabrik). derefter i Fabrikker i Tyskland og i 2 Aar hos Raatobaksfirmaet Ad. Hagens & Co., Bremen.

Mouritz Nielsen, Dampskibsekspeditør, født 2. Marts 1870 i Grenaa. Sekondløjtnant i Feltartilleriet 1891. Lært Kolonialhandel hos Jens Petersen, Skolegade 29, Aarhus. Forretningsfører for Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening fra 10. Marts 1892. Ekspeditør for Det forenede Dampskibs-Selskab, Postkontrahent og Kørselsentreprenør for D. S. B. Vognmandsforretning (15 Heste).

H. C. Petersen, Sadelmager & Tapetserer, født 1871 i Tørring Sogn. Lært hos Sadelmager Jakobsen, Herning. Forretningen startedes 1902 og omfatter Seletøj, Møbler, Rejsetøj, Linoleum samt alle andre mindre betydelige Dele. 1916 valgt af Grundejerforeningen til Huslejenævnet og 1917 valgt til Bestyrelsesformand i Vestjydske Sadelmager & Tapetsererforening.

E. J. Westergaard, Handelsgartner, født i Gimsing, lærte Gartneriet hos N. B. Nielsen, Holstebro, Zeiner Lassen, Helsingør, og Høgh-Hansen, København, grundlagde sin Forretning i 1895 og har udvidet den til en af de største i Provinsen. Den omfatter nu Blomstergartneri, Planteskole og en omfattende Handel og Eksport af Blomster og Planter.

Vald. Birn, Jærnstøber, født 29. September 1876. Lært som Former hos sin Fader, H. Birn. Taget Eksamen som Maskinkonstruktør fra „Det tekniske Selskabs Skole“, København. For videre Uddannelses Skyld rejst og arbejdet i Sverige og Tyskland.

Oluf Knudsen, N. Knudsens Enkes Eftf., Isenkræmmer, født 30. Januar 1877 i Holstebro. Lært hos Carl Andersen, Thisted, og dennes Efterfølger, Chr. Rasmussen. Forretningen startedes 1881 som „50 Øre“s Bazar af N. Knudsen, og fortsattes ved dennes Død i 1900 af Enken med Oluf Knudsen som Bestyrer. Derefter i 1901 udvidet til komplet Isenkramforretning og overtaget i 1906 af Oluf Knudsen.

C. Bendix, Tømmerhandler, født 4. Oktober 1877 i Viborg. Lært hos Konsul P. Thygesen, Randers. Forretningen hørte oprindelig ind under Firmaet C. & J. Schou, indtil C. B. i 1910 købte den af dette Firma.

Søren Møller, Bankdirektør, født 1877 i Skive. Uddannet i Skive Bank. Adm. Direktør i Holstebro Landmandsbank siden 1. Januar 1909.

Vilh. Birn, Jærnstøber, født 2. November 1880. Lært som Maskinarbejder hos sin Fader, H. Birn.

Oscar Nielsen, Smedemester, født 1880 i Holstebro. Lært hos Smedemester Krabbe, Holstebro.

Niels Pedersen, Købmand (Manufaktur) født 2. April 1880 i Vridsted pr. Skive. Lært Manufaktur hos Købmand R. H. Hyttel, Silkeborg. Etbl. 1909. Forretningen omfatter alt indenfor Manufakturbranchen, driver særskilt Afdeling for Damehatte. Har en Del Aar været Medlem i K. F. U. M.s Bestyrelse (Kristelig Forening for unge Mænd) her i Byen, og har de sidste Par Aar tillige siddet i Bestyrelsen for Menighedssamfundet „Elim“.

Laurids Pedersen, Snedkermester, født 23. December 1880 i Bjert pr. Vinderup. Har lært i Holstebro hos Gylding Sørensen og været 7 Aar i Udlandet. Begyndte Virksomheden i Efteraaret 1912 under Firma Pedersen & Gaardhøje.

M. Jacobsen, Fabrikant, født 1881 i Tørring pr. Lemvig. Lært hos Chr. Kokholm i Vandsborg, derefter arbejdet i forskellige Byer. Etbl. 1909 i Holstebro. Forretningen omfatter Fabrikation af hvide Møbler, som sælges over hele Landet. Til Stadighed 10—14 Arbejdere, Nutidens Maskiner og elektr. Drivkraft, fra en ganske lille Omsætning til nu ca. 100,000.

Alfred Johannes Bøggild, Købmand, født 26. September

1883 i Holstebro. Uddannet i Brødrene v. Påhlmans Handelskole, København, og Rachows Handelsakademi, Hamburg. Handels- og regnskabskyndig Tillidsmand, udnævnt af Justitsministeriet 25. September 1916.

R. Madsen, Materialist, født 8. December 1885 i Tommerup. Medlem af Bestyrelsen for Holstebro Handelsforening.

J. Tonn Petersen, Materialist, født 4. August 1886. Lært fra $\frac{1}{5}$ 1901 til $\frac{1}{5}$ 1905 hos Albert & Oluf Lund, Holstebro. Drevet Kolonialforretning i Vestergade fra $\frac{1}{5}$ 1908 til $\frac{1}{5}$ 1912 under sin Faders Borgerskab, siden Materialforretning i egen Ejendom ved Nørreport, og fra $\frac{1}{11}$ 1916 Skotøjsforretningen „Hektor“.

Poul Gaardhøje, Snedkermester, født 14. Oktober 1886 i Maabjerg (Holstebro). Har lært i Kolding hos Krist. Madsen & Gaardhøje, opholdt sig 4 Aar i Udlandet og besøgt Teknologisk Institut. Begyndte sin Virksomhed i Efteraaret 1912 under Firma Pedersen & Gaardhøje.

J. J. KRARUP:

STRUER BY

Forord!

Nærværende Bog har ikke tilsigtet at give en udtømmende Skildring af Byens Historie og Udvikling, dertil var baade Tid og Plads for begrænset, men der er lagt Vægt paa at give et Rids af de Begivenheder, der i særlig Grad har været »bydannende«, eller saadanne, som kan have medvirket til særlige Træk i Byens Fysiognomi.

Artiklerne om Skolevæsenets Historie samt om den tekniske Skole og Bogsamlingen har Hr. Lærer Olsen velvillig meddelt, og det samme gælder Hr. Lærer Siegh for Artiklerne om Afholdssagens Historie og »Arbejdet adler«. Om »Kirken og Menighedslivet« har Pastor Andersen skrevet, og Artiklen om Jernbanevæsenet skyldes Forfatteren Buchholtz's kvikke Pen.

For mange Oplysninger fra ældre Tid skylder jeg gamle Fisker Niels Thorgaard Tak.

Struer, den 1. Oktober 1917.

J. J. Krarup.

P^{AA} den sydlige Bred af Struer Vig, der sammen med „Kilen“ paa en Strækning af en Milsvej danner Grænsen mellem Skodborg og Hjerm Herreder, ligger den yngste af de danske Købstæder: *Struer!*

Medens Byens Gader og Bygninger i Almindelighed ikke kan gøre Krav paa Opmærksomhed for deres Skønhed, saa har Byen en smuk Silhouet, der navnlig tager sig ud, set fra Nord. Og Egnen omkring Struer med sit vexlende Terræn og Skiften af Land og Vand danner en Indfatning af en saa egenartet Skønhed om Byen, at den mere end staar Maal med de fleste Byers Omgivelser. Mod Nord og Øst den blaa Fjord, mod Syd Gimsing, Vejrum og Hjerm Sognes fede og frugtbare Marker, mod Vest Ølby og Resens idylliske Hedebakker omkring „Kilen“, og endelig mod Nord bag Vigen Venø's gule Brinker, Landskabet omkring Strandbjerggaard og Breinholdt og mod Nordvest de dejlige „Tof-tum Bjerger“, hvis maleriske Skrænter og Slugter i vild Skønhed kan kappes med vort Lands smukkeste Landskaber.

Struers Oprindelse ligger i det mindste omkring 500 Aar tilbage i Tiden, men kan man regne Betydningen efter Folketallet, saa har den ikke været stor; thi i 1801 var Folketallet kun 53, og endnu saa sent som i 1840 kun 114. I de næste 40 Aar gaar det rask fremad, thi i 1880 er Folkemængden steget til 1008, 1890 til 2207, 1901 til 3230, 1911 til 3713, og nu i 1917 er det omkring 4400. Som det til en Begyndelse var Beliggenheden ved Limfjorden, der gav Stedet Betydning, saa er det ogsaa den, Byen kan takke for Navnet. Herom skriver Dr. phil. Arkivar O. Nielsen i „Historisk-topografiske Efterretninger om Hjerm og Ginding Herreder“:

„Struer, der oprindelig maa have heddet Strucker, senere Struger, afledes af et i norske og svenske Dialekter forekommende Ord Struk, der betyder Indsnevring af en Strøm, idet Kilen her indsnevres ved 2 Odder.“

Den ca. 1½ Kilometer lange Dæmning, som nu skiller „Kilen“ fra Struer Vig, og hvorover Landevej og Jernbane til Thy nu løber, byggedes først i 1856, indtil da var Kilen en Del af Limfjorden og dannede sammen med Vejen en lun og stormsikker Bugt, hvor særlig de høje Bakker i Resen og Lillehumlum afgav fortrinlig Læ mod den strenge Vestenvind. Det har rimeligvis været i „Kilen“, Knud den Helliges Flaade i 1084 laa, mens han ventede paa Broderen Oluf, der skulde følge ham paa Togt til England. Det hedder nemlig, at Flaaden søgte Ly under Humlum Bakker.

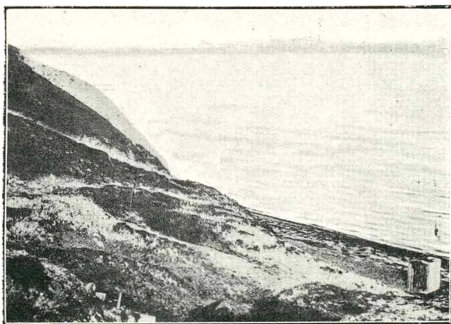
Senere maa Vandet mellem „Kilen“ og Vigen vel være bleven grundere; thi omkring 1570 fortæller Lensmanden paa Ørum i Thy, den tykke Ludvig Munk til Qvistrup, i en Indstilling til Kongen, „at der var et farligt Wade- og Vejlested mellem Thy og Harsyssel i Gimsing Sogn, som kaldes Struer, hvorover den vejfarende Mand kun kunde komme med stor Nød og undertiden ikke uden med Livsfare, og hvor mange ofte mistede Heste og Vogne, og hvad de havde med at fare“.

Lensmanden lovede Bønderne at bygge en Bro over Vadestedet, imod at hver Mand gav ham 1/10 Skæppe Byg, men senere søger han at komme bort fra Overenskomsten, og lader ved Sogne- og Tingsvidner godtgøre, at der ingen Bro kan bygges „med Bestandighed“, hvorfor han vil slippe med at anskaffe, holde og vedligeholde en stærk Pram og en Baad. Kongen gav Lensmanden Medhold og befalede 1578 Bønderne i Thy alligevel at yde det lovede Korn, imod at han holdt og vedligeholdt samme Pram og Baad med Skibsbro, Folk, Tov og andet paa sin egen Bekostning, saaledes, „at den vejfarende Mand Dag og Nat, aarle og silde, kunde komme over uden Fare, saa at ingen Klage kom derover.“

Gennemførelsen af Færgefarten maa formodentlig ikke have været upaaklagelig; thi 1589 befales det i et Kongeligt Brev Ludvig Munk at bygge en Bro, og trods den førnævnte Vidneførelse om Umuligheden af at bygge, var Broen færdig til at tage Syn over i 1593. Dr. O. Nielsen mener, at Broen neppe har staaet mere end 50 Aar, men

Resterne af dens Pæleværk findes endnu vest for Bandedæmningen.

Det er uvist, naar Struer blev Udskibningssted, men den paabudte Brobygning kunde jo tyde paa, at det har været allerede paa den Tid, og i den førnævnte Bog anføres en Indberetning af 1638 fra Gimsing Sogn, hvori skrives: „Norden for Kirken er en Vig ind af Limfjorden, kaldet Struer, med en By derhos af samme Navn, hvori udskibes og føres Bygningstømmer og andre fornødne Vare og Gode“. Og 1656 skrev Arent Berntsen, at Harsyssels Indbyggere søgte til Struer for at købe norsk Bygningstømmer.

Toftum Bjerge.

Byen havde i hine Tider neppe megen Lighed med det nuværende Struer, men der findes dog Gaarde, som har bevaret Navnet og til Dels deres Jordtilliggende, medens Bygningerne selvfølgelig alle er af langt nyere Dato.

Allerede 1497 nævnes Marskkjærgaard, der da tilhørte Gimsing Kirke; nu tilhører Gaarden „T. W. Jensens Sønner“, men en betydelig Del af Jorden er udstykket til Byggepladser, hvorpaa omtrent den midterste Tredjedel af Byen ligger.

Struergaard nævnes en Gaard, der 1496 pantsattes til Biskop Ejler Stygge i Aarhus, men den synes nu forsvunden, derimod er Chr. Enevoldsens Gaard, Resterne af „Struerdal“, paa hvis udstykkede Marker den vestlige Del af Struer ligger. 1726 nævnes ogsaa i „Struerby“ Gaarden Torngaard,

som senere blev Præstegaard og nu tilhører L. Grud, der for en stor Del har udstykket Gaardens Jorder, hvorpaa nu Struers østlige Tredjedel ligger.

Struers Forhold til Holstebro i ældre Tid.

Ved en Omtale af Struer kan man ikke undgaa at berøre Forholdet til Holstebro. — Der foreligger stærke Vidnesbyrd om, at Borgerne i Holstebro i ældre Tid ikke saa venligt til Struerboerne, som man nærmest betragtede som en Slags paagaende Snyltedy, der gik ud paa at „ruinere enhver ærekær og tro Borger i denne By“.

For et Par Hundrede Aar siden var Holstebro jo ikke nogen By, og endnu saa sent som i 1801 var Indbyggerantallet kun 853, saa det mærkedes jo snart, naar de fæle Struerboere benyttede sig af den bedre Beliggenhed ved Limfjorden til at undersælge de Holstebro Købmænd, der jo særlig hvad de grove Varer angik, ikke kunde konkurrere. Men lad selve de gamle Aktstykker tale. 1711 udstedte Borgerne i Holstebro en Advarsel, der tydeligvis tager Sigte paa Beboerne i Struer. Den udstedtes i Anledning af, at der blev begaaet et Forprang i Hjerm-Ginding Herred „idet en Del Fæstebønder understode sig at indkøbe paa 2—3 Mile, til at sælge Flæsk, Smør, Talg, Huder, Vox, Uld og Honning, ja, til deraf at blende Mjød at sælge i Pottetal, brygge Øl og Brændevin at sælge i Potter og Kander, samt sælge Jern, Salt, Humle, Tjære, Sæbe, Hør og Hamp, Holstebro By og Konsumtionsforvalteren til Skade“.

Om Klagens Fremkomst nu har nødt de frække Struerbønder til at gaa i Ledtog med Købmændene i Aalborg, vides ikke, men 1733 klagede Borgerne i Holstebro atter, men denne Gang var Klagen rettet mod Købmænd i Aalborg, der lagde sig for Struer med Ladninger af grove Varer og handlede paa Holstebro Distrikt. Aalborg Købmænd benægtede ikke dette, men beraabte sig paa et kgl. Privilegium af 1655 til at handle frit paa Limfjorden og førte Vidne for, „at Aalborg Borgere af Arilds Tid uden mindste Paaanke hidtil havde besejlet Struer Strand og haft fri Handel at sælge og købe“.

Holstebro Købmænd klagede dog atter „over den utilladelige Handel med ind- og udgaaende Varer til stor Forargelse for Holstebro By og de kongelige Intrader“, og endelig 1777 blev det aldeles forbudt at have Oplag af nogen som helst Varer til Udsalg, dog tillodes det Købmændene i Holstebro alene at have Oplag af Bygningsmaterialer.

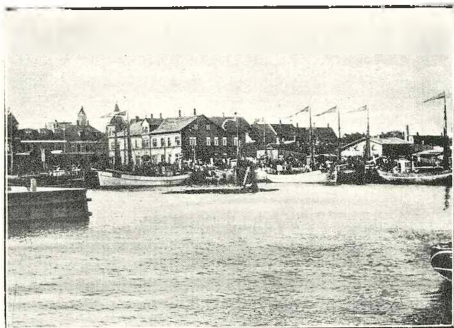
Bevillingen synes ikke at have faaet Betydning, den har i hvert Fald ikke givet Holstebro Købmænd Fred i Sindet; thi 1798 indgav de paany Besværing over Bønderne i Struer og en Ansøgning om Tilladelse „paa Stedet at udsælge til Egnens Beboere de Varer i Tømmer, Salt, Jern, Tjære og Hør, item og indsamle af Egnens Beboere deres Korn, Smør og videre Produkter“. Handelen skulde foregaa i Kompagni, og det begrundes smukt, hvor gavnlig saadan Handel vil være for Egnen, mens den tillige vil standse det ulige „Land og Forprang“, og saaledes støtte Struerboernes aabenbart noget slappe Moral, naar Talen er om at opgive egen Handels-Virksomhed til Fordel for Holstebro.

Byfoged Tranbjerg gav Ansøgningen en kraftig anbefaling og begrundede den med, at det vilde være en betydelig Fordel „for den hele Landalmue; thi Bonden kan faa mere for sine Varer i Struer end i Holstebro, og han kan faa bedre Køb paa de grove Varer, han behøver, i Struer end i Holstebro. Dette falder begribeligt, thi naar Købmanden skal med Vogn transportere Varerne 2 Mil til og fra Struer, maa samme selvfølgelig sættes paa Varerne“.

Antagelig har de Holstebro Købmænd glædet sig over Byfogdens stærke Anbefaling af den attraaede Kompagnihandel i Struer; men ellers kan det jo ikke nægtes, at Anbefalingen paa en næsten stødende Maade fremhæver Struers Beliggenhed fremfor Holstebros, og ingen Nutidskøbmand i Struer kan virksommere fastslaa sin Bys Fortrin og Konkurrencedygtighed end de jævne, klare Ord af den gamle Byfoged.

Anbefalingen maa vel have virket; thi allerede Aaret efter, d. 28. September kom der et Reskript, i Følge hvilket det ansøgte tillades, og i de følgende Aaringer drives nu denne Kompagnihandel, men ogsaa den medvirkede til at understrege Struers Vigtighed som betydende Handelsplads. Og det synes, at saavel Struerboere som Aalborgkøbmænd med Tiden har forstaaet at skaffe sig Part i Kompagnihandelen og dens Goder, thi 1829 ejedes Kompagnigaarden af Søren

Vinkel, Aalborg, Chr. Nødskov, Holstebro og Andreas Vestergaard, Struer. Til Gaarden, som de udbød til Salg, hørte Losse- og Liggepenge af hvert Fartøj, som anløb Struer. Gaardens Tilliggende er for Størstedelen udstykkede, men paa Hovedparcellen ligger Firmaet M. Schou & Søns Handelsbygninger og „Schous Hotel“ med flere store Forretninger. Struer har saaledes med Opkomlingens friske Mod og haandfaste Paagaahenheit efterhaanden ganske erobret selve

Struer Havn.

den Borg, Holstebro havde anlagt til Forsvar. Det er gaet, som det altid vil gaa: Livets Ret har sejret, som det altid vil sejre over forældede Privilegier og Forordninger.

Skibsfarten paa Struer

havde sin Glansperiode i Midten af forrige Aarhundrede, skønt der den Gang ingen egentlig Havn var. Efter at Aggerkanalen i 1825 var dannet og senere blev uddybet, saa den kunde passeres af større Skibe, tog Skibsfarten paa Limfjorden et stort Opsving, og mange Skibe havde hjemme i Struer. Konsul Rygaard, som i Fyrreerne købte Torngaard og der drev en stor Korn- og Tømmerhandel, havde alene 14 Skibe i Søen, hvoraf de 12 gik paa England og 2 paa Hamborg. Købmand P. Tang, der boede i den Gaard, der nu tilhører Slagter M. Schou og Gæstgiver N. Weillstrup, der

boede, hvor der nu er Afholdshotel, havde i Fællesskab 3 Skibe, der gik paa England og flere mindre Fartøjer, der gik i Fjordfart og undertiden til København. Der kom i den Tid en Mængde norsk Tømmer til Struer, og ofte laa der indtil 20 norske Tømmerskuder — de saakaldte Svinørkuttere — paa Rheden. I 1855 og 56 byggedes Havnen og kort efter begyndte der at blive Dampskibs fart. Den første Damp, der gik paa Struer og øvrige Limfjordsbyer, var Aalborgdamperen „Hebe“. I 1862 kom Damperen „Fylla“ i Gang mellem København og Limfjordsbyerne, og siden den Tid har der i Reglen været ugentlig Dampskibsforbindelse mellem Struer og København. Ruten besørages for Tiden af „Det forenede Dampskibsselskab“s Damp, „Limfjorden“. I Struer losses ikke blot Godset til Struer og Holstebro med nærmeste Landstationer, men ogsaa Ringkøbing faar adskiligt Gods over Struer, og i Vintertiden losses ogsaa Godset til Skive jævnlig i Struer, hvor der som Regel er isfrit. I saadanne forholdsvis strenge Vintre er der Liv og Travlhed paa Havnen, og Dampskibsekspeditøren, Hr. Smith Knudsen, har meget at forestaa med at faa Godset dirigeret til de forskellige Pladser.

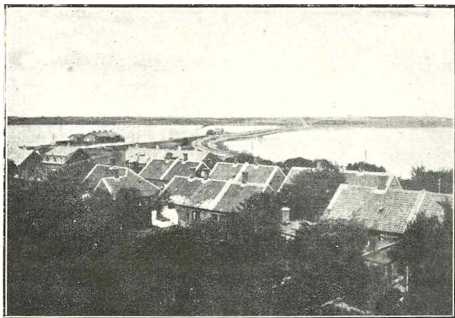
Da Jernbanen i 1865 var naaet til Struer etableredes herfra en daglig Dampskibsrute over Tambohus, Doverodde, Neessund, Thisted, Nykøbing M. og tilbage til Struer igen. Ruten, der begyndte i 1866, besøragedes af en ret hurtiggaaende Damp „Ørnen“, som sejlede fra Struer tidlig om Morgenen og var tilbage igen ved Firtiden om Eftermiddagen.

Denne Rute vedblev med enkelte Afbrydelser og nogle Omlægninger til hen i Firserne, indtil Banerne gennem Thy og Salling og tilsidst Forbudet mod Udførsel af levende Kreaturer til England gjorde den overflødig og urentabel.

Efterhaanden som Tilsandingen i den vestlige Del af Nisumbredning tiltog og Sejladsforholdene gennem Aggerkanal blev mindre og mindre stabile, og efterhaanden som Dampskibene mere og mere fortrængte Sejlskibene, ophørte Struer at betyde noget som Rhederiplads. For Tiden er kun hjemmehørende i Struer 3 a 4 mindre Fragtfartøjer, som særlig gaar paa Aalborg og Sverrig efter Cement og Trælast.

Ogsaa de norske Tømmerskuder er i de senere Aar bleven sjældne Gæster, idet svensk Trælast er bleven mere søgt end norsk, og paa Grund af de urimeligt lave Jernbanetaks-

ter kan Købmændene baade i Holstebro og selve Struer ret ofte se deres Fordel ved at tage det svenske Træ hjem pr. Bane. Dampskibsfarten paa Struer var dog før Krigen i Tiltagende, idet der over Struer foregik en betydelig Import af Foderstoffer, Kul, Petroleum og andre grove Varer; men Krigsforholdene har saa godt som helt standset denne Import.

Havnen.

I 1855 og 56 byggedes det vestre Havnebassin, den saakaldte „gamle Havn“, der nu væsentlig benyttes som Fiskerihavn, og ca. 10 Aar senere byggedes det østre Havnebassin.

Efter Gennemskæringen af Barren ved Hals og Sejløbenes Uddybning ind til Limfjordshavnene foretoges der i 1902 et større Arbejde ved Havnen til et Beløb af omkring 50,000 Kr. Det østre Havnebassin uddybedes til 13 Fod, det østlige Bolværk fornyedes, og der sloges en 1000 Fod lang Spundsvæg fra det nordligste Punkt paa den østlige Havneplads og hen til Overhoved Teglværk.

Hele den derved inddæmmede Plads blev i Løbet af en halv Snes Aar uden nogen videre Bekostning af Havnen opfyldt, hvorved Havnepladsen forøgedes med en 7 a 8 Td. Land.

Der havde de sidste Aaringer før Krigens Udbrud vist sig Mangel paa Kajplads, og de ret store Kuldampere, der

var kommen herind, kæmpede med vanskelig Manøvrering og Mangel paa Plads i det østlige Havnebassin, og Havnbestyrelsen besluttede derfor kort før Krigen at anlægge et nyt og større Havnebassin med Kajplads langs den før omtalte Spundsvæg. Der byggedes en beskyttende Mole mod Nord, og Vandet inden for denne uddybedes til ca. 15 Fod hen til Slagteriets Grund; Spundsvæggen erstattedes med et fortrinligt moderne Bolværk og en udmærket Kaj og hele den nyopfyldte Plads planeredes og kloakeredes; et Net af Jernbanespor lægges nu over Pladsen, der tillige forsynes med solide og gode Kørebaner. Naar hele Arbejdet til For-aaret 1918 staa færdigt, har det alt i alt kostet godt 200,000 Kr., men saa er der ogsaa rigelig og god Plads til Pakhuse og Oplagspladser, saaledes beliggende, at Losning af Skibene kan foregaa let og hurtigt. Havde Havnbestyrelsen i 1912 og 13 kunnet beslutte sig til Imødekommenhed overfor Andelssvineslagteriet, saa havde dog hele Sporanlægget kunnet blive mere ideelt og adskilligt billigere end nu. Der er adskillige, som paastaar, at Nordveststormene til Tider vil umuliggøre Skibene at lægge til i den ny Havn, men forhaabentlig vil Spaadommen vise sig ikke at slaa til, thi naar Stagnationen, som Krigen har medført, er ophørt, og naar Uddybningen og Stabiliseringen af Thyborønkanal er færdig, saa skulde Struer Havn helst være parat til at indtage sin Plads som et meget betydende Led af Trafikmidlerne for Nordvestjylland, beliggende, som den er, nær Porten til Vesterhavet og dog inde i Landet, omgivet af frugtbare stærkt producerende og stærkt forbrugende Egne ved Vestjyllands mest betydende Jernbanecenter med Hovedstatsbanelinier til alle Sider.

Med Havnens Forhold er der det særlige og uheldige baade for Havnen selv og for Struer By, at Holstebro fra gammel Tid har Administrationsret over Havnen. Oprindelsen til dette Forhold skal stamme fra, at da det første Bolværk i sin Tid skulde slaaes, saa nægtede Gimsing Kommune, hvortil Struer dengang hørte, at garantere for 300 Daler, men Holstebro, som dengang, da der ingen Baner var, havde virkelig Interesse i Havnens Tilblivelse, paatog sig Garantien og fik dermed Administrationsretten. Forholdet forværres ved, at Holstebro, eftersom Struer er vokset, med stadig større Paastaelighed og Skinsyge staa paa sin formelle Ret. Nidkærheden er gaaet saa vidt, at Havnebe-

styrelsen har fundet ud, at Havnens rette Navn er: „Holstebro Havn“, skønt selvfølgelig ingen Søfolk og ingen maritime Bøger og Skrifter kender den under andet Navn end *Struer Havn*. Ja, Havnebestyrelsen har endog selv udarbejdet, faaet ministeriel Godkendelse af og trykt „Havne- og Brotakst for Struer Havn“, men ikke desto mindre vil man nu trumfe Navnet Holstebro Havn igennem. Det lyder saa utroligt, at en Dokumentation ikke er uforholden. En Forening i Struer tilskrev for et Par Aar siden Havnebestyrelsen under Adresse „Udvalget for Struer Havn“, men modtog omgaaende følgende Tilrettevisning:

„Paa dertil given Anledning skal man ikke undlade at meddele, at der ikke er noget, der hedder „Udvalget for Struer Havn“. Den ved Struer beliggende Havn tilhører Holstebro Kommune, og dens officielle Navn er: „Holstebro Havn ved Struer“, kortere betegnet: „Holstebro Havn“.

P. U. V.:

Bierfreund.

Kort efter holdt Holstebro Handelsforening et Møde, ved hvilket det vedtoges at tilskrive alle større Firmaer og meddele, at Varer, der forsendtes pr. Skib over Struer, skulde adresseres via „Holstebro Havn“ og hvis Varerne ikke har denne Adresse, saa nægtedes der Modtagelse. For et godt og nabovenligt Forhold mellem de to Byer er sligt ikke styrkende, men den nuværende Ordning vil i det hele i Længden vise sig uholdbar; thi medens Spørgsmaalet om Havneordningen for Holstebro ikke bundet dybere eller er mere end et Honnørspørgsmaal, saa vil det altid intemt berøre Struers Livsinteresser. I Loven om Struers Overgang til Købstad er da ogsaa indføjet en Passus, der tillader, at en anden Ordning gennemføres administrativt, og en saadan er allerede under Overvejelse af de paagældende Myndigheder. Og inden længe vil den gamle Ordning, der forlængst har overlevet sig selv, forsvinde.

Fiskeri og Østersfangst.

Limfjorden er i sin Helhed en mægtig Fededam, der stadig faar ny Forsyning af Yngel og mager Fisk fra Vesterhavet. Fjordens Rigdom paa Næring og Fedme gør, at den

indvandrede Fisk hurtig bliver tyk og kødfuld, saa den afgiver et fortrinligt Næringsmiddel af en sjælden Velsmag. Der er neppe meget overdrevet i den Paastand, at ligesom Limfjordsøstersen overgaar alle andre Østers i Fedme og Velsmag, saaledes ogsaa med Hummer og Fisk af forskellig Art. Fiskeriet har da ogsaa stedse været en vigtig Næringsvej i Struer. I gammel Tid var Fiskerne i Struer fri for visse Indskrænkninger, som gjaldt de øvrige Limfjordsfiskere, men de maatte saa til Gengæld svare af hvert Vaad aarlig 20 Snese Aal til Volstrup og 40 Snese Aal til Qvistrup. Vel var Fiskerigdommen i ældre Tid betydelig større endnu, men de øgede Priser tillige med Udplantningen af smaa Flynder, der i en Række af Aar er foregaaet hvert Aar til forskellige Fjorddele, har vedligeholdt Fiskeriet som en lønnende Næringsvej, trods den stærke Væxt af Fiskerstanden og trods de stadig mere fuldkomne Fangstredskaber og Fiskemethoder, hvorved t. Exp. de tidligere Sejlbaade nu næsten ganske er afløst af Motorbaade. Staten yder hvert Aar til Udplantningen af smaa Flynder i Limfjorden 20,000 Kr. Fjordfiskeriet fra Struer og nærmeste Omegn drives i Tiden af ca. 70 Motorbaade og en Del smaa Sejlfartøjer og Robaade. I 1916 stiftedes i Struer Fiskeriaktieselskabet „Thyborøn“ paa $\frac{1}{2}$ Million Kr., som nu med 10 og 12 Kuttere driver Vesterhavsfiskeri med Struer som Basis og Hjemsted. Trods Krigens stærke Indvirkning paa dette Fiskeri, har det vist sig, at der kan drives et lønnende Vesterhavsfiskeri fra Struer, hvis udmærkede Baneforbindelser er saa vigtige for Fiskens Export. Fra Struer har der da ogsaa ligefra Aabningen af Banerne været betydelig Fiskeexport. Saaledes drev i sin Tid nu afdøde Chr. Mikkelsen en meget stor Fiskeexport og noget senere de nu ligeledes afdøde Fiskeexportører Hofmann, Mehlsen og Sørensen-Rønn. For Tiden drives Exporten af en Andelsexportforening af Fiskere og 3 private Firmaer: N. Mehlsen, J. Sauer og P. Thing.

Det var omkring Aaret 1851, at man ret blev klar over, hvor rig den vestlige Del af Fjorden var paa de lækre Limfjordsøsters. Gamle Fisker Niels Thorgaard, som vel nok trods sine nogle og firsindstve Aar er den, der kender mest til Forholdene i Struer for 60 og 70 Aar siden, fortæller, at det var Købmand P. Tang i Struer, som først opdagede Østersbankerne under Strandbjerggaard. Fangsten af de mere og mere efterspurgte Skaldyr overlodes ikke ret

længe frit til private, Staten tog sig Eneret til Fangsten og bortforpagtede saa denne til de højstbydende. Medens Forpagtningen nu indbringer Staten en betydelig aarlig Sum, gav den første Forpagter, Stenberg, Nykøbing M., kun 700 Daler i aarlig Afgift. Da Struer laa mest centralt mellem Østersbankerne oprettedes her Depot, og Fangsten foregik herfra. Efter Stenberg kom Københavns Fiskehandelselskab som Forpagter, og senere en Storfiskehandler Kunert i Hamborg, for hvem Justitsraad Poulsen var Bestyrer. I 1886 var Bestanden af Østers gaaet saa stærkt tilbage, at det besluttedes at ophøre med Fangsten i 5 Aar, og de 24 norske Baade, hvormed Skrabningen var foregaaet, blev trukket paa Land under Strandbjerggaard i disse 5 Aar. Standsningen forbedrede stærkt Bestanden af Østers, men den blev skæbnesvanger for Struer; thi da Østersfangsten i 1891 paany ud-bødes i Forpagtning, blev et Konsortium med Apotheker Teilmann-Fries, Nykøbing M., i Spidsen højstbydende, og til Trods for Struers centrale Beliggenhed og det store Østerspakhuis paa Havnen, saa blev Depotet dog flyttet til Nykøbing M. og har været der siden. I Struer staar endnu Østerpakhuset. Der har været indrettet et stort og ret kostbart Fiskefryseri, som dog ikke viste sig rentabelt, og det indeholder nu N. Mehlers Fiskerøgeri, og har Kontorer for Fiskeeksportørerne. De ældre passionerede Østersspisere i Struer kan næsten faa Vemodstaarer i Øjnene, naar de mindes den herlige Tid, hvor de ved Besøg i Østerspakhuset som oftest blev budt paa en Smagebid af et halvt eller helt Dusin dejlige friskfangede Østers, og hvor en Kurvfuld Østers paa 100 Stk. kun kostede en Daler, medens de Østers, der, nap og knap holdt det lovbefalede Maal og nok egentlig skulde være udlagt i Fjorden igen, som Regel kunde faaes i Spandavis for et Par Cigarer, en Flaske Rom eller en lign. Drikkeskilling til den Karl, der bar dem op.

Jernbanevæsenet.

Den 17. November 1865 rullede det første Tog ind til Struer. Det tænkes at alt, hvad der kunde krybe og gaa, er vadet gennem de bundløse Veje for at overvære Begivenheden, og at man efter Togets Ankomst nysgerrigt, men

lidt sky er gaaet ind i de nye vidunderlige rullende Huse og har taget Plads. Hvilket Held — tænkes der videre — at Lokomotivet i dette Øjeblik ikke satte sig i Bevægelse og gled tilbage til Skive, thi hvor var saa Struer bleven af? Hele Byens Befolkning fyldte dengang kun tre smaa Jernbanevogne. Der var 150 Mennesker i Struer. Aar 1917 vilde der kræves *tre Tog*, hver paa 30 Vogne til det samme Eksperiment. Kan Byens Udvikling i et Halvsekel illustreres mere tydeligt?

Banegaarden.

Man kunde nu fristes til at gaa et Skridt videre og sige: Altsaa skylder Struer *Jernbanen* sin hele Udvikling! Men det vilde være en ensidig og derfor uretfærdig Betragtning, thi Jernbanen søgte til Struer, fordi den havde en Havn, og det nye Struer kan saaledes med Rette siges at være født i et lykkeligt Ægteskab mellem Jernbanen og Limfjordens Datter.

Lov af 4. Marts 1857 bemyndigede Regeringen til at meddele Concession paa en Bane fra Aarhus over Viborg til Venø Bugt, senere til Holstebro. Denne Concession modtoges 1859 af det engelske Selskab Peto, Brassey & Bett mod en Sikkerhedsstillelse af 300,000 Daler. En Besigtigelseskommission, hvori her fra Byen Boghandler Olaf Smith Knudsens Bedstefader, Proprietær Knudsen, havde Sæde, tiltraadte 1863 Forslaget om at dele Struer Station i to Af-

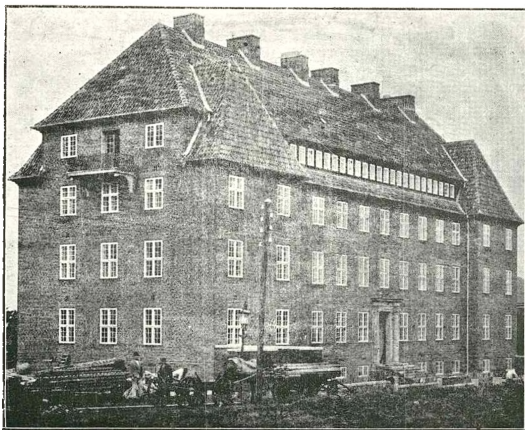
delinger: en Personbanegaard (den nuværende Station) og en Godsbanegaard ved Havnen (den nuværende Toldbod). Godsmængden skulde jo komme ind fra Fjorden, dels som Fisk, dels som almindelige Skibsladninger Træ, Jern, Salt m. m.

Thyboerne gjorde sig uhyre Anstrengelser for at faa Tilslutning til Banen, men først 1878 lykkedes det dem at bringe deres fjerde, meget billige, Forslag igennem Rigsdagen og 1882 kunde Banen afleveres som færdig. Den førtes over Kildæmningen efter at denne var udvidet og forstærket. Fra den Tid er det, at Banevæsnet i den Grad tager Fart, at Struer nu for hele Landets Bevidsthed staaer som *Jernbanebyen*. Allerede 1875 var Ringbanen Fredericia—Langaa—Struer—Esbjerg—Fredericia gennemført, saa at Togene i og for sig kunde vedblive at løbe rundt, men et og andet Sted skal Lokomotiverne jo have Kul og Vand, Vognene smøres og rengøres ud- og indvendig, forsynes med Lygter og Skilte. Et og andet Sted skal Togene op-rangeres fra Grunden af, Lokomotiverne henstaa om Natten, naar der ikke køres, Personalet bo. Man valgte i stigende Grad Struer til alle disse Ting. Ældre Folk husker, at der engang stod et Træskur paa Stationspladsen som Stald for et eneste Lokomotiv, nu rummer to halvcirkelformede Remiser 31 Lokomotiver.

Aar 1888 fandt man Byen selvskreven til at være Sædet for Administrationen, det Aar flyttede Trafikinspektør Bache hertil fra Viborg. 1904 afløstes Sektionen af 4. Trafikkreds, hvis Grænser var Langaa, Hobro, Løgstør, Nykjøbing Mors, Thisted, Herning og Skjern. Ved den store Omordning af Jernbaneforholdene ifølge Loven af 10. Maj 1915 gjorde et Udvalg af Sogneraadet med nuværende Borgmester Johs. Jensen i Spidsen et stort og godt Arbejde — i Pressen dygtigt understøttet af Redaktør Krarup — for at bibeholde Struer som Administrationsby. Holstebro, Herning og navnlig Viborg kæmpede som Løver for at bringe Byttet hjem hver til sin Hule, men det viste sig, at Jernbanen og Struer kan ikke undvære hinanden, en skøn Foraarsdag 1916 kom Telegram fra København, at i vor By skulde Statsbanernes 3. Distrikt have sit Midtpunkt. Byens Købmænd blev glade den Dag, og alle Borgerne en Kende stolte af Sejren, hvorefter en stor $\frac{1}{3}$ af Danmarks Statsbaner skal regeres herfra. 3. Distrikt med C. C. Wissenbach som Chef har sine Yderpunkter mod Syd og Øst helt i Esbjerg, Vejle og Skander-

borg. De andre Punkter er de samme som for 4. Trafikkreds.

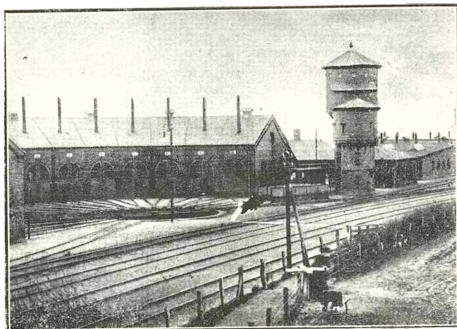
Den Bygning, som Kommunen nu i Jyllandsgade bygger til Jernbanevæsnet, er et godt Udtryk for Forholdet mellem Byen og Virksomheden, det er Byens smukkeste Hus og tillige dens største, rummende 110 Kontor- og andre Rum. Den er opført efter Arkitekt Fogs Tegning.

Administrations-Bygningen.

Medens Papirerne rasler tyst paa Kontorerne gaar den levende Trafik sin larmende Gang paa Struer Station. Ved Dagens Lys og under Skinet fra de store Buelamper hvæser Rangermaskinen og faar Bufferpladerne til at klirre i de lange Vognrækker. Af en ankommen Togstamme skal maa-ske en Vogn paa Ladespor, fire til Thy, syv efter Esbjerg, tre efter Herning og otte Østpaa. Nogle Personvogne skal lades med Elektricitet, saa at Lyset kan straae i dem, naar de næste Aften skal paa Langfart, nogle skal føres til Støvsugeanlægget for at befries for Snavset, der sidder gemt dybt i Sofaernes Plyds, andre skal over Revisionsgruberne, hvor mindre Skader kan udbedres. Alle Personvogne skal daglig

vadskes udvendig og rengøres indvendig, og ingen Vogn maa passere Stationen uden, at dens Bandager er undersøgte og dens Lejer er smurte. Saadan er der tusinde Ting. Uro og Travlhed overalt. Banemanden har ingen Nat og ingen Søndag. Jernbanen *skal* køre — det ved enhver — Jernbanemanden ikke mindst. Hverken Sommerens Tordenbyger eller Julenattens Snestorm er for ham Anledning til at krybe i Hus. Nej, hvad er en vaad Trøje eller et tiliset

Jernbane-Terrainet.

Skæg! Pligten kræver større Ofre af ham — henved tyve Mænd har i Aarenes Løb ligget blodige og lemlæstede i Gruset paa Struer Stationsplads. Arbejdet er vokset i uhyre Grad. Banestrækningen til Vejle over Holstebro har i Oktober 1914 faaet sit Udgangspunkt i Struer, og Andelsslagteriet giver et betydeligt Rangerarbejde. I eet Stationskontor tikker elleve Telegrafapparater Dag og Nat, og her betjenes en særlig Banetelefoncentral med en Snes Omstillinger. I et andet Kontor ekspederes Publikum og sammesteds foregaar Udbetalingen af Penge. Næsten en Million om Aaret sættes i Cirkulation fra Struer Stations beskedne Pengekasse, dels til Betaling af Regninger, dels til Personalets Lønninger. Af Byens 1475 Skatteydere er de 356 Jernbanefolk!

Overfladisk set kunde et saadant Flertal af en bestemt Befolkningsklasse give Livet i Struer et meget ensidigt Præg. I Virkeligheden giver de mange fra Landets for-

skellige Egne tilflyttede Mennesker Byen en Uro, men ogsaa en Friskhed, som andre smaa vestjydske Byer savner. De nye Folk bringer jo nye Skikke med, som de andre kan tage ved Lære af, om de vil. Nogle af de tilflyttede haster snarest muligt tilbage til det fjerne Sted, hvorfra de er komne. Ander finder sig nogenlunde i Skæbnen, slaar Rod og bliver Borgere i Byen. Som et Eksempel paa denne sidste Kategori tør nævnes Stationsforstander Ørbech, der, skønt fuldblods Københavner, i tyve Aar har har beklædt sin Post her i Struer.

Spørger man ham, hvordan han trods Ansvar og Slid har kunnet bevare sit Humør og sin Ungdommelighed, svarer han bestandigt:

— Hvordan skulde man blive gammel, naar Luften er saadan, som I har den herovre?

Den kommunale Udvikling.

Efter at Struer i Begyndelsen af Halvfemserne havde faaet egen Kirke og Kirkegaard, toges der fat paa Arbejdet for at faa Struer adskilt fra Gimsing Kommune. Det havde nemlig vist sig ikke helt let for Sogneraadmedlemmerne fra Struer og Gimsing at anlægge de samme Synspunkter for den kommunale Udvikling. Skønt Struerboernes Fordringer til Exp. til Skolevæsen og Belysningsvæsen set med Nutidens Øjne tager sig overmaade beskedne ud, saa fandt Gimsingboerne dog, at de kostede lovlig meget. Stor Forargelse hos Landboerne vakte Struers Fordring om nogle Petroleumslygter til Gadebelysning. Det hedder derom i en Revyise fra hine Dage:

„Naar nu Struer sin Belysning faar,
vil vi ogsaa ha' en Lygte ved hver Gaard!“

De, der drev mest paa Adskillelsen var nu afdøde Konsul Chr. Schou og Sagfører Rosenthal, Skive, den Gang Struer; men det gik iøvrigt vist nogenlunde let, da begge Parter ønskede Skilsmissen.

Det sidste Regnskab for Struer og Gimsing tilsammen ballancerede med 55882 Kr. 57 Øre, heri indbefattet et Laan paa 20,000 Kr., saa den egentlige Ballancesum var kun ca.

36,000 Kr. Udgifterne til det samlede Skolevæsen var 8575 Kr. 38 Øre, Forsørgelsesudgifterne ca. 11,000 Kr., de paalignede Skatter var 3,866 Kr. 13 Øre paa Hartkorn og 24,827 Kr. 95 Øre paa Formue og Lejlighed, og den samlede Gæld androg 67,126 Kr. 62 Øre eller ca. $\frac{1}{10}$ af Struers nuværende Gæld.

Adskillelsen fandt Sted med Udgangen af Aaret 1894.

Daværende Konsul Chr. Schou blev Struers første Sogneraadsformand og var det til 1903, derefter var Købmand St. Agger Formand i 3 Aar, Redaktør Krarup i 3, og saa Fabrikant Johs. Jensen i 8 Aar. Sidstnævnte blev d. 1. April, da Struer gik over til Købstad, udnævnt til Borgmester.

Af Begivenheder af mere fremtrædende Virkning for Kommunens Udvikling skal nævnes, at under Konsul Schou fik Byen i 1897 sit Gasværk, Skolen udvidedes, der byggedes Gymnastikhus og Kødkontrollen indrettedes. Desuden udvikledes under Baneingeniør v. Jessens Ledelse Byens højst ufuldkomne Kloakvæsen.

Under Købmand Aggers Formandstid opførtes en større Tilbygning til Skolen, og Agger havde tillige det store Arbejde som Gennemførelsen af de ny Skattelove medførte.

Medens Redaktør Krarup var Formand, indrettedes det nuværende Kommunekontor, det offentlige Slagtehus byggedes i 1907, Vandværket i 1908 og samme Aar foretoges en større Udvidelse af Gasværket.

Under Fabrikant Johs. Jensen blev der i 1911 bygget en større Tilbygning til Skolen, 1912 byggedes Elektricitetværket, 1912 udvidedes Gasværket igen og i 1915 blev der atter bygget en stor Tilbygning til Skolen.

Iøvrigt vil nedenstaaende Tabel med Poster fra Kommunens første Regnskab og fra de Regnskaber, hver af de 4 Sogneraadsformænd sidst har underskrevet give et nogenlunde Billede af Kommunens Væxt og Udvikling:

Aar	Paalignede Skatter	Udg. til Skolevæsenet.	Udg. til Forsørgelsesvæsenet	Ballance	Gæld
1895	22171 28	6521 10	8118 69	32970 58	28185 36
1902	44377 70	13766 57	17474 74	127561 93	173483 33
1905—06	47335 25	16876 61	16954 89	115814 94	157663 57
1907—08	45456 52	20367 20	20432 07	162220 74	209519 10
1915—16	100122 68	49384 97	62394 38	399929 13	640407 04

Angaaende den vældige Stigning af Forsørgelsesudgifter i det sidste Afsnit maa det bemærkes, at Krigsforholdene har foraarsaget de ca. 20,000 Kr., ligesom disse Forhold vel ogsaa har paavirket Gælden noget. Alt i alt er det en stærk Udvikling, der er sket i de godt 20 Aar, Struer har været selvstændig Landkommune. Folkemængden er i samme Tidsrum steget fra ca. 2700 til godt 4300.

Struers sidste Sogneraad bestod af følgende Medlemmer:

Fabrikant Johs. Jensen, Overassistent O. Melvø, Smedemester Johs. Hansen, Sagfører L. Knudsen, Arbejdsmand Thorning Laursen, Inspektør Hedegaard, Bogtrykker M. Christensen, Fisker Thomas Rud og Depotformand G. G. Graversen.

Dette Sogneraad holdt sit sidste Møde d. 31. Marts 1917 og sluttede det med at afsende følgende Telegram til Hans Majestæt Kongen:

„Til Kongen!

Struer Sogneraad sender paa Byens og Borgernes Vegne en undersaatlig Hilsen med Tak for Stadfæstelsen af Loven om Byens Oprettelse til Købstad.

Johs. Jensen,
Sogneraadsformand.

Hans Majestæt Kongen sendte samme Aften følgende:

Svartelegram: „Sogneraadsformand Johs. Jensen.

Jeg bringer Sogneraadet og Byens Borgere min hjerteligste Tak og Hilsen, og jeg ønsker til Morgendagens Fest Struer som Købstad en lys og lykkelig Fremtid.

Christian R.“

Den 19. Februar 1917 havde Kongen underskrevet den af Rigsdagen vedtagne Lov om Struers Overgang til Købstad fra 1. April samme Aar.

Om denne for Struer saa betydningsfulde Dag bør anmærkes, at den oprandt med det herligste Foraarsvejr over den flagsmykkede ny Købstad. Fabrikant Johs. Jensen, der var udnævnt til Borgmester, modtog i Dagens Løb paa Byens og egne Vegne en Mængde Lykønskninger fra fjern og nær. Blandt Dagens Gratulanter fandt ingen smukkere Udtryk for sine gode Ønsker end Kredsens Folketingsmand, Dr. Moltesen, som sendte følgende Telegram:

„Gid Struer fremfor alle Stæder
maa bringe Danmark Ry og Hæder“.

løvrigt forløb Dagen paa Grund af Krigsforholdene i Stilhed.

Det ny Byraad, som valgtes d. 15. Marts, og nu i de kommende 4 Aar skal lede Kommunens Udvikling, bestaar foruden Borgmester Johs. Jensen af følgende: Depotformand G. G. Graversen, Lærer J. P. Sigh, Bogtrykker M. Christensen, Købmand Stephan Agger, Inspektør Hedegaard, Arbejdsmand Thorning Laursen, Sagfører K. L. Knudsen, Købmand L. Pedersen og Redaktør J. J. Krarup.

Skolevæsenets Historie i Struer.

Omkring 1850 har der i Struer kun været ca. 100 Menne-sker, og maaske ikke engang det; thi den første Folketælling for Struer, man kan finde Opgivelse for, daterer sig til 1860, og da var der kun ca. 150 Indbyggere.

Struer var i kommunal Henseende forenet med Hjern-Gimsing Kommune, og Børnene gik til Gimsing Skole.

Det var en lang Vej til Skole, især for 6—7 Aars Børnene, og nu var her saa mange Forældre, at man forstod, at der var Børn nok til en lille Skole. En Pogeskole oprettedes derfor i 1852 eller 53, og den blev godt besøgt. Dette var den første Skole i Struer, og den laa i Bjerggade.

I Slutningen af Halvtredserne blev der atter oprettet en privat Skole — i Thorgaard. I 1864 nok en Privatskole for Børn af bedrestillede Forældre, dels fra Struer, dels fra nærmeste Omegn. Elevantallet varierede fra 16 til 27.

Aaret 1865 er jo et Mærkeaar i Struers Historie. Den 17. November 1865 aabnedes Banen fra Skive og hertil, og det gav et mægtigt Stød til Byens Udvikling. Indbyggerantallet var paa denne Tid 300, og dette øgedes nu hurtigt ved tilflyttede Haandværkere, Jernbanepersonale og Postfunktionærer, saa Børneantallet voksede stærkt, og den for Struer temmelig ubekvemt beliggende Gimsing Skole blev overfyldt.

I 1866 blev der efter Opfordring oprettet en privat Drengeskole for Struer og Omegn med 22 Elever. Undervisningen blev tilrettelagt saaledes, at Eleverne fra Skolen kunde optages i Aarhus Latin- eller Thisted Latinskoles 2den Klasse. Udover de almindelige Skolefag blev der derfor undervist i Mathematik, Naturfagene, Verdenshistorie og Tegning.

Da Skolepengene i de private Skoler var temmelig store, ca. 50 Rigsdaler pr. Barn aarlig — var det kun de bedre stillede Forældre, der havde Raad til at sætte deres Børn i Skolerne, og det var ogsaa Skolestyrelsens Mening.

Pogeskolen i Bjerggade var holdt op omkring ved 1864, saa her var ingen Skoler i Struer uden de to private, og da de tillige modtog Børn fra Omegnen, var der nu 1866 og følgende Aar stor Trang til en offentlig Skole, men det havde lange Udsigter!

Kravet om en offentlig Skole i Struer blev stærkere og stærkere. Befolkningen var nu paa omkring ved 500 Indbyggere, og her var mange Børn. Men Sogneraadet var meget uvilligt, thi Struer var en fattig By, havde ingen betydelige Skatteydere. Kun et af Raadets Medlemmer boede i Struer, nemlig Postmester Thomsen, der var Formand; men han kunde ikke udrette meget mod de øvrige Medlemmer. Sogneraadet søgte endog i Begyndelsen af 1870 Aamtsraadet om Tilladelse til at laane det fornødne Beløb til Opførelse af en Skole i Gimsing. Mindretallet protesterede, da det mente, at Skolen burde ligge i Struer. Aamtsraadet fandt Mindretallets Standpunkt berettiget og nægtede derfor Sogneraadets Indstilling.

Sogneraadet maatte derfor tage Sagen op til fornyet Forhandling, og endelig søger det om at laane 1800 Rdl. til en Skole i Struer og faar Aamtsraadets Tilladelse den 28. August 1870.

De officielle Indberetninger til Ministeriet maa have paa-peget Nødvendigheden af at bygge en Skole i Struer paa Grund af Børneantallet, thi det ses, at Indenrigsministeriet i en Skrivelse af 30. September 1870 meddelte, „at Gimsing Sogneraad skal tvinges til at købe Plads til en Skole i Struer og at bygge Skolen inden 1. Juni 1871.

For hver Dag Fristen oversiddes fastsættes en Bøde af 5 Rigsdaler.“

Nu skulde det altsaa være Alvor med at bygge en offentlig Skole i Struer! Først skulde der findes en billig Plads. Der var dengang en stor Lergrav ved Struer Teglværk, og deri byggede man Skolen. Af en samtidig skildres den saaledes: „Du milde, sikken en Skole: to smaa fugtige Værelser, hvor det kunde regne ind ad Vinduerne, og hverken Skolestue eller Beboelse havde andet end hvide Vægge og Brædeloft.“ Skolebordene havde Form som et Tag, og Børnene

sad paa lange, løse Bænke med Ansigterne mod hverandre.

Den første offentlige Skole i Struer stod færdig til 1ste Juni 1871; Embedet blev opslaaet ledig med en Løn af 125 Rdl. og 25 Tdr. Byg efter Kapitelstakst, samt Skolepenge.

Den første Lærer til Skolen i Struer blev kaldet, Hans Chr. Larsen, men blev her kun til hen paa Efteraaret; han var sygelig, meget irretabel, med Anfald af Sindssyge.

Derefter gaar der 3 Fjerdingaar, inden man igen fik en fast ansat Lærer. Den 1ste August 1873 blev Lærer Niels Petersen kaldet til Struer Skole, han blev her til 1. April 1875. En ny Lærer, J. C. Petersen, blev ansat og var her til 16. Febr. 1878.

I 1877 er der 112 Børn i Skolen, og Ministeriet paabyder Oprettelsen af en særlig offentlig Pigeskole i Struer. Den første Lærerinde, Frk. Rønnow, bliver kaldet fra Februar 1878. Skolen kommer til at ligge i Bjerggade.

Der er altsaa to offentlige Skoler i Struer og dog har her været 5 private Skoler: tre smaa Pigeskoler og to større Skoler. I 1879 var her endog 7 private Skoler.

Man kan forstaa, at der i Halvfjerdserne maa have været megen Røre i Skolelivet her i Byen. I 1875 sluttede nogle af Omegnens Landboere sig sammen med nogle Borgere her og fik dannet en privat Skole. Allerede dengang havde man Tomandsborde og Linoleumstavle, — noget den offentlige Skole først har faaet efter Aaret 1900. — Den Skole bestod kun i godt 2 Aar, til den 24. August 1877.

Da Embedet ved Struer Skole blev ledigt i 1878, blev Lærer And. Møller kaldet, han havde bestyret ovennævnte Skole og var derfor kendt. Medens han var her, blev der indført Hverdagsundervisning — 1872 —. Ældste Klasse gik i Skole fra 7—11 Formiddag, yngste Klasse fra 1—4 Eftermiddag.

Den 1. August 1883 blev Lærer Møller forflyttet, og efter et lille Vikariat, i hvilket Lærer Nielsen Dahl — nu Gimsing — bestyrede Skolen, blev nuværende Overlærer *C. F. Madson*, ansat som Førstelærer ved Struer Kommuneskole den 19. November 1883.

I 1883 talte Pigeskolen 90 Elever og Drengeskolen 82. Frk. Rønnow var rejst efter halvandet Aars Forløb d. 18. November 1879, og Lærerinde Frk. Petersen var bleven ansat.

Byen talte paa den Tid godt 1000 Indbyggere, og da

Elevantallet var stadig voksende, vedtog Skolekommissionen i et Møde den 30. August 1883 at stille Forslag om en fælles Skole paa Købmand Stokholms Mark; endvidere „en indtrængende Opfordring til Sogneraadet om at støtte Skolekommissionen i dens Bestræbelser efter at hidføre en bedre og mere regelmæssig Skolegang i Struer“. Det maa ikke have staaet godt til! Sogneraadet forhandlede frem og tilbage, og endelig vedtoges det at bygge Skolen oppe paa „Bjerget“; dengang boede der flere Folk der end i den øvrige Del af Byen.

Den kommunale Skole.

Endelig den 7. Januar 1885 blev den nye Skole taget i Brug. Skolevæsenet dannede igen en Helhed, og der ansattes en ny Lærer. Skolebordene blev bedre end de tagformede i Drengeskolen, man fik lange 5 Mands Borde med faste Bænke.

Børneantallet var ca. 180, og allerede 1. Juni 1886 oprettedes en ny Klasse.

De private Skoler florerede stadig, i 1889 var her 7 smaa Skoler foruden Realskolen. Børneantallet paa Borgerskolen voksede ogsaa; i 1892 var der 370 Elever og Lærerpersonalet bestod af 3 Lærere og 3 Lærerinder, og samme Aar byggedes der en Tilbygning: 4 Klasseværelser.

I Aaret 1900 fik Skolen sin egen Gymnastiksal, før den Tid havde man benyttet Realskolens Gymnastiksal. Der var nu ca. 520 Børn i Skolen, der undervistes af 5 Lærere og 4 Lærerinder.

1906 byggedes der atter en Tilbygning paa 4 Klasseværelser, denne Gang fuldt moderne! Af private Skoler var der nu kun Realskolen.

1911 byggedes 4 nye Klasser, samt 2 smaa Klasser til Tegne- og Fysikundervisning.

I 1915 maatte der atter bygges; denne Gang 8 Klasseværelser. Skolen tæller nu ca. 720 Børn. Lærerpersonalet bestaar af 1 Overlærer, 11 Lærere og 9 Lærerinder.

Af denne Oversigt ses, at Struer offentlige Skole kun er 46 Aar gammel. Skoleudgifterne var de første Aar ikke store, ca. 17 Kr. pr. Barn; i 1890 20 Kr., i 1900 ca. 33 Kr., i 1916 ca. 65 Kr.

Læreren kaldtes som Enelærer til Struer i 1871, i 1878 som Førstelærer, i 1893 blev det Skoleinspektør, i 1912 blev det til Overlærer med kongelig Udnævnelse.

Struer Realskole.

Foruden sit offentlige Skolevæsen har Struer en stærk besøgt privat Realskole.

Skolen oprettedes 1882 af et Aktieselskab, der til Bestyrer antog J. G. Bertelsen, der var født i Thisted. Bertelsen var en varmfølende og idealistisk Natur, der med stor Interesse gik op i sin Gerning og ogsaa udenfor Skolen paa forskellige Omraader fik Betydning for Oplysningen i Byen.

I 1901 overtog Bertelsen for egen Regning Skolen, ved hvilken Lejlighed Kommunen fik en nærmere formuleret Ret til Tilsyn med Skolens Arbejde og Ansættelse af dens Lærere.

I 1914 døde Bertelsen og $\frac{1}{2}$ Aarstid efter solgtes Skolen til J. P. Rossel.

Kommunen har med Hr. Rossel sluttet Overenskomst, at Børn fra den kommunale Skole kan overgaa til Realskolen paa særlige Betingelser, hvor Udgiften for uformuende afholdes af Kommunen. Realskolen har ca. 180 Elever.

Teknisk Skole i Struer.

De første Spor til en teknisk Skole møder vi paa en Generalforsamling i Struer Haandværkerforening d. 15. November 1886, idet det vedtoges at oprette en „Aftenskole for Haandværkerlærlinge“. Der nedsattes et 3 Mands Udvalg til at udarbejde et Reglement for „Haandværkerskolen“.

Aftenskolen gaar saa sin Gang i Vinteren 1886—87 og 87—88. Hver Mandag Aften fra Kl. 7 til 9 undervises ca. 16 Elever i et Lokale paa Struer Borgerskole af Overlærer *Madsen* og Lærer *Frandsen*; men den 1. Marts 1888 standses Læringskolen.

I de følgende Aar er der ingen Skole, først i 1893 begyndes der igen, og nu lykkes det at holde Liv i den.

Drejermester *Jacobsen* var meget virksom for Sagen og blev derfor Formand for Udvalget, senere for Bestyrelsen,

Teknisk Skole

hvad han — med en kort Afbrydelse — vedblev at være til 1912.

De to første Aar havde Lokale paa Hotel Struer. Elevantallet var ikke stort, ca. 20, Skolens Budgetter var heller ikke store — 7627 Kr. og 8878 Kr. — fra 1895 flyttes op paa Borgerskolen.

Aaret 1899 danner Vendepunktet i Struer tekniske Skoles Historie, da faar Skolen sin egen Bestyrelse, men sorterer stadig under Haandværkerforeningen.

Elevantallet steg, Fagene forøgedes og Lærerkrafternes Antal voksede. — I Vinteren 1906—07 havde Skolen et Byggefond paa 3000 Kr., Struer Haandværkerforening bevilgede 7000 Kr., Struer Kommune 5000 Kr., saa man vedtog at bygge en teknisk Skole, i Statstilskud fik man 12,400 Kr. I Februar 1909 indviedes den nye smukke Skolebygning.

Store rummelige Lokaler byder nu Ungdommen Husly i de lange Vinteraftener; Elevantallet steg, nu er det omkring 100 a 110, der undervises af 9 Lærere, Skolens Forstander, Overlærer *Madsen*, har været knyttet til Skolen lige fra dens Begyndelse.

En Aftenskole for ældre, med Undervisning i de almindelige Skolefag samt Oplæsning af Digtværker og Foredrag om almene Æmner, Samfundsspørgsmaal o. dsl. findes ogsaa. Den har Lokale paa Borgerskolen, men Tilslutningen er desværre ret kummerlig.

Struer og Omegns Folkebogsamling.

Til alle de mange Goder, der hører til i en moderne By, har Struer ogsaa sin Folkebogsamling. Den 3. Oktober 1903 samledes en Del interesserede Mænd til et Møde paa Struer Borgerskole med Professor Steenberg. Der førtes en livlig Forhandling, som viste, at der var god Stemning for Oprettelsen af en Folkebogsamling i Struer.

Et Udvalg nedsattes, og det foretog en Indsamling i Byen og fik indsamlet 366 Kr. 50 Øre foruden en Del Bøger. Struer Sogneraad og flere af Byens Foreninger gav ialt 150 Kr. til Starten.

I November Maaned afholdtes et Møde af Bidragyderne, og der valgtes Bestyrelse. Formand blev Lærer *W. Olesen*, der hele Tiden har omfattet Bogsamlingen med stor Interesse og har været den bærende Kraft i Arbejdet for dens Vækst. For de indsamlede Penge købtes Bøger, og den 2. Januar 1904 blev Bogsamlingen aabnet for Udlaan.

Det viste sig straks, at Befolkningen havde Forstaaelsen af Folkebogsamlingens Betydning, og skønt Bogstanden kun var 471 Bøger, var Udlaanet det første Aar 4560 Bind. Interessen har stadig holdt sig, saa Bogsamlingen vokser Aar for Aar. I 1914—16 var der 402 Laanere der laante 20160 Bind; nu er der ca. 3000 Bind.

Struer og Omegns Foredragsforening.

Gennem en Række af Aar har Struer haft en Foredragsforening, hvis Virksomhed i høj Grad har tjent til at vække Sansen for at faa den aandelige Synskreds udvidet gennem Oplysning hentet fra Foredrag og Læsning. — Blandt de Mænd, der med varm Interesse og stor Ihærdighed har baa-

ret denne Forening frem, maa fra Foreningens første Tid nævnes afdøde Skolebestyrer J. Bertelsen, Dampskibsekspektør Smith-Knudsen og Lærer W. Olesen.

Omkring 1912 saa det en kort Tid ud til, at Foreningen skulde sygne hen og opløses, men under Førerskab af Frøavler J. Hvidbjerg, Mejerikonsulent Pedersen og Fuldmægtig Poulsen toges der for Alvor fat paa gennem et Samarbejde med Omegnens Landboere at genrejse Foreningen, hvilket lykkedes saa godt, at den blomstrede op som aldrig før og nu tæller ca. 400 Medlemmer.

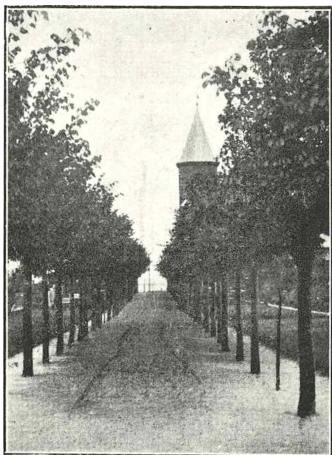
Kirken og Menighedslivet i Struer.

Struer blev en ret stor By paa ca. 2000 Mennesker, inden man begyndte for Alvor at tænke paa at skaffe Byen en Kirke. At det varede saa længe beroede ikke paa, at Byens Borgere manglede kirkelig Sans, men paa, at der var saa kort et Stykke Vej, knapt 2 Kilometer ud til Gimsing Kirke, og hvad regner en Vestjyde det? — Imidlertid blev der efterhaanden for kneben Plads ude i den gamle Kirke, især da paa de store Højtidsdage, og man blev derfor i Struer klar over, at Byen maatte have sig en Kirke.

I Foraaret 1887 traadte da et Udvalg af Byens gode Mænd sammen som Kirkekomité. I denne sad, foruden Sognepræsten, Konsul Schou, Købmand T. W. Jensen, Postmester Thomsen og Partikulier Mundberg; senere indtraadte tillige Farver Damsgaard, Købmand Grud og Teglværksejer Schou. Staten gav 25,000 Kr. til Kirkens Opførelse, en udmærket Byggegrund blev skænket af Købmand Stokholm, Struer Sparekasse gav det skønne Alterbillede „Kristus og Nikodemus“, malet af Professor Dorph. Der blev ogsaa fra andre Sider skænket mange smukke Gaver til Kirken, og i frivillige Bidrag til Kirkens Opførelse indkom der ca. 18,000 Kr. Alligevel trak det i Langdrag med Kirkens Opførelse. De første, af Arkitekt Uldall, Randers, udarbejdede Tegninger maatte omarbejdes, da Komitéen erkendte, at Byens hurtige Vækst gjorde det ønskeligt at faa Kirken bygget noget større end oprindelig paatænkt. Tillige var der en Del Vanskelighed forbunden med at faa tilvejebragt den fornødne Garanti for Kirkens Drift og forsvarlige Vedligeholdelse. Først da en større Del af Byens Grundejere ved thinglæst Deklaration paa deres Ejendomme ydede denne Garanti, gav Ministeriet ende-

lig Tilladelse til Paabegyndelsen af Byggearbejdet. — I Efteraaret 1890 nedlagdes Grundstenen, og Aaret efter, den 20. December 1891 blev Kirken indviet.

Det blev ikke nogen meget anselig Kirke, der rejste sig oppe paa Kirkebakken, men med sine røde Mure, sit lille Taarn og sit lave Spir gør den dog et ret tiltalende Indtryk, og dens Indre er ogsaa ganske hyggeligt, lyst og venligt. Der er Siddepladser til ca. 400, men hvis Struer vil vedblive

Kirkegade med Kirken.

at vokse som hidtil, vil man snart kunde blive stillet overfor Kravet om Udvidelse af Kirken. Et Held er det da, at Kirken ligger frit med god Plads til alle Sider, saa en eventuel Tilbygning ikke vil volde særlig Vanskelighed.

Den lille Kirke har i Aarenes Løb været godt besøgt, thi der har gennem mange Aar vist sig et ret kristeligt Menighedsliv i Byen. Derfor har man ogsaa følt Trang

til at kunne samles til gudelige Møder og til fælles Arbejde for Guds Riges Fremme. I Begyndelsen kom man sammen i Hjemmene eller i et Postmester Thomsen tilhørende Pakhus, som han velvilligt stillede til Raadighed ved lidt større Møders Afholdelse. Mange af de ældre i Byen har gode Minder om, hvad de oplevede, naar de samledes om Guds Ord i dette beskedne Rum. — Men Trangen til en rigtig Mødesal blev omsider saa levende, at man enedes om at rejse et Missionshus. Det opførtes i 1883 oppe i Nørregade, og det følte som et stort Fremskridt, at man nu havde et Midtpunkt for Menighedens daglige Liv og Arbejde, og i

adskillige Aar aabnede dette Hus gæstfrit sine Døre for de mange forskellige Virksomheder, man efterhaanden havde faaet sat i Gang, Børnegudstjenester, Ungdomsmøder, Kredsforeninger for Ydre Mission. — Imidlertid krævede det voxende Liv stedse mere Plads. Derfor begyndte man at arbejde for Opførelsen af et nyt og større Missionshus. Det faldt dog lidt vanskeligt at faa fastslaaet, hvor dette skulde ligge, og Forarbejderne trak ud i 3—4 Aar, saa man først i 1906 kunde paabegynde Opførelsen af det nye Missionshus, der indviedes den 19. Oktober 1906.

Det var en smuk og anselig Bygning, man ved fælles Anstrengelser havde faaet rejst i Torvegade. Kun faa af de mange Missionshuse, der i Aarens Løb er blevet opført rundt om i vort Land, kan staa Maal med det i Struer. Der kan i dets to Sale, af hvilken den største er ca. 30×15 Al. den mindste ca. 13×12 Al., rummes ca. 1000 Mennesker. Der er derved sikret det forskelligartede Menighedsarbejde, der samler sig om Missionshuset, gode Vilkaar for kommende Dage, og man har ikke blot Hjerterum, men ogsaa Husrum for de mange, der strømmer til Missionshuset til de mange forskellige Møder, som afholdes der. Kun ved ganske særlige Lejligheder, naar ogsaa Befolkningen i hele Oplandet tager ind til vor By, kan det undertiden knibe med Plads.

Samtidig med, at Menigheden har faaet gode ydre Forhold at virke under, er adskilligt nyt Arbejde taget op ved Siden af det tidligere nævnte: Menighedspleje, i hvilken en Diakonisse arbejder, en ret anselig Blaa Kors Forening og flere ny Kredsforeninger for Israels- og Hedningemissionen. Det er saaledes en ret omfattende Virksomhed, der udfoldes af Menigheden i Struer. Maatte det heller aldrig skorte paa indre Kraft!

Struers Presse

bestaar af ikke mindre end 4 Dagblade, hvoraf dog ingen har Trykkeri i Byen. Efter Alder er Rækkefølgen saaledes: „Struer Avis“, (Højreblad) stiftet 1883, „Struer Dagblad“ (Venstreblad) stiftet 1899, „Struer Socialdemokrat“ (socialdemokratisk), „Struer Venstreblad“ (radikalt) stiftet 1916. Som det sig hør og bør, er der ofte stærke Modsætninger mellem Bladene, idet hvert Blad virker ud fra sit Syn og sine Forudsætninger; men gælder det Byens Trivsel og Interesser, saa forsvinder Modsætningerne og Pressen løfter i Flok.

Afholdssagens Historie i Struer.

I den i saa mange Henseender smukke og dejlige Limfjordsby Struer har det ogsaa været nødvendigt at optage et direkte Arbejde for Ædruelighedens Fremme. Den første Forening, der stiftedes der med dette Formaal var Struer og Omegns Afholdsforening, der stiftedes den 22. Novbr. 1880. Af stiftende Medlemmer er nu kun Enken *Karen Jensen*, Nørregade, i Live. Hendes Mand, *Anders Jensen*, var den første, der underskrev et Afholdsløfte i Struer. Han var i mange Aar Foreningens Formand og blev sit Løfte tro til sin Død.

Foreningens nuværende Formand er Togbetjent *Brom*. Medlemstallet er ca. 100.

Logen „Ansgar Nr. 45“ er stiftet under international Good-Templar Orden den 3. Febr. 1884. Denne Loge synes at være en af de første, der stiftedes her paa Vestkysten, idet det fremgaar af Forhandlingsprotokollen, at den har optaget Medlemmer fra Holstebro, Mejrup, Tim, Nr. Vosborg, Stadil og Ringkøbing.

En indre Uoverensstemmelse (Ølspørgsmaalet) bevirkede, at en Del Medlemmer traadte ud og dannede en ny Loge „Ansgar“ under Nordisk Good-Templar Orden den 22. Juli 1892. Der kom først rigtig Fart i Arbejdet i 1898, da Logen rejste en Bygning ved Indgangen til Anlægget. De fornødne Midler hertil skaffedes til Veje ved Aktietegning, og Bygningen administreredes af et Aktieselskab ved Navn „Frem“. Det virksomste Medlem af Logen i disse betydningsfulde Aar var Sognefoged *A. Nissen*, der da var Formand. Den 28. Marts 1917 vedtog Aktieselskabet „Frem“ at bortbytte Ejendommen ved Anlægget med Kafé „Thinghuset“, som derefter omdannedes til Afholdshotel. I dette Udvalg, som foretog denne Byttehandel har bl. a. Byraadsmedlemmerne *G. G. Graversen* og Manufakturhandler *L. Pedersen Sæde*.

Siden er der under N. I. O. G. T. stiftet en Loge „David Livingstone“ samt en Ungdomsloge. Samtlige Loger har et Medlemstal af ca. 250.

1903 stiftedes en Lokalforening i Struer under „Dansk Jernbaneforenings Afholdsforening“. Dens nuværende Formand er Lokomotivfører *Hubert*. Medlemstallet er ca. 80.

Den 2. Juni 1905 stiftedes en Lokalforening af „Det blaa Kors“ (Kristelig Afholdsforening for Danmark), hvis Motto

er taget fra Salomons Ordsprog 24,¹¹ „Red dem, som føres til Døden, dem, som vaklende drage hen at miste Livet; maatte du dog holde dem tilbage!“ Det er ikke alene et socialt, men ogsaa et kristeligt Maal, der tilsigtes og former sig baade som et reddende og bevarende Arbejde. Af Mænd, som har lagt det grundlæggende Arbejde i Foreningen, maa nævnes: Bogtrykker *M. Christensen*, Murer *Chr. Pedersen* og Forstander *Grønne*. Foreningen har Mødested i Missionshuset. Medlemstallet er ca. 120.

Arbejdet har gennem Aarene været støttet af de stedlige Præster: Provst *Christensen*, Kapellan Pastor *Bastrup* og Pastor *Andersen*. Foreningens nuværende Formand er Lærer *Sigh*, Næstformand Pastor *Andersen* og Kasserer Murer *Chr. Pedersen*.

Samtlige nævnte Foreninger i Forbindelse med tilsvarende Foreninger fra omliggende Sogne, ialt 16, har dannet en Sammenslutning, som kaldes „De samvirkende Afholdsselskaber for Struer og Omegn“ og blev stiftet den 22. April 1908. Møderne holdes skiftevis i Struer og Vinderup. Denne Forening søger at planlægge og forberede større Agitationsarbejde til Fremme for Ædruelighed og er navnlig meget virksom foran kommunale og politiske Valg. Lokalforeningerne repræsenteres i Sammenslutningen i Forhold til deres Medlemstal. Repræsentantskabets Bestyrelse bestaar for Tiden af pens. Togfører *Thomasen* (Formand), Lærer *Sigh* (Næstformand), Bogtrykker *M. Christensen* (Kasserer) og Trikotagehandler *Fr. Pedersen* (Sekretær).

Lokalforeningen Arbejdet adler for Struer og Omegn.

Skønt det nittende Aarhundrede, navnlig Slutningen deraf, er bleven kaldt Humanismens Tidsalder, var der dog indtil de senere Aar en lille — men dog alt for stor — Del af det danske Folk, der intet reelt blev gjort for. Det var de vejfarende arbejdsløse. Behjertede danske Mænd dannede endelig en Landsforening under Navn „Arbejde adler“, der søger gennem Oprettelse af Lokalkredse at omspænde Landet, saa vejfarende, hjemløse og arbejdsløse Mennesker over alt kan finde et Hjem med Arbejde, saa Hjemmets Forplejning ikke bliver Almisse, men selvtjent. Den 14. Aug. 1912 holdt Kredsens Folketingsmand, Dr. Moltesen, der er Landsforeningens Næstformand, et Agitationsmøde i Struer for

Sagen. Der viste sig straks Interesse for Sagen, og der ned-sattes et Udvalg bestaaende af Assistent *Høft*, Pudserformand *G. G. Graversen*, Forstander *Grønne* og Lærerne *Frandsen* og *Sigh* i Struer, samt mindst en Repræsentant for omliggende Sogne. Efter en Agitation saavel gennem den stedlige Presse som ved Møder, holdtes stiftende Generalforsamling i Struer den 5. Novbr. 1912. Der var da indmeldt 585 Medlemmer, deraf 350 fra Struer.

Assistent *Høft* blev Foreningens første Formand og udførte sammen med Næstformanden, Forstander *Grønne*, og Kassereren, Husejer *Poul Poulsen*, et udmærket grundlæggende Arbejde for Foreningen. Den 6. December 1912 fik „Arbejde adler“ sit eget Herberge i Søndergade 32 med fhv. Teglbrynder *Krabbe* som Bestyrer. Her begyndtes med Logi til 4 Mand pr. Nat, men maatte snart udvides til 8. Nu har Foreningen bestaaet i 5 Aar til lige stor Glæde for dem, der støtter den, og dem, der kommer som Gæster. Besøget har pr. Aar været omkring 400. Driften holdes oppe ved Aarsbidrag af mindst 2 Kr. pr. Medlem, samt aarligt Tilskud fra Struer og omliggende Kommuner. Struer staar højst med et aarligt Tilskud stor 100 Kr. Enkelte Pengeinstitutter har ydet Bidrag.

Foreningens nuværende Bestyrelse bestaar af Lærer *Sigh* (Formand), Depotformand *G. G. Graversen* (Næstformand) og Lærer *Frandsen* (Kasserer).

Foruden nævnte Foreninger, og faglige og politiske Foreninger af snart sagt enhver Art findes i Struer en Række Foreninger, der dels dyrker selskabelige eller faglige eller mere almene Formaal. Her skal nævnes: Struer Borgerforening, Struer Haandværkerforening, Struer Jernbaneforening, Struer Fiskeriforening, Struer Velgørenhedsforening, Sønderjydske Forening for Struer og Omegn, Struer Musikforening, Struer Idrætsforening o. fl.

Postvæsenet i Struer.

Den 1. April 1865 oprettedes Postexpedition i Struer, som i 1889 forandredes til Postkontor med underlagte Expeditioner i Humlum siden 1882 og Oddesund Syd 1883.

I lang Aarrække havde Postvæsenet Lokaler i nu afdøde Postmester H. B. Thomsens Ejendom, som nu ejes af Struer

Vareindkøbsforening, men i 1898 flyttedes Kontoret til Fiskeexportør Sørensen Rønns Bygning ved Havnen, og i 1914, da Statstelegraf og Statstelefon udskilles fra Postvæsenet og beholdt de tidligere Postlokaler, flyttedes Postkontoret til sine nuværende Lokaler i samme Bygning, som nu tilhører Firmaet M. Schou & Søn.

Personalet ved Postkontoret bestaar sædvanlig af 1 Postmester, 3 Postexpedienter, 2 Medhjælper, 2 Elever og 6 Postbude.

Fra Postkontoret og underlagte Expeditioner udgaar ialt 12 Landpostbude.

Følgende Oversigt giver et Billede af Kontorets stigende Virksomhed:

Breve:	Postanvisninger:	Pakker:
1873: 4,082.	592 med et Beløb af 10,294 Kr.	2,958.
1895: 146,700.	4,644 " " " " 103,692	" 7,089.
1916: 398,000.	26,557 " " " " 1,306,408	" 27,237.

Foruden ovennævnte Postpersonale boer i Struer den Del af det bevægelige Postvæsens Personale, som besøger Posttjenesten paa Jernbaneruterne: Struer—Langaa, Struer—Ringkøbing og Struer—Thisted.

Struer Toldsted:

Oprindelsen skriver sig fra først i Halvtredserne, idet der da oprettedes et Kontor i Struer under Holstebro Toldsted. Kontoret indrettedes i den Del af Handelsgartner N. Jensens nuværende Ejendom, hvor Cigarhandler Damgaard har Butik, og fik til Bestyrer en Toldassistent Thomsen, som til Hjælp havde Rorsbetjent Rasmussen (Stifteren af Rasmussens Legat), der endnu kan erindres af mange Struerboere. Efterat Kontoret i nogle Aar havde haft Bestyrer, oprettedes der et Toldkontrollørembede i Struer, hvis første Indehaver var Toldkontrollør Rugvald, der i nogle Henseender var en Særling. Han testamenterede saaledes en Del af sin Formue til sin Hund. Efter ham kom Toldkontrollør Sinding — senere Toldforvalter i Løgstør og Lemvig — der efterfulgtes af Hr. *Castonier*, som i 1906 udnævntes til Toldforvalter i Nykøbing M., og i Struer afløstes af Toldkontrollør *Haagen-sen*. Først 1908 blev Toldstedet i Struer fritaget for ethvert Tilsyn fra Holstebro, og i 1916 ophøjedes Toldkontrollør-

embedet til Toldforvalterembede, og *Haagensen* udnævntes til Toldforvalter.

Toldstedets Personale bestaar foruden Toldforvalteren af 2 Toldassistenter og en Fuldmægtig.

Stats-Telegraf & Telefon.

I Begyndelsen af Tredserne aabnedes Telegrafstationen i Struer for offentlig Telegrafkorrespondance under Bestyrelse af Postmesteren. Den rivende Udvikling af Statstelefonen, der i en saa betydelig Grad forøgede Arbejdet paa Telegrafstationen gav dog Stødet til, at Stationen overgik til Telegrafvæsenet som selvstændig Telegrafstation 1914. Den første Bestyrer var Telegrafist N. G. S. Petersen, København, der udnævntes 1. Oktober 1914.

Petersens Funktionstid blev dog kun af kort Varighed, idet han allerede afgik ved Døden i December 1916.

Fra 1. Februar 1917 udnævntes Telegrafist *V. Buntsen*, Odense, til Stationens Bestyrer.

Udviklingen af Byens Telegraf- og Telefontrafik vil fremgaa af følgende Oversigt.

	Afs. Telegr.		Modt. Telegr.		Ialt
	Til Indl.	Til Udl.	Fra Indl.	Fra Udl.	
1888—99	2,367	643	1,881	955	5,846
1901—02	2,946	661	2,797	1,363	7,106
1915—16	4,581	778	3,309	1,743	11,712
Gennemgangstelegr. til Jernbanestation				1,301	

(Af de i Finansaaret 1915—16 afsendte Telegr. var 1,254 indleverede og 1,686 udsendte pr. Telefon).

Telefonsamtaler gennem Statstelefonen.

	Afg. Samtaler		Ank. Samtaler		Ialt
	med Indl.	med Udl.	med Indl.	med Udl.	
1900—01	2,827	22	2,227	15	5,091
1915—16	4,977	11	4,211	4	9.213

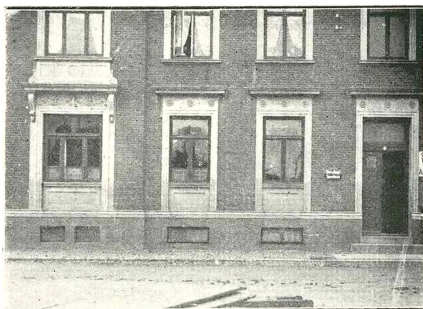
For Tiden har Stationen 4 Telegrafapparater, 1 Telefonvekslerbord, 3 Telefonapparater og 3 Dobbeltledningsforbindelser til Statsabonnenter i Byen.

Til Stationen hører et stort teknisk Tilsynsdistrikt.

Jydsk Telefon Aktieselskab har i Struer 188 Abonnenter og til Oplandet hører 16 Centraler.

Pengeinstituter.

Af de tre Pengeinstituter, Struer har, er »*Struer og Omegns Sparekasse*« det ældste. Sparekassen stiftedes i 1871 og begyndte sin Virksomhed den 26. Oktober samme Aar. Den første Bestyrelse bestod af: Konsul M. Schou, Proprietær K. V. Stenstrup, Qvistgaard, Godsinspektør Nybye, Hjerm, Mads Bak, Gaardejer N. Mundberg, Gimsing, og Proprietær Knudsen, Sophienlund. Til Formand valgtes Konsul M. Schou, og til Revisorer Postmester H. B. Thomsen og Købmand T. W. Jensen.

Struer & Omegns Sparekasse.

Den 30. Marts 1889 valgtes, da Konsul M. Schou var død, Konsul Chr. Schou til Formand, hvilket han var indtil 23. Januar 1904, da han, paa Grund af sin Stilling som Direktør i Struer Bank, begærede at træde ud af Bestyrelsen. Valgt i hans Sted blev Købmand St. Agger, som endnu er Formand.

Indlaanet i Sparekassen var i 1916 steget til 477975 Kr. 67 Øre, og Reservefonden androg samme Aar 25417 Kr. 63 Øre. — Sparekassen har gennem Aarenes Løb ikke blot indenfor sit specielle Omraade virket til Gavn for By og Omegn, men den har ogsaa været en god Støtte for forskellige andre Formaal, idet den aarlig har ydet Gaver til Struer Lystanlæg, Struer Velgørenhedsselskab, Struer Menighedspleje og mange andre smukke Formaal.

Kontorbestyrer var i en lang Aarrække Exam. jur. Grave-

Ove Damsgaard,
Farver.

Stephan Agger,
Købmand.

Johs. Jensen.
Fabrikant,
Borgmester.

P. Wejling,
Købmand.

Simon Knudsen,
Dampskibsexp.

P. Halkjær,
Købmand.

sen, der tillige var Fuldmægtig for Sogneraadsformanden. For Tiden bestyres Kontoret af Bogholder Dubgaard Nielsen og Bestyrelsesmedlemmerne Farver Ove Damsgaard, Dampskibsekspeditor Smith Knudsen og Borgmester Johs. Jensen.

Struer Bank

er stiftet 1897 paa Initiativ af afdøde Konsul Chr. Schou, mangeaarig Købmand i Struer, senere Direktør i Aarhus Privatbank.

Struer Bank A/S.

Virksomheden begyndte d. 1. Oktbr. nævnte Aar, og det første Regnskabsaar omfattede Tiden indtil Udgangen af 1898. Ved Udløbet af dette havde Banken en Indlaanskapi- tal af 100,347 Kr. 95 Øre og et Folio-Indskud af 16,637 Kr. 95 Øre. Kasse-Indtægten havde været 1,293,879 Kr. 87 Øre. Ved Udgangen af 1916 var det samlede Indlaan 2,483,933 Kr. 20 Øre, Folio-Indskud 291,208 Kr. 56 Øre. Banken hav-

de da en Reservefond paa 51,087 Kr. 79 Øre, en Delkrederefond paa 18,596 Kr. 14 Øre og en Fonds Kursregulerings-

G. K. Gregersen

fond paa 10,000 Kr. Indtægten var i 1916 29,432,999 Kr. 54 Øre. Aktiekapitalen, der oprindeligt var 50,000 Kr. forhøjedes i 1916 til 250,000 Kr., idet de gamle Aktionærer fik tildelt 50,000 Kr. i Friaktier og 150,000 Kr. nyttegnes. Ud-

K. L. Knudsen.

byttet, der de første Aar var $5\frac{1}{100}$, har siden 1910 været $8\frac{1}{100}$ aarlig. Disse Tal viser Bankens støtte og solide Fremgang gennem de forløbne 20 Aar, indtil den har naaet sin nuværende velfunderede og velansete Stilling.

Bankens første Direktion bestod af Stifteren, Konsul *Chr. Schou* som administrerende Direktør med Proprietær *P. Olufsen*, Qvistrup, og Toldkontrollør *Castonier* som Meddirektører og nuværende Direktør *G. K. Gregersen* som Direktørsuppleant og Bogholder.

Formand for Repræsentantskabet var i en Aarrække *Andr. Jensen*, Ny Toldgaard, senere *Resenborg*, neml. fra Bankens Stiftelse til 1910. Han afløstes af den nuværende Form., Landstingsmand Proprietær *P. Olufsen*, Qvi-

M. Schou, † Konsul.

strup, der da efter eget Ønske udgik af Direktionen.

Den nuværende Direktion bestaar af foranævnte *G. K. Gregersen*, der, efter at være bleven Meddirektør i 1904, ved Konsul *Schous* Overgang til Aarhus

Privatbank i 1909 blev administrerende Direktør, Sagfører *K. L. Knudsen*, der blev Direktør i 1909 og Hotelforpagter *Peter Schou* siden 1910 som Meddirektører. Direktørsuppleant er Købmand *N. Jensen* af Firmaet T. W. Jensens Sønner, Struer.

Byen og Forretningerne.

Som ny By, der er voxet ret hurtig frem, ejer Struer kun forholdsvis faa bemærkelsesværdige Bygninger, og slet ingen gamle. Byens ældste Bygning ligger i Bjerggade; den tilhøre nu Maler Thorvald Simonsen, men er for omkring 90 Aar siden bygget af gamle Fisker Niels Thorgaards Bedstefader, og er det eneste Hus i Struer, som Thorgaard ikke kan huske, der er bleven bygget.

Struer har fra Østerby til Ølby Skel en Udstrækning af 1½ Kilometer. — Enkelte Bydele har særlige Navne, saaledes kaldes den vestlige Del med Bjerggade, Møllegade, Skolegade, Tvergade, Nørregade og Nordvestvej under ét „Bjerget“ paa Grund af sin lidt højere Beliggenhed. Her ligger de kommunale Skolebygninger, og af Beboerne er Fiskerne vel nok den talrigste Stand i denne Bydel.

Den østlige Del af Byen dannes af Østerby, der ved Banen er adskilt fra den øvrige Del, og hvor de store Lokomotivremisser og et ret stort Børnehjem, opført af Ringkøbing Amts Plejehjemsforening, ligger. Indtil Østerby grænser Dusebergsvej med Taarngade, Nygade og Vilhelmshaab. I ældre Tid kaldtes Dusebergsvej oftest Tyskerbyen, fordi nogle af de første Beboere her var de tyske Teglværksarbejdere, som i mange Aar arbejdede paa Struer Teglværk. Navnet, der jo heller ikke var særlig betegnende, er nu ved at gaa i Glemme. Hovedmængden af Beboerne i denne Bydel er absolut Jernbanefunktionærer, der her bor nær ved Station og Remisser.

Oppe omkring Vaandtaarnet, hvor der er en henrivende Udsigt over Venøbugt til Egnen om Volstrup og Qvistrup, har der rejst sig et helt Villakvarter, der særlig beboes af af de højere Jernbaneembedsmænd.

Den midterste Del af Byen ligger lavt, saa lavt, at man under Stormfloden i 1895 besejlede en Del af Østergade med Pramme, der havde Anløbssted i Porten paa Schous Hotel. Østergade er særlig Forretningskvarteret, og alle Bygningers Stueetage i denne Gade anvendes til Forretningslokaler.

I den vestlige Del af Byen ligger Epidemisygehuset, Vandværk og Gasværk og det offentlige Slagtehus med Kødkon-

trol og desuden flere ret store private Virksomheder, saaledes *Vognsgaard og Nielsens Motorfabrik*, hvis anerkendte Fabrikat ikke blot anvendes stærkt i Fiskeriets Tjeneste her hjemme i Danmark, men ogsaa lader sit „Tøf-Tøf“ høre langt uden for Landets Grænser.

Ved Vesterport ligger *J. M. Christensens store Maskinsnedkeri og Møbelforretning*, paa sit Omraade en af Vestjyl-

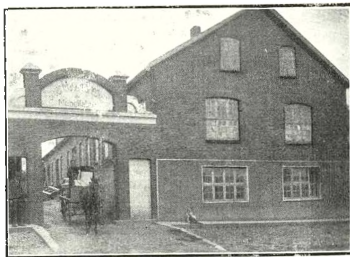

J. M. Christensens Møbelfabrik.

lands største Forretninger. Forretningens Indehaver Snedkerm. J. M. Christensen er Formand for Stru-Haandværkerforening. Paa Nordvestvej ligger Høgholms Cementvarefabrik, der i de senere Aar har taget et stort Opsving.

Paa Hjørnet af

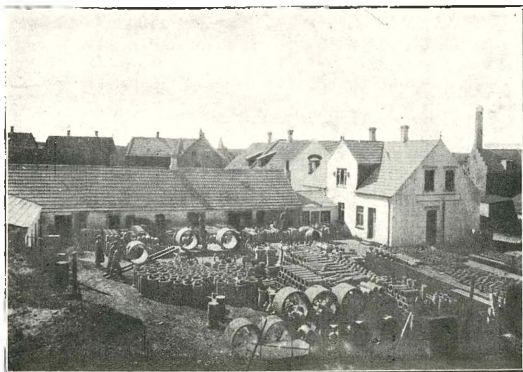
Skolegade og Vestergade ligger *Farver Damsgaards Ejendom*, gammeldags, men solid og pyntelig vedligeholdt med stor velholdt Have. Damsgaard, der tidligere drev en stor Farveriforretning, som han dog nu har nedlagt, hører til de ældste og mest kendte blandt Byens Borgere. I en Aarrække var han Medlem af Struer Sogneraad, og endnu er han trods sine 75 Aar et virksomt Medlem af Bestyrelsen for Struer og Omegns Sparekasse.

J. M. Christensens Møbelfabrik.

— Midt i Vestergade ved Siden af Apotheket ligger Struer tekniske Skole, en smuk og anselig Bygning. — Paa Torvet ligger et Par store Bygninger, af livil-

ken den ene ejes og er opført af Murer J. P. Andersen, og den anden, som nu afdøde Bødker Chr. Nielsen har ladet

Cementstoberiet „Thor“. C. Høgholm.

opføre, ejes nu af Grosserer Koustrup, som her driver en stor en gros Forretning særlig med Ost og Olie. Koustrup er

Ove Damsgårds gl. Farveri

Formand for Struer Borgerforening. -- Midt i Østergade ligger det gamle Marskjærgaard, nu dog oftest kaldet T. W.

Jensens Gaard, efter den tidligere i 1893 afdøde Ejer Købmand T. W. Jensen. Denne Mand kom til Struer først i Halvtredserne og begyndte Forretning under meget beskedne Former, idet han rejste rundt i Sognene omkring Struer og i Thy og opkøbte Skind og Uld, som for det meste betaltes med Kolonialvarer. Forretningen blev dog snart for stor til at kunne drives paa denne Maade, og Jensen købte saa

M. Koustrups Ost- & Olieforretning.

Marskjærsgaard, som han senere opbyggede i sin nuværende Skikkelse, og drev her til sin Død en meget betydelig blanded Forretning med Kolonial, Korn, Foderstoffer, Kul, Tømmer og Isenkram. T. W. Jensen fik megen Betydning for Struer, først og fremmest ved sin Forretning, hvor Landmændene i stort Tal handlede, ogsaa Landmænd udenfor Struers egentlige Opland, men tillige ved sin Interesse for kommunale og andre Forhold. I en Aarrække var han Formand for Sogneraadet i Gimsing, hvortil Struer den Gang hørte. I Forening med sin Svoger Møller A. Schou fra Qvistrup Mølle, drev T. W. Jensen ogsaa i mange Aar Struer Teglværk. -- Forretningen i Østergade drives nu sammen med Struer Teglværk af T. W. Jensens 3 Sønner: Th. Jensen, N. Jensen og Johs. Jensen under Firma »T. W. Jensens Sønner«.

T. W. Jensen, †
Købmand

126

Johs. Jensen, der i 8 Aar har været Sogneraadsformand i Struer og nu er Byens Borgmester, styrer for sin Part Teglværket, medens de to andre Brødre styrer Forretningen i Østergade.

Skraas over for T. W. Jensens Gaard ligger Købmand *Stephan Aggers* store Manufakturforretning, hvis Stifter og Indehaver endnu er en Mand i sine bedste Aar. Agger begyndte Forretningen i 1883 i Rebslager Skallerups Ejendom, men i 1888 byggede han egen Ejendom, hvor Forretningen

Stephan Aggers Manufakturforretning.

nu findes. Trods den store Forretning faar Agger Tid til at beskæftige sig med meget andet. Han er saaledes mangeaarigt Medlem af Kommunalbestyrelsen og mangeaarig Formand for Sparekassen; og den stærke kirkelige Interesse, som baade Hr. og Fru Agger nærer, gør deres gæstfri Hjem til et kært Samlingssted for mange af „Indre Missions“ store Kreds i Struer.

Ved Siden af Aggers Ejendom i Rebslager Skallerups Ejendom bor Skrædder *K. C. Nielsen*, Byens største Herreskrædderi. Nielsen er ligeledes en Mand, der er stærkt optaget af kirkelige Interesser, og han har i flere Aar gjort et stort Arbejde som Formand for Struer Hjelpekasse.

Lige overfor Aggers Forretning ligger — i Redaktør Krarups Ejendom — *H. E. Jensens Urmager- og Guldmedeforretning og Musikhandel*, hvis usædvanlig fyldige og smukke Vinduesudstilling ligger baade som en Fristelse for Publikum

og som et solidt Vidnesbyrd om Forretningens gode Trivsel. Jensen hører til Byens yngre dygtige Forretningsmænd, hvis Historie det endnu er for tidligt at skrive.

K. C. Niensens Skæderforretning.

Det samme gælder *Snedkermester J. M. Haislund*, hvis store Møbelforretnings Vinduer lidt længere nede i Gaden

H. E. Jensens Urmæger- & Guldsmedforretning.

øver stærk Tiltrækning paa alle de unge, der tænker paa at sætte Bo.

Lige Øst for T. W. Jensens Gaard ligger *Nielsen Holle-*

riis' store Bager- og Konditoriforretning, hvis Restauration med tilhørende Restaurationshave hører til Byens mest søgte.

Lige overfor „Schous Hotel“ ligger „Kompagnigaarden“, hvor der indtil 1858 blev drevet en Filialforretning fra Holstebro under Firma *Holst & Schou*. Nævnte Aar overtog Konsul M. Schou Forretningen for egen Regning og flyttede til Struer. I 1882 da Forretningen var vokset stærkt og der gennem Tillidshverv var lagt stærkt Beslag paa Chefens Arbejdskraft, optoges Sønnen Chr. Schou i Firmaet, som fra den Tid fik Navnet *»M. Schou & Søn«*. Konsul M. Schou døde

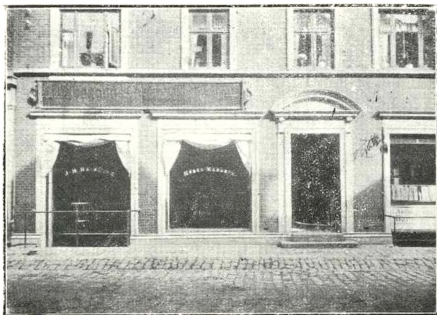

Struer Dagblads Kontor. (Red. J. J. Krarup).

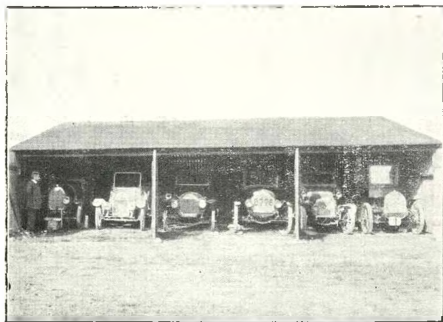
Struer Mejeri. Ejer: M. Koustrup.

1889, og Sønnen, Konsul Chr. Schou, blev nu Eneindehaver af Firmaet. Den store blandede Forretning, der under Chr. Schous Ledelse betydelig udvidede en gros Forretningen, an-

J. M. Haislunds Möbelmagasin.

tog efterhaanden saadanne Dimensioner, at Schou fandt det praktisk Tid efter anden at gøre Forretningens forskellige

J. M. Haislunds Auto-Garage.

Grene til selvstændige Forretninger. Saaledes udskiltes i 1896 den store Isenkramforretning, hvis Indehaver nu er *Isenkrammer P. Nielsen*. Kulforretningen overgik til et Aal-

borgfirma, og Kolonialforretningen solgtes til Guldborg Hansen, som senere har solgt den igen til Købmand *A. Bøcher*, der driver den sammen med en stor Fedevareforret-

Nielsen Holleris Conditori & Café.

ning. Tilbage var Tømmerhandelen samt Korn- og Foderstofforretningen, som Konsul Schou selv drev, indtil han i

M. Schou & Søn's Kolonialforr. (Anders Bøcher).

1909 forlod Struer for at overtage Stillingen som Direktør i Aarhus Privatbank. Ledelsen af Firmaet i Struer overgik da

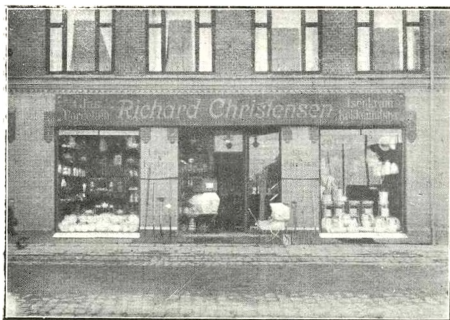
til Sønnen Købmand Frederik Schou. Senere er der sket endnu en Udskillelse, idet Tømmerforretningen er overdraget til et Aktieselskab, i hvis Direktion Fr. Schou sidder, idet han tillige efter Chr. Schous Død i 1916 er Eneindehaver af Korn- og Foderstofforretningen.

Chr. Schou, †
Bankdirektør.

For Struer By har Familien Schou haft stor Betydning, og navnlig da Chr. Schou, der samtidig med, at han styrede den store Forretning med Energi og Dygtighed, tillige omfattede Byens Forhold med en ret enestaaende Interesse. Ikke blot styrede han med stor Dygtighed Kommunens Sager i en længere Aarrække, men var i det hele taget Byens førende Mand paa snart sagt alle Omraader, indtil han flyttede til Aarhus.

Af andre Forretninger skal endnu nævnes Vareindkøbsforeningens store Bygningskompleks, *Richard Christensens Isenkramforretning*, og paa Hjørnet af Østergade og Søndergade *Missionshotellet*,

Richard Christensens Isenkramforretning.

der kan glæde sig ved en stærk tiltagende Søgning baade af Rejsende og af Omegnens Landboere.

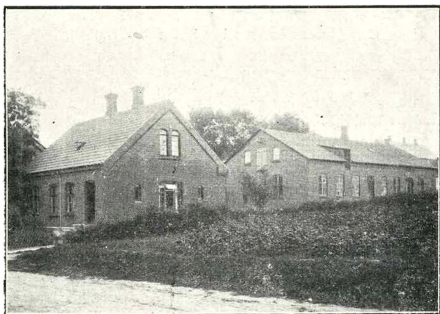
Søndergade er kun i mindre Grad Forretningsgade, men her ligger flere anselige Bygninger, saaledes Borgmesterens Privatbolig, Præstegaarden og Realskolen. Syd for sidst-

nævnte Bygning ligger Struer Savværk, hvis Indehaver, Snedkermester *O. Olesen*, driver en meget betydelig Virksomhed.

Struer Missionshotel (Jens P Andersen).

Midt for Struer Station ligger Jyllandsgade med det kommunale Elektricitetsværk og Grosserer *Carl Jensens Villa* med

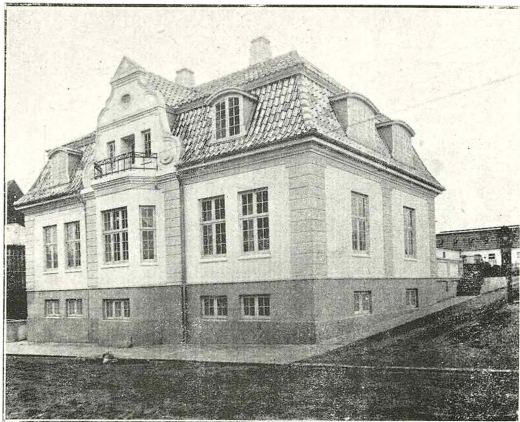

Struer Savværk og Maskinsnedkeri (O. Olesen).

tilhørende Stald- og Lagerbygning. *C. Jensens Forretning* omfatter Opkøb af Æg og en gros Handel med grove Varer.

Paa den anden Side af Gaden lige overfor Grosserer Carl Jensens Villa ligger *Statsbanernes store Administrationsbygning*, der er opført efter Tegning af Arkitekt Fog, København. Bygningen har kostet ca. 250,000 Kr. og indeholder

Carl Jensens en gros Forretning & Privatbolig.

Kontorer og andre Lokaler for den store Distriktsadministration. Bygningen er smuk og stilfuld, men ved sin Størrelse trykker den Omgivelserne noget.

I den sidste halve Snes Aar er gentagne Gange opstaaet Spørgsmaal, hvis Afgørelse maatte blive af indgribende Betydning for Struers Fremtid, og der har da Byens Borgere vist sig et maalbevidst Frensyn og et ret enestaaende Sammenhold, som har ført til en for Byen heldig Løsning af Spørgsmaalene, og som varsler godt for Fremtiden.

Det første Spørgsmaal var Afgørelsen af, hvor det store Andelsslagteri for det nordvestlige Jylland skulde bygges, i Struer eller Holstebro. De udmærkede Grunde, som Landmænd som Tovborg Jensen, Kloster Mølle, og Jens Grud, Ølby, m. fl. fremførte, støttedes kraftigt af et Udvalg fra Struer med Redaktør Krarup som Formand, idet Udvalget paa Byens og Borgernes Vegne tilbød et Tilskud af 75,000

C. Andersen,
fhv. Postm.

P. Schou,
Hotelejer.

J. J. Krarup,
Redaktør.

O. Olesen,
Savværksejer.

J. M. Christensen,
Snedkern.

J. P. Andersen,
Hotelejer, fhv. Murer.

C. Høgholm,
Cementstøber.

M. Konstrup,
Grosserer.

Nielsen-Holleris,
Conditor.

H. E. Jensen,
Uhrmager.

Carl Jensen,
Grosserer.

K. C. Nielsen,
Skrædderm.

Kr. Resultatet blev, at Danmarks største Andelssvineslagteri opførtes i Struer og tages i Brug i Forsommeren 1913. Slagteriet er indrettet til med Lethed at kunne slagte og behandle 150,000 Svin aarlig.

Et andet betydningsfuldt Spørgsmaal opstod, da Statsbanernes Administrationsforhold omordnedes for et Par Aar siden. Struer havde hidtil haft Administrationen for Statsbanerne i det nordvestlige Jylland boende i Struer; men det viste sig nu ved Omordningen, at der ogsaa var andre Byer, der nu gjorde Krav paa at blive Distriktssæde for et af Landets 3 Statsbanedistrikter. Resultatet blev dog, at Struer blev valgt til Distriktssæde og derved fik en Del flere Jernbaneembedsmænd end hidtid.

Endelig har Struer Æren af at have været den førende By i Arbejdet for at faa Thyborønkanalen sikret og stabiliseret som Indsejling fra Vesterhavet til Limfjorden, hvad der vil have til Følge, at det sidstnævnte Vand, som ligger omgivet af et tæt befolket, frugtbart og stærkt producerende Opland, vil kunne udnyttes rationelt som Trafikmiddel.

Efter at den saakaldte Limfjordskommission havde afgivet en Betænkning, hvori Spørgsmaalet berørtes i stærkt interesserede Vendinger, rejste Redaktør Krarup Spørgsmaalet i „Struer Borgerudvalg“ og fik Mandat til sammen med nu afdøde Fiskeriasistent Tranum og Togfører Frederiksen at indbyde de interesserede Byer og Opland med større Foreninger til et Møde.

Mødet afholdtes d. 2. April 1912 i Struer, og der deltog ialt ca. 70 Repræsentanter for Amsraadene i Viborg, Ringkøbing og Thisted Amter, for Byerne: Nykøbing M., Skive, Holstebro, Struer, Lemvig og Thisted samt Landboforeninger og Fiskeriforeninger i nævnte Byers Opland. Mødet viste en sjælden Enstemmighed om, at Spørgsmaalet burde tages op til Undersøgelse. Der vedtoges en Resolution og ned-sattes et Udvalg, der kom til at bestaa af Konsul Kier og Fiskeexportør Rasmus Nielsen, Lemvig, Tovborg Jensen, Kloster Mølle, Proprietær Refsgaard, Villumgaard, Konsul Kielgast, Skive, Grosserer Knakkegaard, Nykøbing M., og Redaktør Krarup, Struer. Sidstnævnte valgtes til Udvalgets Formand. Efterat Udvalget havde gjort et Arbejde for at interessere Presse, Rigsdag og Regering for Sagen, lod Regeringen den undersøge og forelagde et Lovforslag til dens Realisation, og knap to Aar efter, at det første Møde i

Struer var afholdt, blev Lovforslaget vedtaget, hvorefter der bevilges ca. 2½ Mill. Kr. til Spørgsmaalets Gennemførelse. Arbejdet er forlængst paabegyndt, men Krigsforholdene har forsinket det, saa det endnu ikke er tilendebragt.

Naar Sikringen og Uddybningen er fuldendt, og Porten til Vesterhavet aabnet, er Sejladsen fra de vestlige Limfjordsbyer til England ca. 90 Mil, medens den nu er ca. 150 Mil, og det samme gælder Vejlængden til Hamborg og Bremen.

At der herved aabnes store Muligheder for baade Opland og Byer ved Limfjorden og ikke mindst for *Struer*, der ligger ved et Knudepunkt i Statsbanenettet, er hævet over enhver Tvivl, og forhaabentlig vil Byen aldrig savne Mænd, der vil forstaa at udnytte Mulighederne.

J. M. Haistund,
Snedkern.

Rich. Christensen,
Isenkræmmer.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

Ove Damsgaard, Farver, født 1840 i Lemvig. Lært Faget hos E. Eriksen, Lemvig. Arbejdet paa forskellige Steder, København, Aarhus og Thisted. Medlem af Sogneraadet igennem 12 Aar i 2 Perioder. Medlem af Bygningsudvalget for Kirken og Skolen, var med til anlægge Struer Anlæg sammen med Chr. Schou og P. Hjorth. Bestyrelsesmedlem for Struer Sparekasse i over 30 Aar. Etbl. 1870 i Struer. Forretningen er oparbejdet jævnt gennem Aarene og blev ophævet i Maj 1917. Veteran fra 1864 med Hædersgave.

C. Andersen, Postmester i Struer fra $\frac{1}{3}$ 1897 til $\frac{1}{11}$ 1916. født i 1844 i Humlum. C. A. indtraadt i Postvæsenet $\frac{1}{7}$ 1866 ved Holstebro Postkontor, 1869 Postfuldmægtig, 1877 Postexpedient i Grindsted, 1878 Postmester i Hadsund. C. Andersen var Medlem af Struers første Menighedsraad, og fik sin Afsked efter Ansøgning $\frac{1}{11}$ 1916, og blev $\frac{7}{11}$ 1916 udnævnt til Ridder af Dannebrogordenen.

Stephan Agger, Manufakturhandler, født 1860 i Hodsager pr. Holstebro. Lært Manufakturhandel i Struer hos Chr. Damsgaard fra $\frac{1}{4}$ 1875 til $\frac{1}{1}$ 1879. Kommis hos N. Frost, Viborg, fra $\frac{1}{4}$ 1880 til $\frac{1}{4}$ 1882. Bestyrer af en Forretning i Struer fra $\frac{1}{3}$ 1882 til $\frac{1}{6}$ 1883. Stephan Agger har drevet Manufakturforretning i Struer siden 8. September 1883. S. A. var i en Aarrække i Bestyrelsen for Struer tekniske Skole. Medlem af Struer Sogneraad fra $\frac{1}{4}$ 1914 til $\frac{1}{4}$ 1909, deraf 3 Aar som Formand. Byraadsmedlem fra $\frac{1}{4}$ 1917. Medlem af Bestyrelsen for Handbjerg Pige hjem siden $\frac{1}{11}$ 1907. Formand for Struer og Omegns Sparekasse siden $\frac{1}{1}$ 1904.

J. P. Andersen, Muremester & Hotelejer, født 1860 i

Skyum. Uddannet i Murerfaget, og etbl. 1891 i Struer og i flere Aar beskæftiget 10—12 Mand. J. P. A. er Medlem af Velgørenhedsselskabet, i ca. 10 Aar Medlem af Menighedsraadet, Kasserer for Sygeplejeforeningen, Inspektør for Brandvæsenet i Struer, og Herredsvurderingsm. for det alm. Brandforsikringselskab for Landbygninger og Vurderingsformand for Hypothekforeningen. I 1899 byggede J. P. Andersen Missionshotellet, som han nu driver.

C. F. Madsen, Overlærer og Kordegn, født 1862 i Vejle. Dimitteret fra Jelling Seminarium. Har været Lærer i Struer i 35 Aar, først 1 Aar ved Realskolen og derefter 34 Aar ved Kommuneskolen. C. F. Madsen er Formand for Tilsynet med Plejebørn, Medlem af Værgeraadet, Forstander for den tekniske Skole.

G. K. Gregersen, Bankdirektør, født 1864 i Ullerup, Torup Sogn. Har lært Købmandshandel ved alm. blandet Landforretning; senere arbejdet ved forskelligartet Forretning, bl. a. ogsaa Fabrikvirksomhed. Har fra Struer Banks Start i 1897 været Bogholder og Medlem af Direktionen; administrerende Direktør siden 1909. G. K. Gregersen har været Bestyrelsesmedlem i forskellige Foreninger, bl. a. Borgerforeningen. Bestyrelsesmedlem og Kasserer for Teknisk Skole, Folkebogsamlingen og Velgørenhedsforeningen. Har paa Grund af manglende Tid maattet frasige sig alle disse Tillidshverv og nægte Modtagelsen af ny.

O. Olesen, Snedkermester, født 1865 i Agerbek i Sahl pr. Vinderup. Lært Tømrer- og Snedkerprofessionen hos sin Fader (1880—84), dernæst Forbundter hos Snedkermester J. Fog, Nykøbing F., hvor han besøgte Teknisk Skole. Elev paa Thestrup Højskole i Vinteren 1884—85. O. Olesen lejede fra 1. Marts 1901 Bygningssnedkeriet paa Savværket i Vestergade til samme nedbrændte Nytaarsnat 1909. I Foråret 1909 købte han Byggegrund ved Søndergade og opførte der Maskinsnedkeri og Savværk; hvor han siden har beskæftiget 4—8 Mand. Har leveret Bygningssnedkerarbejde til en Masse Bygninger i Byen samt Nabobyerne og Omegnen.

Chr. Høgholm, Cementvarefabrikant, født 1865 i Grurup Sogn, Thisted Amt. Lært Murerfaget hos Murermester C. Boisen, Hørdum. Begyndte 1909 som Murermester og

Cementvarefabrikant i Srue. 1912 begyndte han tillige en Cementvarefabrik ved Ørnhøj St. Begge Steder beskæftiges tilsammen ca. 10—15 Mand.

J. J. Krarup, Redaktør, født 1866 i Tistrup Sogn. Elev paa Uldum Højskole. Tog 1889 Lærerexamen paa Jelling Seminarium. Lærer og Organist i Struer, tog sin Afsk. 1907. Redaktør af „Struer Dagblad“ fra 1. Juli 1899. Sogneraadmedlem fra 1900—1908, deraf Sogneraadformand fra 1906. Byraadsmedlem 1917, Formand for Skolekommissionen, Formand for Struer Fiskeriforening fra 1893 og Revisor i Dansk Fiskeriforening. Ridder af Dannebrog.

J. M. Christensen, Snedkermester, født 1869 i Overlund pr. Viborg. Lært hos Snedkermester M. Mortensen, Viborg. Etabl. 1899 et Møbelsnedkeri. J. M. C. er Formand for Haandværkerforeningen, Medlem af Teknisk Skoles Bestyrelse, Medlem af Grundejerforeningens Bestyrelse samt Sundhedskommissionen.

Marinus Koustrup, Mejeriejer & Købmand, født 27. December 1870 i Mønsted pr. Sparkjær. Lært Mejerivæsen fra 1888—1893 paa forskellige Mejerier og Ladelund Mejeriskole, derefter været Mejeribestyrer paa Engvejle Mejeri pr. Skals fra 1893—1904 og paa Hammershus pr. Struer fra 1904—1914. Marinus Koustrup har siden 1907 ved Bestyrer drevet Struer Mejeri og siden 1914 Oste- og Olieforretning en gros. M. K. har været Formand for Ringkøbing Amts Mejeristforening siden 1910 og Formand for Struer Borgerforening siden 1916. Bestyrelsesmedlem i Fiskeri A/S „Thyborøn“ 1916.

K. L. Knudsen, Sagfører & Bankdirektør, født 24. Juli 1871 i Ringkøbing. Efter Examen Sagførerfuldmægtig i Herning i 5 Aar, begyndte derefter i Struer den 1. Oktober 1899. Byraadsmedlem fra 1. April 1917, forud Sogneraadmedlem i 4 Aar.

Nielsen-Holleris, Konditor, født 1871. Driver Konditori & Café, hvilken Forretning han overtog i 1900.

K. C. Nielsen, Skræddermester, født 1872 i Kirke Hylinge Sogn, Sjælland. Lært hos H. Clausen, Tølløse. Lært Tilskærermethode hos Fr. Rouzzel, Paris, og hos B. A. Hut-

ters. Gennemgaaet Skandinavisk Tilskærerakademis Kursus 1908. Etbl. 1898 og har for Tiden 9 Svende. K. C. N. er Formand for Struer kommunale Hjælpekasse.

H. Nielsen, Maskinfabrikant, født 26. Juli 1873 i Lomborg.

M. Vognsgaard, Maskinfabrikant, født 14. Juli 1875 i Nørre Lem.

Carl Jensen, Købmand en gros, født 1. Marts 1877 i Kelerup. Var fra $\frac{1}{11}$ 1891 til $\frac{1}{11}$ 1901 ved Manufakturfacet, men gik derefter over til Kolonial en gros. Lærte dette hos C. A. Astrup, Holstebro, for hvilket Firma han rejste i ca. 4 Aar. Etablerede selvstændig Forretning i Struer 1. Januar 1905. Opkøber Huder & Skind samt Æg for egen Regning. Handler med Mel, Salt, Ost m. m. Om sætter for ca. $\frac{1}{2}$ Million Kr. aarlig. Forretningsfører for Det danske Hedeselskab.

J. M. Haislund, Snedkermester, født 1877 i Hjerm. Lært hos N. C. Madsen, Struer, derefter arb. i forsk. Byer. bl. a. i Kbhvn. hos C. B. Hansen i 3 Aar. Kursus paa Vestbirk Højskole og Teknisk Skole i Kbhvn. Etbl. 1904 i Struer sin Møbelforretning, besk. til Stadighed ca. 10 Mand. Bestyrelsesmedlem af den lokale Skytteforening, var valgt af danske Skytteforeninger i 1911 til at deltage i Verdenskonkurrencen i Rom s. A. Har modt. adsk. Præmier og Diplomer saavel i Stockholm som i Rom.

Foruden Møbelforr. har H. kastet sig over Salg af nye og brugte Automobiles og har her oparb. en Forretning i denne Branche, som ikke er uden Betydning.

H. E. Jensen, Uhrmager, født i St. Gammelby i Myrup pr. Holstebro. Lært hos Urmager Jacobsen, Brevst, og senere en kortere Tid paa Carl M. Cohrs Sølvvarefabrik. Etbl. som Urmager & Guldsmed samt har Butiklokale for Orgler og Pianoer. Md. af Struer Haandvfor. Best., Kasserer for Ringkøbing A. Uhrmagerforening.

Richard Christensen, Isenkræmmer, f. i Brønderslev 1887, søgt Uddannelse i flere af Landets største saavel Special- som blandede Isenkramforretninger, samt 2 Aar i en større Eksportforretning i Sydtykland. Etbl. i Struer 1913, Forretningen er oparb. betydeligt siden Overtagelsen.

A. Bøcher, Købmand, f. 1881 i Aalum. Lært hos Chr. J. Jacobsen, Randers, været 3 Aar hos C. Poulsen, Ebeltoft, derefter Rejsende for Guldborg Hansen, Kalundborg. Forr. omfatter Kolonial en gros og en detail og er i sin Branche Struers største Forr.

JULIUS MADSEN
CAND. PHIL.:

VINDERUP BY

NAVNET Vinderup nævnes første Gang i Aaret 1274, da en Fru Lucia overdrog forhenværende Marsk Johannes Kalf sin Gaard »Windorp« paa den Betingelse, at han og hans Arvinger skulde forsyne Kloster og alle Kirker i Ginding og Hjerm Herreder med Vin og Brød og bekoste Sjælemesse for hende hvert Aar samt en Messe for fromme afdøde. Denne Gaard, som flere Gange omtales i Historien og i Tidens Løb er undergaaet mange Forandringer, er nu ikke mere; men Stationsbyen af samme Navn er bygget op paa Vinderupgaards Jord.

Navnet og Udtrykket „o Vinderup“ er tilbage. Medens Gaarden var til, hed det naturligvis „o Vinderup“, men ogsaa efter at Navnet er gaaet over paa Byen, hører man de ældre bruge „o Vinderup“ i Stedet for i Vinderup.

Vinderup ligger i Sahl Sogn, Ginding Herred, Ringkøbing Amt, og er af Oprindelse helt igennem en Stationsby. Det var *Banen*, som gav Stødet til Byens Fremkomst.

Hans Ditlef Fabricius, som ejede Vinderupgaard og var Amtsraadsmedlem, gjorde sit til, at Skive—Holstebro Landevej 1855 kom til at gaa forbi Vinderup, og da den nordjydske Tværbane blev ført igennem til Struer, var man straks opmærksom paa, at Skæringspunktet mellem Landevejen og Banen kunde blive et passende Sted for en Station, og saaledes blev det. Forresten skylder Vinderup Sevelboerne en Tak, fordi de, da der var Tale om at føre Banen om ad deres By, satte sig saa stærkt derimod, at Planen strandede. Vinderup blev den udvalgte.

Det saa øde og trist ud dengang, store Sandbanker, hist og her bevokset med Marehalm var det eneste, man saa, og de underligste Historier om Genfærd og Troldeøj, som holdt til i Sandhullerne og gjorde Stedet uhyggeligt og voveligt at passere efter Mørkets Frembrud, gik fra Mund til Mund og lever den Dag i Dag i de gamles Fantasi. Stedet kaldtes ogsaa Vinderup Sande eller Vinderup Dumper. Landevejen

til Holstebro gik dengang mere østlig, man kan endnu se en lille Rest af den i Laurits Lydersens Eng Nord for A. Pilgaard's Ejendom.

1. November 1865 aabnedes Banen, og Spøgeriet maa fortrække til mere ensomme Steder.

Det første, som blev bygget, var en Gæstgivergaard, opført af ovennævnte Fabricius. Der dreves Gæstgiveri i den ene og Købmandshandel i den anden Ende af Hovedbygningen.

Afd. Købmand Frost drev i nogle Aar Forretningen, men flyttede i 1874 over i den af ham opførte Bygning, som nu benyttes af Købmand Mikkelsen til Butik. Senere byggede Frost afdøde Dyr læge Nielsens Ejendom (nu Elektriker Thomsens). Det lod til, at F. hylde Hollænderprincippet. Gavlen mod Gaden, i hvert Fald har han anvendt det i de to Tilfælde. Vinderup blev ikke bygget paa een Dag; i Begyndelsen gik det meget langsomt. Fra 1865—74 blev der intet bygget. I Aaret 1879 kom den første Bager til Byen, idet P. Chr. Jensen (Møllejejer Jensens Fader) byggede et Hus, hvor Apoteket nu ligger, og begyndte en Forretning der. Dette Hus blev ombygget flere Gange og fik derved et ejendommeligt Udseende, der var f. Eks. 2 Etager paa Forsiden og 1 paa Bagsiden og Kvister hist og her, nok er det, Huset hed i Folkevittigheden aldrig andet en „Chattollet“. Navnet er langt fra dødt endnu.

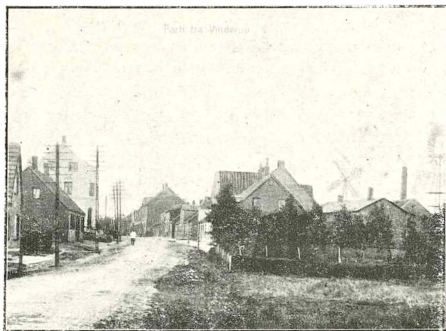
I Begyndelsen af Firserne kommer der enkelte Huse. J. Chr. Simonsen, Vendelbos, Aggersbjergs (Træhandel), Simon Knudsens, Marinus Jensens, Møller Jensens og enkelte mindre Bygninger.

Hvor Læge Kiriel bor, laa tidligere et Hus, som kaldtes Katolsk Kirke eller Jødekirken, det blev bygget midt i Firserne.

1888 kommer Victor Friederiksen's Manufakturhandel (den første). Fra 1890 kommer der mere Fart i Udviklingen. Flere Huse, bl. a. Afholdshotellet, byggedes i 1898; men særlig fra 1900 og fremefter er de betydeligste Ejendomme og Virksomheder skudt frem. Næsten alle de Bygninger Syd for Banen, baade langs Sevelvej og Nørregaardsvej er bygget efter 1900. I Aaret 1895 var der kun 1 Stationsbygning, 1 Gæstgivergaard, 24 Huse og 1 Mølle. Vinderups største Aar er 1905, da byggedes nemlig Kirken, Skolen, Apoteket og mange private Huse. 1906 faar Byen en Bank. Forbin-

delsen med Oplandet forbedres paa flere Maader, f. Eks. blev der anlagt Vej fra Handbjerg til Vinderup, og det mærkedes efterhaanden stærkt, at Folkestrømmen fandt Vej til de mange større Forretninger, som driftige Folk i disse Aar begyndte. Resten af Byen er kommet i de allersidste Aar, saaledes Exportslagteri, ny Jernbanestation, nyt Posthus og Elektricitetsværk m. m.

For at skabe Læ og forskønne Byen er der plantet et Anlæg Vest for denne, og Nordøst for Banen

Parti fra Vinderup.

er talrige Kolonihaver anlagt; men det er altsammen i sin Vorden.

Det er skønt at høre de gamle fortælle om de mange Ting, som engang var, men ikke er mere. Det gaar vist mange Mennesker saadan, at det, de oplever i deres Ungdom, og som tidligt prægede dem, kom til at staa i et eget frit og festligt Skær. Selve Tingene fik Værdi, idet de blev Vidner og Mindebærere. Saa mange Forhold og Begivenheder blev stedbundne paa den Maade, at nogle enkelte Ting tit var de eneste Vidner til dette eller hint. Derfor mærker man ogsaa i de gamles Stemmeklang noget varmt, som efterhaanden gør dem veltalende og elskelige, man mærker, hvorledes det fryder dem at drage Minderne frem, Kærligheden til det, som svandt, lyser i deres Blik og gør dem bløde om Hjertet, og ganske vemodigt lyder der i Samtalens

Løb et „Ak“, som om det bedste var forsvundet, og at Verden nu var bleven saa underlig uforstaaende og kold.

Disse Minderigdomme er som oftest af saa personlig Art, at de ikke lader sig gribe og gengive af andre. I en Bys lokale Historie er der meget saadant.

Hvem tænker f. Eks. nu paa de store dybe Landevejsgrøfter, som fandtes her for Aar tilbage? Det gør de gamle. Disse dejlige Grøfter var Børnenes ideelle Legeplads. Børn og Barnepiger boltrede sig der saa herlig trygt, og i Grøfternes lune, dystre Dyb blev Eventyrene ligesom mere virkelige, og naar den skarpe Vestenvind med Brus legede Tagfat i Græstoppenes ovenover, var det, som der oplevedes noget unaturligt stort og mægtigt. Hvad der dengang spirede i Fantasien, gik maaske ofte til Grunde, men hos mange brød det igennem lange Tider efter og blev benyttet i den moderne Udvikling, Forbindelsen med Barndommen var bevaret i Minderne, og hvor uendelig meget det kan betyde, ved talrige Mennesker af Erfaring. Det er godt, der er en Længsel mod Barndomstiden, men den moderne Tid har saa tidt hverken Tid eller „Naivitet“ nok til at lytte til disse gamle Minders Tale.

Paa den vestlige Side af Landevejen var der for nogle Aar tilbage en nydelig Tjørnehæk, som med en enkelt Afbrydelse strakte sig fra Vendelboes Ejendom hen til Dyrslæge Nielsens. Et Stykke staa endnu tilbage (altid velklippet) og minder om Tiden, der gik. Lad Stakken staa!

Vinderup er nu en By paa over 1000 Indbyggere og har et udmærket Opland. De tre større Byer Skive, Struer og Holstebro, som alle ligger inden for 3 Mils Afstand, har ikke formaaget at trække al Handelen til sig.

Vinderup lever end — og lever godt.

Folketallet var i	1901	506	Mennesker	
—	—	1906	754	—
—	—	1911	981	—
—	—	1916	1066	—

Det kan maaske have sin Interesse at vide, at der afholdtes Marked i Vinderup første Gang 1870. Dyrskue først i 1890. I 1895 Folketingsvalg i Vinderup.

Følgende Folketingsmænd har repræsenteret Kredsen:

1895—98 Laurids Skov (nu Branddirektør i Varde).

1898—06 Søren Svendsen (nu Folketingsmand i Ruds-Vedby).

1906—09 A. Andersen, Styvelgaard.
Siden 1909 Dr. phil. L. Moltesen.

Vinderup er bekendt for de store kristelige Møder, som hvert Aar afholdes. Den religiøse Bevægelse begyndte ved en ung Missionær Villiam Nielsen (nu Missionær i Indien); hans varme og gribende Forkyndelse greb Sindene, saa Folk flokkedes i store Skarer, hvor han talte. Det kneb med Husrum til de mange, og det endte ired, at man byggede det store Menighedshus i 1894. Dette blev Samlingsstedet siden. Huset er bygget af Indre Mission, Luthersk Mission og Grundtvigianerne i Fællesskab, og ved dets Indvielse talte en fra hver Lejr; dette kunde tyde paa en vis Fordragelighed; men om det er saadan, skal jeg lade hver enkelt afgøre. I den store Vækkelse, der gik hen over Vinderup i 1896, havde en ung Landpost Jens Andersen (nu Missionær i Hjørring) en stor Betydning, hvis Ledelse af Bevægelsen paa skønnes med Tak af mange Mennesker den Dag i Dag.

Efterhaanden blev Trangen til egen Kirke i Byen saa stor, at man begyndte at gøre Forarbejdet til en saadan, og i 1905 byggedes en god, smuk Kirke ved Hovedgaden. Følgende Beskrivelse af Kirken og dens Tilblivelse foreligger fra dens Byggeaar.

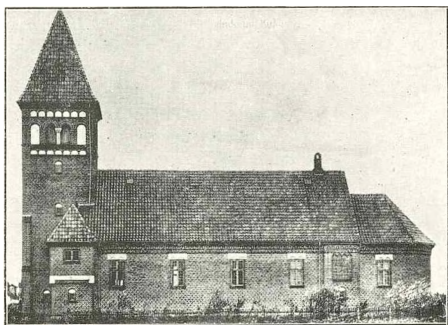
Vinderup Kirke

er opført i Aaret 1905 efter Tegning af Arkitekt *K. Varming*. Grundstenen blev nedlagt den 13. Juni 1905 af Provsten for Hjern—Ginding Herreders Provsti, *Thomas Møller*, R. af Dbg., og den 4. Februar 1906 indviedes Kirken af Biskoppen over Ribe Stift, *G. Kock*, R. af Dbg. og Dbm.

Kirkebygningen, der ialt er 95 Fod lang udvendig, bestaar af et Taarn, et Skib og et Kor. Taarn og Spir er firkantet og har tilsammen en Højde af 74 Fod. Spiret ender med et forgyldt Kors. Taarnets nederste Stokværk tjener til Forhal, og paa den søndre Side af denne findes et Rum for ventende Daabsgæster; paa den nordre Side er der Opgang til Pulpituret og Taarnet. Kirkens Skib, som paa hver Side er forsynet med fire Vinduer, maaler 51 Fod i Længden og 27 Fod i Bredden i indvendig Maal. Rummet er dækket med et fladt Bjælkeloft, som hæver sig 19 Fod over Gulvet. Indgangen er et Pulpitur, der bæres af to Granitpiller og tre Murbuer. Pulpituret, der er sat i Forbindelse med Rummet

over Forhallen, afgiver Siddepladser til 55 Personer samt Plads til Orgelet. I Kirkens Skib findes 38 Stolestader med ialt 255 Siddepladser. I Skibets sydøstlige Hjørne er Prædikestolen anbragt paa en Fod af Murværk, og i det modsatte Hjørne findes Varmeapparatet, der er omgivet af en muret Skærm. Over Korbuen er udført et Englehovede i Kalkstuk med tre Rosetter paa hver Side. Midterpartiet mellem Skib og Kor har en Dør paa hver Side, den sydlige fører ind til Præstens Rum, hvorfra der er Opgang til Prædike-

Vinderup Kirke.

stolen, den nordre giver Adgang til Fyrrummet, hvorfra der er en Udgangsdør. Degnestolen er anbragt umiddelbart op til Midterpartiet ved den nordre Stolerække. Midterpartiet er $8\frac{1}{2}$ Fod langt og 12 Fod bredt og afgiver Plads til Døbefonden. Under Korbuen er der anbragt to Granitstøtter. Kirkens Kor, der er dækket med en Murhvelving, er 18 Fod lang og 18 Fod bred og har et Vindue paa hver Side.

Gulvet i Venteværelset, Forhallen, Skibets Midtergang og Midterpartiet samt den Del af Koret, der ligger foran Knæfaldet, er af røde Erangerfliser. Under Stolestaderne og omkring Alteret er der Bræddegulv. Mellem Knæfaldet og Alteret er Gulvet dækket af et Filttæppe. Stolestaderne, Knæfaldet og Prædikestolen er malet med dybe blaa Farver. Loftet og Pulpituret er brunt bejset. (Gas er indlagt i Kirken). Et Kulrum er indrettet under Taarntrappen med særskilt Indgang.

Kirken er opført af røde, haandstrøgne Mursten, Sokkelen er af Granit, ligesom der ogsaa er anvendt Granit over Vinduerne, ved Indgangsdøren og paa forskellige Steder i Taarnmuren. Paa Taarnets Forside er indmuret et Sandstenskors og to Ornamentsten. Taget og Spiret er dækket med sorte, glasserede Hennemdorfer Tagsten.

Kirkegaardsporten ud mod Landevejen har en paa hver Side muret Pille, der er afsluttet med Granitdæksten og Kugler.

Kirkebyggepladsen og Kirkegaarden er indhegnet med Grenestakit med Undtagelse af den Del, der vender ud mod Landevejen, der findes Bræddestakit. Der er foretaget Læ- og Hegnsplantning omkring Kirken og Kirkegaarden, og der findes en Brønd med Pumpe ved Kirken.

Midlerne til Kirkens Opførelse, Grund- og Vedligeholdelsesfond er skaffet til Veje dels ved Statstilskud paa 18,500 Kr., dels ved frivillige Bidrag, væsentlig fra Kirkedistriktets Beboere, beløbende sig til godt 15,000 Kr. Desuden indkom ved en af en Damekomité foranstaltet Bazar 1300 Kr., der i det væsentlige anvendtes til Kirkens indre Udsmykning. Endelig er Alterstagerne og et Krusifix, der findes i Præstens Rum, skænket af Private.

Kirkebyggepladsen har kostet 1200 Kr., Kirkegaardsarealet — 21,000 Kv.-Al. — 1000 Kr.; til Vedligeholdelsesfond er henlagt 2500 Kr. og til Indhegning og Beplantning anvendes ca. 1100 Kr.

Resten af de forannævnte Midler er medgaaet til Kirkens Opførelse og Montering.

Kirkens Opførelse var taget i Entreprise af Murermestrene *Wedderkopp*, Struer, og *T. C. Thomsen*, Vinderup, der tillige udførte Murerarbejdet; Snedker- og Tømrerarbejdet er udført af Tømrermestrene *Linding*, Vinderup, og *Roersen*, Skive, Malerarbejdet af Malermester *A. Petersen*, Vinderup, og Blikkenslagerarbejdet af Blikkenslagermester *Wejling*, Vinderup.

Udvalget for Kirkens Opførelse bestod af Førstelærer *O. E. Beck*, Bjert, Gaardejer *I. P. Senggaard*, Bjert, Købmand *Mikkelsen*, Vinderup, Købmand *Bang*, Indremissionær *J. Andersén*, Vinderup og Træhandler *N. C. Christensen*, Vinderup, (Formand) samt Købmand *V. E. Friederiksen* (Kasserer). Desuden tiltraadte Pastor *Holm* som Medlem af Udvalget, da han i Sommeren 1904 blev Sognepræst for Sahl og Ejsing Menigheder.

Alterbilledet, som forestiller Johannes og Marie ved Jesu

Korsfæstelse, er malet af Kunstmaler *Axel Hou*, København og har kostet 1000 Kr.

Orgelet er med 4 Registre og Octavkolbel og har kostet 1400 Kr., hvoraf Damekomiteén ydede 200 Kr.

Kirkeklokken kostede 750 Kr. og er støbt i de Schmidtske Støberier i Aalborg.

Klokken bærer følgende Indskrift:

„Jeg kalder paa gammel og paa ung,
mest dog paa Sjælen træt og tung,
syg for den evige Hvile“.

Desuden Støbested og Aarstal.

Efter Taxation 1906 blev Kirken forsikret for 40,720 Kr.

Vinderup Kirkegaard er anlagt paa et 21,000 Kv.-Al. stort Jordstykke, der er købt af Smed *M. Jensen* 1903 for 1000 Kr.

Kirkegaardsarealet blev i Juli 1905 af det kgl. Sundhedskollegium approberet til Begravelsesplads for Vinderup Kirke-distrikts Beboere paa den Betingelse, at Kirkegaarden blev drænet i 7 Fods Dybde. Dræningen udførtes den følgende Vinter efter en Plan, der var godkendt af Provstesyndet, saaledes at der blev anlagt 3 Ledninger fra Syd til Nord og 1 Tværledning ved den nordlige Grænse med Udløb parallel med Læge *Hansens* Have.

Efter at Kirkegaarden var indhegnet og beplantet, blev den — samtidig med den første Begravelse — Husmand Søren Chr. Mortensen Aalskov — indviet den 14. Maj 1906 af Pastor *Holm*.

Vinderup Skole.

Det er ofte Tilfældet, at Stationsbyer, som er bygget op, uden at der i Forvejen fandtes nogen Landsby eller mindre Flække, har haft en Del Besvær med at faa Skoleforholdene i den rette gode Gænge. Naar Byen har naaet en vis Størrelse, og der bliver Trang for en Kommuneskole er Landboerne ofte modvillige og først efter længere Tids Tovtrækkeri opnaas et godt Resultat. Saaledes ogsaa i Vinderup.

Saa længe Byen var ganske lille, gik Børnene til Bjert; senere oprettedes Privat-Skoler, som kun bestod ganske kort Tid. Da der 1889 blev Skole i Hasselholt, blev det saadan, at Børn, som boede Nord for Banen, skulde benytte denne Skole. Der var i flere Aar derefter stadig Privat-Skole i Vinderup, thi selv om det var ønskeligt at faa egen Skole,

kunde det ikke gennemføres. Først i Aaret 1905, da Byen havde ca. 700 Indbyggere, fik den egen Kommuneskole. Pladsen var vel valgt; men der skulde spares, og man kan ikke paastaa, at der er bygget hverken praktisk eller smukt. Der begyndtes med 1 Lærer og 1 Lærerinde og ca. 100 Børn fordelt i 4 Klasser, og for Tiden bestaar Lærerpersonalet af 2 Lærere og 2 Lærerinder. Skolen har ca. 180 Børn for Tiden. Følgende Lærer og Lærerinder har været ansatte siden 1905. Førstelærer Warmdahl (nu Svendborg), Frk. Jespersen (nu Bjert), Førstelærer Bundgaard, Frk. Poulsen, Frk. Christensen og Jul. Madsen.

Jernbane- og Postvæsen.

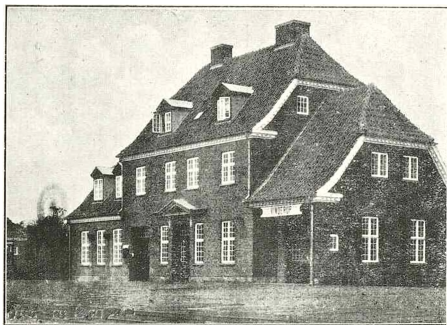
Til at begynde med var der ikke mere Arbejde paa Stationen, end Stationsforstanderen og en Mand kunde udføre det hele; men eftersom Byen voksede, fulgte Stationsarbejdet med. Stationen var Brevsamlingssted og Stationsforstanderen Postexpeditør. I den første halve Snes Aar maatte Folk selv hente deres Post, men selv efter at Postgangen begyndte, mødte Folk paa Stationen for saa hurtig som muligt at faa deres Breve og Blade. Mange muntre Episoder forefaldt ved disse Lejligheder. Landposten, som lige havde faaet sin Sending, blev klemt inde i et Hjørne, og de mange længselsfulde undersøgte trods hans Protester hans nylig ankomne Postforsyning og tog, hvad der hørte dem til, og fik samtidig Lejlighed til at overbevise sig om der ikke var et eller andet interessaut til Bekendte i Byen. Som en Høne, der har faaet en fed Bid og ikke kan finde et roligt Sted at fortære den paa, flygtede den arme Landpost fra Sted til Sted for at faa Ro til Sorteringen i Gangen, i II. Klasses Ventesal, ja, en Tid endog i Stationsforstanderens Pigeværelse. Dette ganske utilladelige Forhold blev ikke bedre, efter at der var ansat flere Landposter. Stationsforstanderens Kontor var da aldeles utilgængelig, thi der havde tilsidst Landposterne søgt Ly og Læ; og Folk, som ønskede at tale med Stationsforstanderen, maatte vente.

Omsider blev Arbejdet saa overvældende, at Postvæsenet skilles fra. Nu er der paa Vinderup Jernbanestation foruden 1 Stationsforstander, 1 Assistent, 1 Medhjælper, 1 Elev, 4 Portører, 1 Stationskarl og 1 Ledvogter.

Stationsberetningen fra 1905, 1909 og 1913 viser følgende Fremgang:

	Indtægt af solgte Billetter samt Middel- indtægt af Godsfærdsel m. m.	Antal solgte Billetter
1905:	67,000 Kr.	26,637
1909:	77,146 „	32,020
1913:	98,276 „	35,320

Vinderup er 1913 Nr. 90 af de danske Stationsbyer med Hensyn til Omsætning. Struer var i 1913 2½, Skive 4 Gange saa stor i saa Henseende. Stationsforstandere, som har væ-

Vinderup ny Banegaard.

ret ansat i Vinderup siden Banens Startning, er: Herring, Ingerslev, Dickmann, Clausen, Henriksen og fra 1907 S. F. *Knudsen*.

I 1915 byggedes ny Station og nyt Posthus.

Postgangen fra Vinderup begyndte først 1. Juli 1875 med to Landposter, hvoraf den ene, Knud Bech, (Simon Knudsens Fader) gik ad Sahl—Ejsing, og den anden, Kristian Jacobsen, ad Sevel—Mogenstrup—Trandum og Ryde. Først i Firserne blev der tre Landposter, idet Sevel—Ryde blev delt i to; endvidere kom der en Sidepost til Sevel østre Sogn. De tre Poster var da Jesper Jespersen (Sevel), Anders Olesen (Ryde) og Mikael Olsen (Sahl—Ejsing). 1. Januar 1884 afløste A. Pilgaard Jesper Jespersen. Flere Sideposter kommer efterhaanden til. Postombæringen i Vinderup besørgetes i 90'erne af Ryde- og Sahlposten i Forening.

Johannes Jensen blev 1905 selvstændig Landpost for Vinderup.

1. Juli 1909 sker Adskillelsen, og nuv. Postmester *Th. Nielsen* ansættes. Først boede Postvæsenet til Leje i Kreaturhandler Ballebys Ejendom paa Sevelvej, men flyttede 1916 ind i det nye Posthus ved Siden af Stationen.

Personalet bestaar nu af: 1 Postmester, 1 Postexpedient, 1 Medhjælper, 1 Postelev, 1 Postexpeditør, 1 Brevsamler, 2 Postbude (røde) og 17 Landpostbude.

I Finansaaret 1916—17 er der gennem Vinderup Postkontor besørget ca. 800,000 Breve og 483,003 Exemplarer af Tidender og Tidsskrifter. Endvidere er der besørget Værdier, beløbende sig til ca. 12 Millioner Kr.

Læge, Dyrlæge og Apoteker.

Først i 1886 fik Byen sin egen Læge, pens. Overlæge, R. af Dbg. *Meyr-Hane*, der tidligere havde været Militærlæge; han skal have været en meget dygtig Saarlæge; han rejste 1892. Aaret efter kom Læge *J. Hansen* til Byen, og virkede her til sin Død 1915. Fra 1901 faar Vinderup to Læger, idet Læge *J. Nielsen* da nedsatte sig; han afløstes 1904 af Læge *Axel Bisgaard*, nuv. Overlæge ved St. Hans Hospital. 5 Aar efter overtoges hans Praksis af vor nuværende Læge, *Niels Kiriel*. Han er født 20. August 1878 i Bredstrup ved Grenaa, Søn af Gaardejer Jens K. Student 1897. Kandidat ved St. Lucas Stiftelse til 1904, ved Balders Hospital 1905—06, ved Skørping Sanatorium 1906—07. Reservelæge ved Skive Sygehus 1908 og fra 1909 i Vinderup. K. er tillige Jernbanelæge. Ved Læge Hansens Død 1915 kom den anden af vore Læger, *Th. Gribb*, til Byen. Han er født 26. September 1883 i Otterup paa Fyn. Student 1904. Kandidat 1915. Gribb nøjedes ikke med Lægevidenskaben, men studerede tillige Zoologi i 2 Aar — særlig Fugle, og et synligt Resultat, som dette videnskabelige Arbejde førte med sig, er hans store Ægsamling, der er en af de største i Danmark, ca. 5000 Æg! Dens Værdi er 5—6000 Kr.

Vinderups første Dyrlæge var *S. Nielsen*; han bosatte sig i Byen i Aaret 1883. Før hans Tid maatte der søges til Struer eller ogsaa maatte de Kvaksalvere, som fandtes i Egnen, tages med paa Raad. N. skaffede sig en stor Praksis, som ved hans Død overtoges af hans Svigersøn, Dyrlæge

**P. Mikkelsen,
Købmand.**

**P. Pedersen,
Forretningsfører.**

**Kr. S. Kristensen,
Boghandler.**

**P. M. Maigaard,
Handelsgartner.**

**Hans S. Hansen,
Manufakturhandler.**

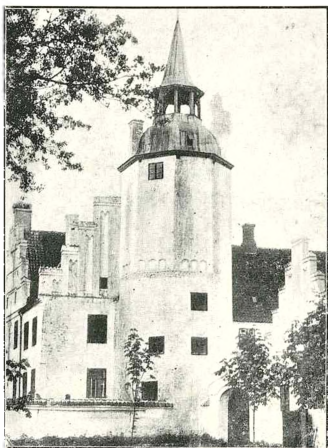

**J. Bundgaard,
Førstelærer.**

**Fr. Kristensen,
Købmand.**

E. Dahlbeck. Han er Normand, f. i Nærheden af Trondhjem, studerede i København og har fra 1907 været Dyrlæge i Vinderup. Tilsynsførende ved Eksporthagteriet.

Vinderups første Apotek var en Medicinkasse, som to Gange daglig blev sendt til Struer Apotek efter Forsyning.

Denne Kasse havde Bopæl hos *Victor Friederiksen*, som modtog Recepter og udleverede Medicinen. Efter flere forgæves Forsøg lykkedes det at faa et Apotek. Det byggedes i 1905. Apoteker *Flagstad* var vor første Apoteker. Han efterfulgtes af Apoteker *Drabye*.

Banken.

En af de Institutioner, som særlig sætter Fart i Forretninglivet, var Banken. Tidligere havde man været henvist til Skive eller Struer; lidt bedre blev det, da Holstebro Bank oprettede en fast Kontordag (Torsdag) hver Uge med Lokale paa Kroen, hvor Sognefoged Søren Jensen og Partikulier A. Chr. Bach forestod Bankforretningerne. Men rigtig godt blev det først efter at Vinderup Bank begyndte sin Virksemhed d. 1. Marts 1906. Det var paa Borgerhaandværkerforeningens Initiativ og særlig Formanden, Møllejejer Jensens, at Planen om Bankens Oprettelse blev gennemført. Der begyndtes med en Aktiekapital paa 50,000 Kr.; men Banken har vist sin Betydning og store Betydning ved den store og hurtige Udvikling den har haft. Sagfører *Carl Hviid*, som blev administrerende Direktør, forstod at lede Arbejdet vel, og han varetager endnu sit Hverv paa samme dygtige Maade.

Det første Bankraad bestod af: C. Jacobsen, Formand, Gaardejer N. Madsen, Ejsing, Lærer A. S. Hanghøj, Sahl, Gaardejer P. Larsen, Storgaard, Hanbjerg, Gaardejer Ole Olesen, Ryde, Gaardejer P. Nyboe, Sevel, og Købmand Joh. Bang, Vinderup.

Bankens Vækst ses af følgende Tal:

	Indskud paa Folio og Indlaan	Indbetalt paa Kassekonto	Overskud	Ud- bytte
1907	248,824 20	3,321,394 37	4,005 93	5 % ₀
1912	817,758 63	6,116,905 89	13,811 04	7 % ₀
1917	1,487,685 15	12,115,377 86	23,359 56	8 % ₀

I Aaret 1916 udstedte Banken fri Aktier til de gamle Aktionærer — ialt 50,000 Kr. Ny Tegning af 100,000 Kr., hvorefter Aktiekapitalen er 200,000 Kr.

1912 skete der en Forandring, idet Ledelsen kom til at bestaa af 3 Direktører: Sagfører C. Hviid (adm.), Direktør M. Andersen og Købmd. Joh. Bang. Firmaet tegnes af 2 Direktører i Forening og Prokura i Forening med en af Direktørerne har Frk. K. M. M. Jensen, Vinderup. Desuden er der ansat en Bogholderske og en Assistent.

Nuværende Bankraad: Købm. *P. Mikkelsen*, Vinderup, Møllejejer *N. Jensen*, Formand, Direktør *P. Petersen*, Købm. *Johannes Gade*, Sevel, Mejeribestyrer *N. J. Tandrup*, Ejsing, Gaardejer *Chr. Ulsø*, Ryde, og Gaardejer *P. Larsen*, Storgaarden.

Vinderup Gæstgivergaard eller Hotel Vinderup er et stort Kompleks, og det er noget af det første, man lægger Mærke til, naar man kommer til Vinderup med Toget; Hotellet er bygget 1904; men der har paa samme Plads været Gæstgiveri siden Banen blev aabnet. Hotellet skal efter Sigende være et af de største og smukkeste af Stationshotellerne i Vestjylland. Følgende har i Tidens Løb drevet Gæstgiveri: Købmand Frost, J. Jensen, P. Storgaard, Fru Kjær, Sørensen, Andreas Jensen (han byggede det) og siden 1907 N. R. Windfeldt.

Windfeldt, som tilhører en gammel anset Slægt, er født 1859; han lærte først Landvæsenet og købte Raastgaard, men solgte efter nogle Aars Forløb denne og købte saa 1907 Hotellet.

W. har udvidet Hotellet betydeligt; i 1916 byggede han ny moderne Stalde og opførte samme Aar en Bygning med Teatersal. Hotellet er godt indrettet med store og smukke Selskabslokaler og har udmærket Plads for de mange Rejsende, som maatte ønske at overnatte i Vinderup.

Mange Mænd har selvfølgelig været medvirkende ved Byens Udvikling. Blandt dem, som har været i Byen længst og bor her endnu, og som ved deres Dygtighed paa forskellig Maade særlig har bevirket, at Byen er bleven det, den er, kan nævnes ikke saa faa.

Byens største Forretning tilhører Møllejejer *Jensen*, Bager, senere Købmand og Møller N. Jensen, som ved sin personlige Dygtighed har oparbejdet en Forretning, som for Tiden er Byens største og i de sidste Aar er blevet et Millionforetagende. Han er født i Rydbjerg i Salling d. 18. Septbr. 1867. Lærte Bagerhaandværket i Skive og kom efter Læretiden til København, hvor han opholdt sig i 4 Aar. Efter endt Militærtjeneste kom J. til Vinderup og forpagtede Faderens Bageri, men købte kort Tid efter den Ejendom, hvor Fabrikant Ring bor og begyndte selv Forretning; samtidig begyndte han Melforretning en gros. Efter et Par Aars Forløb solgte J. Forretningen og flyttede til Skive, men vendte tilbage 1½ Aar efter og købte 1898 Vinderup Mølle; og nu blev der udvidet og bygget nyt fra Ende til anden, der maatte skaffes Plads til at virkeliggøre den sidste Plan: en mægtig Korn- og Foderstofforretning. Heldet fulgte, og det gik fremad med Bedriften paa alle Maader, saaledes at den nu er langt den største. Jensen har flere Gange været blandt de ledende i Byens Interesser; han var i flere Aar Formand i Borgerhaandværkerforeningen og Sundhedskommissionen og er for Tiden Formand i Bygningskommissionen.

Træhandler N. C. *Christensen* er født i Bjert d. 17. Marts 1860. Christensen begyndte Træhandel i Vinderup 1887 og har drevet Forretning siden. C. har kendt Vinderup fra den Tid, da der kun var et Hus foruden Vinderupgaard og Stationen; han har set den blive til, og han kan huske det, ja de mindste Enkeltheder med tilhørende Datoer og Aarstal.

En saadan Viden og Interesse er et godt Grundlag for at kunne gribe ledende og hjælpende ind i Byens Forhold.

Christensen har mere end nogen anden i Byen været overdraget Tillidshverv, og han har røgtet dem vel. Foruden at være Sogneraadformand er han stedlig Redaktør af

Holstebro Dagblad, Kirkeværge, Medlem af Vægeraadet, Medlem af Sundhedskommissionen, Formand i Sygeplejeforeningen. Han har endvidere været Sygekasseformand i 19 Aar og var Formand i Kirkeudvalget under Kirkens Opførelse.

Boghandler *Kr. S. Kristensen*, som ogsaa hører til de gamle Støtter, er født i Ryde den 21. April 1858. Han lærte Mølleri, men opgav dette efter nogle Aars Forløb og begyndte saa i Vinderup den 1. Maj 1891 en mindre Forretning med Legetøj og lidt Papirhandel i en Bygning, som laa paa den nuværende Banks Grund. Forretningen voksede op, gik efterhaanden over til kun at omfatte Bog- og Papirhandel. 1899 flyttedes Forretningen Nord for Banen, ligesom Hotellet, til Købmand Mikkelsens Ejendom (nu Isenkramhandel). I Aaret 1905 byggede Kristensen sig selv en Ejendom paa Hovedgaden Syd for Banen. Kr. er Formand for

Kr. S. Kristensens Bog-, Papir- og Tapethandel

Spareforeningen „Julens Glæde“ og har i flere Udvalg repræsenteret Byens Interesser.

Købmand *Simon Knudsen*, Smed *M. Jensen* og Brygger *Jacob Jensen* er de tre, som længst har opholdt sig i Byen.

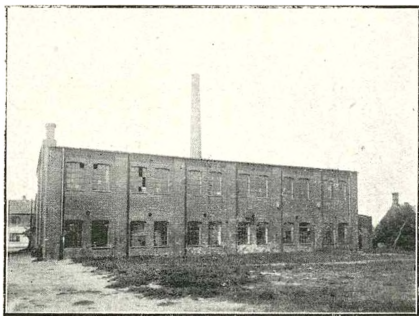
Købmand *S. Knudsen* driver Forretning endnu paa samme Plads, som da han i 1880 kom til Byen. Han er født den 28. August 1852 i Ejsing. 1912 overtoges Forretningen af hans Søn *K. Knudsen*.

Smed *M. Jensen*, som har gjort et Arbejde for Afholdssagen og for Tiden er Afholdssforeningens Formand, kom til Byen i 1882. Han var Byens første Smed. Han er født i

Hjerm den 27. Marts 1860 og lærte Smederiet i Bjert. 1888 byggede han Indkøbsforeningen og 1911 opførte han selv en stor smuk Ejendom.

Brygger *Jacob Jensen*, f. i Myrup den 2. Juni 1856, lærte først Skomagerhaandværket og flyttede 1879 til Bjert ved Vinderup. 1881 begyndte han i Vinderup, men opgav senere Faget og anlagde i 1903 et Bryggeri, som han fremdeles driver.

Fabrikant *Jacob Ring* er født d. 10. Febr. 1860 i Haasum, hvor hans Fader ejede Kjærgaards Holm Mølle med tilhø-

A/S Vinderup Klædefabrik (Jacob Ring).

rende Farveri. R. lærte Farveriet, og i 1902 flyttedes Virksomheden til Vinderup. Samtidig udvidedes den betydeligt, idet den foruden Farveri kom til at omfatte baade Garnspinderi og Væveri. Under normale Forhold er der Beskæftigelse for 15 Mand. For Tiden er Dampkraften lejet ud til Elektricitetsværket, som i disse vanskelige Tider ellers vilde være uden Drivkraft, og sikkert vil vi, naar andre i den kommende Vinters Mørke maa nøjes med et Stearinlys, glæde os over, at Ring traadte hjælpende til, saaledes at vi beholdt vort gode elektriske Lys.

Johannes Bang kom til Byen 1891 og bestyrede en Filial af N. Thygesens Herreekviperingshandel i Viborg i nuv. J. Maarbjergs Ejendom. 2 Aar efter overtog B. selv Forretningen og flyttede den ned i Møllejer J. Gades Ejendom (nu tilh. Smed Christensen). I Aarene fra 1894—1910 gik

Forretningen betydeligt frem, og i 1910 maatte der skaffes bedre Plads; B. byggede nu sin flotte Ejendom, hvor han nu bor. B. har i de mange Aar ofte været med i Arbejdet for Byens Fremgang, han var saaledes i Bestyrelsen for Kirkeudvalget, og 3 Gange har han været Formand i Borger- og Haandværkerforeningen. Endvidere er han Bankdirektør og Formand for Kristeligt Samfund.

Smed *P. Thomsen*, f. 17. Juni 1874 paa Fur, lærte Smede- haandværket i Vejrum. Han kom til Vinderup

P. M. Majaards Handelsgartneri

1. November 1894 som Svend hos Smed Henrik Christensen, og 1897 overtog Thomsen denne Forretning. I flere Aar drev han Karetmagerforretning i Forbindelse med Smederiet. I 8 Aar har Thomsen været Sogneraadsmember, og som Formand i Elektricitetsudvalget; gjorde han et godt Arbejde til, at Vinderup fik et udmærket Elektricitetsværk; den 4. December ved Firetiden 1913 straalende det elektriske Lys for første

Gang i Vinderup, og der paastaas, at Vinderup Elektricitetsværk skal være det første kommunale Elektricitetsværk paa Landet i Danmark.

Handelsgartner *P. M. Majaard* er født i Sahl, Skole d. 26. April 1874. Han uddannede sig i N. B. Niensens Handelsgartneri i Holstebro. 1899 grundlagde han Gartneriet i Vinderup. Forretningen omfatter blandet Handelsgartneri og Planteskole. 1900 købte M. en Ejendom med Facade til Hovedgaden, og der opførte han 1913 en ny Bygning med moderne Butikslokaler.

Afdøde Urmager *J. Erlandsen* var den første Urmager i

Vinderup. Han var født i Struer 10. Septbr. 1850, kom til Vinderup 1887 og havde Værksted ved Siden af Gæstgivergaarden. Senere byggede han ved Hovedgaden, og Forretningen kom endvidere 1906 til at omfatte Guldsmederi. Forretningen bestyres efter Erlandsens Død 1912 af hans Søn, *P. Erlandsen*.

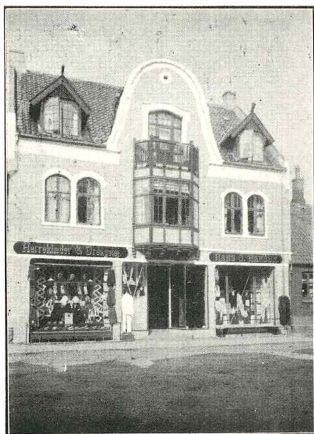
Victor Friederiksen var den første faglærte Manufakturhandler i Vinderup. Han begyndte 1889 i Krosalen, men flyttede saa 1893 ned i sin nuværende Ejendom, som da var blevet meget udvidet, og i 1898 afkøbte han Ejendommen af A. F. Skov, Struer. F. forskaffede og udleverede al den Medicin, som brugtes i Egnen, inden Apoteket kom.

2 Gange daglig afgik en Kasse til Struer, og dette rulende Apotek vendte tilbage med alskens Medicin; hos Friederiksen hentede Folk saa de kostbare Draaber og Piller, eller hvad man ellers trængte til af Medicin. F. er Formand i A/S. Vinderup Trælasthandel og har været det fra dets Oprettelse. Han er født i Korsør 1862 og har lært Faget i Thisted.

Jens Chr. Simonsen er en af Haandværkerveteranerne i Vinderup; han begyndte som selvstændig Snedker og Tømrer i Byen 1888, men det meste Arbejde var paa Landet. 80'erne var sløje Aar, men i 90'erne begyndte Opgangen. Han medvirkede ved Dannelsen af Vinderup Borger- og Haandværkerforening, og var Foreningens første Formand. Simonsen har noget af en poetisk Aare i sig; han averterer og skriver helst paa Vers, og ofte, naar der har været Anledning, har S. i vittige, sommetider bidende, Vers forsøgt at revse og give sin Mening til Kende; om det altid lykkedes, faar staa hen. Som oftest tog man sig en god Latter derover.

Sognefoged *Søren Jensen*, f. i Bjert 15. April 1842, ejede en Gaard i Svendstrup i 45 Aar, og var fra 2. Marts 1878 Sognefoged og Lægdsmand. Da J. i 1903 holdt 25 Aars Jubilæum, blev han dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Fra Bankens Oprettelse tog Jensen fat paa at hjælpe lidt til Rette, idet han ledede en Kontordag, som Holstebro Bank afholdt i Vinderup hver Uge. J. var Sogneraadformand fra 1880—86 og senere fra 1892—95. Vurderingsmand fra 1878. 1914 bosatte J. sig i Byen.

Af senere tilflyttede Forretningsmænd, som har skabt sig gode og solide Forretninger med smukke og moderne Bu-

Hans S. Hansens Manufakturforretning.

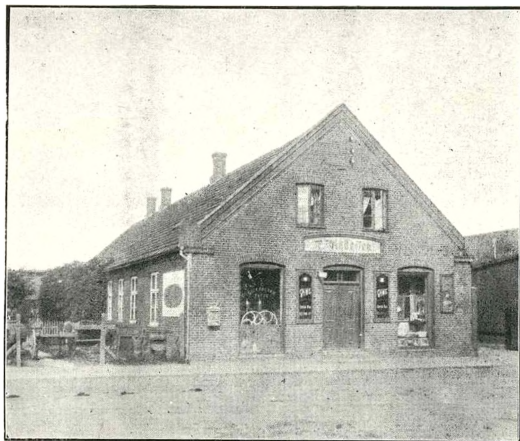
tikker, der er en Pryd for Byen, bør nævnes *H. S. Hansen*, f. 16. Juli 1879 i Magleby ved Skelskør. Han lærte Handelen i Græsted i Nordsjælland fra 1894—98 og kom til Vinderup som Kommiss 1901. Var borte fra Byen nogle Aar, men begyndte 2. Oktober 1907 en Manufakturforretning, idet han lejede hos Urmager Chr. Majgaard. 1915 købte H. Bygningen, og efter en stor Udvidelse 1916 er det nu en af de smukkeste Forretnin-

A/S. Vinderup Trælshandel (Dir. P. Pedersen).

ger i Byen. H. er Formand for Borger- og Haandværkerforeningen, og har været ivrig for Sport og Gymnastik blandt Ungdommen i Vinderup.

A/S. Vinderup Trælasthandel: Købmand *Mikkelsen* drev først en temmelig omfattende Tømmerhandel, men denne udskiltes i Aaret 1903 og gik over til et Aktieselskab, som nu bestaar af ganske faa Mænd. Forretningen fører alle Bygningsartikler, og har et meget stort og flot Udvalg i Støbe-

P. Mikkelsens Kolonialforretning.

gods, særlig Kakkellovne. I 1906 ansattes *P. Pedersen* som Direktør, og under hans Ledelse er Omsætningen bleven forøget betydeligt. Trælasthandelen er vokset til det tredobbelte i Omsætning siden dens Start.

Købmand *P. Mikkelsen* er født i Skive 24. Febr. 1858. Han lejede 1. Novbr. 1892 i den ældste Bygning i Vinderup og fortsatte den gamle Købmandshandel. Til 1903 omfattede Forretningen baade Kolonial- og Tømmerhandel; Tømmerhandelen gik da over til et Aktieselskab. Mikkelsen har ofte vist sig som en hjælpsom Mand, og Byen har ofte ønsket hans Medvirkning ved Løsning af de kommunale Opgaver.

M. var i Bestyrelsen, da Menighedshuset byggedes.

— — —

Vinderup er i det hele en By, som ejer Mænd, der forstaar at ordne Forholdene paa bedste Maade, og med Ønsket om, at der altid i Byen maa findes netop de Mænd, der har Mod og Handlekraft til at faa noget godt og nyttigt gennemført, skal denne lille Beskrivelse slutte.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

— — — — —

P. Mikkelsen, Købmand, Vinderup Station, født 1858 i Skive. Oplært i blandet Landforretning, derefter Kommiss hos Bøggild & Petersen i 7 Aar, drevet Forretning i Sinding Mølle i 9½ Aar, siden 1892 i sin nuværende Forretning, hvorfra Tømmerforretningen fraskilles i 1903. Medlem af Sahl Sogneraad fra 1905 til 1912, og nu fra 1. April Medlem af Vinderup Bankraad. Formand for Vinderup og Omegns Handelsforening fra 1912.

Kr. S. Kristensen, Bog-, Papir- & Tapethandel, født d. 21. April 1858 i Ryde ved Vinderup. Grundlagde Forretningen d. 1. Maj 1891.

P. Pedersen, Forretningsfører, født 1866 i Egebjerg pr. Vinderup. Uddannet i blandet Landforretning. Fra 1. Februar 1906 Forretningsfører for A/S Vinderup Trælasthandel. Har i flere Aar været Medlem af Bestyrelsen for Vinderup Borger- og Haandværkerforening og fra Januar 1916 til Januar 1917 Formand i samme Forening. For Tiden Medlem af Bankraadet for Vinderup Bank.

P. J. Gregersen, Købmand, født 1871 i Højslev. Begyndte 1898 i Vinderup Vareindkøbsforening. Efter 1½ Aars Forløb overtog P. J. G. en lille Forretning i Udkanten af Byen, som nu i de senere Aar har haft en aarlig Omsætning af 225,000 Kr. Lejede i 1913 Forretningen ud til en anden.

Forretningen bestaar af Kolonial, Korn, Foderstoffer, Jern og Kul.

P. M. Maigaard, Handelsgartner, f. 1874 i Sahl. Lært i N. B. Nilsens Handelsgartneri, Holstebro. Begyndte 1899 Forretningen, som omfatter blandet Handelsgartneri. Daglig Kransebinding.

Hans S. Hansen, Manufakturhandler, født 16. Juli 1879 i Magleby pr. Skjelskør. Lært Faget hos Købmand Laurits Trangen, Græsted, Nordsjælland. Begyndte nuværende Forretning 2. Oktober 1907 i en under Opførelse værende Bygning. 1. November 1915 købte H. S. H. Ejendommen og omforandrede og udvidede den til sit nuværende Udseende. Formand for Vinderup Borger- og Haandværkerforening.

J. Bundgaard, Førstelærer, født 1886 i Asp ved Struer. Dimitteret fra N. Nissum Seminarium. Har faaet videre Uddannelse i Sang og Musik paa „Det kgl. danske Musikkonservatorium“. Har deltaget i flere Kursus. Forstander for og underviser i Teknisk Skole. Dirigent for et Sangkor. Har mange Elever i Musik. Formand for Lærerkredsen. Bestyrelsesmedlem i Lokalforeningen „Arbejde adler“. Formand for F. D. F.

Julius Madsen, Lærer, født 15. April 1888. Student fra Horsens Statsskole 1908. Dimit. fra Jelling Statsseminarium 1910. Cand. phil. 1912. Ansat som Timelærer i Vinderup 1. Februar 1916.

Frithjof Kristensen, Købmand, født 1889 i Istrup. Lært i blandet Landforretning. Har derefter været Kommiss i Vinderup hos sin Svigerfader, Købmand P. Mikkelsen, og har siden 1912 været Medindehaver af Forretningen.

J. P. JACOBSEN:

HJERM STATIONSBY

Den ny Købstad Struer ligger 16 km Nord for den gamle Købstad Holstebro. Mellem disse to Byer ligger der tre Kirkesogne, hvoraf Hjerm er det midterste. Gennem disse tre Sogne blev Struer—Holstebrobanen lagt, dog maatte Banen for at komme gennem Hjerm lægges i en Bue mod Øst. En mere lige Linie vilde være gaaet gennem Vejrum i Stedet for Hjerm, men Vejrumboerne ønskede ikke Banen, da de gennem Sognet havde den udmærkede Holstebro-Struer Chaussée. Hjerm Sogn har 5766 Td. Land Jord med 444 Td. Hartkorn, gode lermuldede Jorder. I Sognet er der et stort Kridtleje, hvor der fra gammel Tid af er brændt Kalk.

Hjerm Stationsby

ligger i Sognets vestlige Del, 9 km fra Holstebro og 7 km fra Struer. Banen mellem disse to Byer blev aabnet 1. November 1866. Paa det Tidspunkt var der ikke en eneste Bøllig der, hvor nu Stationsbyen breder sig. Her var kun Mark og for en stor Del lavere liggende Engdrag. I det første Aarstid havde Banen heller ikke nogen Holdeplads i Hjem, men Toget kørte uden Standsning de to Mil mellem Holstebro og Struer. Først fra 9. April 1868 standsede forskellige Tog ved Hjerm, og der blev Billetsalg fra et lille Skilderhus, der blev rejst omtrent 150 m Syd for Stationsbygningens nuværende Plads. Her iørte dengang Volstrupbyes Kirkevej over Banen. 1868 blev denne Vej nedlagt, idet den nuværende Vej, som i øst-vestlig Retning løber gennem Byen, da blev anlagt. Ved denne Vej blev nu Banens Stoppeplads, og Ekspeditionshuset fik sin Plads her. Trafikken voksede, og fra 1. September 1876 blev Hjerm Stoppeplads ophøjet til Station. 1893 nedreves den gamle tarvelige Stationsbygning og en ny, som man antog skulde blive ret rummelig, opførtes; 1917 maatte denne dog udvides.

Stationspersonalet er nu foruden Forstanderen en Assistent og en Elev samt to Portører, og fra Stationen udgaar

hver Søgnedag tre Landposter. Statistikken for 1913—14 viser, at der det Aar er solgt 36,182 Billetter til en Sum af 19,123 Kr., ankommet 6262 Tons Gods og afgaaet 10,460 Tons, befordret 16 Stk. Heste, 1843 Hornkvæg, 380 Kalve og 3105 Svin.

Som før nævnt var der paa Stationsbyens Omraade ikke en eneste menneskelig Bolig, da Togene begyndte at bruse derigennem, og hvem skulde have troet, at der her kunde vokse en By op, hvor der var saa kort Vej til Holstebro paa den ene Side og Struer paa den anden, og dog var

Byen i 1916 vokset op til et Indbyggerantal paa 503. Den bærer da ogsaa Præg af at være vokset op under smaa Forhold. Bygningerne, især de ældste, er mer eller mindre tarvelige, brolagte Gader kendes ikke, men desbedre kender man opkørte og sølede Veje. Kloakledningerne, som Stykke for Stykke er nedlagt, er ret primitive og daarligt virkende. Fra Kirkebakken ca. 500 m mod Sydvest har man en smuk Udsigt over Byen, som ligger nede i Lavningen. To Dampskorstene rager op, Bageriets og Mejeriets, og tillige en høj Vindmølle paa Fabrikken Møllevang. — Her fra Kirkebakken er der tillige en meget smuk og vid Udsigt saa at sige til alle Sider, dog især mod Nord ud over Limfjorden og ind i Salling. Man skal fra Bakken kunne tælle over 20 Kirker, der med deres hvide Mure og Taarne liver op i det bølgeformede Landskab, hvor ellers alle menneskelige Boliger ligger spredt saa tunge med deres røde eller graa Mure og

Tag. — Men nu ser vi igen ned over Hjerm Stationsby, og er det ved Aftenstid, saa ser vi, at der da ogsaa er lidt moderne over den, idet det elektriske Lys skinner ud fra et Utal af Vinduer og fra Ledningerne i Byens Gader. Dette har Byen haft siden 1913, da der i Vejrum, to km fra Stationsbyen, blev bygget et Elektricitetsværk, som nu forsyner Byen og Dele af de omliggende Sogne med Lys og Kraft. Lidt Købstadspræg er der da ogsaa over den lille By baade med Hensyn til Lys- og Skyggesiden.

Gæstgivergaarden. Den første Bygning ved Hjerm Stoppeplads var Kroen. Før den Tid var der Krohold og Høkerforretning i Volstrupbækhus — nuværende Lindeborg — Indehaveren heraf, Mogensen, ønskede at faa disse Forretninger flyttet op til Stoppepladsen; men i Struer var der en meget driftig og formaaende Købmand ved Navn P. Tang, som kom Mogensen i Forkøbet og fik Bevilling til at have Krohold tilligemed Handel ved Hjerm Stoppeplads. Jorderne omkring Stoppepladsen tilhørte P. Tangs Svigersøn, og paa dennes Jord blev saa Krøbygningen, hvori der ogsaa skulde være Købmandslejlighed, opført 1868. Ikke længe efter nedlagde Mogensen Kroen og Handelen i Volstrupbækhus og tog Forretning i København. Kroen og Købmandshandelen var nu i en Del Aar paa forskellige Hænder, hvorefter det købtes og overtoges af et Konsortium paa en Snes Gaardmænd fra Omegnen. Der var nu atter forskellige Lejere, og Bedriften blev udvidet med et Bageri, som dreves af daværende Gæstgiver Lund, der tidligere havde været Bager.

I April 1885 kom Købmand P. Berthelsen til Hjerm og lejede Købmandsforretningen. Han kunde dog kun faa Høkerbevilling, fordi det saakaldte Læbælte omkring Holstebro Købstad endnu stod ved Magt, og det naaede til $1\frac{1}{2}$ Mil fra Byen. Afstanden var altsaa for kort. Paa det Tidspunkt var der kun vokset en 5—6 Huse op og som de første Bebudere af en By. Disse første Huses Beboere havde et ret idyllisk Samvær. P. Bertelsen blev senere Lejer, ogsaa af Gæstgiveriet og Bageriet. Det sidste udlejede han, og drev saa i 7 Aar sin Høkerforretning og Gæstgiveriet.

I Slutningen af 90'erne købte fhv. Ejer af Kristiansborg, Mads Pedersen, af Konsortiet hele Ejendommen med tilliggende Jord, ca. 3 Tdr. Ld., for 24,000 Kr. Han solgte en Del Byggegrunde og lod bygge en Sal ved Kroen, fik baade

Gæstgiver- og Værtshusholderbevilling, og Kroen fik Navneforandring til Gæstgivergaard.

1902 bortbyttede M. Pedersen Gæstgivergaarden med Gaarden Thorager i Sir. I Byttehandelen blev Gæstgivergaarden vurderet til 63,500 Kr. Den ny Ejer, L. Thorager, solgte Gæstgivergaarden 1907. Ved den Lejlighed indbød Sogneraadet Kommunevælgerne til en Afstemning om, hvorvidt der ønskedes givet fornyet Bevilling til Salg af spirituøse Drikke. 271 Stemmer var imod, medens kun 11 stemte for Bevillingen. Uagtet Sogneraadet altsaa ikke kunde anbefale, blev Bevillingen dog givet af Amdsraadet til 1912. Derefter fik Gæstgivergaarden Navnet Afholdshotel. 1915 købte 12 af Sognets Mænd Hotellet og omdannede det til et Missionshotel. Det blev da købt for 22,500 Kr. og drives nu af en Forpagter med Afholdsbevilling.

P. Bertelsen, Købmand.

Byens Handlende.

Købmand *P. Bertelsen* havde hele Tiden drevet Høkerforretningen og faaet den arbejdet godt i Vejret; men paa Grund af Vanskeligheder med Læbæltet maatte han omforme den til en Brugsforening. Denne Form var dog for snæver for den driftige og forretningsdygtige Handelsmand. 1903 købte han saa sin nuværende Ejendom, som nogle Aar i Forvejen var opført af Skomager Gade, og hvor denne med Besvær havde forsøgt en Marskandiserforretning. P. Bertelsen udvidede Bygningen og paabegyndte en Manufakturhandel, som nu senere er fortsat af Lejere. Høkerbutikken blev flyttet fra Gæstgivergaarden og over i den ny Ejendom. Endelig blev Læbæltet efter Holstebros Byes eget Ønske hævet i 1904, og nu først kunde P. Bertelsen rigtig trække Vejret og udfolde sin Forretningstalant. Brugsforeningen blev ophævet, og P. Bertelsen fik Købmandsbevilling. Han driver nu en solid og omfattende Handel med Kolonialvarer, Isenkram samt Korn og Foderstoffer.

En anden anselig Købmandsforretning, som ogsaa er arbejdet godt frem, er *P. Halkjærs*, den grundlagdes som en meget lille Høkerforretning af et Par ældre Folk, Kr. Olesen og Hustru. 1898 købte P. Halkjær den og drev den som Høkerforretning indtil 1901, da den indgik som Led i Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening. Købmand P. Halkjær

P. Berthelsens Kolonialforretning.

er en resolut og sympatetisk Mand. Han fik snart Forretningen til at vokse, og da Læbæltet i 1904 blev hævet, søgte han og fik Købmandsbevilling. Indtil 1911 dreves Forretningen i en gammel snæver Bolig, der ikke havde Plads til den ønskede Udvidelse; men da der blev Adgang til at købe Nabohuset, der som den ældste Bygning i Byen næst efter Gæstgivergaarden nu var gammel og skrøbelig. Her opførte P. Halkjær en solid og rummelig Bolig, hvor han foruden Købmandshandelen har en betydelig Korn- og Foderstofhandel. P. Halkjær har været betroet flere Tillidshverv. I 8 Aar har han været Medlem af Hjerm Sogneraad og i al den Tid dets Kasserer. 1915 indvalgtes han i Bestyrelsen for Struer og Omegns Sparekasse.

Som den tredie og yngste Købmandsforretning skal næv-

nes *Karl Nielsens*, der ogsaa synes at arbejde sig godt frem.

Foruden de nævnte Købmænd har Byen tre mindre Manufakturforretninger, en Trikotagehandel og to Træhandlere.

Haandværkerne.

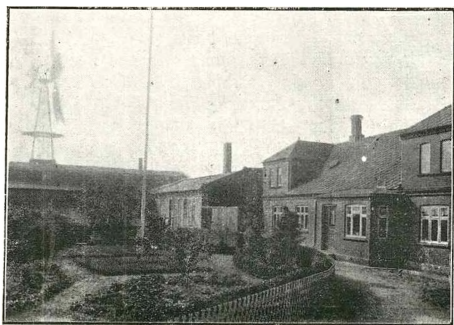
Stationsbyen kan da ogsaa med Stolthed pege paa, at den har en Fabrik inden for sit Omraade, nemlig Fabrikken „Møllevang“. Indehaveren, Fabrikant *Ole Madsen*, kom som 18-aarig Mand i 1885 og nedsatte sig som almindelig

P. Halkjærs Kolonialforretning.

Møllebygger. Penge havde han ingen af, men fik sig dog bygget et lille Hus, 10 Al. vid og 12 Al. langt, et Værksted i den ene Ende og to smaa Værelser i den anden. Ved Enden af Huset opstilledes en lille Vindmølle og en Baandsav. Ved Hjælp af et Laan paa 200 Kr. begyndtes saa Forretningen, og den gik fremad. De første 5—6 Aar arbejdedes der udelukkende paa Vind- og Vandmøller, men da begyndte det at gaa tilbage med dette Arbejde som Følge af, at det begyndte at blive moderne med Vindmotorer og smaa Husmøller, der voksede op som Paddehatte. Der toges derfor fat paa Bygning af den Slags Møller, og samtidig anlagdes et Smede- og Maskinværksted, hvor der særlig toges Sigte paa at fabrikere Tærskværker og desuden forskellige andre Landbrugsmaskiner. Ved Industri- og Landbrugsudstillingen i Odense i Slutningen af 90'erne udstillede O. Madsen et selv-

rensende Tærskværk, der vakte megen Opmærksomhed. Efter Udstillingens Slutning fik Ole Madsen Besøg af Statskonsulent Birch med flere Herrer, som ønskede at se Fabrikken, hvor Tærskværket var lavet. Man anede dog ikke paa det Tidspunkt den store Fremtid, som selvrensende Tærskværker vilde faa, og fortsatte derfor Møllebyggeriet som Hovedbeskæftigelse, og Ole Madsens Husmøller fik livlig Afsætning. De havde Ord for at være solide og velbyggede. Den lille Bygning, hvori Forretningen blev begyndt,

Fabr. „Mølevang“. O. Madsen.

blev snart for lille, og Gang efter Gang kom der Tilbygninger og Udvidelser til. 1892 byggedes en stor Vindmotor. 1902 byggedes et stort og rummeligt Stuehus.

Det skete saa i 1903, at Møllen og Fabrikken fuldstændig nedbrændte; kun Stuehuset, der laa særskilt, reddedes. En ny og anselig Fabriksbygning voksede straks op igen paa Brandtomterne. Den spænder over et Areal paa 2720 □ Al. Ved Laan i Kreditforeningen for industrielle Ejendomme blev Fabriksbygningen med Grund, Vindmotoren og de faste Maskiner samt Installation af et Elektricitetsværk til eget Brug, og som med Undtagelse af Akkumulator var lavet paa eget Værksted, takseret til 51,900 Kr. Fremgangen falder let i Øjnene, naar det høres, at Grunden, 7000 □ Al., som Ole Madsen købte i 1885, kostede 500 Kr.; ved Taksationen nu blev Fabriksgrunden, 2720 □ Al. alene vurderet til 4000 Kr.

Man gik nu efterhaanden mere over til Fabrikation af Landbrugsmaskiner, navnlig transportable Tærskværker, hvoraf mange nu er i Gang rundt om i Landets forskellige Egne, og de er meget rosende omtalt. 1913 optog Fabrikken som Specialitet Fremstilling af en egen Slags Møllekværne, som blev indregistreret under Navn „Ekspres“, og som særlig er beregnet til elektrisk og Motorkraft. Disse Kværne har nu vundet stor og fortjent Udbredelse ud over Landet formedelst deres store Ydeevne og billige Drift. Fremstillingen af disse er nu Fabrikkens væsentligste Virksomhed.

I Fabrikken har der ofte arbejdet 12—14 Mand, dels ved Træ- og dels ved Jernarbejdet; men ved begge disse Arbejder virker der nu Maskiner, som har formaaet at indskrænke Folkeholdet en Del. Maskinkraften ydes af en Vindmotor og Fabrikkens eget Elektricitetsværk.

Foruden foranførte Udstilling i Odense har Ole Madsen været repræsenteret ved adskillige Udstillinger, bl. a. ved Amtsudstillingen i Thisted 1898 og Vordingborg 1901, ligesom han hvert Aar udstiller paa Købestævnet i Fredericia. Maskiner fra Fabrikken „Møllevang“ er tilkendt Diplom samt flere Gange „Hæderlig Omtale“.

Byens ældste og største Smedeværksted ejes og drives af *P. Hoffmann*. Han var først Svend hos sin Formand i Ejendommen i 7—8 Aar, hvorefter han købte Ejendommen og Forretningen i 1905. Han har indrettet Værkstedet paa moderne, tidssvarende Maade med Brug af elektrisk Kraft. 4—5 Mand har altid travlt med Hammeren, Filen, lave Vogne, sko Heste osv. Et nyt Stuehus er blevet opført og staar nu som et af Byens smukkeste Huse. *P. Hoffmann*, der driver sin Forretning med Dygtighed, er en Mand med Interesser. Da Købmand Halkjær udgik af Sogneraadet 1917, blev han dennes Afløser som Byens Repræsentant og tillige hans Afløser som Sogneraadets Kasserer.

En af Byens ældste Borgere er *M. Mouritzen*. I 1882 nedsatte han sig her som Møbelsnedker og fortsætter fremdeles med sin Forretning. Han har arbejdet med Flid og Dygtighed, men det har været en Hindring for Forretningens større Opdrift, at han er døvstum.

Bygningshaandværkere.

Byens første Bygningshaandværkere har kun halvvejs været Fagmænd, der er i hvert Fald ikke lagt an paa at op-

føre smukke, stilfulde Bygninger. I saa Henseende synes Byen ikke at kunne maale sig med ret mange af Landets opvoksende Stationsbyer. Dette kan vel ogsaa noget have sin Grund i, at de fleste Nybyggere ikke har haft mange Midler at bygge for, saa de har maatte spare, hvad spares kunde. Der kendtes kun een Forskønnelse, og den var ved at blive karakteristisk for Byens Huse, nemlig en Kvist ud fra Midten af Facadens Tagside. Nu er der sket en Forandring, idet dygtige og bedre faglærte Mestre har fundet til Byen.

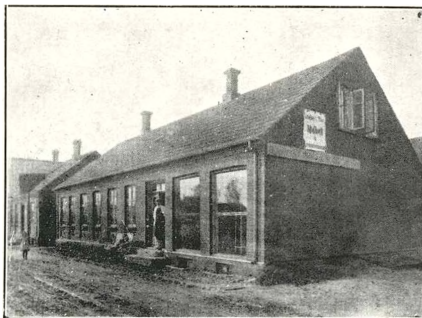

Smedemester P. Hoffmanns Ejendom.

Tømrer- og Snedkermester *Th. Mortensen* kom til Hjerm 1910. Efter at have udstaaet sin Læretid og arbejdet forskellige Steder, søgte han til Haslev Højskole, hvor han gennemgik et Kursus paa Tegneskolen for Haandværkere. Derefter aflagde han Svendep prøve i København under Arkitekt Axel Meyer. Forretningen i Hjerm købte han af en tidligere Indehaver og har nu faaet den sat i god Gænge. Paa Værkstedet holdes stadig 4—6 Mand i Arbejde, og derinde snurrer forskellige Maskiner, sat i Arbejde ved elektrisk Kraft. Fra Værkstedet udgaar der smukt og solidt Arbejde, baade i Tømrer- og Snedkerfaget. *Th. Mortensen* er Maskintilsynsmand for Hjerm Kommune.

November 1911 kom Muremester *Hylche* til Hjerm. Ligesom Tømrer *Mortensen* havde han været Elev paa Haslev

Højskole og gennemgaaet Tegnekursus. 1901 aflagde han Svendepøve i København. Siden arbejdede han i forskellige Byer hos forskellige Mestre, indtil han halvandet Aar,

Th. Mortensens Møbel-, Tømrer- og Bygningssnedkeri.

før han kom til Hjern, nedsatte sig som Mester paa Fanø I Hjern har han nu en omfattende Virksomhed, saa han i

Chr. Hylches Ejendom

Sommersæsonen stadig arbejder med 8—10 Mand, om Vinteren selvfølgelig med færre. Da Murer Hylche var kommet

til Stationsbyen, byggede han sig en Villa, den er Byens smukkeste Bygning og for Resten den eneste Bygning i Byen, som er opført i Villastil.

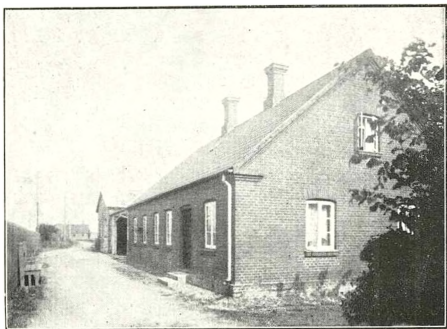
Byens eneste Bager er *C. Odgaard*, som kom til Byen 1905. Det er allerede fortalt, at der ved Kroen blev opført et Bageri, der først blev udlejet og senere gik over til en selvstændig Bedrift; men det var dog først, da Odgaard overtog den, at der blev Vækst i Virksomheden. Til at begynde med havde Odgaard kun Arbejde til sig selv. Den første Dags Baging, der gjalt for to Dage, bestod af 65 Rugbrød, 11 Sigtebrød, 10 Franskbrød a 10 Øre og 7 Rundstykker; disse sidste maatte Bageren selv spise, og Franskbrødene blev ikke solgt. Bagerens Humør stod da meget lavt; men der var Energi i ham, og det frugtede. I 1910 ser man Bageren køre ud to Gange ugentlig med sin Brødvogn, forspændt med en lille russisk Hest. Bageren var selv Kusk. 1912 faar Vognen to danske Heste for, og nu gaar den hver Dag, og Bageren har ikke Tid til selv at være Kusk. Bageriet er arbejdet op til et af Amtets største og beskæftiger nu 5 Mand foruden Butiksjomfruen. Der bages daglig 237 Rugbrød, 70 Sigtebrød, 40 Franskbrød foruden Wiener- og Konditorkager. Selvfølgelig maatte Bageriet efterhaanden udvides. Der var af Bageriets forrige Ejer bygget et Kælderbageri. 1911 opførte Odgaard et moderne Dampbageri, hvor der saa arbejdes med Dampkraft indtil 1913, da der blev indlagt Elektricitet. Nu trænger Bageriet atter til at blive udvidet.

Af Byens betydeligste Forretninger maa endnu omtales *J. C. Dideriksen*s meget ansete *Eksportslagteri*. Det grundlagdes af J. C. Dideriksen 1898. Denne Mand nedsatte sig i 1883 som Slagter i Lemvig og begyndte da, som man siger, „paa bar Bund“. Han boede i Lemvig i 14 Aar og naaede at faa oparbejdet en første Klasses Slagterforretning samtidig med, at han eksporterede baade levende og slagtet Kvæg. Saa flyttede han til Hvidbjerg paa Thyholm, hvor han udelukkende vilde kaste sig over Eksporten. Transporten herfra var imidlertid mindre heldig, hvorfor han Aaret efter flyttede til Hjerm, og her blev der Gang i Forretningen. Der eksporteredes baade til England og Tyskland. I Efteraarsmaanederne var det især Faar, der slagtedes, undertiden 300 paa een Dag, og der eksporteredes ugentlig 700 Faarekroppe, der gik til England. Faarene opkøbtes især

paa Thy og Mors, men ogsaa paa andre Egne. Det var Landets største Faareslagteri. Men ogsaa Hornkvæg eksporteredes i stor Udstrækning og i enkelte Aar ogsaa Svin. Tidt blev der slagtet 100 Hornkvæg om Ugen.

Varerne var altid første Klasses. Dette tillige med den Omhyggelighed og Akkuratesse, hvormed de blev behandlet, gjorde, at de snart vandt Ry og blev efterspurgt paa Markederne, hvor de kom frem, baade i England og Tyskland, ja, der sagdes, at Dideriksens Varer altid var let at kende baade hvad Kvalitet og fin Behandling angik.

J. C. Dideriksen & Sønners Eksportslagteri.

J. C. Dideriksen blev snart en meget velstaaende Mand. Folk vilde gerne handle med ham, han var resolut og langt fra at være smaalig.

Selvfølgelig krævede en saa omfattende Forretning, at Dideriksen maatte rejse meget. Det har taget paa Kræfterne. Han døde 1907 som en forholdsvis ung Mand.

Forretningen fortsattes nu med samme gode Ry og med stor Dygtighed af J. C. Dideriksens Sønner. Det er dog selvsagt, at Krigen for Tiden lægger mange Hindringer i Vejen. Nu eksporteres der en betydelig Del ogsaa til Indlandet, navnlig København.

Hjerm Kalkværk ligger ca. 500 m Syd for Hjerm Station. Det lader sig næppe oplyse, hvor langt tilbage i Tiden, der er brændt Kalk i Hjerm; men det er dog først efter Banens

Fremkomst, at det ret er blevet til noget og da især, efter at det 1. Januar 1891 overtoges af Aktieselskabet „De jyd-
ske Kalkværker“. Der var dengang 2 mindre Højovne, af
hvilke den største kunde rumme 250 Td. Kalk. *N. A. Jør-
gensen*, der før var ansat i Selskabets Tjeneste, ansattes nu
som Bestyrer paa Værket og virkede i denne Stilling med

P. K. Diderichsen.

Th. Diderichsen.

J. C. Diderichsen. †

D. Diderichsen.

J. C. Diderichsen.

stor Dygtighed indtil sin Død 1911. Aaret efter sin Ankomst
lod han opføre en tredje noget større Højovn; men denne
Udvidelse var ikke tilstrækkelig. Allerede 1893 blev der
bygget en stor Ringovn med 8 dobbelte Kamre; og samtidig
overgik Driften fra Vogne- til Spordrift. I Aaret 1891 blev
der brændt 4000 Td. Kalk. I 1907 naaede man op til 22,000
Td. Foruden brændt Kalk afsætter Værket ogsaa en betyde-
lig Del raa Gødningkalk, flere Hundrede Vognladninger om

Aaret, et Aar endog over 2000. Denne Afsætning er dog senere aftaget, efterhaanden som der er fremkommet flere Mergelbaner; men for at bøde herpaa fremkom saa en ny Produktion, nemlig raa, finpulveriseret Kalk, og Salget heraf har taget til Aar efter Aar. Ved Afaldet fra den brændte Kalk fremkommer en anden stærk Gødningskalk, brændt, luftlæsket Melkalk, der særlig anvendes med stor Fordel til Enge og Moser.

Da N. A. Jørgensen døde 1911, blev Bestyrerpladsen besat med hans Søn *A. N. Jørgensen*, der nu er Leder af Værket. Han var tidligere uddannet til Gartner, men havde tillige godt Kendskab til Værkets Drift.

N. A. Jørgensen. †.
Fabriksbestyrer.

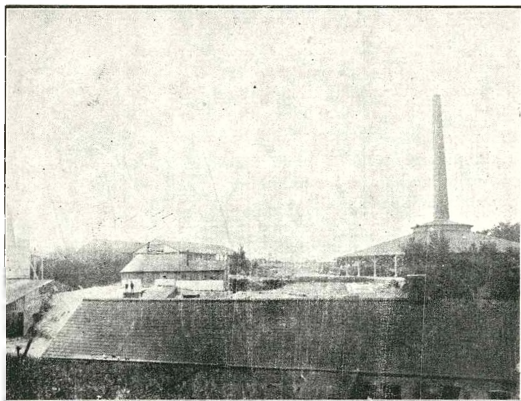
A. N. Jørgensen.
Fabriksbestyrer.

A. N. Jørgensen har i 1914 atter foretaget en Udvidelse af brændt Kalks Produktion, idet han har ladet opføre en ny, stor amerikansk Skaktovn, der kan producere ca. 13,000 Td. Kalk i et Aar. Samtidig opførtes store Tørre-, Maskin- og Lagerhuse til Brug ved Fremstilling og Opbevaring af den pulveriserede Gødningskalk, der i disse vanskelige Krigsaar har vundet stor Afsætning til Brug i Stedet for Kunstgødning, som har været vanskeligt at fremskaffe.

Den af Kalkværket fremstillede Bygningskalk er af en fin, hvid Kvalitet, og ved Statens Forsøg i 1892 viste den sig at være den af jydsk Kalk, som gav det største Læskeudbytte, og den af alle danske Kalkarter, der havde størst Bindekraft.

Ved Brydning af Kalken, der dels foregaar i aaben Grav, anvendes Hestekraft paa Kørsel i Spor. Først bortskæres det

øverste Lag, ca. 4 m Muld og Ler. Derefter foretages Brydningen af Kalken med Hakker paa lodrette Bænke af en Bredder paa 4 m og 20 m dybe. Ved Brydningen fremkommer de store Stykker Brændekalk, medens de smaa Stykker anvendes til de forskellige Slags Gødningskalk. Imellem Kalklagene findes regelmæssige Flintlag. Af disse er der to Sorter, hvid og graa. Den hvide bruges til Vejmateriale, den graa i fintknust Tilstand til Fremstilling af de saakaldte kunstige Møllesten.

A/S De jyske Kalkværker

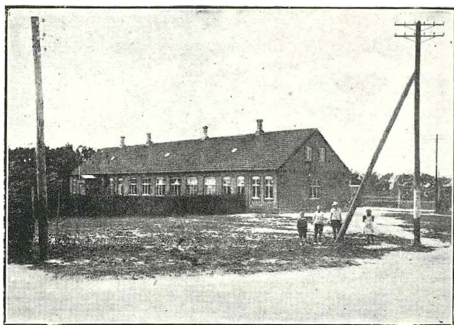
I 1893 paabegyndtes tillige en Brydning af Kalken i underjordiske Skakter, der i Aarenes Løb har naaet et ret stort Omfang af store, hvælvede Gange ca. 7 m brede og 10 m høje. Denne mere kostbare Brydningsmetode foretages dels for at skaffe en Del af Arbejderne Beskæftigelse om Vinteren og dels for at skaffe Oplagsrum for den om Vinteren i den aabne Grav huggede Brændekalk. Denne taaler nemlig ikke Frost, og Rummene her er frostfrie. Paa denne Maade skaffes Arbejde til mange Mand Vinteren igennem, og Værket sikres store Beholdninger af Brændekalk til den travle Foraarstid, hvorved Arbejdskraftens Størrelse kan blive mere ensartet hele Aaret igennem. Paa Værket har der i Almin-

delighed været beskæftiget 16—22 Mand. I de bedste Af-sætningsaar har Antallet været op mod det dobbelte.

Omkring Værket er der baade af afdøde og nuværende Bestyrer foretaget en Del Beplantninger og Haveanlæg til Forskønnelse af dets Omgivelser. Til Værket hører ca. 8 Td. Land Agerbrug.

Skolen.

Hjerm vestre Skole er Stationsbyens Skole. Den har været Skole fra gammel Tid og var oprindelig Sognets Degne-

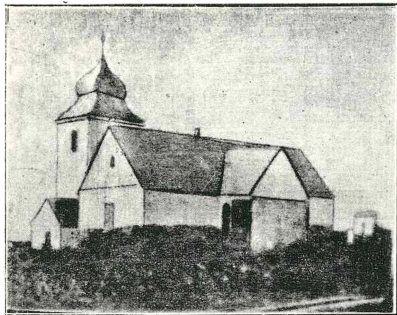

Hjerm Skole.

embede. Beliggenheden er umiddelbart ind mod Stationsbyen, og fouden denne har den tillige et større Landdistrikt. Som Følge af Byens Vækst har Skolen gennemgaaet en stor Udvikling. Da Lærer *J. P. Jakobsen*, der har virket ved Skolen siden 1890, kom til Embedet, blev Skolen søgt af 48 Børn fordelt i 2 Klasser med kun den ene Lærer. Nu har Skolen 185 Børn. Disse er delt i 7 Klasser, og ved Skolen er siden 1910 ansat 2 Lærere og 2 Lærerinder. Skolebygningerne viser ogsaa den skridtwise Udvidelse, idet de — for Resten meget praktisk — ligger som tre selvstændige Skolebygninger i et lille særskilt Kvarter, og dog mangler der endnu en Gymnastiksal. Til Førstelærerembedet hørte en Jordlod paa ca. 8 Tdr. Land. Denne overtog Kommunen 1901 og har bortlejet den ud i mindre Stykker til Byens Næringsdrivende. En Del deraf til Kolonihaver.

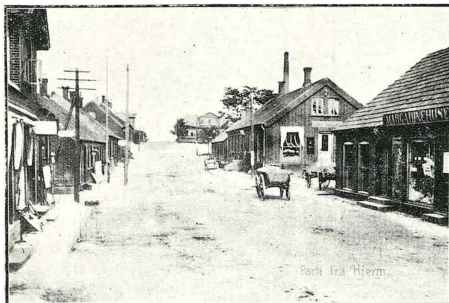
Kirken

bør ogsaa nævnes. Kirkebakken med dens maleriske Udsyn er allerede omtalt, og under denne Bakke er det, at Kalkværket udhugger sin Kalk. Kirken ligger paa Bakkens syd-

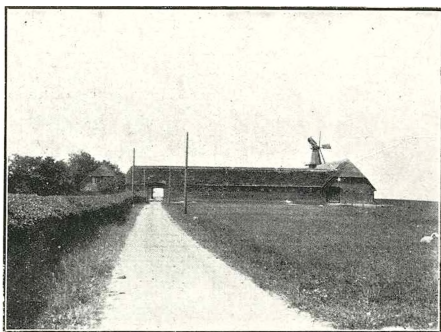
Hjern Kirke.

lige Skraaning, 5—600 m fra Stationsbyen. Det er en anseelig Korskirke med kuppelformet Taarn. Skibet og Koret er

vel sine 7—800 Aar gammel. Sidefløjene og Taarnet er tilbygget i senere Tider. Under disse saavel som under Koret er der Gravhvelvinger, der gemmer Støvet af forskellige

adelige Familier, bl. a. den fra Historien saa kendte Mogens Munk. Ved Siden af Kirkegaarden blev der 1907 bygget et

„Lundgaard“ (Ejer: Iver Lundgaard).

Ligkapel. Trangen hertil var følelig i Stationsbyen, og det lykkedes da at faa det opført ved frivillige Bidrag, dels fra Byen og dels fra Landet.

J. P. Jacobsen,
Førstelærer.

O. Madsen,
Fabrikant.

P. Hoffmann,
Smedemester.

Tilbageblik.

Byens Opkomst skyldes altsaa dygtige Forretningsfolk, Kalkværket med sin Arbejderstand og et frugtbart om end kun lille Opland med sin dygtige og driftige Landbostand. Udviklingen er gaaet og gaar sin jævne, rolige Gang. For-

eningsliv er der ikke meget af. Der har været en Borger- og Haandværkerforening, men den sygnede hen i Løbet af faa Aar. Der har været forsøgt en Foredragsforening for at

Chr Hylche,
Murermester.

P. O. Halkjær,
Købmand.

Th. Mortensen,
Tømrermester.

faa afholdt Foredrag af forskellig oplysende Art, heller ikke det har kunnet gaa. Siden 1903 er der arbejdet paa at faa en Sognebogsamling i Byen. Den er nu naaet op til 7—800 Bind, væsentlig dog Skønlitteratur, og benyttes ret flittigt. I mange Aar har Byen haft et Missionshus, og her holdes jævnlig og ofte store Møder.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

P. Bertelsen, Købmand, f. 1858 i Mejrup Sogn. Lært Kolonialfaget hos Købmand Holger Poulsen, Holstebro; driver blandet Forretning: Korn- og Foderstoffer, Kolonial, Isenkram, Støbegods, Cement, Kul og Gødning.

J. P. Jakobsen, Førstelærer, f. 1859 i Nr. Vium pr. Troldehede. Uddannet paa Jelling Seminarium; har taget forskellige Kursus paa Statens Lærerhøjskole. Lærer i Folkeskolen og Aftenskolen for Ungdommen. Medlem af Menighedsraadet, Formand for Sogne- og Børnebogsamlingen.

O. Madsen, Møllebygger og Maskinfabrikant, f. 1860 i Gimsing pr. Struer. Lært i 3½ Aar hos Tømrer- og Snedkermester Folsig i Vejrum, dernæst i ca. 3 Aar hos Møllebygger Sørensen i Viborg. Begyndte i Aaret 1885 uden Midler, købte ½ Td. Land og begyndte Forretning her i et lille nyopført Hus paa 10 × 12 Al., tilbyggede og udvidede hvert Aar til 1903, da alle Værkstedbygningerne og de ny og store Fabriksbygninger med Vindmotor blev opført. Var i en Aarrække Vurderingsmand for den alm. Brandforsikring for Landbygninger. Tilkendt Diplom paa Amtsudstillingen i Thisted i Aaret 1898.

Peder O. Halkjær, Købmand, f. 1870 i Stadil.

P. Hoffmann, Smedemester, f. 1876 i Nøvling. Lært Smedefaget hos Smedemester M. C. Jensen, Sier. Sogneraadskasserer.

Chr. Hylche, Murermester, f. 1879 i Bjerregaard ved Viborg.

Th. Mortensen, Tømremester, f. 1883 i Snorup ved Tistrup. Udlært hos Th. Petersen, Varde Mark, senere teknisk Uddannelse paa Haslev Haandværkerskole. I Forretningen beskæftiges 4—6 Mand; der drives Tømrerforretning samt Maskinsnedkeri med Møbelbutik; elektrisk Kraft. Kommunal Maskintilsynsmand for Hjern Kommune. Diplom for aflagt Svendepøve under Arkitekt Axel Meyer, København.

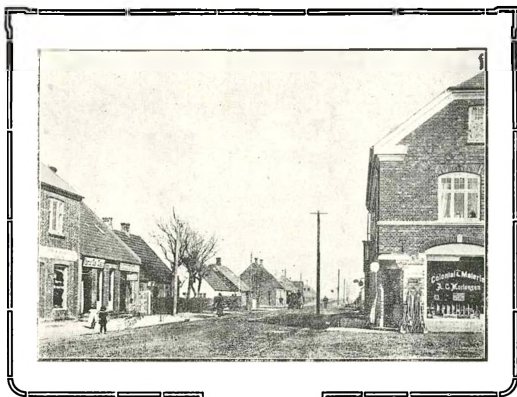
C. H. CHRISTIANSEN:

VEMB BY

UDEN Overdrivelse kan man vist sige, at faa Stationsbyer paa Vestkysten har saa smukke Omgivelser som Vemb. En halv km. Syd for Byen snor Storaen sig gennem frugtbar Enge, og mod Sydvest glimter Nissum Fjord; ligesom man fra Vemb har god Udsigt til den gamle, poetiske Herregaard Nørre Vosborg.

Det er ikke mærkeligt, at man Søndag Eftermiddag og de milde Sommeraftener ser mange Mennesker spadserere ad Landevejen ned over Aaen og over til N. Vosborg Plantager, som er et yndet Samlingssted for unge og gamle.

Engdragene afgiver undertiden om Vinteren gode Skøjtebaner, og den morsomme og sunde Vintersport dyrkes da; det hænder, man kan løbe paa Skøjter fra Engene til Fjorden og helt ud til Thorsminde.

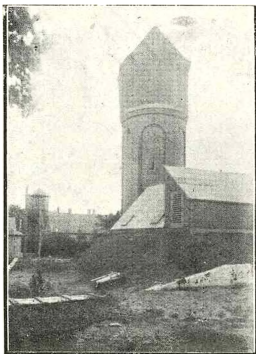
Fra Vemb er der 30 km. til Ringkøbing og 18 km. til Holstebro. Byen ligger ved Ringkøbing—Lemvig Landevej. Da Vestkystbanen paa Strækningen Ringkøbing—Holstebro blev aabnet 1875, ejedes den Jord, hvorpaa Stationsbyen nu ligger, af Peder Roust. Foruden at være Ejer af Gaarden „Store Sand“ havde Peder Roust købt et Stykke Jord fra

Annekspræstegaarden i Vemb. Han havde derved Betingelser for at have skabt sig en Formue, hvad han dog ikke benyttede sig af. Som Minde om denne Mand staar Gæst-

Jernbanestationen i Vemb.

givergaarden og en stor Hjørnebygning, han lod opføre; imod denne Tids Sædvane maa man sige, at han byggede solidt og godt.

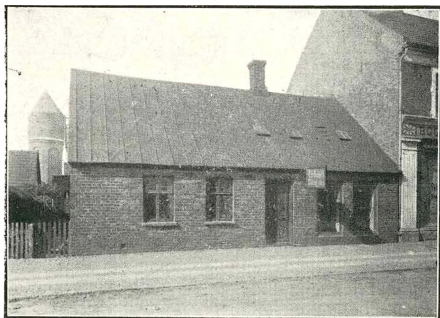

Vemb Vandværk.

Ved Banens Aabning var der foruden Gæstgivergaarden kun et Hus i Vemb, nemlig Skomager Harpøths. Huset staar endnu som et Vidne om, at man den Gang byggede mindre og anderledes end nu. Harpøth, der er Byens eneste Skomager, driver endnu Skotøjsforretning i samme Bygning. Hans grundmurrede Hæderlighed har skaffet ham et godt Navn og en stor Kundekreds.

Byens Vækst er siden 1875 gaaet ganske jævnt og sundt, og Vemb Stationsby har nu ca. 700 Indbyggere.

De mange solide og gode Forretninger er et Vidnesbyrd om, at der i Oplandet findes en energisk og dygtig Befolkning.

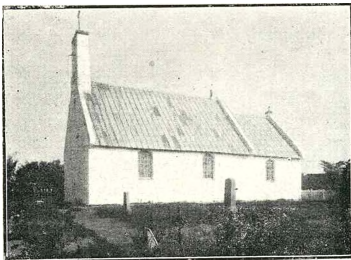

Chr. Harpoths Skotøjsforretning.

Kirken.

Vemb Kirke, der ligger i Sognets sydlige Del, er lille og uanselig. Bygningen er maaske fra Slutningen af Middelalderen. Murene er af raa Granit med Hjørnekvadre. Kirken har et lidet Taarn, hvori Klokken hænger; oven over Klokken ligger en Ligsten, hvori der er fastgjort et Jernkors af ca. 2 m Højde; Korset er forgyldt, hvilket dog næppe kan ses nu.

Der er Spidsbue mellem Kor og Skib. Altertavlen forestiller Jesus i Gethsemane; den er maaske nok et ret godt Haandværksarbejde, men uden egentlig Kunstværdi. I de senere Aar er Kirkens Indre gjort mere pyntelig, idet den er bleven

Vemb Kirke.

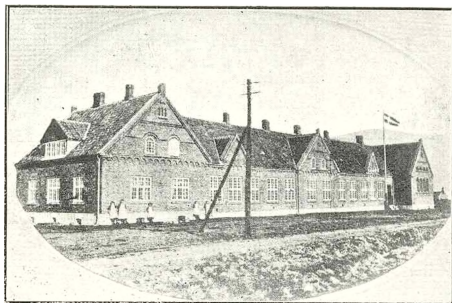

forsynet med nyt Gulv og nye Stole, ligesom der er gjort en Del for at forskønne Kirkegaarden.

Vemb Kirke var selvejende, indtil den ved Auktion d. 19. Decbr. 1710 solgtes til Leth til Nørre Vosborg; siden har Kirken hørt under Nørre Vosborg, indtil den for faa Aar siden atter blev selvejende.

Vemb Skole.

Efterhaanden som Selvstyret er udviklet, er der stillet større Krav til Folkets boglige Uddannelse. Det er ikke tilstrække-

Vemb Skole.

ligt, at Bonden tænker klogt og sundt og mundtlig kan frem-sætte sine Tanker klart. Føler han sig usikker, naar han skriftlig skal finde Udtryk for sine Tanker, kan han vanskeligt røgte de Hverv, Samfundet i vore Dage paa mange Maader paalægger ham. En mere eller mindre klar Forstaaelse af den boglige Dannelses Betydning har sikkert været en af Aarsagerne til, at man har været villig til at bringe saa store Ofre paa Folkeskolen; man har set, at en god Folkeskole var en Betingelse for, at Samfundets forskellige Erhverv kunde rygtes med Dygtighed. Skolen i Vemb har de sidste 40 Aar haft en Udvikling, som maa siges at være ret enestaaende, og som delvis hænger sammen med Stationsbyens Fremkomst og Vækst.

Indtil 1880 var Skolehuset i Vemb en ringe Bygning, der laa med den vestre Ende i Kirkegaardsdiget. Af Skolestuens tre Vinduer vendte de to ud mod Kirkegaarden, saa Børnene

og Læreren stadig havde Forkrænkeligheden for Øje. Gennem Forstuen, som var et „Mørkkammer“, kom man ind i den lavloftede Skolestue, hvis røde Murstensgulv var ujævnt. Den store Bilæggerovn med Johannes Døberen paa Forsiden var Skolens eneste Pragtstykke. — I Skolens østre Ende boede en gammel, halt Pige, Else Marie Nielsen, og foruden at hun „ringede Solen ned“, holdt hun Skolestuen „ren“ og fyrede i Kakkelovnen. „Else Marie“ haltede daglig ned til Storaan efter en Spand Vand; thi nogen Brønd fandtes ikke ved Sko-

M. K. Sand,
fhv. Lærer, F. M. Dbmd.

Søren Bundgaard,
Gaardejer.

len; omsider lod man grave en Brønd, men Vandet var daarligt; Brønden var grund og nær Kirkegaarden.

Om Vinteren besørgedes Undervisningen af Vinterlærere; ofte var det en af Sognets Bønderkarle, der havde Lyst til boglig Sysse og til at undervise. — Selv om Undervisningen paa mange Maader var mangelfuld, skal man dog ikke undervurdere det Resultat, som naaedes i de elementære Fag. Hjemmefliden var den Gang betydelig større end nu, og de unge Lærere arbejdede med friske Kræfter og en god Villie. I Sommertiden overtoges Undervisningen af Degnen i Gørding, som tillige underviste to Gange ugentlig i Bur Skole, der var af lignende Størrelse som Skolen i Vemb. Da der er tre km fra Gørding til Vemb Skole og 8 km til Bur, og da Læreren i Gørding desuden var Kirkesanger i Pastoratets tre Kirker, af hvilke Bur ligger 10 km fra Gørding, maa man sige, at Degneembedet i Gørding har været noget besværligt.

Efterhaanden som Børneantallet i Skolen voksede, blev nævnte Skoleordning utilfredsstillende, og i 1880 blev der

bygget en ny Skole i Vemb og ansat en Lærer; Løn og Bolig var beregnet for en ugift. Læreren i Vemb måtte om Sommeren undervise tre Dage ugentlig i Bur Skole, og denne Ordning vedvarede indtil 1. Jan. 1901, da der blev oprettet et Enelærerembede i Bur.

Børneantallet i Vemb har været i jævn Vækst: 1890 75 Børn, 1900 110 Børn, 1910 150 Børn og 1916 var der 160 Børn i Skolen. Denne Vækst har nødvendiggjort en stadig

K. K. Jensen.
Uhrmager & Tommerhul.

Udvidelse af Skolen. I Aaret 1900 blev der bygget to nye Klasseværelser og ansat en Andenlærer, og der var nu ved Skolen to Lærere og en Vinterlærerinde. Efter faa Aars Forløb var Skolen igen for lille, og Sogneraadet vedtog da at bygge en hel ny Skole i Stationsbyens umiddelbare Nærhed. I Efttraaret 1908 stod den ny Skole færdig til Brug; det er en moderne og velindrettet Skole med fem lyse Klasseværelser og Gymnastiksal samt Centralvarme. Naar det overhovedet lod sig gøre ikke alene at faa vedtaget i Sogneraadet at bygge

denne Skole, men faa det vedtaget enstemmigt, skyldes det i særlig Grad den daværende Sogneraadets Evne til at forene de modstridende Anskuelse; han gjorde i denne Sag et Arbejde, som Efterslægten vil sige ham Tak for.

Handel og Haandværk.

Indtil Aaret 1863 fandtes ingen Købmandshandel i Vemb. Befolkningen maatte hente Varerne fra nærmeste Købstad, Holstebro; men Forbruget var ikke stort. Nævnte Aar oprettede Ejeren af Gaarden Mortebjerg, Dalgaard, en lille Landhandel. Nogen Butik til Udstilling af Varerne fandtes ikke; han havde dem i en Stue, og hos ham kunde Kunderne faa Kolonialvarer og forskellige andre Varer. Da der efterhaanden blev lidt Stationsby, blev Forretningen flyttet derop.

Fra denne ringe Begyndelse er Omsætningen vokset, saa

der nu findes tre store Forretninger i Kolonialvarer. Denne lille Handel med en Stue til Butik, sammenlignet med Nutidens store Butikker med Spejlglasruder og elektrisk Lys, viser den Forandring, der er sket paa dette Omraade. Bedst vil man maaske forstaa Udviklingen, naar man sammenligner den lille Landhandel paa Mortebjerg med Tallet paa de Forretninger, Byen nu har:

A. C. Mortensens Kol-, Material- og Isenkramforr.

- 3 Kolonialforretninger, hvoraf 2 tillige har Korn- & Foderstofforretning.
- 2 Manufakturforretninger.
- 1 Herreekviperingsforretning.
- 1 Modeforretning.
- 1 Broderi- & Tricotageforretning.
- 1 Bog- og Papirhandel.
- 1 Urmager- og Guldsmedeforretning.
- 1 Tømmerhandel med Savskæreri.
- 1 Støbegodsudsalg.
- 1 Maskinudsalg.
- 1 Bageri og Conditori.
- 1 Cykleforretning.
- 1 Fedevareforretning.
- 1 Mælke- og Smørudsalg.
- 2 Slagterforretninger med Udsalg.
- 1 Galanterihandel.
- 1 Sæbehus.

2 Træsko- og Trævareforretninger.

1 Ølhandel.

1 Skotøjsudsalg.

1 Mølle med Kornhandel.

2 Handelsgartnerier.

Har Handelen været Genstand for stor Udvikling, kan det samme siges om Byens Haandværk, thi efterhaanden har

Ringkøbing Amts Vare-Indkøbsforening.
(Bestyrer J. Strøm).

en Del dygtige Haandværkere nedsat sig i Vemb, og nogle af dem driver efter Forholdene en betydelig Forretning, og deres Varer er vel kendte over store Dele af Landet. Af Haandværk kan nævnes:

3 Snedkerforretninger.	1 Rivefabrik.
2 Tømmerforretninger.	1 Bødkerforretning.
3 Malerforretninger.	1 Karetmagerforretning.
2 Grovmedeforretninger.	1 Bliikkenslagerforretning.
1 Maskinfabrik.	1 Barberforretning.

Som det fremgaar af foranstaaende, har Vemb paa det materielle Omraade haft en god og sund Udvikling, og selv om der paa det aandelige Omraade ikke har været stærk

Bevægelse her paa Egnen, findes der ikke faa Mennesker, som har et vaagent Øje for, at der er andre Værdier i Verden end de materielle.

Forsamlingshuset.

Indtil for faa Aar siden var Vemb Forsamlingsbygning Stedets eneste større Forsamlingslokale, og da den aandelige Bevægelse her paa Egnen i ikke ringe Grad har været knyttet til denne Bygning, turde der være Grund til at omtale den.

Fra Kongebesøget i Vemb den 3. August 1908.

Ved et Møde paa Vemb Gæstgivergaard den 31. Januar 1885, hvor der var mødt ca. 20 Aktionærer, vedtoges det at bygge „Vemb Forsamlingsbygning“, og Vedtægter for Husets Brug fremlagdes og behandlede. Styrelsen kom til at bestaa af 7 Medlemmer, og af disse maa nævnes Lærer *Sand*, Gørding, og Teglværksejer *Villemoes*, Skærum Mølle. Sand blev Formand, og de har begge næsten uden Afbrydelse siddet i Husets Styrelse.

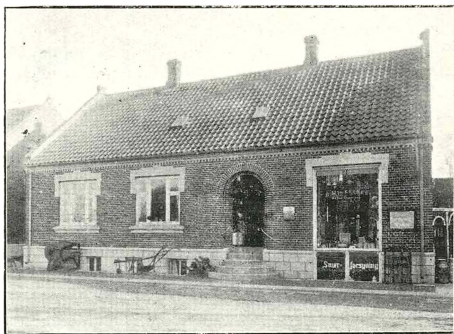
Vemb Foredragsforening har i over en Menneskealder været knyttet til Forsamlingsbygningen, og de store 2 Dages Efteraarsmøder i Vemb, hvor navnlig Højskoleforstandere og grundtvigske Præster har ført Ordet, har haft en stadig stigende Tilslutning, og der løses nu til disse Møder 1000 a 1200 Adgangskort.

Huset er senere bleven uvidet ved en Tilbygning, som giver Plads for en mindre Sal, der bruges til mange forskellige Møder. Forsamlingshuset har tillige været brugt til

P. C Røsgaards nye Ejendom.

Gymnastik og selskabelige Sammenkomster, har været Samlingssted baade for Alvor og Gammen.

R Mikkelsens Støbegodsforretning.

Hvad der er talt og sunget i dette Hus, har aabenbart været en Hjælp til at danne aandelig sunde Mennesker,

og forhaabentlig gaar Vemb By en Fremtid i Møde, der maa blive præget af energiske og alvorlige Mennesker.

Mads Christian Sand. Man kan ikke følge den aandelige og politiske Bevægelse her paa Egnen i de sidste halvtredsindstyve Aar, uden at man Gang paa Gang møder Navnet Sand.

M. K. Sand er født den 6. April 1840 i Store Sand i Vemb og tog Lærereksamen fra Blaagaard Seminarium 1861. Aaret efter blev han Enelærer og Kirkesanger i Gørding, Vemb og og fra 1. Januar 1880 til 1. November 1912 var Sand Lærer i Gørding.

Da Sand som ung Mand blev Lærer i Gørding, holdt Fortælling og Sang sit Indtog i Gørding Skole til Glæde for Børnene og mange af Forældrene, hvorimod Autoriteterne ikke altid var tilfredse med den Maade at undervise paa.

Uden for Skolen har Sand med utrolig Energi arbejdet for god Folkesang, og han har haft den Glæde at se, hvorledes hans Pionerarbejde har sat god Frugt; der er nu mange Sangforeninger i Vestjylland.

Lærer Sand har været Leder af „Vemb og Omegns Sangforening“ siden dens Stiftelse 1868, saa til næste Aar kan han holde 50 Aars Jubilæum som Sangforeningsdirigent. Desuden har han i mange Aar været Leder af tre andre Sangforeninger.

Lærer Sand har i en lang Aarrække været Formand for Vemb Forsamlingsbygning og Foredragsforening, og der kunde nævnes endnu mange andre Omraader, hvor man har taget Sands Interesse og Arbejdsevne i Brug.

Der kan være Grund til at nævne, hvad der bl. a. skrives om Sand i „Lærerne og Samfundet“:

„Uden nogen Sinde at tænke paa egen Fordel har denne Mand vandret milevidt ud over Heden paa sin Fod for dirigere sine spredte Sangforeninger og naaet til at faa dem organiseret, saaledes at han nu staaer som øverste Leder af den vestjydske Centralafdeling.“

Lærer Sand har som Paaskønnelse for sin Virksomhed modtaget Fortjenstmedaillen i Sølv, og i 1912 fik han Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Søren Bundgaard. Den Udvikling, der er foregaaet her paa Egnen i den sidste Menneskealder, baade økonomisk, kommunal og politisk, kan man ikke omtale, uden Gang paa Gang at træffe paa Navnet Søren Bundgaard.

Søren Bundgaard er født i Vester Bundgaard i Vemb den 23. Oktober 1851. Han har arvet sin Fødegaard, som han i

Chr. Harpøth,
Skomagermester.

M. Nielsen Ragborg,
Fabrikant.

P. C. Rørsgaard,
Købm.

P. Nikolajsen,
Ekviperingshdl.

R. Mikkelsen,
Støbegodshdlr.

H. Chr. Christensen
Bødkerm.

J. Strøm,
Købm.

L. G. Dinesen,
Handelsgartner.

P. Nielsen,
Snedkerm.

enhver Henseende har forbedret; men foruden at være Gaardmand i Vemb, er der paa mange Maader lagt Beslag paa S. Bundgaards Evner og Arbejdskraft.

Utallige er de, der i Aarenes Løb har søgt Hjælp og Vejledning hos ham, og hans Villighed til at gøre Folk baade store og smaa Tjenester er noget ganske ualmindeligt, og ingen Steder i Sognet er Gæstfriheden større end i V. Bundgaard.

Pladsen er ikke her til at fremdrage de mange Bestillinger, man gennem Aarene har overdraget S. Bundgaard; kun et Par enkelte, som i særlig Grad vedrører den herværende Kommune, skal nævnes.

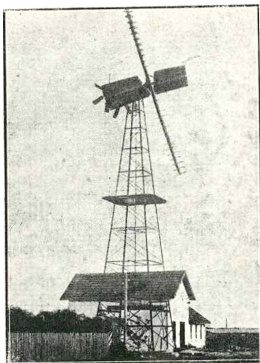
Allerede tidlig (1880) blev han valgt ind i Sogneraadet, hvis Formand han har været uafbrudt i 22 Aar, indtil han i Aar trak sig tilbage. Søren Bundgaard har — som den kloge Sogneraadsformand han var — paa mange Omraader præget den Udvikling, som er sket her i Kommunen i de sidste 20 Aar.

At Kommunen bestaar af 3 Sogne, kan undertiden vanskeliggøre Vedtagelse af en Sag; det er jo ikke alle — heller ikke blandt Sog-

neraadsmedlemmer — der kan se uden for deres egen Sognegrænse, og der fik S. Bundgaard Brug for sin Forhandlingsevne, og han kunde da være utrættelig, — den seje Jyde fornægtede sig ikke; ofte har han formaaet at forene de forskellige Opfattelser til et godt Resultat, selv om det paa Forhaand kunde se ret haabløst ud. Uden at gaa nogen for nær, tror jeg, man tør sige, at Kommunens gode Skolebygninger i særlig Grad skyldes S. Bundgaard.

I Aaret 1902 blev S. Bundgaard Repræsentant for Kreditforeningen, og han har som saadan haft god Lejlighed til at vejlede Folk paa det økonomiske Omraade. Endelig kan det nævnes, at han siden Aaret 1900 har været Bankraadsformand for Landmandsbanen i Holstebro.

Ekviperingshdl. *Peder Nikolajsen* er født i Nees den 29. August 1881. Efter sin Konfirmation kom han i Sadelmager-

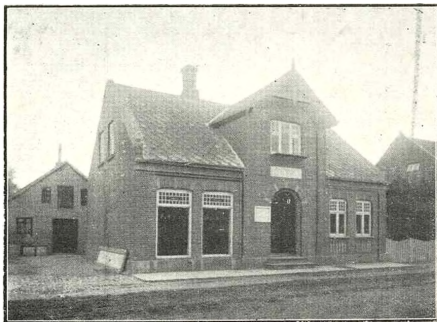
Elektricitetsværket.

lære i Lemvig, og i Aaret 1902 nedsatte han sig som Sadelmager i Vemb og begyndte samtidig en Cykleforretning, han snart drev op til en Omsætning af ca. 150 Cykler aarlig.

P. Nikolajsens Ekviperingsforretning.

Efter at han i Aaret 1910 havde afstaaet Sadelmagerforretningen, etablerede han sig som Herreekviperingshandler og

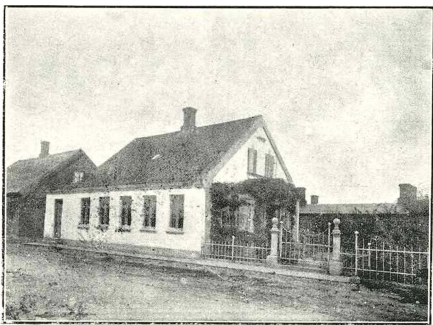
P. Nielsens Møbelmagasin.

havde straks en stor Kundekreds, og P. Nikolajsen driver nu en betydelig Forretning baade som Herreekviperings- og Cyklehandler.

Peder Nielsen er født i Vemb den 20. December 1880. Han har lært Snedkerhaandværket i Ulfborg, og efter Læretiden har han arbejdet paa flere store Snedkerværksteder i København, bl. a. hos Pianofabrikkerne Larsen & Søn og Hornung & Møller. 1ste April 1913 nedsatte han sig som Snedkermester i Vemb og driver nu en betydelig Forretning med stadig stigende Omsætning.

Han er Formand for Vemb tekniske Skole.

Marinus Ragborg er født i Bur den 9. December 1862.

M. Nielsen Ragborgs Maskinfabrik.

I Aaret 1885 begyndte han en Grovsmedeforretning i Vemb, og Kunderne opdagede snart, at der fra Ragborgs Værksted kun blev leveret godt og akkurat Arbejde, saa han fik efterhaanden en stor Kundekreds.

Da Ragborg i Aaret 1902 begyndte at lave Roesaamaskiner, der tillige var forsynede med Renseapparater, fandt de snart god Afsætning, og efterhaanden blev Tilvirkningen af disse Maskiner fuldstændig fabriksmæssig, og Udvidelse af Værkstederne har gentagne Gange været nødvendig. Ragborg har i de senere Aar lavet nogle Maskiner til Kartoffeloptagning, og det ser ud til, at disse Maskiner virkelig har en Fremtid for sig, da de nu efter mange Forandringer og Forbedringer arbejder godt.

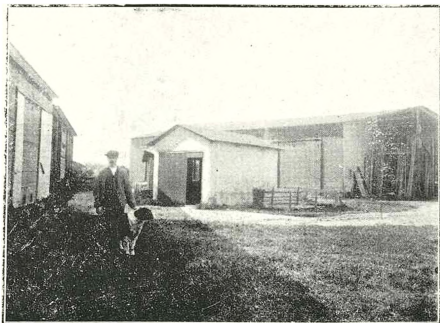
Karl Kr. Jensen er født i Gudum ved Lemvig den 1. Maj 1871. Han etablerede sig som Uhrmager i Vemb i Aaret

1896, og senere fik han Bevilling som Guldsmed. Jensen har i Vemb nydt megen Tillid og har haft flere offentlige Hverv. Han er og har været Formand for Vemb Borger- og

K. K. Jensens Urmager- & Guldsmedeforretning.

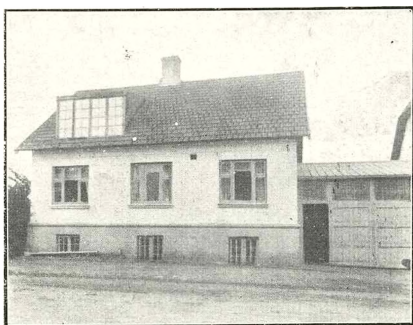
Haandværkerforening i ca. 10 Aar og Sogneraadsmlem og Kommunekasserer i 8 Aar, tillige er han Medlem af Hjælpekassebestyrelsen.

Vemb Tømmerhandel (K. K. Jensen).

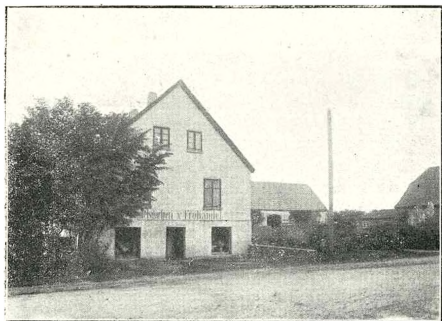
I Aaret 1914 overtog Jensen Vemb Tømmerhandel, som nu har en ikke ubetydelig Omsætning.

H. C. Christensen er født den 8. Maj 1876 i Mejls, Varde Landsogn. Han lærte Bødkerhaandværket i Skjern, og i

H. C. Christensens Maskinbødkeri.

Aaret 1902 nedsatte han sig som Bødkermester i Vemb. Christensen tilvirker nu kun Ajletønder og Vadskemaskiner, og

L. G. Dinesens Handelsgartneri.

begge Dele finder stor Afsætning ikke alene i Jylland, men ogsaa paa Øerne.

Lars Gelten Dinesen er født 1. Maj 1880 i Rind Sogn.

Han lærte Handelsgartneriet i Silkeborg. Aaret 1902 blev han Herregaardsgartner paa N. Vosborg, og i Aaret 1905 begyndte han et Handelsgartneri i Vemb, og der er gode Af-sætningsforhold for en Gartner.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

M. K. Sand, pens. Lærer, f. 1840 i Vemb. Seminarist fra Blaagaard Seminarium. Fra 1862 til 1880 Lærer og Kirkesanger i Gørding, Vemb og Bur, fra 1880 til 1912 Enelærer og Kirkesanger i Gørding. M. K. S. er Formand for Forsamlingshuset, Dirigent for „Ulfborg og Omegns Sangforening“ siden dens Stiftelse i 1868, fra 1893 tillige for Sangforeningen „Frem“. Næstformand for Gørding Menighedsraad. F. M. og Dbmd.

Chr. Harpøth, Skomagermester, f. 1849 i Ø. Poulsgaard, Vemb. Lært hos Skomagerm. Carl Sløk, Lemvig. Etbl. i Vemb 1874 i egen nyopført Ejendom — det første private Hus i Vemb By.

Søren Bundgaard, Gaardejer, f. 1851 i Vester Bundgaard, Vemb Sogn. 1867—68 Kursus paa Staby Vinterlærerseminarium. Sogneraadmedlem 1880—1917, deraf Formand i 22 Aar. Kreditforeningsrepræsentant for Vest- og sønderjydske Kreditforening fra 1901, 3. Kreds. Form. for Bankraadet i Holstebro Landmandsbank, Holstebro. Endvidere et Utal af øvrige Tillidshverv.

P. C. Rørsgaard, Købmand, f. 1875 i Rørgaard, Bur Sogn.

H. Chr. Christensen, Bødkermester, f. 1876 i Mejls. Lært hos Bødkermester C. Pedersen, Skjern. Etbl. i Vemb 1902, driver Specialforretning med Fabrikation af Ailetønder og Vaskemaskiner. Form. for Vemb Afholdsforening og i Bestyrelsen for Dansk Haandværk og Industris Produktionsforening. Næstform. i Bestyrelsen for Vemb Borger- og Haandværkerforening.

R. Mikkelsen, Maskin- og Støbegodsforretning, f. 1878 i Sdr. Nisum pr. Ulfborg. Etbl. Tømmerforretning i Vemb 1902, hvilken Forretning solgtes 1912, hvorefter begyndtes Maskin- og Støbegodshandel. R. M. er Sogneraadskasserer.

P. Nielsen, Snedkermester, f. 1880 i Vemb. Lært hos L. Andersen, Ulfborg, derefter arb. 10 Aar i Kbhvn, bl. a. hos kgl. Hof Pianofabrik. H. & M. I. Larsen & Søn og hos flere andre af Københavns og Provinsens største Møbelforretninger. Etbl. 1913 udelukkende som Møbelforr., til Stadighed 4 a 5 Mand i Arb. Forretningen er i betydelig Fremgang og henflyttede 1916 til sin egen Ejendom. Bestyrelsesmedl. af Borger- og Haandværkerforen. og Fm. for Tekn. Skole.

L. G. Dinesen, Handelsgartner, født 1880 i Rind Sogn. Lært i Gartneriet „Frydenslund“, Silkeborg, hos R. P. Pedersen. Anlagde og begyndte Gartneriet i 1906 efter i 4 Aar at have haft Gartneriet paa Nørre Vosborg i Forpagtning. Fra 1912—14 Fmd. for Vemb og Omegns Husmandsforening, i Bestyrelsen for Teknisk Skole i Vemb.

Peder E. Nikolajsen, Ekviperingsforretning, født 1881 i Nees Sogn pr. Vemb. Etbl. 1902 som Sadelmager, hvilken Forretning solgtes 1910, hvorefter begyndtes Herrekviperingsforretning.

J. Strøm, Forretningsfører, født 1885 i Aarslev Sogn. Lært i Them Brugsforening pr. Silkeborg under Uddeler Chr. Jensen.

HANS LILHOLT:

LEMVIG BY

FØR OG NU

I. De gamle Tider.

EGNEN omkring Lemvig er stærkt bakket. Selve Byen ligger lavt i Bunden af Lem Vig, der danner en sydlig Arm af Nissum Bredning. De høje Bjerge, som omgiver Byen mod Øst, Syd og Vest, er gennemskaaret af dybe Dale, der er dannet af rivende Strømme af Isvand for mange Tusinde Aar siden. I fjerne Tider, hvis Aarstal skal skrives med 6 Zifre, gled vældige Is-Gletschere fra Skandi-naviens Fjelde ned over de Egne, hvor Danmark siden blev til. De førte med sig umaadelige Masser af Sten, Grus og Ler, som sank til Bunds, naar Isen smeltede, og lejrede sig paa den Kridtbund, som i endnu fjernere Tider var aflejret af Havet. Lemvigegnen har netop været et af de Punkter, hvor Isen standsede, og Vandet fra den smeltende Is strømmede dels mod Nord og Øst fra den Moræne, som Isen havde dannet. To Gange med lange Mellemrum har Isen været oppe paa disse Kanter. Under dens første Besøg er saadanne Partier som Bovbjerg og de storslaaede Lerbrinker langs Limfjorden blevet til. Da Isen anden Gang skød sin gigantiske Vold af Ler og Grus frem over den jydsk Halvø, mener man, den stoppede op efter en Linje, der gaar fra Bovbjerg til Dollerup ved Hald, derfra i Retning mod Syd til Sepstrup og videre Syd paa til den slesvigske Endemoræne. Fra den smeltende Isrand vældede brede Floder frem og tog Retningen mod Vest førende med sig store Mængder af Sand. Efterhaanden som Løbet stiltede af, sank Sandet til Bunds og blev til de milevide Hedeflader, som er saa karakteristiske for det vestlige Jylland. En af de ældste er Hedesletten ved Lemvig; den begynder ca. 3 km. Syd for

Byen og breder sin brune Flaade ud mellem Lemvig, Struer og Holstebro. Fra den nordlige Side af Isvolden kom der ogsaa Floder af Smeltevand, som skar sig Vej gennem Moræneleret ud til Limfjorden mod Nord og Øst og dannede de ejendommelige dybe Slugter i Limfjordens Lerbunker. Lemvig ligger i en af de skønneste og mægtigste af disse gamle Flodlejer. Af Fortidens mægtige Isstrøm er bleven den lille Romaa.

Da denne anden Istid var til Ende havde Landet endnu ikke den Form, det nu har. Landet har hævet sig meget siden dengang, da Limfjorden var et bredt Sund og havde flere Forbindelser med Vesterhavet. Der har saaledes været en Tid, hvor en Del af Skodborg Vandfuld Herreder har været en Ø. Vesterhav og Limfjord mødte da hinanden gennem Kilen ved Struer og Nissum Fjord. I hine Tider brød Vesterhavet sine Bølger mod Bakkedraget, der gaar fra Bovbjerg over Engbjerg og Hygum Brinker. Den Grund, hvor Lemvig By nu gemmer sig mellem Bakkerne, var da endnu Flodbund. I Slutningen af Stenalderen og Begyndelsen af Broncealderen skete den Hævning, som gav Landet sin nuværende Form.

Hvornaar de første Mennesker er kommen til disse Egne, ved man intet om. Men saa meget ved man, at der har levet Mennesker her i den ældre Stenalder, baade ved Limfjorden og Nissum Fjord. Talrige Fund af deres primitive Stenredskaber er Vidnesbyrd derom. Herlige Mindesmærker om disse vore Forfædre har vi ogsaa i de store Kæmpehøje, hvoraf der i Lemvigegnen findes en Mængde. Af Højenes Plads kan man se, hvilke Egne de gamle Folk har valgt sig til Bopladser, efter at de fra Fisker- og Jægerlivet ved Sør og Fjorde var gaaet over til at dyrke Jorden. Der strækker sig fra Vesterhavet over Trans, Ramme, Lomborg, Rom, Fabjerg, Gudum og Resen — alle Sogne i Skodborg—Vandfuld Herreder — en imponerende Række af Høje, der tildels følger de nuværende Landeveje. Her har vore fjerne Forfædre ogsaa vandret. Denne Rad af Høje gaar gennem lette Jorder; nord og vest for dem ligger det stærkt lerede Højland, Syd for dem var Jorden sur og ufrugtbar. Denne mellemstærke Jord passede ret for deres primitive Redskaber.

Oldtidsfolkene er indvandret Syd fra, men det er meget lidt, man ved om disse første Danskere. Henimod vor Tidsregnings Begyndelse foregik der en livlig Forbindelse med

sydligere liggende Egne. Baade i Bronzealderen og senere er forskellige germanske Stammer trængt op i Jylland. Blandt disse nævnes Cimbrerne og Charuder, hvilke Folkeslag maa-
ske har givet Himmerland og Hardsyssel Navne. Hardsyssel er det ældgamle Navn paa den nordlige Del af Ringkøbing Amt.

Lemvigegnen har ikke været Skuepladsen for ret mange store Begivenheder af den Slags, som er bleven optegnet i Historiens Aarvog. Der fortælles om Harald Haarderaade af Norge, at han undslap Kong Svend Estridsens Forfølgelse ved at flygte med sine Skibe ud i Vesterhavet. Man mener, at der dengang var et Udløb ved Bygholm Vejle. Ligeledes fortælles der, at Knud den Hellige samlede en Flaade i den vestlige Limfjord for med den at drage paa Togt til England.

Men selvfølgelig har Egnen været Skueplads for mange Kampe og Stridigheder i de Tider, da ogsaa Retstrætter blev afgjort med Sværdet. Et Vidnesbyrd herom er „Rammedige“ i Ramme, en Jordvold, der har været et Par Kilometer lang, og som endnu paa det bedst bevarede Sted er $1\frac{3}{4}$ M. høj og 6 M. bred ved Foden. Paa Østsiden findes en Grav, der er 5 M. bred og $1\frac{1}{4}$ M. dyb. Denne Vold er sikkert opkastet som Værn mod Fjender.

Egnen omkring Lemvig har i Oldtiden været skovrig som andre Egne af Landet. Man finder i hvert Fald ofte i Moserne svære Stammer af Egetræer; saadanne er f. Eks. fundet i et Mosedrag i en Bakkeskraaning ved Fjorden tæt ved Lemvig. Ved ufornuftig Skovhugst i den tidlige Middelalder forsvandt Skovene efterhaanden, og paa Heden har Lyngen taget Skovens Plads. For omtrent 40 Aar siden begyndte man her paa disse Egne en storstilet Kamp for at trænge Lyngen bort. Staten købte ca. 12,000 Land af den store Klosterheden mellem Lemvig og Holstebro, og nu er ca. Halvdelen af dette Areal beplantet med Bjergfyrr og Gran. Her vil engang blive Landets største Skov. Ogsaa af private er der gjort meget for at plante Skov. Rundt om i Herrederne er anlagt mange Plantager. Et stort Arbejde i denne Sag er bleven udført af Lemvigkredsens mangeaarige Folketingsmand, Gaardejer *C. P. Aaberg*.

Som nævnt foran har der i den historiske Tid været saa megen Forbindelse mellem Limfjorden og Vesterhavet, at Kong Harald Haarderaade kunde slippe ud med sine Skibe.

Men siden har Limfjorden den længste Tid — indtil 1825 været en virkelig Fjord, og var end den smalle Limfjords-tunge, der strækker sig ca. 30 km. lang fra Bovbjerg til Agger; et svagt og usikkert Værn mod det mægtige Vesterhav, saa holdt dette Værn dog den længste Tid. Med Sikkerhed har man kun Viden om et virkelig Gennembrud — i 1624 i Nærheden af Halvøen Rønland — men Sandet lægte hurtigt den Vunde, Havet havde skaaret. Der er sikkert sket mange mindre Gennembrud i Aarenes Løb, som har lukket sig igen, men først i 1825 skete der ved Agger et Gennembrud, som holdt sig i en lang Aarrække. Gennembruddet skete ved to voldsomme Stormfloder den 3.—4. Febr. og 27.—28. Novbr. 1834 sejlede det første Skib gennem Aggerkanalen, som Tid efter anden fik stor Betydning for Sejladsen, ikke mindst for Lemvig By. Det kan man se af et Andragende, som Borgerne i Lemvig den 24. Jan. 1840 indsendte til Kongen med Bøn om, at Aggerkanalen ikke maatte blive lukket eller gjort usejlbar.

Det hedder bl. a. i Skrivelsen:

„Deres kongelige Majestæt ville allernaadigst tilgive, at vi undertegnede Repræsentanter for Kjøbstaden Lemvig i allerdybeste Underdanighed vover at nedlægge for Deres Majestæts Trone dette vor allerunderdanigste Bønsskrift i en Sag, der for vor By er af yderste Vigtighed. Som et Middel til, engang i Tiden at bringe denne Købstad, der i kommerciel Henseende stedse har staaet tilbage for andre Købstæder i nogenlunde Opkomst, tør vi med Sikkerhed anse det Indbrud, som Vesterhavet i Aaret 1825 gjorde i Limfjorden, hvorved en Kanal dannede sig, hvis Indflydelse paa alle Købstæder, der ligger langs med Limfjorden, vesten for Løgstør, allerede har haft heldige Følger for Skibsfarten . . . Den højsalige hensovede Kong Frederik den Sjette, højlovlig Ihukommelse, hvis Omsorg vaagede over alle hans tro Undersaatter, indsaa ogsaa allernaadigst den Gavn hin Naturbegivenhed bevirkede for Oplandets Kjøbstæder, og søgte derfor ved visse faste Bestemmelser, saasom et Toldfartøjs Henlæggelse i Aggerkanal, Toldvæsens Indretning i Kjøbstæderne ved Fjorden — at medvirke til, at Aggerkanalen — kunde vedblive at bringe Skibsfart og Handel i Tiltagende. I Aaret 1838 passerede 150 og i 1839 339 Fartøjer denne Kanal. At

Handelen derved er betydelig udvidet, er iøjnefaldende, ligesom ogsaa, at Landboerne have en mærkelig Fordel, idet de ej alene paa en mindre besværlig Maade kunne afsætte deres Produkter til antagelige Priser, men endog kunne erholde de for deres Landbrug nødvendige og aldeles uundværlige Artikler, navnlig Tømmer, mindre bekosteligt og langt billigere end forhen. Imidlertid er det os bekendt, at Kjøbstaden Aalborg allerede i den forevigende højsalige Konges Tid har søgt at bevæge allerhøjstamme til at give sit Minde til Aggerkanalens Lukning, fordi Handelen skadede Fiskeriet i Limfjorden, og sandsynligvis ogsaa fordi denne Bys økonomiske Interesser derved led Skaar."

Det hjalp imidlertid ikke meget, hvad Menneskehaand vilde gøre eller ikke gøre. Naturen var for overmægtig. Omkring 1860 begyndte Løbet at sande til, og dermed var der atter lukket for Lemvigs store Muligheder. I Aaret 1862 kom en Stormflod, som slog to ny Huller i Thyborøntanken paa hver Side af den gamle Aggerkanal. Det sydligste af disse Løb blev den nuværende Thyborøn Kanal — det nordlige Løb sandede atter til — og siden Slutningen af 60'erne har dette Løb været aabent for Sejladsen. Og det har efterhaanden faaet en stedse voksende Betydning, særlig for Fiskeriet.

Om Lemvigs ældre Historie ved man ikke meget at berette. Et af de ældste Kildeskrifter er Erich Pontoppidans „Danske Atlas“ for 1769. Af dette interessante Værk anføre vi nogle Uddrag:

Lemvig er en liden Købstad. Byen ligger i en dyb Dal ved en Vig eller Arm fra Limfjorden og er paa de tre Sider mod Østen, Sønden og Vesten omringet med en Kæde af høje Bjerge, som betager den al Udsigt til Landet paa de Kanter. Disse høje Bakker og Bjerge, som bestaar af Mærgel, Engel, Jord, Ler og Sand, gør Kørselen fra og til Lemvig ganske besværlig. For Norden falder bemeldte Arm af Limfjorden tæt ind til Byen, strækker sig i Bredden, i Øster og Vester saa langt, som Byen gaar og giver den god Sejlads og godt Fiskeri. Paa den nordre Side har Byen en dejlig Prospekt ud over Limfjorden, fra højre Haand til Herregaarden Kappel ved Kappel Odde, hvor Armen af Fjorden begynder sit Indløb til Lemvig midt for til Thyeland, som

ligger et Par Mile herfra paa hin Side Limfjorden, men for venstre Haand til Tørring-Huse og Nørre Vinkel, og mod Østen til Lem Kirke. Sydøst for Byen i samme Dal ligger en liden fersk og fiskerig Søe, som indsluttes af Bakkerne. Fra Søen løber en Strøm eller Aae tæt østen ved Byen ud i Limfjorden, hvori og fornyes adskillige Fiske.

Byen har sit Navn af den dertil løbende Fjords-Vig, hvilken egentlig hedder Lem-Vig af Sognet Lem, som nu er Annex til Lemvig, og som Fjorden gaar op til og forbi. Om dette Lem gør noget til Limfjordens Oprindelse, eller Lime i Salling, er vanskeligt at sige, men ikke urimeligt synes det, at den megen Hvidleer og Mergel, som findes i Bakkerne og i Grunden omkring og ud i denne Fjord, og som af den gemene Mand kaldes Liim, kan være Anledning til dens Navn. Byens Navn skrives paa adskillige Maader i gamle Documenter, Læmwich, Læmwig og Lembwigh. Hvor gammel Købstad Lemvig er, ved man ikke, men at den er ældre end almindeligen troes, det bevises dermed, at man ej alene finder nævnet Borgemester og Raad i Lemvig udi Kong Hanses Tid, men endog i et Dokument af 1499, at Raadhuset i Lemvig var afbrændt i Kong Christian I.s Tid. Ja, man finder Lemvig meget ældre nævnet 1373, og det som endnu meget mere er 1252, og et Brev af 1234 navngiver udtrykkelig oppida Warwid & Lemwich (Varde og Lemvig).

Af Byens Privilegier ved man ingen ældre end af 1545, hvorved Kong Christian III. forunder Købstaden Lemvig Friheder ligesom andre Købstæder i Nørre-Jylland. 1597 giver Kong Christian IV. Konfirmation paa Byens Privilegier. Samme Aar forunder højstbemeldte Konge Indvaanerne tre Gaardes Ejendom liggende udi Skotborgherred, hvoraf svares til Kronen aarlig 10 Slette Daler, og maa samme ikke komme fra Byen, men alene ejes af de der i Byen bosiddende Borgere, som betaler Kongen og Byens Tynge. 1606. Kong Christian IV. gav Lemvig et Marked Søndagen efter Søndagen Reminificere (Kursiv) i tre Dage at holdes aarlig. 1607. Samme Konge forunder Byen Torvedag hver Torsdag. 1684. Kong Christian V. bevilger Lemvig formedelst den Byen overgangne Ildebrand, 1) at være fri for Skatter, Consumption af Indkvartering i 20 Aar, 2) at Sandprangere, som antræffes, skal miste Varerne og straffes, 3) Sagefald i Byen tillægges de tre Parter Kirken og den 4. Part Skolen, 4) at

Haandværkere paa Landet skal indflytte i Byen eller straffes, første Gang 10 Rigsdaler, anden Gang dobbelt, og tredje Gang arbejde i Jern paa Bremerholm.

De ældere Byens Privilegier ere formodentlig brændte i den Ildebrand, som i Kong Christian I. Tid overgik Byen og Raadhuset, hvorom meldes i en Dom af 1479, dømt af Kongen og Rigets Raad, hvorved Biskop Peder af Ribe og Kirken tilholdes at erstatte Anders Spend den Skade, han led i Lemvigs Brand paa sit Gods og Harnisk, medens han i Rigets Tjeneste var med Kongen i Norge. 1499 har Peder Smed Borgemester i Lemvig tilsagt Kong Hans et Stykke godt, grønt Leysk og 20 Mark Danske for Vold og Fredløsmaal, som Clement Tygesøn overgik i Lemvig.

1639 har Lemvig haft følgende verdslige Embedsmænd, Borgemestre og Raad, Byfoged, Tolder, Zisemester, hvilke da havde at fordrø Qvittank af Kammeret for Byskatter, Pengeskatter til Baadsmænds Hvervning og tre Unions Skatter. 1683 slog Lynild ned i Kirke-Spiret og afbrændte den. Aaret derefter 1684 blev det meste af Byen tilligemed Kirken ved en ulykkelig Ildsvaade lagt i Aske, derom er samme Aar trykt et Vers af Peder Hemmet, kaldet Medynk over Ildebranden i Lemvig.

Til denne Bys Mærkværdighed hører, at adskillige berømtmelige Folk derfra har deres Oprindelse og Tilnavn, saasom Doctor og Professor Anders Lemvig, som døde 1603 og legerede sit Bibliotek til Universitetet; den bekendte Familie Lemvig, hvoraf vi have haft adskillige fornemme Mænd.

Byen har nu disse Gader, Vestergade, Østergade, Nørrgade, Strandgade og Syndergade. Torvet ligger midt i Byen norden ved Kirken. Byen bestaar af 81 Gaarde og Huse, alle af Mur- og Bindingsværk, men faa teglhængte, som med de piblique (offentlige) Bygninger er forsikrede i Brandkassen for 14,740 Rigsdaler. Husene er bygte saa tæt ved Fjorden, at Vandet, naar det er højt, staar tæt op til dem.

I Lemvig er et lidet Hospital, stiftet af Magistraten og Borgerskabet, hvorpaa Kong Christian IV confirmerede Fundation af 8. Martii 1634. Til hvilken Stiftelse Kongen selv har givet 150 Rigsdaler. Bygningen, opført 1749, bestaar af 7 Fag Bindingsværk, og Lemmerne er sex, som foruden fri Hus, Varme og Ildebrand, nyde hver en Mark ugentlig. Hospitalets Kapital er 2000 Rigsdaler foruden et Par Bøndergaarde.

Her var tilforn en Latinsk Skole, stiftet efter Reformatio-
nen af Kong Christian III., som 1542 tillagde Skolemesteren
Kongetiende af Lem Sogn. Den berømte Christen Longo-
montanus (Thyge Brahes Elev), som var født herpaa Egnen
(i Lemborg), og havde nogen Tid gaaet i denne Skole, op-
rettede et Stipendium til Hjælp for en fattig Student, som
var kommen fra Lemvig Skole. Samme Skole blev 1739
med de andre smaa Skoler afskaffet, og Indkomsterne hen-
lagt til Riber-Skole.

Ved den nordre Side af Torvet ligger Raadhuset, som nu
kaldes Tinghuset (nu Ydes Hotel), bestaaende af 8 Fag, for-
uden et lidet Udbygte til Sprøjte og Brandkar, alt af Grund-
mur, opført 1755 paa Byens og Herredets Bekostning. Der-
udi er foruden Ting-Stuen, Værelse til Vægteren, sat Arrest-
stue, Tyvhul og Kammer til Brandredskaberne. Her har før
været Borgemester og Raad, nu alene en Byefoged og en
Byeskriver, hvilke tillige ere Herredsfoged og Herredsskriver
i Skodborgherred. 1642 var her to Borgemestere og 5 Raad-
mænd. Bye-Tinget holdes om Fredagen, og Herreds-Tinget
om Torsdagen.

Indbyggernes Tal er ikkun lidet og ikke mere end 232
Personer over 12 Aar bestaaende i 161 Familier, som ere:
Gejstlige: Sognepræsten, Degnen, Skoleholderen; verdslige:
Byefogden, Byeskriveren, som tillige er Hospitals-Forstander,
13 Købmænd, 2 Agerdyrkere, som ej leve af andet, 8 Dag-
lejere, nogle Enker, 24 Haandværksfolk, af hvilke opregnes:
2 Feltberedere (Garvere), 1 Glarmester, 2 Grovsmede, 1
Handskemager, 1 Hattemager, 1 Kleinsmed, 1 Maler, 1 Mur-
mester, 1 Naalemager, 2 Skomagere, 2 Skræddere.

Byens Næring er mest nogen liden Handling og Skibs-
fart, Øl- og Brændevins Sal (Salg), samt Agerdyrkning og
Fiskeri. Her er et godt og let Leve-Sted, hvor Fisk og
Kød kan haves for billig Pris. Det eneste her fattes er Ilde-
brand (Brændsel) som maa hentes to Mile fra, med Bekost-
ning og med Besværlighed for de store Bakker og onde
Veje. Lemvigs Næring beror meget paa den gode Egn, som
Byen ligger i, nemlig de tvende Herreder, der er saa be-
kendte af deres Frugtbarhed paa Korn og Græs, deres
skønne Opdræt af Heste, Stude, Køer, Faar og Svin; Heste
og Hopper har Berømmelse frem for andensteds i hele Jyl-
land. Af Køerne føres aarlig nogle 100 til København. Af
Smør, som indkøbes i Mængde fra Bønderne, afsættes aarlig

en stor Del til København, Norge og Hamborg. Nu paa nogle Aars Tid har saavel Lemvigboerne, som endeel Herregaarde og Bønder deromkring skaffet sig de store Ejderstedske Faar. Man bruger nu heromkring Jord-Marv til Gødning, hvorved nogle 1000 Tdr. Sædeland ere blevne dyrkede, som tilforn laa i Hede og ufrugtbar Jord, saa at om Handelen er formindsket i Købstaden, er Velstanden paa Landet forøget, hvortil ej lidet har gjort, at denne Egn hidtil fra Kvægsygen er bevaret i Lemvig, har i tidligere Tider haft temmelig rige Indvaanere, men nu findes de fleste i maadelige Omstændigheder.

Skibsfarten herfra gaar igennem Limfjorden paa Aalborg, København og Norge med Korn, fede Varer og andre Landets Produkter. Byen har kun tre smaa Fartøjer, hvoraf den største er paa 800 Tdr. Drægtighed, og man maa hyre Folk dertil andetsteds fra hver Sommer. Nogle faa handle med Heste og Stude, nogle har Glas og Tobaks Oplag, de øvrige Købmænd holde Kram og grove Varer til Landmandens Fornødenhed, som alt hentes fra Aalborg. Handelen formindskes ellers dagligen ved det store Sandprangeri, ved de omflakkende Jøder og Haderslev-Kræmmere eller saakaldede Holstens-Folk, hvilke da de indbringe Varerne, baade tilladte og utilladte, uden Told, og ingen Consumption eller andre Byrder svare, kan sælge alting for langt bedre Køb end Handelsmanden enten i Lemvig eller andre Steder. Til Handelens Aftagelse, gør ej lidet Løgstør Grunde, hvor Varerne med stor Besværlighed, Bekostning og Tidsspilde maa udlosses og føres over paa Kaje, indtil Skibene blive saa lette, at de kan flyde igennem de lave Vande. Naar derpaa blev raadef Bod, kunde Lemvig og de andre paa denne Side Grundene liggende Steder hente deres Varer fra første Sted, og behøvede ej at berige de Handlende i Aalborg, hvis Ud-sælgere de smaa Købstæder nu ere. Det maatte og tjene til Handelens Opkomst i Lemvig, om de meget onde Veje til og fra Byen kunde ved Landmandens Hjælp vorde i Stand satte, og om Byen blev forsynet med en liden Skibbro, thi nu maa Ladningerne flydes eller ved Baade føres til og fra Landet.

Fiskeriet ved Lemvig er nu af liden Betydning. Dog haves her, saavel af den liden Sø ved Byen, som af Limfjorden, fersk Fisk til daglig Husbehov. Limfjorden giver Aborrer, Gjedder, Helt, Brasen, Ørreder og Aal. Søen giver

Gjedder, Aborrer, Skaller, Horker, Helt og Aal, men ej af saa god Smag som Fjordfiskene. Fra Vesterhavet haves her og om Sommeren fersk Fisk. Man køber i Lemvig 20 gode Aborrer for 4 Skilling, en stor Kabliari for 8 Skilling og en Snes store Hvilling for 6 Skilling.

Byens Ager og Eng er ansat for omtrent 68 Tdr. Hartkorn, skattefri Købstad-Jord, som nogle af Indvaanerne eje, ligesom de har kunnet formaa efterhaanden at tilkøbe sig. Marken, som er overmaade god og fed, giver nogen Rug, men formentlig god Byg og Havre, Græsningen er ypperlig, og Creatureerne kan her græsses snart lige saa fede som paa Marken.

Byen har før haft to Vandmøller, som begge for længe siden formedelst Mangel af Vand ere blevne øde, den ene kaldtes Borgemesters Vandmølle, som og er øde. Hvorover Byen haver haft stor Besværlighed med at køre to Mile til Mølle paa Landet. Men nu har Købmand Simon Andrup faaet kgl. Bevilling til at bygge paa Byens Grund en Vejr-Mølle, hvorudi tillige skal være baade Sigte- og Grupen-Mølle, som vil blive Byen og Egnen til stor Gavn og Lettelse.

Lemvig gav i Consumption 1758 aarlig 760 Rigsdaler. 1761 800 Rigsdaler. 1764 705 Rigsdaler. 1767 695 Rigsdaler.

Byen har Frihed paa 5 aarlige Markeder, nemlig 7. Martii (Marts), 13. Martii, 22. Maje, 24. Julii og 9. Oktober. De tre første har ej i mange Aar været holdne, men alene de to sidste, som endda ere ringe nok. Torvedag holdes her hver Tirsdag.

Saaledes tegnes med anskuelige Streger det ældste nogenunde udførlige Billede, man har af Lemvig. Enhver indfødt kender let sin By gennem den jævne og tilforladelige Skildring, og har man lidt Fantasi, er det ikke vanskeligt at forestille sig Byens Udseende og vore Forfædres Liv i denne lille By for halvandet Aarhundrede siden.

Om Byens Opland Skodborg-Vandfuld Herreder fortælles ogsaa adskillige interessante Træk hos Pontoppidan.

I Vandfuld Herred falder skønne Mersk Enge, god Agerland, samt de bedste og største Heste i Jylland. I de tven-de Herreder avles megen Havre og godt Byg, men noget mindre Rug. Derimod vokser her overflødigt Græs og Høe. Det er derfor her overalt falder de anseelige og stærke He-

ste, store Stude og ypperlige Malkekøer, store Svin og særdeles gode Faar. Og siden saavel de større som mindre Kreaturer her have noget forud fremfor andetsteds i Landet, drives der med Heste, Kvæg og alle af dem kommende Produkter, en ganske betydelig Handel, hvorved mange baa-de Bønder og andre have lagt sig god Formue til. Selve Folke-Slaget i denne Egn synes at have noget Fortrin for andre, og roses som føre, stærke og anseelige Folk, i Leve-maade tarvelige, i Ægteskab frugtbare, i Omgang redelige, i Fare uforfærdede, til Arbejde ufortrødne, i Haandtering stræb-somme og paapassende, gode Agermænd, gode Fiskere og til Købmandsskab genegne. Dog fattes de nogen Under-visning til at behandle den Overflødighed, som Gud og Na-turen giver dem, især Smørret, hvoraf de har stor Mængde at afsætte. Samme gaar mest ud af Landet, til Holland eller Hamborg, ligesom og, foruden levende Kreaturer, deres øv-rige Produkter, Havre, Byg, Kød, Uld, Huder, Skind, Flæsk, tør og salt Fisk, Talg, indtil Vox, thi de lægge og temmelig Vind paa Bie-Avlen. Jorden bærer saa meget bedre til, siden de har begyndt at gøde og forbedre den med Mergel, hvoraf findes paa mange Steder i Amtet, men den bedste falder i Nissum Sogn.

Her findes ingen store Bondebyer, men næsten hver Mand boer for sig imellem sin Ager og Eng. Mandfolkene bruger her til Stats-Klæder Dragt som Marsk-Bønderne. Kvinderne bruger alle røde Strømper, men af Sparsomhed, naar de gaar til Kirke, tage de Strømper og Tøfler under Armen, og gaar barfodede, indtil de kommer til Kirkegaar-den, da tage de dem paa, og siden tage dem af igen, naar de gaa hjem.

Ca. 30 Aar efter Pontoppidans Skildring af Lemvig skrev Raadmand C. Drejer en Beskrivelse af Byen og dens Opland, hvoraf vi gengiver følgende Uddrag.

Han tilskriver Luften, der vel er skarp, men sund og ren-set af Vinden, samt den gode Levemaade, at Indbyggerne har stærke Legemer, Sundhed og tildels opnaar en lang Alder. Han bekræfter de gode Egenskaber, som Befolkningen berømmes for hos Pontoppidan, og tilføjer yderligere: flittig Kirkegang, Godgørenhed, Tjenstagtighed og Gæstfrihed. Derfor elsker han denne Egn. Mjød. lidet fransk Brænde-vin, Kaffe, Øl og dansk Brænde vin ere Drikkevarerne paa Landet. Af sidste Slags forbruges en Del, som Luften og

Havet vel er nogen Aarsag til, da det endog er en Fornødenhed for Fiskere at bruge det. Vin drikkes ret sjældent uden til Bryllupper, Fadderskaber og Begravelser, da Suppe, Fisk, Steg og Kage følge med, undertiden desforuden flere Retter, efterdi man gerne ønsker at se sine Gæster tilgode. Sjælden besøger man en Mand uden at bydes Brændevin og Tvebakker eller Kringler, og ofte nydes tillige „gode Raad“ i Kager. Til sin Tid og paa sit Sted faar man Kaffe, Syltetøj og Mad efter Omstændighederne. Den daglige Føde paa Landet bestaar dels i Grød i Vand eller i Mælk eller med Øl eller med Mælk til, i saltet eller røget Ox- eller Faarekød, i Flæsk, i tør Fisk, i grøn Kaal, Æg og Mælk, Smørebød af godt Rugbrød med Ost eller Kød paa.

Den i 1769 brugte Fruentimmermode, at bære røde Strømper, er ganske aflagt. Deres Ben ligne hverken i Henseende til Tykkelse eller Farve Storkens Ben. Den røde Farve ses i Skjorter og Trøjer af Filt eller hjemmegjort Tøj, om Halsen bærer de store hvide eller brogede Tørklæder, og paa Benene blaa Strømper. Om Panden Pansmykker af sort Fløjel eller andet sort Tøj, og om Hagen Haghætter af Lærred med eller uden Kniplinger. Træsko bruges baade af Fruentimmer og Mandfolk, som mest klæde sig i mørkeblaat hjemmegjort Tøj, hvortil de have Skinbuxer, middelfine blaa Strømper, og en stor bred Hat eller ulden Hue eller blaastribet Linned, og stribet Tørklæde om Halsen. De ere godt klædte, elske at holde sine Heste, Vogne, Kreaturer og Gaards Redskab i Stand.

Raadmand Drejer giver en malende Skildring af Opskiærsfesten, som man dengang kaldte Høstgildet. Det holdes faa Dage efter Høsten, eller mod Michelsdag af de Avlsbrugende i Lemvig, og fast overalt paa Landet. Man begynder gerne med Kaffe, og ender med den; der skænkes ogsaa The. Til Aftensmaaltidet spises Risengrød, fersk Fisk, Steg og Kage, oftest Lammesteg, dertil drikkes godt Øl, Brændevin og Mjød, ja undertiden vanker der lidet Vin og Dessert, saasom Æbler, Nødder og Krakmandler. En Selvejer af to store Gaarde samlede sine Høstfolk paa den ene, og da beløb de sig til over 40, som fra Eftermiddag til næste Formiddag bleve overflødig beværtede. Den er altsaa kostbar, hvorfor nogle faa give Penge i Steden for Opskiær, 8 Skilling til en Pige og 1 Mark til en Karl. Ved Opskiær synger man. Der springes og danses ofte uden Musique, fordi

Mucici ere faa. Amts-Musikanten boer i Ringkjøbing, og i Lemvig er en Organist, der forstaar mere af Musik end Or-gelværket fordrer.

Byens Længde fra Østerport til Vesterport skal efter Be-retning være omtrent 1200 Alen. Torvet er lidet, hvorved ligger Kirken, Kirkegaarden med Stengærde om, og Raad-huset. Gaderne ere Sønder-, Øster-, Vester- og Nørregade, ogsaa kaldet Brændevinsgaden. Konsumtions Boederne ligge ved Byens Bomme, som tjene i Steden for Porte. Gaardene og Husene holdes i Stand og ere af Mur- og Bindingsværk. Byen er godt brolagt og har en Sprøjte og Sprøjtehus, men ved Fjorden savnes endnu en Skibsbroe.

I Begyndelsen af 1795 er Tallet af dem, som svare Ex-traskat 256, hvori de 17 Fattige vare beregnede. Gaardes og Huses Tal var 75, af dem ere faa teglhængte, dog alle de nyligst opførte, der er Hr. Morten Aggerborgs grund-murede Bygning, overfor hvilken anlægges en Hauge, lige-saa Købmand Jens Kjærs Hus, Mur- og Bindingsværk, ind-rettet til et stort Brændevinsværk. I 1794 var Bygningernes Assurancesum 33,570 Rigsdaler. Købmændenes Tal er om-trent 16. Haandværksmænd ere: en Bødker, to Feldberedere, en Gjørtler, en Handskemager, en Murermester, en Rebsla-ger, en Snedker, en Sadelmager, fire Skræddere, fire Skoma-gere, to Smede, en Tømmermand. Hattemager, Væver og Bager.

I Skolehuset undervises 20 til 30 Dreng og Piger i Chri-stendom, Skriven og Regning. De fattige betaler intet.

Her er en ottekantet Vejmølle, bygget af salig Andrup. Den har 4 Par Kværne til Malning og Grubben, er vurderet i Brandkassen for 3000 Rdlr. Ved de fleste Steder ligger Hauger, iblandt hvilke bør anmærkes ovennævnte Hr. An-drups Enkes (i Søndergade, hvor Købm. H. Holm bor). Den har høje Tørnhækker, og en lang Gang eller Allé af høje Piil paa begge Sider liggende tæt ved Haugen. Denne nette Hauge frembringer nogle Træ- og Jordfrugter, Ribs, Stikkelsbær, Nilliker. 2 store Kastanietræer staar og her, ligesaa Linder.

Vender man Øjet til Handelen, overbevises man om, at Lemvig ligesaavel som Thisted ere afhængige af Aalborg, der lader her opkøbe sig for især Smør og Havre, dernæst udskibes en Mængde Faareskind, nogle Oxehuder, Ræve-og lterskind, Ost, Talg, Uld, tørret Fisk, Byggryn, hvoraf

et Aar blev sendt 200 Tønder, Flæsk, det ganske Beløb af Flæsk, som Herrederne sælge, gætter man at være 50 Skip-pund. Aalborg leverer igen norsk Tømmer, Jern, Tjære, Hør, Hamp, Vin, Specerie, Salt, Frugt, Kringler, Tvebakker, Papir, Nathuer, Strømper, Klæde, Tobak, Fruentimmerhatte osv., dog ikke alene, Ringkøbing faar ogsaa lidt af disse Varer, som Lemvigs Købmænd lade afhente ved sine egne Vogne, der bringer Flæsk, Skind og andet derhen. Ringkøbing forsyner især med Tobak. Man vil maaske spørge, hvorfor Kringler og Tobak indføres. Her bages ingen af den Slags, og overalt spiser man dem eller sætter dem frem for Fremmede. Købmændene forskrive dem endog fra Hamborg. Om man saaede Hvede, og lod dem forbage i Lemvig, sparede man noget af den Sum, der saaledes udgaar til de to Handelsstæder, der desuden vinde nok ved Lemvig, der staar i Tvang og Trang, der gerne er de smaa Købstæders Skjæbne. Skibsfarten er indskrænket til Aalborg, og Handelen drives med 3 til 4 Skibe.

Kabliou (Torsk) føres hid paa Vogne fra Harboøre, og sælges for 10 til 12 Sk. Stk. Æg koster 4, 6 til 8 Sk. Sne-sen. Et Par Høns 1 Mk. og 4 Sk., og et Par Ænder samme Pris. I dette Efteraar (1795) kostede et levende Lam 4 Mk., Smør 7, 8 til 10 Sk. Pundet. I et helt Aar har 4 Rdlr. været Prisen paa en Td. Rug, Bygget gælder nu 2 Rdlr. 4 Mk. til 5 Mk. Havrens Pris er forskellig og stiger over 2 Rdlr. Oxekød koster 4 til 5 Sk. Pundet. Brændselen bestaar i Skudtørv, Lyngtørv og Lyng, hvoraf nogle Hundrede Læs tilføres fra Flynder og Møeborg Sogne, mest paa Indbyggernes egne Vogne om Sommer og Høst.

Den Post, som medbringer Breve fra Ringkøbing og den Egn, kommer Fredag Middag og afgaar Lørdag Middag, men Hovedposten er fra Holstebro, ankommer Søndag mod Aften, og afgaar Tirsdag Middag, samt Torsdag mod Aften og afgaar Fredag Middag. Den bringer tillige Pengebreve, tyske og berlingske Aviser, Fyens, Viborger Samler og Ribe Ugeblade. Dens Ekspedition sker hos Købmand Andrup.

I Lemvig gives et Læseselskab, hvori Præster og andre af Herrederne er indlemmede, mellem hvilke Bøger cirkulere. Minerva og Adresse Kr. Efterretningerne holdes i det mindste af en Mand, og de Aalborgske Efterretninger ses i Herrederne.

Af Fabrikers Anlæg og Spinderier, uagtet Uldens Mæng-

de og Godhed savnes, er at forundre og beklage. Lidet Læder garves, Resten købes i Ringkøbing. At medicinal og Farve-Urter indsamles, mærker man ikke til. Dersom nogen kunde bebrejdes Uvirksomhed, blev det dog ikke den Præstekone, der i en Tid af 6 Aar har ladet spinde og væve 1200 Alen Vadmel.

Byens Vand kaldes for godt, men med Forskel; der er Vester paa ved Fjorden et Kildevæld, hvis Vand agtes for bedre end andensteds.

II. Byen i de sidste 100 Aar.

Endnu gennem en lang Aarrække blev Lemvig ved at være den lille fattige By, afsides beliggende, som den var, og kun i nogenlunde fast Forbindelse med Aalborg, der knugede og trykkede den i økonomisk Henseende som de andre mindre Limfjordsbyer.

I Aaret 1771 bestod Byens kommunale Indtægter af:

Ekstraskatten (paalignet) 34 Rd. 68 Sk.

Leje af Vesterbakkerne

(Hr. Simon Andrup) 3 „ 16 „

Niels Knudsen for ufor-
sigtig Omgang med Lys 4 „ 00 „

Ialt . . . 41 Rd. 84 Sk.

Udgiften bestod i Vedligeholdelse af Broer og Bomme, som i dette Aar beløb sig til 15 Rd. 32 Sk., Løn til Kordegenen og Klokkeren 16 Rd. 64 Sk., Løn til Vægteren 13 Rd. 32 Rd. samt 32 Sk. for Ekstraskattens Oprævning.

I Begyndelsen af Aar 1802 blev Kapt. *F. C. Schiønau* udnævnt til Byfoged i Lemvig. Han var en dygtig og praktisk Mand, som tog virksom Del i Byens Interesser. Byens Regnskab for 1803 balancerede med 331 Rd. I 1804 holdes et Raadstuemøde, hvor Byfogden foreslaar og afæsker de eligerede Mænd, (saaledes kaldtes Raadsherrerne dengang) at Vesterbjerget foroven udvides, saa at to Vogne kunne

køre forbi. Vesterbjerg var dengang en stejl og uvejsom Kløft. Ligeledes at der udfor P. Winkels skal lægges Ler og Sand paa, da Vejen er ufremkommelig, og at der graves en Grøft for at Vandet kan flyde ud i Fjorden. Ligeledes foreslaar han, at der sættes et Rækværk ved Sønderbjerg. De eligerede Mænd svarer, at Vesterbjergets Jævning og Udbedring er baade gørlig og nødvendig. Grøften er meget nyttig, men P. Winkel m. fl. bør selv holde Gaden i Stand ved deres Huse ligesom andre Borgere. Rækværket ved Sønderbjerg bliver for dyrt for Byen. De eligerede Mænds Forslag vedtoges med stor Enstemmighed. Endvidere blev den gamle Sprøjte kasseret i samme Møde. Protokollen sluttes med, at Mødet hævedes, men det føjes til, at de fleste vare bortgaaede forinden, men at de vare enige.

Saaledes holdt man Byraadsmøder for 100 Aar siden.

Fra 1806 fortælles, at Raadhuset, der dengang laa øst for Byen, blev underkastet en større Reparation. Ved Licitationen blev Arbejdet optraabt til Overslagssummen, men to Murermestre, *Torben Bro* og *Jeppe Larsen*, underbød hinanden 7 a 8 Gange; den sidste fik Arbejdet for 30 Rd.

Den 17. Septbr. 1811 holdtes en Raadstuesamling, hvor var til Stede Byfoged, Justitsraad *Schiønaa*, Byens eligerede Borgere *Lillelund*, *Mackholm* og *Stougaard* og de fleste bosatte Borgere. Blandt de Sager, som foretoges, nævner vi:

1. Skorstensfejer *Anders Andersen* havde nedlagt Bestillingen, medmindre han kunde faa 40 Rd. i Stedet for 20 Rd. Han tilstodes dem, da han var en skikkelig Mand, der forrettede sit Arbejde godt.
2. Skomager *Simon Risen*, der havde konserveret Byens Sprøjteslanger ved at indsmøre dem med Tran for 1 Rd. 2 Sk. fik 2 Rd. 4 Rk. mere eller 4 Rd. aarlig.
3. Vægteren, *Chr. Jensen*, der hidtil havde oppebaaret 20 Rd. aarlig, kunde ikke ernære sig deraf uden at gaa paa Dagleje. Han tilstodes 120 Rd. aarlig, mod med Flid og Nøjagtighed at passe sin Bestilling.
4. Endvidere vedtoges det at udvide Østergade til Aaen i lige Linje med Provst *Lunds* Karnap; Provsten giver Jorden, et Dige, og Byen bekoster Opfyldning og Brolægning. Provsten udlagde samtidig en Sti over hans Toft mellem Østergade og N. Østergade (nu Aagade) for Enderne af denne sættes Stenter.

Byen har i dette Aar 264 Indvaanere.

1807 blev den gamle Kirkegaard — det nuværende Torv — nedlagt og flyttet udenfor Byen, men først nogle Aar ef-

ter blev Pladsen planeret og udlagt til Torv. Derom hedder det i et Referat fra en Raadstuesamling den 19. Mars 1821: „Der blev endelig ventileret om den hensigtsmæssigste Maade at faa den fra Kirkegaarden udlagte Plads planeret. *Chr. Aggersborg* fik 25 Rdl. derfor!“ Aaret i Forvejen bavde en Mand, *Seerup*, ifølge Akkord faaet udbetalt 1 Rdl. 10 Skp. incl. 1 Pægl Brændevin for at have opsamlet og sammenkøri i Dynger de løse Fiksten, som laa adspredte omkring ved Digerne paa den gamle Kirkegaard.

Amtssygehuset i Lemvig.

I Aaret 1821 opførtes et nyt Ting- og Arresthus. Arbejdet blev liciteret bort for 5195 Rdl. rede Sølv.

I 1826 besøgte Kong *Frederik d. 6.* Lemvig. Dette Besøg foretog Kongen for at bese de Forhold paa Vestkysten, som var indtraadt med Havets Gennembrud ved Agger i 1825. Byfogden har meget udførligt beskrevet den store Begivenhed i Raadstueprotokollen. Kongen ankom til Byen om Aftenen den 20. Juni Kl. 8, ledsaget af en Række Embedsmænd. Der var oprejst Æresporte ved samtlige Byens Porte og i de Gader, han skulde passere. Den næste Dag, Kl. 7 præcis, rejste Hans Majestæt til Stranden, efter at han omtrent Kl. 5 var staaet op og havde drukket The samt Kaffe. Det skildres meget udførligt, hvorledes Kongens Besøg ved Ferring og Bovbjerg forløb, og hvorledes der efter Tilbagekomsten til Lemvig holdtes et stort Taffel hos Byfogden, medens det menige Borgerskab staaer udenfor paa

Gaden og raaber Hurra, naar Hs. Majestæts Skaal udbringes. Kongen beser de offentlige Bygninger og aflægger Besøg i Skolen. Til hans Ære foranstaltes en Sprøjteprøve. Beskrivelsen strømmer over om Kongens store Naade og Nødeladenhed.

I 1839, den 8.—9. Januar, indtraadte en stor Oversvømmelse, ved hvilken Lejlighed en ved Stranden nylig opført Fattiggaard blev skyllet bort. Man maatte derefter bygge en ny paa Præstegaardens Jorder, hvor nu det ny Amtssygehus er rejst.

De økonomiske Nedgangsaaer efter den store Statsbankerøt udøvede ogsaa deres Virkning i Lemvig, men i Løbet af 30'erne og 40'erne spores dog en pæn Fremgang. Det viser sig, at Indbyggertallet vokser. I 1840 er det naaet op til 688. Byens Regnskaber tyder ogsaa paa Opgang. I 1850 balancerer Regnskabet med 3529 Rdl. Ved dette Tidsrum har man ogsaa faaet Raad til at begynde Brolægning af Byens Gader. I 1851 er der til Nr. Østergade, en Del af Torvet samt Svinebommen anvendt 400 Rdl. til Brolægning. I 1855 blev Søndergade brolagt for 300 Rdl. I 1856 anvendtes til Anlæg af Vestergade og Opdæmningen af Pladsen udenfor 6300 Rdl. Denne Inddæmning fortsættes i de følgende Aar og kostede betydelige Summer. I denne Periode stifter Byen for første Gang Gæld. I 1856 laante man 7000 Rdl. i Sparekassen og 2 Aar senere 3000 Rdl. i Livsforsikringsanstalten i København. En Del af disse Penge er rimeligvis medgaaet til Opførelsen af en ny Borgerskole i Skolegade, Ved samme Tid har Lemvig maattet deltage i den betydelige Udgift, som medgik til Anlæg af Løgstørkanalen. Lemvigs Bidrag var følgende: 2102 Rdl. i 1858, 1490 Rdl. i 1859, 406 Rdl. i 1860 og 393 Rdl. i 1861. I de samme Aar, Byen forbedrede sin Brolægning, anvendte Amtet ca. 3500 Rdl. paa en Forbedring af Nedkørslerne ad Sønder- og Østerbjerg.

Et stort og afgørende Spring i Byens Udvikling blev taget, da man i Begyndelsen af 50'erne tog Arbejdet op for Anlæg af en Havn ved Lemvig. De første Skridt hertil gjorde Kommunalbestyrelsen i 1845 ved en Henvendelse til det kgl. Generaltoldkammer og Kommercekollegiums 3. Sektion, hvori man ansøgte om, at Kanal-, Havne- og Fyrinspektøren Captain *C. H. Leth* maatte foretage de fornødne Lokalundersøgelser over, hvorledes en Havn mest hensigtsmæssig kunde

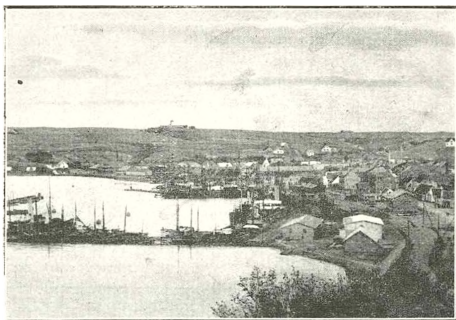
indrettes ved Lemvig. Samtidig ønskede man anlagt et Bolværk til Beskyttelse mod Oversvømmelse fra Fjorden. Det følgende Aar var Kaptain Leth i Lemvig, og snart efter havde han Planerne i Orden. I Anledning af Sagen blev der holdt en Raadstuesamling, hvori deltog 37 Borgere. 27 stemte for Indstillingen fra Kommunalbestyrelsen. 5 stemte for denne Indstilling med en Ændring og 5 stemte imod, at Kommunen skulde yde nogensomhelst Garanti for det Laan paa 12,000 Rdl., som man skulde optage for at faa Sagen igenem. Efter forskellige Forhandlinger faar Kommunalbestyrelsen i Maj Maaned 1648 Meddelelse fra Generaltoldkammeret om, at det kgl. danske Kollegi har bifaldet, at Lemvig maa optage det omhandlede Laan paa 12,000 Rdl., men saavel Livrente- og Forsørgelsesanstalten som den kongelige Statsgældsdirktion havde stillet sig afvisende med Hensyn til at yde Garanti. Da man ikke ad privat Vej kunde skaffe Pengene, maatte man stille Sagen i Bero, og i Krigens Aar var det ikke at tænke paa den Slags. Lemvig maatte i Anledning af Okkupationen af Byen optage et Krigslaan paa 5000 Rdl.

Kort efter Krigen tog man atter Havnesagen op, og efter lange Forhandlinger gav Indenrigsministeriet den 23. Septbr. 1853 Tilladelse til, at der af det Classenske Fideikommis Midler maatte optages et Laan paa ca. 14,000 Rdl. til Havnens Anlæg.

Disse Forhandlinger var imidlertid blevet en Kreds af Borgerne for langvarige, og i Februar 1851 havde 28 Mænd fra Land og By dannet et Aktieselskab, som bortliciterede Opførelsen af en Havnebro, hvor Skibene kunde lægge til. Denne Bro havde en Længde af 120 Alen og en Bredde af 6 Alen. Den laa 1 $\frac{1}{2}$ Alen over dagligt Vande. Broen blev bygget for 1410 Rdl. Da nu Ministeriet endelig havde faaet sig betænkt, gjorde Brokomitéen, som de 28 Mænd blev kaldt, Modstand mod at afhænde deres Bro til de 1410 Rdl., som den stod dem i. Men da de fik den Trusel over sig, at de vilde miste den Eneret, som de i sin Tid havde erhvervet paa at opkræve Havneafgift, gav de efter, og i Januar 1854 besluttede Komitéen sig til at overdrage Kommunen Broen for de 1410 Rdl. Og i Slutningen af Oktober 1854 forelaa Godkendelse af Licitationen over Anlægget af Havnen. Den androg godt 18000 Rdl., og i Løbet af de næste 3 Aar blev Havnen endelig færdig. En Sned Aar efter

maatte den delvis ombygges paa Grund af Pæleormens Ødelæggelse. Den er senere gentagne Gange udvidet, stadig mod Vest, i Aarene 1895, 1904 og 1907. Den bestaar af 2 Bassiner, et mindre — det oprindelige — og et større, der har et Aareal af 2¹/₂ ha. Havnen er Lemvigs Haab ud mod en større Fremtid. Den har i den sidste Snes Aar haft en stor Betydning for Byens Opkomst.

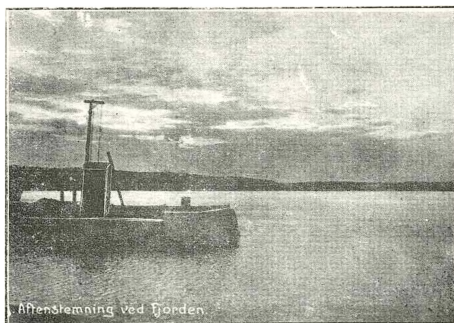
En særlig Værdi har den haft for det søgaaende Hav-

Udsigt over Havnen

fiskeri, siden dette i Aarene 1902 tog sin Begyndelse, efter at Eksplosionsmotorerne var bleven taget i Brug som Drivkraft. Det var i de første Aar fortrinsvis et Vinterfiskeri, man drev med Kuttere, der maalte 15—30 Tons Brutto og havde Motorer, som havde 20—30 HK. Som Redskaber anvendte man Kroge, og det var mest Torsk og Kuller man fangede. Fiskeriet faldt i de første Aar særdeles godt ud, og der blev bygget mange ny Baade til 12—15000 Kr. pr. Stk. Fiskeriet fandt god Støtte hos Bankerne i Lemvig, som laante Fiskerne Penge til Anskaffelse af Baadene. I Regelen havde Staten ydet Laan mod 1. Prioritet i Kutterne, saaledes at Bankernes Penge stod som 2. Prioritet. Efter de første gode Aar kom der imidlertid en Række daarlige Aar, der havde til Følge, at Baadenes Værdi gik stærkt ned, adskillige Baade blev solgt ved Tvangsauktion for 4—5000 Kr., saa Bankerne tabte mange Penge, og adskillige Fiskere blev for-

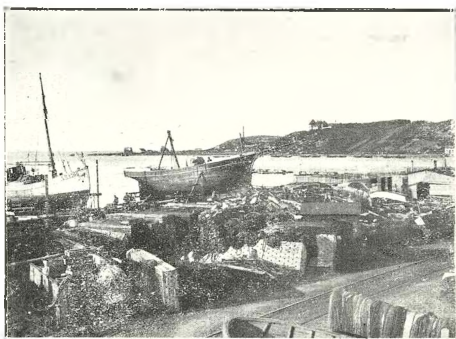
armede. En af Hovedaarsagerne til dette lokale Krak var den, at adskillige af de Fiskere, som i Tro paa Erhvervets gyldne Muligheder havde købt sig et Fartøj, ikke var virkelige Fiskere. De som havde lært Erhvervet fra Grunden af, klarede sig nogenlunde gennem de daarlige Tider og fik Del i den glimrende Chance, som den store Verdenskrig gav Fiskeriet. Fra Slutningen af Aaret 1915 til henimod Nytaar 1916 oplevede Vesterhavsfiskeriet vel den mest straalende Periode, det nogensinde har kendt. Og Lemvig blev i særlig

Grad Midtpunktet for dette Fiskeri, idet Esbjerg, som er Vestkystens største Fiskeplads, paa Grund af Minespærringen delvis blev lukket ude fra de rige Muligheder, som Kri-gen ellers bød. Fra alle de større Fiskepladser, som Esbjerg, Skagen, Frederikshavn og Grenaa strømmede der Fiskekuttere til Lemvig Havn. Herfra gik de gennem Thyborøn Havn ud paa Fiskepladserne, der ligger 20–80 engelske Mile ude, og hertil vendte de tilbage med deres rige Last af Kuller og Torsk. Hvad der særlig gjorde Fiskeriet saa frugt-bart var det, at man – takket være to Lemvig-Fiskere – havde fundet paa at fange Kullerne i Vaad i Stedet for paa Kroge. Det gav et mere sikkert Fiskeri og et Fiskeri, som kunde drives omtrent hele Aaret. Dertil kom, at Fiskepri-serne i Løbet af Aaret 1916 steg til en hidtil ukendt Højde. Medens man tidligere havde regnet en Gennemsnitspris af 20 Øre pr. Pd. som en fin Pris for Kuller, oplevede man nu Pri-ser, der naaede op til over 1 Kr. pr. Pd.

Det glimrende Fiskeri førte mange Mennesker og mange Penge til Byen. Fiskerne havde et stort Forbrug, og mange af de yngre lod Pengene rulle. Der kunde til Tider være over 100 Fiskefartøjer i Havnene paa een Gang. Ifølge Fiskestatistikken for 1916 blev der i dette Aar indført til Lemvig Havn for omtrent 2,8 Mill. Kr. Fisk. Paa Havnen har Havnens Bestyrelse ladet opført tvende Fiskepakhuse, som lejes ud til Fiskerne mod en mindre Afgift pr. 100 Pd. Et Selskab af Fiskere i Lemvig har ladet opføre et Ishus,

Lemvig Skibsværft (P. Poulsen).

hvor der i Aaret 1916–17 er solgt Is til Fiskeribrug for over 100,000 Kr. Havnebestyrelsen har i Begyndelsen af Aaret 1917 ladet foretage en Opfyldning i den vestlige Del af Fjorden, et Arbejde, der har kostet ca. 25,000 Kr. Det store Fiskeri har nødvendiggjort denne Udvidelse. Der findes i Forbindelse med Havnen en Ophalingsbedding, som er anlagt af Havnen. Den er i en ret daarlig Forfatning, men har dog været meget stærkt benyttet af de mange Fiskeribaade, som besøgte Byen i den glimrende Fiskeriperiode. Iøvrigt paatænkes Anlæg af en ny og større Bedding i Byens umiddelbare Nærhed.

Det glimrende Udbytte, Fiskeriet gav, førte til, at de Redskaber, hvormed Havets Guld erhvervedes — Fiskekutterne steg i Værdi. Kuttere, der før havde kostet 8—10,000 Kr.,

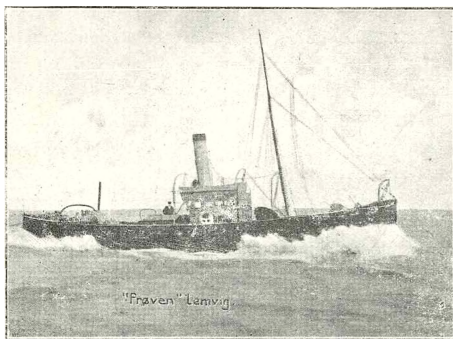
steg til 40—50,000 Kr. Spekulationen, som i de penge-
rige Tider, var ude efter enhver Chance, kastede sig over
Fiskeriet, og i Løbet af nogle Maaneder blev en meget stor
Part af den søgaaende Kutterflaade købt af store Aktiesel-
skaber, hvis Aktiekapital svingede mellem 200,000 Kr. og $\frac{1}{2}$
Mill. Kr. Der blev dannet nogle og tyve af den Slags Sel-
skaber. Lemvig fik ogsaa sit Selskab, som købte Kuttere,
„Haabet“, „Vinterflid“, „Sara“ og „Duen“, for et Beløb af
160,000 Kr. Senere købte man en ny Kutter „Maagen“ for
ca. 60,000 Kr. Medens de fleste Selskabers Aktier gik over
paa Spekulanternes Hænder, beholdt de Fiskere, som havde
solgt deres Skibe til Lemvig-Selskabet selv Hovedparten af
Aktierne, og de blev Flertal i Selskabets Bestyrelse. Selska-
bets Navn blev „A/S Lemvig—Thyborøn Kutterfiskeri“. Dets
Formand blev Sagfører *Orla Buhl*.

Endelig skal vi nævne, at der i Slutningen af Aaret 1916
og Begyndelsen af 1917 er bleven opført et stort Isværk i
Lemvig. Desværre er det ikke lokale Kræfter, som har kun-
net magte denne Opgave, men en Dansk-Amerikaner, Fabri-
kant i Chicago, Mr. John M. Larsen, som har lagt det ny
Værk i Byen. Det skal staa i en Anlægssum af omtrent
300,000 Kr. Dette Værk, som kan producere 25 Tons Is i
Døgnet, vil være et Middel mere til at drage Fiskeriet til
Lemvig og sikre denne By en Plads som Basis for et ind-
bringende søgaaende Fiskeri.

Havnens Bestyrelse bestaar fra 1. April 1917 af Borg-
mester *Balthazar-Christensen* (Formand), Sagfører *Orla Buhl*,
Driftsbestyrer *Oscar Petersen*, Kutterfører *Jesper Pejtersen* og
Konsul, Købmand *E. Aasted*.

Som nævnt foran er det Thyborøn Kanal, der har givet
Lemvig de gode Muligheder som Fiskeplads. Det er ogsaa
denne Kanal, som giver Lemvig Haab om Opsving i Frem-
tiden, hvis de store Planer om Forbindelse Vest paa via
Thyborøn Kanal engang skulde blive til Virkelighed. Efter
at Hullet ved Thyborøn blev slaaet under Stormfloden i 1868,
blev der i 1874 nedsat en Kommission, som skulde frem-
komme med Forslag om Forholdsregler for at sikre Kysten
og Kanalen ved Thyborøn. Resultatet blev efter omtrent 10
Aars Arbejde et Forslag om Anlæg af Hæfder langs Kysten
mellem Bovbjerg og Agger, et Arbejde, som nu i det store
og hele er afsluttet med det Resultat, at Thyborøn Kanals
Stabilitet maa siges at være sikret. Man er i hvert Fald for

3 Aar siden gaaet til at anlægge en lille Fiskerihavn paa Sydsiden af Kanalen. Denne Havn, der nu i Efteraaret 1917 er færdig, har kostet 400,000 Kr. For yderligere at sikre Kanalindløbet og hæmme Sandvandringsen, har man begyndt paa Bygningen af en Dækmole, der skal udgaa fra Nord-siden af Kanalen (Høfde Nr. 72). Den skal have en Længde af 900 M. og vil koste godt 1 Mill. Kr. Endelig er der bevilget af Staten 350,000 Kr. til Gravning af et Løb over de Fjordgrunde, som ligger indenfor Kanalen i Nissum Bred-

S S „Prøven“, Lemvig.

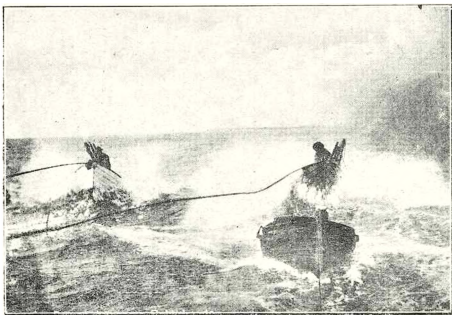
ning. Disse Fjordgrunde, der mest bestaar af Sand, som Havstrømmen gennem Thyborøn Kanal har ført ind i Fjorden, er det saare Punkt for Færdselsvejen mod Vest; men der er ingen Tvivl om, at der kan holdes et stabilt Løb aabnet igennem Grunden, nu da man har faaet stærke Sandpumpeskibe til at grave Løbet op. Fra 1892 har Statens Sandpumpeskib „Thyborøn“ arbejdet paa disse Fjordgrunde. Nu under Krigen ligger Arbejdet af militære Grunde tildels stille.

Den Mand, som i den sidste Menneskealder har ledet disse store Kystsikringsarbejder, er Overklitfoged, Distriktsingeniør *A. Poulsen*, der er Leder af Vandbygningsvæsnet Ingeniørkontor i Lemvig.

Har Havnen saaledes en væsentlig Del af Skylden for at Lemvig nu er kommen et langt Stykke op over den lille fat-

tige og tarvelige Fjordby, som skildres i Pontoppidans Atlas, saa skal ogsaa Skinneforbindelsen med det øvrige Land have sin Del af Æren.

Det var oprindelig Meningen, at Lemvig skulde have været Endepunktet for den jydsk Tværbane fra Langaa over Skive og Struer, men Byens vise Mænd — Byraadet — ansøgte Ministeriet om at blive fri for denne Bane. Derom fortæller afdøde Branddirektør Falbe-Hansen, som i 1860—61 var Herredsfuldmægtig i Lemvig, i sine Erindringer følgende:

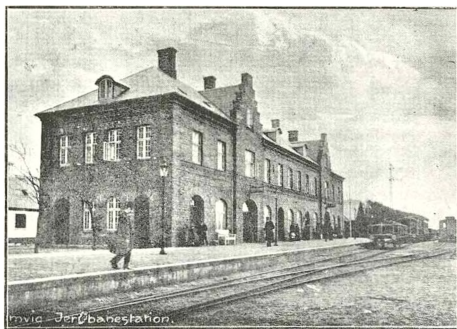
„Prøven“ bugserer Fiskerbaade.

„Min Principal — Borgmester, Justitsraad *Møller* — kom en Dag hjem fra et Møde i Kommunalbestyrelsen og sagde, at man havde vedtaget at gøre Forestilling til Ministeriet om at blive fri for at faa Jernbane til Byen. . . . Jeg var meget forbavset over det Stade, Byens vise Mænd indtog til denne Sag; det kom jo ikke mig ved, og jeg opsatte d'Herrers Tanker og Meninger. . . . Det havde ogsaa den tilsigtede Virkning, thi da Banen kom, blev den ført fra Struer til Holstebro i Stedet for til Lemvig. Men de gode Herrer har vist fortrudt, at de var saa lidet fremsynede dengang.“

Ja, det er et af de skæbnesvangre Punkter i Lemvigs Historie, at man dengang i smaalig Frygt for Konkurrencen skød Tilbudet om en Statsbane fra sig. Det vilde sikkert have givet Lemvig et godt Skub frem i Udviklingen, om man havde slaaet til dengang. De mange forgæves Forsøg, man

siden har gjort paa blot at faa en Privatbane mellem Struer og Lemvig, viser, hvor bittert man har angret.

Men da Tiden kom, at man fik Øje for, at Lemvig maatte have sin Bane, blev der kun Tale om en Privatbane — en Stikbane fra Statsbanen Holstebro—Ringkøbing med Udgangspunkt fra Vemb. Denne Bane blev anlagt i Aarene 1878—79 og aabnet den 22. Juli 1879. Den blev bygget af den bekendte Jernbaneentreprenør *Laurits Petersen* og kostede i Anlæg noget over 1 Mill. Kr. Disse Penge blev tilvejebragt

Jernbanestationen

ved Tilskud fra Staten (308,800 Kr.), Amt og Kommunen (298,000 Kr.) og Præferenceaktier (462,000 Kr.). Den første Bestyrelse var Entreprenør Laur. Petersen, Proprietær Jørgensen, Ryssensten, Proprietær P. Breinholt, Volder, Købmand H. C. Schou, Lemvig, Borgmester Smith, Lemvig, og Borgmester Borup, Holstebro. Den første Formand var Borgmester Smith, Lemvig, senere var i mange Aar Proprietær — senere Justitsraad — Jørgensen Formand; han efterfulgtes af Amtmand Dons, Ringkøbing. Den nuværende Formand er Folketingsmand *Elias Sandbæk*.

Den 22. Juli 1899 aabnedes Privatbanen Lemvig—Thyborøn. Den kostede 800,000 Kr., og Pengene skaffedes til Veje ved Statstilskud (400,000 Kr.), Kommunetilskud (158,000) og ved at Vemb—Lemvig Jernbane tegnede et Aktiebeløb paa 242,000 Kr. Banen blev projekteret og bygget af Driftsbe-

styrer *Oscar Petersen*, en Søn af ovennævnte Entreprenør Laur. Petersen. Oscar Petersen var den 1. Februar 1890 bleven ansat som Driftsbestyrer ved Vemb—Lemvigbanen. Han blev ogsaa Driftsbestyrer for Lemvig—Thyborønbanen, og under hans dygtige Ledelse er begge de to Baner blevet gode og veldrevne. Vemb—Lemvigbanen har i de sidste Aar givet 5 pCt. Udbytte til Præferenceaktierne og $2-2\frac{1}{2}$ pCt. til Kommuneaktierne; Staten har intet Udbytte faaet af sine Penge. Derimod har Lemvig—Thyborønbanen endnu ikke givet Overskud. Dens Opland, navnlig mellem Harboøre og Thyborøn, er daarligt, og de Forventninger, man har stillet til den ny Fiskerihavn, har endnu ikke ret kunnet gøre sig gældende.

For Driftsaaret 1916—17 havde Vemb—Lemvigbanen en Bruttoindtægt paa 350,358 Kr. og et Nettooverskud paa 48,723 Kr., og Banen befordrede ialt $88\frac{1}{2}$ Mill. kg Gods og Lemvig—Thyborønbanen har haft en Bruttoindtægt i samme Sidsrum paa 81,530 Kr. og et Driftsunderskud paa 678 Kr. Den befordrede Godsmængde har været omtrent 15 Mill. kg. Paa begge Baner er befordret 269,652 Personer.

Det kommunale Initiativ, som har givet sig Udslag i Havneanlægget og dets gentagne Udvidelser, har efterhaanden rejst sig paa en Række andre Omraader. Der er heller ikke saa lidt Forskel paa de eligerede Mænd, som der tales om i de gamle Raadstueprotokoller, og vor Tids Byraadsmedlemmer, som er udgaaede direkte af den almindelige Valgret. De eligerede Mænd valgtes under skarp Kontrol af Magistrat og Overøvrighed, og deres Indflydelse var ret begrænset. Nogen Fremgang i kommunalt Selvstyre blev muligt ved Forordningen af 24. Oktober 1837, hvorved Borgerskabet dog fik nogen Indflydelse paa Valg af Kommunalbestyrelsen, men først Købstadloven af 26. Maj 1868 gav Byens Borgere Valgret til Byraadene, og denne Lov lever vi endnu under, dog med det Fremskridt, som skete ved den kommunale Valglov af 15. April 1908, er indført lige og almindelig Valgret, saaledes at alle Indskrænkninger i Borgernes fri Ret til selv at vælge Byens Raad dermed er faldet bort. Dog mangler Byraadene endnu Retten til selv at vælge deres Formand, der som hidtil udnævnes af Kongen.

Vi skal omtale de vigtigste Omraader for det kommunale Virke i de sidste Aar. Af tekniske Værker kan nævnes Vandværket, der er anlagt 1887 for ca. 15,000 Kr. Der er i Aarene

1889, 1905 og 1909 foretaget forskellige Udvidelser, saaledes at dette Anlæg nu sfaar i et Beløb af omkring 55,000 Kr.

Gasværket blev i 1902 anlagt paa en Grund i den østre Del af Byen nær ved Fjorden. Det kostede dengang 130,000 Kr. Ved forskellige Udvidelser i 1906 og 1913 er det kommen op paa en Anlægssum af omtrent 200,000 Kr. og er nu et godt og moderne indrettet Værk. Det havde i Aaret 1914—15 en Gasproduktion af 330,000 m³.

Kommunens største kommunale Anlæg er Elektricitetsværket. Det blev bygget i Aarene 1912—13 og kostede ved den endelige Opgørelse i April 1914 omtrent 213,000 Kr. Da Værket blev anlagt, ydede Kommunen de Grundejere, som straks tegnede sig som Forbrugere, et betydeligt Tilskud til Installationen, saaledes at Værket kunde begynde med en solid Tilslutning. Siden er Forbrugernes Tal gaaet stærkt frem, saaledes at man nu i Efteraaret 1917 maa gaa til en betydelig Udvidelse. Man begyndte Værket med 2 Dieselmotorer, hver paa 100 HK. Man har nu købt en ny Dieselmotor paa 240 HK.; Værkets Anlægssum vil ved denne og forskellige andre Udvidelser blive forøget med ca. 100,000 Kr. Værkets samlede Produktion udgjorde i Aaret 1914—15 125,600 K. W. T.

Som nævnt foran begyndte man i Midten af forrige Aarhundrede at brolægge en Del af Byens Gader. Det blev kun maadelig gjort, og ved Begyndelsen af dette Aarhundrede maatte dette Spørgsmaal tages op paany. Samtidig hermed tog man fat paa en Ordning af Byens Kloakforhold. Ved Aarhundredets Begyndelse havde Lemvig endnu i de fleste Gader aabne Rendestene, hvor Spildevandet løb, indtil det gennem Grøfter og smaa Stumper Kloakledninger naaede ud i Fjorden eller Aaen. Østergade fra Torvet til Aaen var dog blevet kloakeret kort før Aarhundredskiftet. Omkring Aaret 1905 blev der udarbejdet en samlet Brolægnings- og Kloakplan for Lemvig af Amtsvejinspektør *Frellesvig* og hans Søn, Vejassistent *Frellesvig*, Holstebro. Væsentlig paa Grundlag af denne Plan er der arbejdet indtil nu med det Resultat, at saagodt som alle Gader i den egentlig ældre By er regulerede og anlagte med Fortove og Brolægning. De allerfleste Gader er ogsaa kloakerede, saaledes at Lemvig nu maa siges at være en nogenlunde moderne By. De forbedrede Kloakforhold har medført, at Sundhedsvæsnet har kunnet give almindelig Tilladelse til Installation af W. C., og denne

Foranstaltning vinder da ogsaa mere og mere Udbredelse. Afløbene fra Byens Kloaker sker til Fjorden, dels direkte gennem Byens vestlige Udløb, dels gennem Aaen, der ogsaa tager Afløbet af den lille Sø, Syd for Byen. Denne Aa, som i Aarenes Løb blev en stinkende og uappetitlig Rende, blev i Aaret 1910 overdækket, saaledes at Afløbet nu sker gennem en 42 Tommers Cementrørsledning. De to Mænd i tidligere Byraad, som særlig har været virksomme for disse Arbejder, var afdøde Tømrmester *J. M. Dalgaard* og nuværende Bankdirektør *J. Warmdahl*, begge Mænd, som havde Sæde i Byraadet gennem mange Aar. Warmdahl udførte ogsaa et stort Arbejde i Gasværksudvalget dengang, da Gasværket blev anlagt.

Af Institutioner, som staar i Forbindelse med Kommunens hygiejniske Virksomhed vil vi endvidere nævne Kødkontrollen, der blev indført i Aaret 1898. Samme Aar blev Kommunens Kødkontrol opført i Skolegade, hvor alt Kød, der sælges i Lemvig, forinden Salget bliver undersøgt af en Dyr-læge. Ved Siden af Kødkontrollens Bygning opførtes samme Aar en Brandstation, der afløste Byens gamle Sprøjtehus. Sprøjtehuset er i Aarenes Løb bleven forbedret, saa Lemvig nu er nogenlunde udrustet til at tage mod en Ildebrand. Iøvrigt er det en almindelig Tro, at det ikke rigtig kan brænde i Lemvig. Ja, vi ved jo det kunde brænde i gamle Dage, men i de sidste, mange Aar er de fleste Ildebrænde bleven kvælt i Fødselen.

Spørgsmaalet om Renovation var indtil 1904 en Privatsag. Det Aar blev ogsaa denne vigtige Opgave kommunal. Dag- og Natrenovationen bliver udført 2 Gange ugentlig for hver Ejendom. For Nat-Renovationens vedkommende anvendes Tøndesystemet paa den Maade, at Renovations-Mændene tømmer Spandene fra Latrinhusene i tæt Vogn, som man kører rundt med fra Hus til Hus. Det er ikke just noget renligt System, og det er et stort Spørgsmaal om Forholdene hygiejnisk set er mere betryggende nu end dengang, da hver Mand havde sin Møddingsgrube, der blev tømt nogle Gange om Aaret.

Gennem Sundheds- og Politivedtægten er der bleven fastsat visse Regler for Indretningen af Slakteri, Bageri og andre Lokaler, hvor Fødevarer opbevares og tilberedes.

Af Kommunens kulturelle Opgaver, maa først og fremmest nævnes Skolevæsenet. Byen havde efter Reformationen

faaet en latinsk Skole, men den blev nedlagt i Aaret 1739. Efter Skoleloven af 1814 kom Skolevæsenet ind under ret taalelige Kaar, men det var ofte smaat med Lærerkraefterne.

Lemvig Skole.

1856 opførtes en efter Forholdene stor og velindrettet Borgerskole — den nuværende „gamle Borgerskole“ med 5 Klasseværelser. Den slog til i en Aarrække, men i 1896 —97 maatte man bygge en Skole. Den ligger ved Siden af den gamle, er opført i 3 Stokværk; det er Byens højeste Hus, men langt fra det smukkeste, eller rettere et af de grimme. I hver Etage findes 4 Klasseværelser. Skolens Elevantal er nu oppe paa ca. 750, og disse Børn bliver undervist af 21 Lærere og Lærerinder. Siden 1. April

har hele Skolevæsenet i Lemvig været samlet under Kommunen; her findes baade den almindelige Borgerskole og en Mellemkole; Undervisningen i Mellemkolen omfatter 4 Klasser, der afsluttes med Mellemkoleeksamen. Endelig findes en Realklasse, hvor Undervisningen varer et Aar og afsluttes med Realeksamen. Skolens Overlærer er for Tiden Pastor cand. theol. *S. J. Hillersborg*.

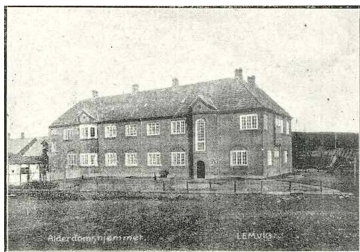
Før 1907 fandtes to private Skoler. Realskolen var bleven oprettet i Aaret 1875 af en Kreds af Borgere i Lemvig, som ønskede at skaffe deres Børn en bedre Undervisning end den, Borgerskolen dengang kunde yde. Skolen blev senere købt af Skolens Bestyrer. Realskolens sidste Bestyrer var Lærer *Edv. Zeuthen*, en meget dygtig Skolemand, som har sendt mange dygtige Elever ud fra sin Skole. Da Kommunen lagde hele Byens Skolevæsen ind under sig, købte man ogsaa Realskolen; dens Bestyrer gik samtidig i Kommunens Tjeneste og virkede her som Lærer i nogle Aar, til han tog sin Afsked.

Foruden Realskolen fandtes ogsaa en mindre Privatskole, der mest virkede som Forberedelsesskole til Realskolen. Dens Indehaver var nuværende Enkefru *M. Roesdahl*.

Der gik lange Forhandlinger forud, inden Kommunen fik Skoleforholdene ordnet, saaledes at den kunde overtage hele denne store Opgave.

Formanden i Skoleudvalget var dengang Hotelejer *Warmdahl* og Skolekommissionens Formand var Sagfører *H. B. Esmann*. Meget virksom for Sagens Ordning var ogsaa Købmand *E. Aasted*, som var Medlem baade af Skolekommissionen og Udvalget.

Som et tredje Led i Kommunens omfattende Virksomhed skal vi kortelig omtale de sociale Opgaver. En af de ældste af disse er jo Fattighjælpen. Vi hørte foran, at Kommunens Fattiggaard ved Stranden Øst for Aaen blev skyl-

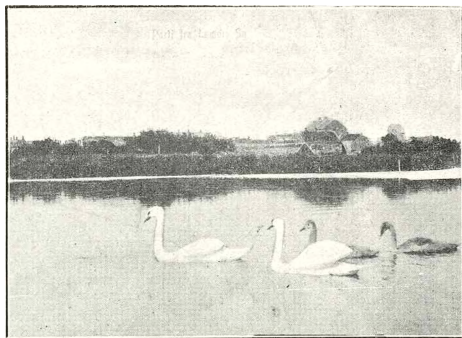
Alderdomshjemmet.

let bort i den store Stormflod 1839. Den ny Fattiggaard blev opført 1840 paa det Sted, hvor Amtssygehuset nu ligger. Da dette skulde opføres i Aaret 1913, blev Fattiggaarden revet ned, og det gamle Amtssygehus i Østerbjerg blev omdannet til Fattiggaard. I de sidste mange Aar har Fattiggaarden kun i meget ringe Grad været brugt til Ophold for Byens Fattige; disse understøttes saavidt muligt altid i Hjemmene.

Naar der derimod er Tale om at støtte de gamle i Henshold til Loven om Alderdomsunderstøttelse, saa gaar man mere og mere over til, at Understøttelsen — i hvert Fald til de, der er enlige og svagelige — ydes i Form af Bolig og Ophold i Kommunens Alderdomshjem. Et saadant blev i Aaret 1909 bygget i Lemvig efter Tegning af Arkitekt *Helge B. Møller*. „De gamles Hjem“, der kostede ca. 40,000 Kr., er en af Lemvigs smukkeste offentlige Bygninger. Posteks-pedient *H. Berg*, som dengang var Formand i Udvalget for Alderdomsunderstøttelsen, gjorde et stort Arbejde for at føre dette Byggeforetagende igennem.

I denne Forbindelse kan det nævnes, at Kommunen ad-

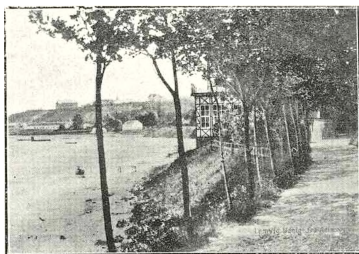
ministrerer en velgørende Institution, Daus Stiftelse; det er en smuk gammel Bygning, der ligger paa Hjørnet af Torvet og Søndergade. Stiftelsen er oprettet ved Fundats af Febr. 1899 til Fribolig for 4 ældre, ugifte Kvinder, Døtre af Em-

Idyl fra Lemvig.

bedsmænd eller Borgere i Lemvig. Stifteren er Enkefru *Vilhelmine Rosenvinge Dau.*

Ved Søvejen ligger et Børnehjem med Plads til 15 Børn.

Udsigt fra Anlægget.

Det er i 1896 oprettet af Byens daværende Sognepræst *Fr. Nielsen* (senere *Messinge*) med Støtte af Byens Borgere.

Det er gentagne Gange nævnt, at Lemvig har en sjælden smuk Belliggenhed. Den blaa Fjord, de grønne Bakker og

de vide Udsigter har Byens Beboere som en Gave fra Vorherre. Menneskene har heldigvis ikke gjort ret meget for at „forskønne“ disse Goder. Jo, man har beplantet Bakkerne

langs den vestlige Side af Fjorden, og der er anlagt en bekvem Spadseresti gennem Anlægget langs Fjorden ud til Vinkel Hage. Disse to Foranstaltninger er virkelige Goder, som alle er glade for, ogsaa de, som ikke ynder, at Mennesker vil „forbedre“ Naturen. Bepantningen, der blev paabegyndt i 1857, er siden vokset godt til og er blevet til en lille Skov. 1893 blev de af et privat Selskab opført en Pavillon, hvor der er Beværtning om Sommeren.

Ser man paa Kommunens Budget og Regnskab, da viser Tallene straks hvilken mægtig Udvikling, der maa være sket siden den Tid for omtrent 150 Aar siden, da Byens Regnskaber balancerede med 50 Rdl. 42 Sk. Budgettet for 1917—18 havde en Balance paa 420,685 Kr. Af Indtægterne anfører vi følgende: Kommunens Ejendomme (deriblandt Gas- og Elektricitetsværk) 43,680 Kr., forskellige Afgifter (deriblandt Brændevinsafgift) 5300 Kr., Tilskud fra Staten i Henhold til Lov af 15. Maj 1903 3000 Kr., paalignede Skatter 174,105 Kr. Hertil kommer Statsskatten, som opkræves af Kommunen, og den er opført til 35,000 Kr. 1772 var den paalignede Skat 35 Rdl. 61 Sk.

Af Udgifterne anfører vi: Byens Bestyrelse 6600 Kr., Fatigvæsenet 26,800 Kr., Tilskud til Hjælpekassen 6825 Kr., Alderdomsunderstøttelsen 17,400 Kr., Hjælp til Børn af Enker 1600 Kr., Skolevæsenet 37,445 Kr., Rets- og Politivæsen 9600 Kr., Medicinalvæsenet 2900 Kr., Gader og Veje 4000 Kr., Byens Belysning 2750 Kr., den offentlige Renlighed 3300 Kr., Brandvæsenet 2310 Kr., Lystanlægget 1100 Kr., Renter af Gæld 32,000 Kr., Afdrag paa Gæld 34,500 Kr., Bidrag til forskellige Institutioner 3195 Kr., Teknisk Skole, Folkebogsamlingen, Sygekassen, 2 Sygeplejeforeninger, Lemvig Afholdsforening, Blaa Kors, Foreningen til Skolebørns Bespising, Sømandshjemmet m. fl.

Skattebyrden er steget stærkt i Beløb, men Indtægterne hos Byens Borgere har holdt Maal med Stigningen i Skattebeløbet, saa Byrdens Tryk er ikke øget i samme Grad. For 10 Aar siden, Budgettet for 1907—08, udskrev man et Skattebeløb paa 55,000 Kr. eller næppe $\frac{1}{3}$ af den Sum, man i Aar henter op af Skatteydernes Lommer. I 1907—08 var den skattepligtige Indtægt 1,097,034 Kr. mod 3,237,318 Kr. Skatteprocenten var i førstnævnte Skatteaar 6,7, i 1911—12 var den steget til 8,7, men siden er den atter, takket være en dygtig Ligningskommission, dalet nedad; for Aaret 1917

—18 udgør den 6 pCt. De mange kommunale Foretagender har dog ikke kunnet afholdes af Skatterne alene. Kommunens Gæld er steget ret stærkt i de sidste 10 Aar. Den 1. April 1917 var man naaet op til 694,625 Kr., og siden er der yderligere laant 110,000 Kr., og inden Aaret gaar ud, vil der formentlig blive laant yderligere 100,000 Kr.

Byraadet bestaar for Tiden (1. April 1917—1. April 1921) af følgende Medlemmer: Borgmester, By- og Herredsfoged *T. Balthazar-Christensen* (kongevalgt), Læge *A. N. Andersen*, Postekspedient *Hagbart Berg*, Redaktør *Hans Lilholt*, Sagfører *Orla Buhl*, Konsul, Købmand *Emil Aasted*, Arbejdsmand *Marinus Christensen*, Købmand, cand. pharm. *L. Krogh*, Tømrermester *N. Bruun* og Driftsbestyrer *Oscar Petersen*. Byraadets mangleaarige Sekretær er Sagfører *Johan Buch*.

Af Mænd, som i Løbet af de sidste 20 Aar har siddet i Byens Raad, skal vi som de mest betydelige nævne Bankdirektør *J. Warmdahl*, Tømrermester *J. M. Dalgaard*, Købmand *Hans Bechgaard*, Konsul, Garvermester *Sophus Chr. Fynboe*, Kordegn *N. J. Poulsen*, Pastor *Fr. Nielsen* og Læge *V. Dethlefsen*.

Ligningskommissionens Medlemmer (valgt fra 1. Juni 1908) er følgende: Lærer *A. Th. Bunk* (Formand), Tømrermester *N. Sørensen*, Købmand *Chr. Bendtsen*, Skræddersvend *P. Sløk*, Skomager *A. Vestergaard*, Murer *Chr. Jacobsen* og Købmand *J. M. Christensen*.

Skatteraadet, som kontrollerer Ligningen af Statsskatten, bestaar af følgende: Sagfører *Orla Buhl* (Formand), Gaardejer *N. Klausen*, Sleth, Dybe, og Gaardejer *P. Christensen*, Sdr. Balle, Nr. Nissum.

Det kommunale Arbejde er i de to sidste Aar bleven stærkt præget af Krigens Virkninger. Udviklingen gaar stærkt henimod, at Kommunen bliver en Slags stor Husholdning for Beboerne. Gennem Kuponsystemet ydes der betydelige Prisnedsættelser paa Fødemidler til ubemidlede Borgere, og paa flere Omraader — Koks, Brød, Kartofler — er der sat en lav Maksimalpris, som kommer alle Beboere tilgode. Disse Foranstaltninger kræver betydelige Beløb af Kommunens Kasse. Dertil kommer, at man i Midten af Oktober Maaned ordnede et Folkekøkken i Banens Godsekspedition paa Havnen. Det slog straks godt an, og der sælges daglig indtil 200 Portioner Middagsmad til 35 Øre pr. Portion.

Det Underskud, som Forretningen giver, bliver betalt af Kæmnerkassen.

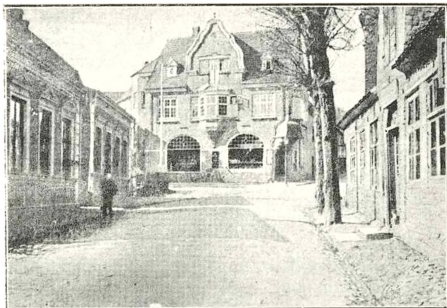
Der findes i Lemvig nogle offentlige Bygninger, som drives af Bykommunen og Ringkøbing Amt i Forening. Der er først og fremmest Ting- og Arresthuset i Østergade. Det gamle Raadhus paa Torvet, som blev bygget 1822, er nu i privat Eje. Det ny er opført i Aarene 1876—77 af røde Mursten i to Etager; det virker lidt tungt, men er dog en smuk og stilfuld Bygning. Amtskommunen har $\frac{3}{16}$ af Ejendomsretten og Lemvig Kommune $\frac{1}{16}$. I underste Etage findes Bolig for Arrestforvareren og Forligskommissionen samt Arrester. Paa første Sal er der Retslokaler og Byraadssal. Der er i de sidste Aar ved Borgmester *Balthazar-Christensens* Initiativ foretaget forskellige kunstneriske Udsmykning af Byraadssalen og Forhallen og Opgangen til 1. Sal. De er udført af Kunstmaler *Johs. Malling*. Der er ligeledes installeret elektrisk Lys, W. C. og Varmeapparat, saaledes at Raadhuset nu maa siges at være et smukt og varigt Arbejdssted for de Institutioner, som her skal have deres Virke. Paa Væggen i Opgangen findes Byens Vaaben og Harsyssel Segl som Led i Vægdekorationerne. Imellem disse Segl er er aubragt følgende Devise forfattet af Digteren *Thøger Larsen*, Redaktør af „Lemvig Dagblad“ og mangeaarig Borger i Lemvig.

„I Høst og Vinter, som i Vaar og Sommer,
Bor her til Huse Byens Raad og Dommer.
Gid Kløgt og Retsind lede Daad og Tale.
Og vogte Døren ind til disse Sale“.

Angaaende Lemvig som Thingsted skal anføres følgende Op'ysninger: Det gamle Herredsting for Skodborg Herred har været holdt ved Skodborg i Gudum Sogn østen for Lemvig. 1608 blev det flyttet til Rom Kirke, 3 $\frac{1}{2}$ km. Syd for Lemvig. Og her holdtes Tinget til det ved et kgl. Reskript af 17. April 1750 blev bestemt, at der skulde opbygges et Thing- og Arresthus i Lemvig.

Det ældste Amtssygehus blev oprettet i Begyndelsen af 1820'erne efter at Forslag om et saadant var godkendt i Cancelliskrivelsen af 8. Maj 1824. Sygehuset blev indrettet i en Ejendom øst for Aaen (nuværende Hjørne af Østerbom og Østerbjerg), som havde tilhørt Herredsfoged Schiønau. Formaålet med dette Sygehus var „at standse den i Lemvig og Omegn herskende veneriske Smitte“.

Der var ved Aarhundredets Begyndelse vistnok gennem strandede Søfolk opstaaet ikke saa faa Tilfælde af Syfilis i Strandsognene, og det var denne Sygdom, man nu greb til Midler imod. Adskillige Aar senere blev Sygehuset flyttet til Østerbjerg; det blev restaureret og udvidet i 1891, men efter som Tidens Fordringer steg, steg ogsaa Trangen til et nyt og i kirurgisk Henseende moderne indrettet Sygehus. Et saadant blev i Aarene 1912—13 opført af Amtsraadet paa en smuk

Søndergade.

Plads i Østerbjerg ned mod Søen. Det blev indviet den 28. Oktober 1913. Byggeprisen blev godt 100,000 Kr., og Sygehuset fik Plads til 24 Senge. Husets Bygmester var Arkitekt *Helge B. Møller*. Distriktslæge *P. C. Jensen*, som i en lang Aarrække havde været Læge ved det gamle Sygehus, fortsatte som Læge ved det ny Sygehus et Par Aar. Men da han ved den ny Ordning af Lægevæsnet blev Kredslæge for Lemvig Distrikt, opgav han Sygehusgerningen. Han blev afløst af Læge *Jørgen Stürup*, under hvis Ledelse Sygehuset er bleven fuldt moderne indrettet i enhver Henseende.

Amtet byggede i 1882 et Epidemihus i Østerbrogade. Det er siden blevet udvidet et Par Gange og har nu Plads til 22 Senge. Kredslæge *Jensen* leder dette Sygehus.

Byens ældste Bygning er Kirken. Den ligger midt paa Torvet. Den er rimeligvis bygget i det 14. Aarhundrede. Materialet er raa og ukløvet Granit i den nederste Del og gule Munkesten foroven. Kirken bestod oprindeligt kun af

Skib og Kor, men i det 15. Aarhundrede udvidedes den med 2 Korsarme mod Nord og Syd samt et Taarn. Kirkens Loft er forsynet med smukke Spidsbuer, hvoraf der findes 5 i Skibet og 1 i Koret, 1 i hver Korsarm samt i Taarnet. Vinduerne er store fladhuede Jernvinduer, som er indsatte i Aaret 1854. De er grimme, og mispryder Kirken i høj Grad. Taarnet, der ligesom Fløjene og Koret har takkede Gavle, har oprindeligt været højere, og det har baaret et Spir. 1683 slog Lynet ned i Taarnet og ødelagde det. Det følgende Aar var der en stor Ildebrand i Byen, som ogsaa ødelagde Kirken. Kirken blev snart bygget op igen, og Taarnet fik atter sit Spir, men det blev ikke saa højt som det oprindelige. I Aarene 1867—69 blev Taarnet restaureret og fik da det Udseende, det har den Dag i Dag. I mange Aar holdt man Kirkens Ydre i en snavset, blaa-lig Kalkfarve. Men

Lemvig Kirke.

da Kong *Frederik d. 8.* i Aaret 1908 besøgte Lemvig, blev Kirken kalket hvid, og den Farve har den faaet siden.

Kirkens Hovedindgang ligger i Taarnets Vestside. Der er ogsaa Indgang i den sydlige Korsarm. Pladsen omkring Kirken, der som tidligere nævnt var Kirkegaard til Aaret 1807, er siden fyldt stærkt op, hvorved Kirkens Gulv er kommen til at ligge ca. $\frac{2}{3}$ Meter under Torvet. Altertavlen er ligesom Prædikestolen Rokokoarbejde. Billedet, der forestiller Jesus med Kalken, er malet af *J. L. Lund* i 1855. Døbefonten er af Granit. Den er udført i romansk Stil, og dens Alder overgaar Kirkens. I Skibets vestlige Del lige over Indgangsdøren har Orgelet sin Plads. I den nordre

Korsarm fandtes indtil for godt 50 Aar siden en Familiebe-
gravelse, som i Aaret 1718 var bleven tilstedet Provst *Frantz
Rosenberg*. Et ejendommeligt Egetræskrucifix i Koret hører
formentlig til Kirkens ældste Prydelser. I Loftet hænger fem
Malmysekroner. Den ældste, fra 1661, er skænket af Borg-
mester *Oluf Jepsen*. Desuden findes 4 store Malmlampetter.
Ved en Istandsættelse, som fandt Sted 1768, blev en Del
Ligsten med Relieffer og Indskrifter lagt i Kirkegulvet. Her-
fra er de siden blevet fjernede igen. En Tid lang stod der
nogle ret ejendommelige Ligsten udenfor ved Kirkens Mur.
Nogle af dem er bleven slaaet i Stykker, andre er solgt til
Private; en Husejer i Stationsbyen har anvendt nogle af dem
til Fliser udenfor sit Hus. Det vidner ikke om Pietet mod
Fortiden, at Kirkens Styrelse saaledes handler med de gamle
Mindesmærker.

Kirken har 2 Klokker. Paa den ene findes følgende In-
skription, der hentyder til Ildebranden i 1684:

Os Tordenild skiente.
Før Byen afbrændte
Ach Varsel forsand.
Kong Christian den Femte
Bød vi paa nu klemte
O! lyder hver Mand.

Om denne store Ildebrand, som lagde største Delen af
Lemvig i Aske, blev der af Præsten Peder Hemmet i Dybe
forfattet en Klagesang, hvoraf vi hidsætter følgende, idet vi
bemærker, at Ilden opstod i en Smedie ved Stranden.

Den Smed ved salten Sø tend' av i Solens Røde
sin Esse, see, der var U-Lycke ved den Gløde.
Af Gnisten kom en Brand, den Brand den By omspændte.
At paa to Timers Tid den ganske Bye opbrændte.
Flyd Øje, flyd med Vand, Du Hjerte Blod maa felde.
Der Luen kom til Krud, til Høglands Viing Tiære.
Det tordned op i Sky, saa hver begynt at kære (klage).
Sig Himmel, Himmel sig, er Dommedag for haande.

Ilden hærgede frygteligt, og mange mistede alt, hvad de
ejede.

Derom hedder det:

Der blev for Borgerskab ey leffnet Brød til Munde,
Ey Pind, ey Stage, Stick, ey ringest Naal i Vegge
Saa mangen fordum Efrid* maa Brød af Munden tegge.

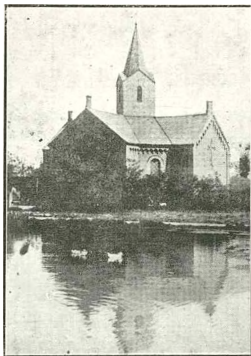
*) Øvrighedsperson.

Oc tit umættet gaa, ey for sin Hungers Svale.
 Den Herrens Præst med bare Bog i Haande.
 I Hjerteret sorgfuld og med beængstet Aande,
 Som Loth fra Sodoma til Zoar fordum ijled
 Til Cabbel Herre-Slot sin Fluur paa Timen stiled.

Den nuværende Sognepræst i Lemvig er Provst *Viggo Obel*, der blev ansat som Præst for Lemvig og Nr. Lem i Aaret 1902. 1913 blev han udnævnt til Provst for Skodborg-Vandfuld Herreder og Lemvig. Han slutter sig til Indre Missions Retning og har samlet en stor og trofast Menighed om sin Prædikestol.

I Stationsbyen, der ligger paa de vestlige Bakker ca. 160 Fod over den egentlige By, ligger Valgmenighedens Kirke — Johanneskirken. Den blev opført i Aaret 1883 af Arkitekt *J. Bendtsen* fra Vallekilde. Den blev indviet samme Aar den 17. Decbr. Kirkens første Præst var nuværende Sognepræst

A. Jessen, Ødis. Der var i Aaret 1874 bleven dannet en Valgmenighed i Bøvling Sogn, som ligger et Par Mil vest for Lemvig, og Pastor Jessen blev dens Præst. Han fik mange Sognebaandsløser fra de omliggende Sogne og Lemvig. I denne By og dens Omegn blev den Grundtvigske Bevægelse efterhaanden saa stærk, at man som nævnt rejste et eget Kirkehus. Pastor Jessen, som i disse Aar udfoldede en rig aandelig Virksomhed som Præst,

Valgmenighedskirken.

prædikede hver Søndag baade i Lemvig og Bøvling. 1891 søgte han Sognekald i Folkekirken, og det følgende Aar blev han afløst som Valgmenighedens Præst af Pastor *N. P. C. Nielsen*, der da var Præst i Dybe-Ramme. Under hans Forkyndelse voksede Menigheden saa stærkt, at det oversteg én Mands Kræfter at være Sjælesørger for en saa vidt omspændende Menighed. En Tid bødede man paa Forholdet ved at ansætte en Kapellan i Lemvig. Som saadan virkede i nogle

Aar Pastor *Viggo Clausen*, nu Ollerup paa Fyn. I Aaret 1907 maatte man dog gaa til en Deling af Menigheden, og Lemvig valgte da som sin Præst cand. theol. *Birger Kjølseth*, der da var Lærer ved Hadsten Højskole. Under hans Virksomhed er Lemvig Valgmenighed vokset stærkt. Den tæller nu ca. 325 Sognebaandsløserer samt 50—60 bidragydende Medlemmer. Pastor *Nielsen* er stadig Præst i Bøvling.

Endvidere findes i Lemvig, i Østergade, en lille Metodistkirke, som blev opført i Aaret 1890. Særlig virksom for denne Kirkes Rejsning var Pastor *N. Bjarke*.

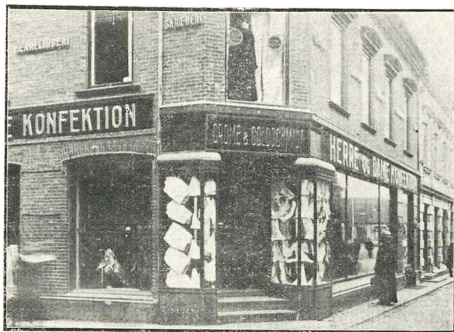
Lemvigegnen har gennem mange Aar været præget stærkt af kirkelige Bevægelser, og de har ogsaa sat sit Spor i Byens kirkelige Liv. Den Indre Mission fandt tidlig en stærk Jordbund i disse Egne, og i saavel Lemvig som i de fleste af Skodborg-Vandfuld Sognekald sidder nu Præster, som er mere eller mindre udprægede Tilhængere af Indre Mission. En særlig alvorlig og mørk Farve har det religiøse Liv antaget i det langskabte Kyst sogn Harboøre, hvor Indre Missions nuværende Formand, Pastor *C. Moe*, Skanderup, i mange Aar var Præst. Ogsaa i selve Lemvig har Indre Mission mange Tilhængere. Allerede i Aaret 1873 blev der bygget et Missionshus, og her er i Aarenes Løb bleven holdt en Mængde Møder, hvor baade Præster og Lægprædikanter har ført Ordet.

Af Statsinstitutioner findes et Herredskontor, Toldkammer, Post- og Telegrafkontor, samt et Kontor for Vandbygningsvæsenet, der leder de store Kystsikringsarbejder mellem Bovbjerg og Agger.

Herredskontoret ligger nu i Østerbrogade. Herredsfogden har tidligere boet tit Leje forskellige Steder i Byen. Men den Bygning, hvor Herredsfogden, Politimesteren og Borgmesteren, hvilke Embeder indehaves af en og samme Mand, nu bor, ejes nu af Staten. Det er en smuk Bygning, der er opført efter Tegning af Arkitekt *Helge B. Møller*. Den tjener ogsaa Herredsfogden til Privatbolig.

Postkontoret og Telegrafstationen ligger i Weibelsgade. Det er over 100 Aar siden, der blev oprettet et fast Postkontor i Lemvig. Det skete den 1. Juli 1802. Man fik dengang Post over Ringkøbing, men kun 2 Gange om Ugen. Posten blev udvekslet i Kroen ved Skærum Bro. Det første Postkontor laa i Søndergade — hvor nu Købmand *Andr.*

Holm bor — i Købmand *Andrups* Gaard; senere flyttedes det til Østergade (Snedker *C. Holms* Ejendom). Den Ejen-

Crome & Goldschmidts Uds. ved Gustav Essemann.

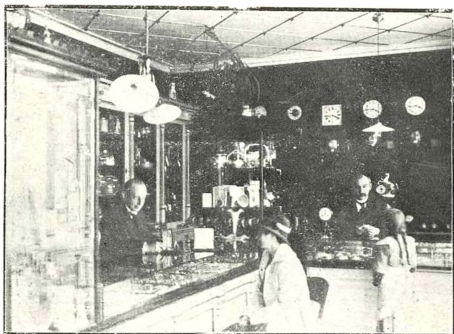
dom, hvor det nu er til Huse, ejes af Købmand *Carl Bechgaard*. Angaaende Post-Omsætningen kan oplyses, at der i

Interiør fra Crome & Goldschmidts Udsalg
ved G. Essemann.

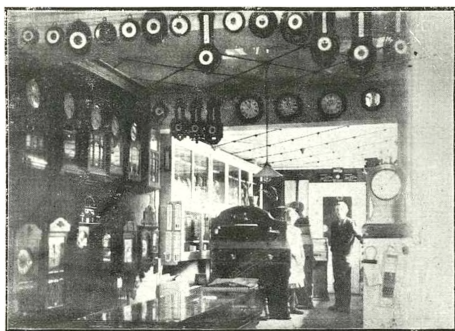
Aaret 1915 til Lemvig ankom 515,000 Breve og 359,000 Pakker, og der blev udbetalt Postanvisninger til et Beløb af

848,000 Kr. I Aaret 1900 var de tilsvarende Tal 305,000 Breve, 14,500 Pakker og 203,000 Kr. blev der udbetalt i Postanvisninger.

Interiør fra L. N. Strandes Uhr- & Guldsmedeforretning.

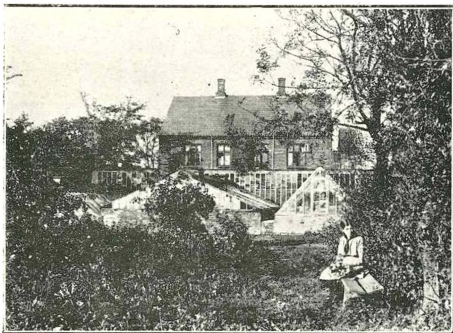
Den nuværende Postmester, der blev ansat 26. Februar

Interiør fra L. N. Strandes Uhr- & Guldsmedeforretning.

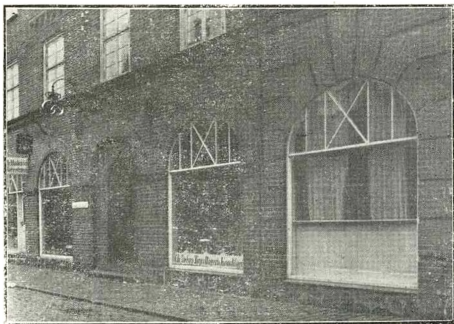
1901, hedder *A. E. G. Setzkorn*. Postmesteren er tillige Telegrafbestyrer.

Toldkontoret ligger i Toldbodgade ud mod Havnen. Paa Grund af Krigen har vi ikke kunnet faa Tilladelse til at offentliggøre nogen Statistik om de sidste Aars Omsætning.

Chr. Østergaard Hansens Handelsgartneri.

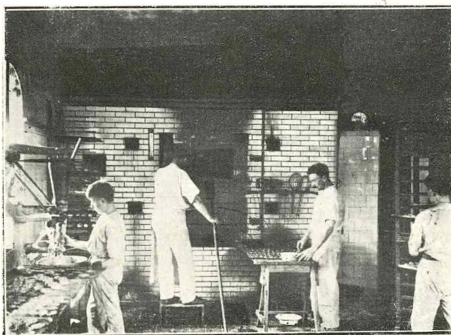
Siden 1. Maj 1910 har *C. Bang* beklædt Embedet som Toldforvalter.

Chr. Nielsen Torps Bageri & Conditori.

Vandbygningsvæsenet har sit Kontor i en anseelig Bygning, der er opført af Staten i Aaret 1904. Den ligger i

Stationsbyen paa en Bakkekant, hvorfra man har Udsigt ud til Thyborøn. Den tjener ogsaa som Privatbolig for Distriktsingeniøren, som er Kontorets Leder. Vandbygningsvæsnets Kontor blev oprettet i Lemvig; efter at den store Kommission var bleven nedsat, som skulde fremkomme med Forslag til Sikringen af Kysten mellem Bovbjerg og Agger, specielt Thyborøn Kanal, hvorom der tidligere er fortalt. Kontorets første Ingeniør var cand. polyt. *J. Fibiger*, der virkede i Lemvig til 1. Oktbr. 1892, da den nuværende Distriktsinge-

Interiør fra Chr. Nielsen Torps Conditori & Bageri.

niør *A. Poulsen* overtog Ledelsen af de store Kystsikringsarbejder. Mange af disse er iøvrigt taget i Entreprice af fornævnte Ingeniør *J. Fibiger*.

Igennem en lang Aarrække havde ogsaa det nørrejyske Redningsvæsen sit Kontor i Lemvig. Det danske Redningsvæsen blev organiseret i Henhold til Loven af 26. Marts 1852. Den Mand, som blev Grundlæggeren af Virksomheden var Sandflugtskommisær, Kammerraad *C. B. Claudi*. Han blev Redningsvæsnets første Bestyrer. Den 1. Juli 1869 blev han afløst af sin Assistent, tidligere Skibstømmer *A. Andersen*, som i godt og vel 40 Aar ledede den store stedse voksende Virksomhed; den blev under hans energiske Arbejde et Mønster, som blev taget til Efterligning i andre Lande. Andersen var en myndig Mand, som med Omhu vaagede over, at alt var i Orden. Han var afholdt af Redningsmand-

skabet, selv om hans noget faderlige Optræden, efterhaanden som Tiden gik, ikke helt var i Overensstemmelse med Tidens

Jul. Nielsens Installationsforretning.

Aand. Men det Mod han selv i sin Ungdom som Redningsmand havde udvist under en farlig Stranding ved Harboøre,

C. Møller Dalgaards Maskinsnedkeri.

gjorde, at Redningsmændene saa op til Konsul *Andersen* som en Mand, der var af samme Støbning, som de selv. Han havde ikke været bange for at ofre Livet. Hans Pligt-

opfyldenhed var meget udpræget. Selv helt op i sin høje Alder vilde han, saa vidt muligt, være en af de første, som

A. P. Madens Møbelforretning.

mødte paa Stranden, naar et Skib var løbet paa Grund. I hans Kontor i Lemvig løb alle Traade fra Kystens Telefon-

Anthon Birns Isekram- & Støbejernforretning.

linjer sammen, og hvad enten det ringede Dag eller Nat, var han altid klar til Udrykning. Efter nogle Aars Forløb

blev han Strandingskommissær og Befuldmægtiget for Lloyds i London og mange andre Assuranceselskaber. Endvidere blev han Konsul for Sverige, England, Rusland, Tyskland, Holland og Belgien.

Han modtog i Aarenes Løb mange Hædersbevisninger fra mange Lande i Europa. Da Kong Frederik d. VIII. i Aaret 1908 gæstede Lemvig paa sin store Jyllandsrejse, overrakte han personlig den gamle Konsul Kommandørkors af Dannebrog. Han var i Forvejen Ridder af D. og havde

N. Christensens Uhrmager- & Guldsmedeforretning.

Fortjenstmedaljen i Guld og Redningsvæsnets Jubilæumsmedalje. Da han den 1. Juli 1909 fejrede sit 40 Aars Jubilæum modtog han fra hele Landet mange Vidnedsbyrd om Taknemmelighed og Anerkendelse. Hans Medborgere fejrede ham ved et Festmaaltid. 10 Dage efter Jubilæet døde han pludselig uden forudgaaende Sygdom. Han var en stærk og ejendommelig Personlighed, hvis Minde vil leve længe blandt den vestjydske Befolkning. Han ligger begravet paa Lemvig Kirkegaard.

Efter Konsul *Andersens* Død blev Kontoret flyttet til Skagen.

Vi skal omtale nogle Hovedtræk af Foreningslivet i Lemvig.

En af de ældste Foreninger er Lemvig Haandværkerforening. Den blev oprettet den 29. Novbr. 1869. Blandt Stif-

terne kan nævnes Redaktør *M. S. Hestbech*, der blev Foreningens første Formand, Urmager *P. N. Kastberg*, Snedker *Chr. Holm*, Smed *Chr. Jensen* og Bager *A. Weibel*. Foreningens Hovedopgave var at tilvejebringe saa stor en Kapital, at man kunde opføre Friboliger for Foreningens gamle velfortjente Medlemmer. I Slutningen af 70'erne havde man rejst en Bygning i Vasen, som anvendtes dels til Foreningslokaler, dels til Udleje. 1892 byggede man en Fløj til ud i den store Have, som hører til Ejendommen, og her blev der

P. Pedersen Øroms Kolonial- & Skibsprovanteringsforretning.

indrettet 5 Friboliger. Foreninger har ogsaa af sine Midler laant mindre Beløb ud til Medlemmer, som havde Brug for Driftslaan til Udvidelse af deres Forretning.

Lemvig Industriforening blev stiftet i Foraaret 1871. Dens første Formand var nu afdøde Prokurator *C. Raunholt*. Den 8. Oktbr. 1878 blev Garvermester *Sophus Chr. Fynboe* valgt til Formand, en Stilling han med et Par korte Afbrydelser beklædte til sin Død i Juli 1917. Under hans energiske og dygtige Ledelse gik Foreningen stærkt frem. Dens Hovedinteresse blev Arbejdet for at skaffe en god Undervisning for unge Haandværkere. Man indrettede sig i de første Aar i den gamle Borgerskole under meget beskedne Forhold, men Maalet for Arbejdet blev snart at faa rejst en særlig teknisk Skole. Dette Maal blev naaet i 1901, den 29. Septb. blev Skolen indvidet. Der er siden under forskellige For-

standere gjort et godt Arbejde til Dygtiggørelse af Haandværkerstandens Lærlinge.

Ved Siden af denne sin Hovedopgave har Industriforeningen været en Borgerforening, hvor Mennesker af vidt forskellig Stand og Anskuelser kunde mødes ved selskabelige Sammenkomster.

Fynboe havde betydelige repræsentative Evner, som han forstod at anvende ved saadanne Sammenkomster. Han kunde holde en begejstret Tale og hans gode Humør kunde sætte Liv i et Selskab.

Paa Foreningens Generalforsamling i indeværende Efteraar blev der drøftet et Forslag, som gentagne Gange har været fremme i Aarenes Løb, om en Sammenslutning mellem Haandværker- og Industriforeningen. Der var Stemning for en saadan, og den vil sikkert komme i en nær Fremtid. Ved samme Lejlighed blev Foreningens fleraarige Sekretær Kaffebærder *Fr. Smith* valgt til Formand.

Ogsaa Handelens Mænd har deres Sammenslutning. Lemvig Handelsforening blev stiftet i Sommeren 1857. For Tiden er Købmand, Konsul *Emil Aasted* Foreningens Formand. Ud over Varetagelse af de merkantile Interesser, har Handelsforeningen gjort et godt Arbejde for at skaffe Handelslærlingene en god teoritisk Uddannelse. Man har for adskillige Aar siden oprettet en Handelsskole, som for Tiden ledes af Kordegn *N. J. Poulsen*.

Fiskeriet har først sent faaet sin Organisation, skønt Fiskeriet sikkert er et af de ældste Erhverv i Byen. Fiskeriforeningen for Lemvig og Omegn blev stiftet den 8. Februar 1908. Dens første Formand var Havnefoged *A. Rønberg*. Senere gik Formandshvervet over til Fiskehandler *Rs. Nielsen*.

Arbejdernes faglige Sammenslutning bærer Navnet Arbejdernes Fællesorganisation. Den omfatter en halv Snes Fagforeninger, derunder ogsaa socialdemokratisk Forening, og den tæller ca. 300 Medlemmer. Dens Formand er for Tiden Tømrersvend *Henrik Rønn*.

Af Foreninger og Sammenslutninger, som har taget sociale Opgaver op, maa i første Række nævnes Lemvig Afholdsforening. Den blev stiftet den 6. April 1881 af Gaardejer *Ole Nygaard*, der i et Aars Tid var dens Formand. Den 13. Januar 1889 blev Herredsfuldægtig *Schiøtz-Christensen* Foreningens Formand, og under hans Ledelse har

Afholdssagen vundet en mægtig Fremgang i Lemvig, saaledes at Foreningen nu tæller over 600 Medlemmer. Schiøtz-Christensen, som siden da stadig har været Foreningens Formand, har bidraget meget til Fremme af Ædruelighedsbevægelsen. Gennem Afholdsfolkernes Indflydelse i Byraadet er der sket betydelig Indskrænkning i Beværtningernes Tal, Beværtningernes Lukketid er sat til Kl. 11 (nu under Krigen endda til Kl. 10). Lavalderen for unge Menneskers Ret til at nyde Spiritus paa offentlige Beværtninger er sat op til 18 Aar; i indeværende Aar har Byraadet vedtaget at gaa op til 21 Aar, men denne Vedtagelse er endnu ikke godkendt af Ministeriet. Som et Vidnesbyrd om Afholdsforeningens Indflydelse skal nævnes, at den i Aaret 1915 byggede et stort moderne indrettet Afholdshotel i Østergade ved Aaen. paa samme Plads, hvor Foreningen i en lang Aarrække havde haft en Foreningsbygning. Det ny Afholdshotel, der er opført efter Tegning af Arkitekt *Helge B. Møller*, staar Foreningen i ca. 130,000 Kr. Foretagendet blev støttet af 7—800 Aktionærer, som ialt tegnede sig for et Beløb af 32,000 Kr., der indestaar som en rentefri sidste Prioritet i Bygningen.

Der findes ogsaa i Byen en Afdeling af Blaa Kors, der tæller ca. 300 Medlemmer. Dens Formand er for Tiden Lærer *C. M. Christensen*.

Som en tredje Afdeling af Afholdsbevægelsen maa nævnes en Afdeling af I. O. G. T. (Logen Bærntsens Minde); dens Formand er Inspektør *C. Mathiasen*.

En for Byens og Egnens aandelige Interesser betydningsfuld Institution er Lemvig og Omegns Folkebogsamling, som har Lokaler i Teknisk Skole. Den blev stiftet den 5. Marts 1902 paa Initiativ af Forfatteren, Lærer *J. Bjerre*, og den 6. Septbr. samme Aar aabnedes Udlaanet. Bogsamlingen havde da 800 Bind. Den 27. Oktbr. 1905 blev der i Forbindelse med Bogsamlingen oprettet en Læsestue; den fik ogsaa Plads i Teknisk Skole, og den blev fra første Færd gjort offentlig med fri Adgang for alle. Her findes mange gode Haandbøger og et stort Udvalg af Dagblade og Tidsskrifter.

Selve Bogsamlingen er vokset meget stærkt, saaledes at den nu er en af de største i Jylland; den tæller noget over 12,000 Bind. I Aaret 1916 foretoges 38071 Udlaan til omtrent 800 Laanere. Den Mand, som i første Række har Æren af den stærke Fremgang, er Pastor *J. P. Andersen*, der siden

N. Christensen, †
Købmd.

J. Møller Dalgaard, †
Tømrerm.

J. M. J. Lilholt. Rentier.

L. Kier, Konsul.

J. M. Christensen, Købmd.

Schiøtz-Christensen, Cancelliraad.

Foraaret 1908 og indtil nu har været Bogsamlingens Formand og Bibliotekar. Med Hensyn til Udlaanet er man gaaet den Vej, at selv de Fattigste kan faa Adgang til Oplysning. I indeværende Aar er man gaaet over til at gøre Udlaanet gratis i selve Byen. I Oplandet forlanger man et mindre Bidrag for Retten til at laane; dog kan enhver i hele Ringkøbing Amt gratis laane belærende Litteratur. Lemvig Kommune støtter Bogsamlingen med et aarligt Bidrag paa 1000 Kr. og Ringkøbing Amt med 300 Kr. Desuden faar man Tilskud fra Staten.

Dagspressen er repræsenteret ved 4 Blade. Det ældste er Lemvig Avis, Byens konservative Blad. Bladet er grundlagt af en tyskfødt Typograf, *C. A. Meyer*, der vistnok kom til Lemvig i Aaret 1861. Det første Nr. af Bladet udkom den 13. Januar 1863. Under Krigen i 1864 udkom Bladet ikke i Tiden fra 1. Aug. til 1. Oktbr. Lemvig var i Midten af Juli Maaned bleven besat af tyske og østerrigske Tropper, hvis Kommandant forbød Avisens Udgivelse. Redaktøren maatte flygte og holdt sig skjult forskellige Steder i de vestlige Sogne.

3 Aar efter Krigen solgte Meyer Bladet til Købmd. *Frederik Hestbech*, som igen fra 1. Oktbr. 1867 overdrog det til sin Søn, *M. S. Hestbech*, som udgav og redigerede Bladet til sin Død 22. April 1905. Han efterfulgtes som Redaktør af sin Datter, Frk. *Maja Hestbech*; senere overtog hans Søn, *Ulrik Hestbech*, Redaktionen. 1. Juli 1916 solgte Enkefru *Hestbech*, som havde været Udgiver siden sin Mands Død, dette til et Aktieselskab, hvis Aktionærer bestaar af konservative Mænd i Lemvig og Omegn. Aktieselskabets Formand er Herredsfuldægtig *Kaas*. Samtidig frattraadte U. Hestbech Redaktionen, som blev overdraget Redaktør *Fr. Lassen*.

De første 20 Aar blev Bladet trykt i Lemvig, fra 1883 i Holstebro som Aflægger af Holstebro Avis.

Det næstældste Blad er Lemvig Folkeblad, der blev oprettet i Aaret 1874 af en Kreds af 20 Venstremænd. Det første Nr. udkom den 3. Januar 1874. Dets Program var en Tilslutning til Folkepartiets Sag i Overensstemmelse med Partiets Udtalelser den 23. Marts 1872. Bladets Redaktør blev Lærer i Rom ved Lemvig, *I. M. I. Jespersen*. Den 1. Januar 1877 købte Redaktør *Jespersen*, der senere antog Navnet *Lilholt*, Bladet og stod som dets Redaktør og Udgiver til 1. Januar 1905. Han solgte da Bladet til Interessentska-

L. C. Nielsen, †
Fabrikant

Kr. Villemoes, †
Bankdirektor.

A. Krognos,
Fabrikant.

I. N. Strande,
Uhrm. & Guldsmed.

G. Essemann,
Købmand

Chr. Østergaard-Hansen,
Handelsgartner.

A. Olesen,
Hotelejer.

Jul. Nielsen,
Installatør.

N. Christensen
Uhrm. & Guldsmed.

A. C. Jensen.

C. Brøndum,
Fabrikant.

Frimodt Petersen,
Fabrikant.

bet „de Bergske Blade“, og fra samme Dato overtog tidligere Lærer *Hans Lilholt* Redaktionen. Bladet blev til en Begyndelse trykt i Holstebro, sammen med Holstebro Folkeblad, senere i Vejle og Horsens, fra 1879 til 1899 i Kolding sammen med Kolding Folkeblad og fra 1899 til Dato i Ringkøbing som Aflægger af Ringkøbing Amts Dagblad.

Som Nr. 3 i Rækken kommer Lemvig Dagblad, der blev oprettet den 1. Juli 1889 som Aflægger af Ringkøbing Amts Avis. Bladets Oprettelse skyldtes, at en Del Mænd paa Lemvigegnen, som sluttede sig til det forhandlende Venstre, var utilfredse med, at Lemvig Folkeblad stillede sig i for skarp en Opposition til dette Parti. Den 1. April blev Dagbladet sammen med Ringkøbing Amts Avis af det Interessentskab, som i en Aarrække havde ejet Bladene, solgt til et andet Interessentskab, bestaaende af Mænd, som var Tilhængere af det radikale Venstre. Og Bladet støtter siden da dette Partis Politik.

Dagbladets første Redaktør var *A. H. Poulsen*, der i 1898 efterfulgtes af *Kr. Olsen* (nu Horsens Folkeblad), efter ham redigerede Sagfører *Orla Buhl* en kort Tid Bladet; hans Efterfølger blev *Hj. Lillevang* fra 1. Oktbr. 1900 til 1. Jan. 1904. Fra dette Tidspunkt overtog Forfatteren *Thøger Larsen* Redaktionen.

Endelig skal vi nævne Social-Demokraten. Den første socialdemokratiske Forening blev dannet i Lemvig i 1890. I de første Aar havde Bevægelsen ikke noget lokalt Organ. Fra 1898 begyndte „Vestjyllands Socialdemokrat“ — fra Esbjerg — at komme hertil. Siden kom som Aflægger samme Blad hertil under Navn „Ringkøbing Amts Socialdemokrat“. Fra 5. Aug. 1915 fik denne Aflægger eget Hoved „Lemvig Socialdemokrat“. Den 21. Februar blev *M. J. Madsen* ansat som Redaktør; tidligere havde Bladet været repræsenteret ved forskellige lokale Meddelere.

Der er sket en betydelig Udvikling i Lemvig siden den Tid, den var en lille fattig Fiskerby. Indbyggertallet er gaaet stærkt frem. Det er nu paa ca. 4000. Næringslivet har været i frodig Opblomstring i den sidste Menneskealder. Vi har allerede omtalt Fiskeriet. Ogsaa Handel og Haandværk har været i god Fremgang. Byen har mange dygtige Haandværkere og driftige Købmænd. Dens Trivsel er nu som i ældre Tid for en stor Del betinget af det gode Opland. Den vældige Udvikling, som Egnens Landbrug har haft i de sidste

L. Krogh,
Købmd.

Anth. Birn,
Isenkræmmer.

A. Rønberg,
Havnefoged.

J. Gravesen,
Handelsgartner.

A. P. Madsen,
Snedkermester.

P. Petersen Ørom,
Købmd

Chr. Nielsen Torp
Bagemester.

C. Møller Dalgaard,
Tømrermester.

H. Møller,
Boghandler

P. Skou,
Tømmerhandler.

M. Skou,
Tømmerhandler,

50 Aar, har ogsaa givet Handel og Omsætning i Lemvig. Selvfølgelig har Brugsforeningsbevægelsen ikke just været til Gavn for Købmandsstanden i Byen, idet Landboerne aftager betydelige Mængder af Varer i deres Brugsforening, men det er endnu en god Lod at være Købmand i Lemvig. Lørdagen er Handelsstandens gode Dag. Den Dag er det Torvedag, og efter gammel Sæd og Skik kommer Egnens Landmænd og deres Koner til Byen. I Hovedgaden — Vester-gade — kan en Dag være en saadan Trængsel, at man kan tro, man gaar paa Østergade i København.

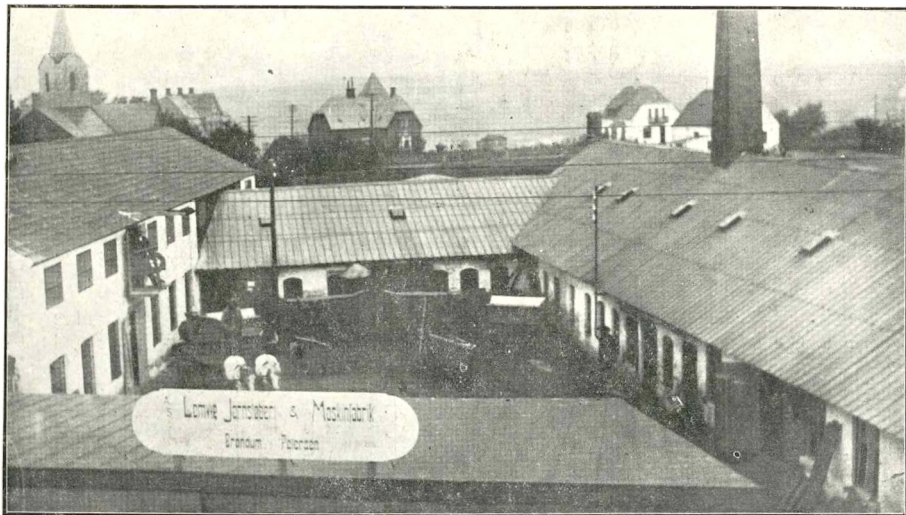
I denne Forbindelse kan det være paa sin Plads at nævne Landboforeningen for Skodborg—Vandfuld Herreder og Lemvig. Denne Forening blev stiftet i Sommeren 1856 og den første Bestyrelse var Borgmester *Rosenkrantz*, Lemvig, (Formand), Proprietær *A. Neergaard* til Breinholt, Postmester og Købmand *A. W. Andrup*, Lemvig, Proprietær *N. Breinholt*, Sdr. Vinkel, og Proprietær *P. U. Lind* til Ulsund. Senere blev Proprietær *Neergaard* Formand; han efterfulgtes i 1883 af Proprietær *Jørgensen* til Ryssensten, der ledede Foreningen til 1902. Da overtog Proprietær *Kr. Tovborg Jensen* til Kloster Mølle Styret. Under hans dygtige Ledelse har Foreningen udrettet et stort Arbejde til Gavn for Egnens Landbrug. Paa Grund af hans Tilslutning til den radikale Regerings Kornpolitik, blev han ikke genvalgt som Formand i Foraaret 1917. Hans Efterfølger blev Gaardejer *M. Boldsen*, Aaberggaard.

Større Industrivirksomhed har ikke kunnet slaa Rod i Lemvig. Her findes et privat Svineslagteri — Koopmanns — der blev anlagt i Aaret 1907 og aabnet 1. Januar 1908. Det kostede ca. 150,000 Kr. at anlægge. Der er siden slagtet omkring 12,000 Svin aarlig.

I Slutningen af forrige Aarhundrede prøvede nogle Mænd paa at sætte et Jernstøberi i Gang i Stationsbyen. Men det vilde ikke gaa, og efter nogle Aars Forløb maatte man opgive hele Foretagendet.

A. S. Lemvig Jernstøberi og Maskinfabrik er en meget gammel Fabriksvirksomhed, som gennem Aarene er drevet af forskellige Haandværkere med mere og mindre Held; men denne blev i 1914 overtaget af P. Jensen Nygaard og drevet af ham til 1. Juni 1916.

Hvorefter den omdannedes til et Aktieselskab ovennævnte Dato, hvori indtraadte Værkførerne *Brøndum* og *Petersen* fra

A S Lemvig Jernstøberi & Maskinfabrik (Peterseu & Brøndum).

Dronningborg ved Randers, og fra dette Tidspunkt tog Fabrikken en hel anden Retning end som den tidligere havde arbejdet paa, idet disse 2 ny Mænd straks indsaa, at hvis Fabrikken skulde kunne hævde sin Stilling indenfor Maskinfabrikkerne i Landbrugsmaskiner, da var det nødvendigt at lave samme om til en Specialfabrik, og dette gik man da i Lag med. Værktøjsmaskiner blev indkøbt og opstillet, og man gik saa allerede den 1. August i Gang med at fabri-

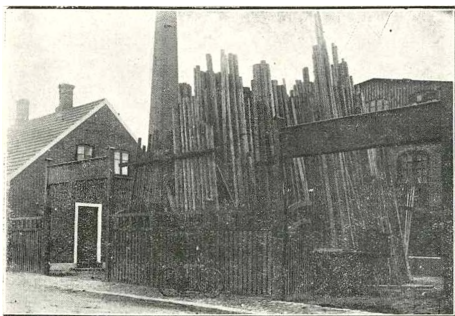

S. C. Fynboe & Søn's Garveri.

kere de forskellige Specialer, som Fabrikken havde ment at vilde fabrikere, nemlig hel- og halvrensede Tærskværker, Bredtærskere, Horicentale Kværne, Kaste- og Rensemaskiner, og viste det sig, at Fabrikatet blev taget vel imød hos den samlede Landbostand, saavel i Jylland som paa Øerne, saaledes at da man sluttede det første Aars Regnskab, saa maa man dog maa bemærke, at de første 2 Maaneder var medgaaet fuldstændig til Omforandring af Fabrikken, havde man naaet at faa Fabrikkens Omsætning paa 190,000 Kr., idet man havde afsat 350 Stk. Tærskværker, 75 Stk. Kværne og 1500 Stk. Rensemaskiner. Fabriken beskæftiger ca. 50 Mand af forskellige Professioner, saavel Snedkere, Tømrere, Karetmagere, Smede og Maskinarbejdere samt Malere. Aktiekapitalen er 60,000 Kr.

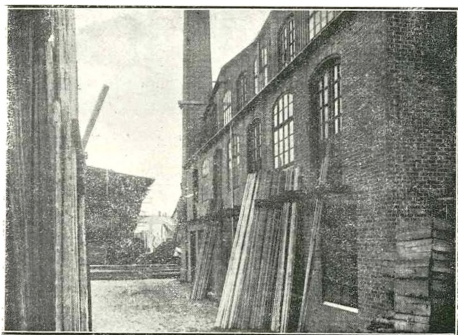
Endvidere findes i Byen et Garveri, der blev anlagt i Aa-

ret 1840 af *Jens Fynboe*. 1874 blev det overtaget af Sønnen, *S. Chr. Fynboe*, og efter dennes Død i 1917 af hans Søn, *Anthøn Fynboe*.

Lemvig Trælasthandel ved Brødr. Skou.

For nogle Aar siden anlagde *J. P. Skov* et Savværk i Østerbrogade. Han begyndte under smaa Forhold, men ar-

Lemvig Trælasthandel ved Brødr. Skou.

bejdede Forretningen op. Den er siden overtaget af to af hans Sønner, som har knyttet en betydelig Tømmerhandel

til Forretningen. Her blev desuden i Aaret 1916 indrettet et Korntørreri, hvor det Brødkorn, som indkøbes for Statens Regning, bliver tørret.

I Vestergade ligger den af *Carl C. Andersen* i 1836 grundlagde Tobaksfabrik, der særlig fremstiller Cardusskraa. Den er nu den 1. Maj 1915 gaaet over til et Aktieselskab, hvis Leder er Prokurist *Laur. B. Bechgaard*.

Som nævnt findes der adskillige gode og solide Køb-

Konsul L. Kiers Korn- & Foderstofforretning.

mandsforretninger i Lemvig; til de største hører *L. Kiers* og *J. M. Christensens* Kolonialforretning, der er grundlagt i 1839 af Konsul *Mathias Møller*; den gamle Gaard bærer endnu et Minde fra hans Tid i den ovale Plade over Porten i Mellembygningen, og dens Indskrift „Med Gud Mathias Møller 1846“, fortæller paa sin enkle og troværdige Maade om en Tid og om Mænd, hvis Virksomheder ikke var bygget op for Døgnen, og hvis Arbejde, om end det skred langsommere frem, end Nutiden kender til, til Gengæld var lagt an paa lang Sigt.

Konsul *Mathias Møller* afstod i 1870 Forretningen, til Købmand *N. Christensen*, den nuværende Indehavers Fader,

og da denne døde i 1896, drev hans Enke Forretningen videre ved Sønnen *J. M. Christensens* Hjælp, indtil denne 1. Maj 1901 overtog Virksomheden for egen Regning.

De fleste af Købmandsgaardens nuværende Bygninger stammer fra Virksomhedens første Aar og bærer over sig Minderne fra Tider, der rummer en egen Kolorit i Byggesæt som i Væremaade. Den smukke Forhus-Bygning er ombygget til sin nuværende Skikkelse efter Tegning af Arkitekt

J. M. Christensens Købmandsforretning.

Plesner i 1907; den er tidssvarende indrettet paa alle Omraader, og danner dog et smukt Hele, ypperligt afstemt med Købmandsgaardens ældre Dele.

Virksomheden omfatter nu Korn- og Fødestoffer, Kolonial, Trælast og Kul. Den har gennem Aarenes Udvikling og skiftende Vilkaar stadig været ført som en til det yderste solid og reel Virksomhed i enhver Henseende, og den har da ogsaa i hele sin Tilværelse stedse været blandt Egnens første Virksomheder i sin Art.

Dens nuværende Indehaver, Købmand *Jens Møller Christensen*, er da ogsaa bekendt som en anset og dygtig Købmand, der i bedste Forstand har forstaaet at fortsætte sin Virksomheds Fremvækst derigennem, at dens Soliditet og

dens reelle Behandling af Kunderne under alle Forhold stadig bevares som Mottoet for Virksomhedens Købmandsfærd.

Byens Pengeomsætning varetages af 3 Pengeinstitutter.

Det ældste af disse er *Lemvig og Omegns Sparekasse*. Den blev oprettet i Sommeren 1847. Dens Stifter var Pastor J. C. S. Melbye, der blev dens første Formand, Købmd. A. Andrup, Købm. M. Smith, Købmd. P. Madsen, Propr. A. Breinholt, Propr. C. Olesen, Gudum Kloster, Propr. J. Gre-

Konsul L. Kiers Havnepakhus.

gersen, Engbjerggaard, og Propr. C. Jensen, Søgaard. Dens nuværende Formand er Sagfører *H. B. Esmann*, der tillige er Direktør. De øvrige Direktører er Landinspektør *C. P. Aaberg* og fhv. Propr. *C. O. Nislev*.

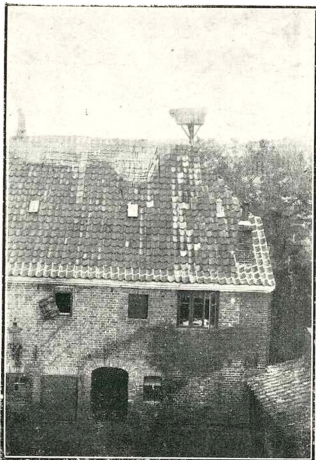
Ifølge Regnskabet fra 1. April 1916 til 31. Marts 1917 var Sparernes Indskud ved Aarets Udgang 4,581,000 Kr., fordelt paa 4972 Konti.

Lemvig Bank er stiftet 1874. Dens første Formand var Borgmester Smith. Den begyndte med en Aktiekapital paa 75,050 Kr., som senere, i 1879, blev udvidet til 100,000 Kr., 1913 til 150,000 Kr. og i 1916 til 200,000 Kr. Reservefonden

udgør 104,000 Kr. Omsætningen var i det første Aar godt 700,000 Kr., i 1916 var den naaet op til 58,6 Mill. Kr. Der blev i Bankens første Aar indskudt paa Kontrabog et Beløb af 44,000 Kr.; ved Slutningen af Aaret 1916 havde Banken et Indlaan paa 3,582,000 Kr. Bankens ledende Mænd gennem mange Aar var afdøde Prokurator *C. Raunholt* og Proprietær *I. S. Breinholt*, Sdr. Vinkel. I de senere Aar har Direktionen bestaaet af Konsul *M. Sørensen*, fhv. Hotelejer *J. Warmdahl* og Teglværksejer *Kr. Villemoes*. Sidstnævnte afgik i Sommeren 1917 ved Døden. I hans Sted deltager nu Bankraadets Formand, Konsul *E. Aasted*, i Direktionsarbejdet.

Yngst i Rækken er Lemvig Landmandsbank. Den blev stiftet 28. Septbr. 1899. Dens første Direktion var Herredsfuldægtig *Orla Buhl*, Gartner *P. Petersen* og Gaardejer *Iver Jensen*, Tørring. Formand for Bankraadet var Redaktør *I. M. I. Lilholt*. Paa Grund af personlige Uoverensstemmelser fratraadte de to sidstnævnte snart af Direktionen, og i deres Sted indtraadte Herredsfuldægtig *Schiøtz-Christensen* og Gaardejer *J. Bjerre*. 1911 gik hele Direktionen af, og i Stedet for valgtes Købmand *Anthøn Thomsen*, Lærer *L. I. Knude* og senere Gaardejer *P. F. Trillingsgaard*, Harboøre. Efter dennes Død valgtes fra 1. Januar 1917 Sagfører *Orla Buhl* som Medlem af Direktionen. Bankraadets Formand er for Tiden Sognefoged *I. I. Borum*.

Banken blev startet med et Aktiekapital af 68,000 Kr. 1907 udvidede man til 100,000 Kr. og i Aaret 1916 til 200,000 Kr. Omsætningen var i de første Aar 1,360,000 Kr.; i 1916

Interiør fra J. M. Christensens Købmandsgaard.

var den steget til 25,4 Mill. Kr. Indlaanet var i 1899 omtrent 100,000 Kr.; i 1916 3,10 Mill. Kr. Det Udbytte, Banken har givet, har ligget mellem 5 og 8 pCt.

I det sidste Aars Tid er der fra Andelsfolkenes Side begyndt et Arbejde for Oprettelsen af en Filial i Lemvig af Andelsbanken.

Denne Plads er reserveret for:

Handelsgartner J. Gravesen,
Lemvig.

KENDTE NAVNE OG DATOER.

I. M. Jespersen Lilholt, Rentier, fhv. Redaktør, født 1834 i Nustrup, Nordslesvig. Fra 1852—55 Elev paa Jelling Seminarium. Fra 1874—1905 Redaktør og Udgiver af Lemvig Folkeblad. Samtidig i 27 Aar Lærer.

L. C. Nielsen, Fabrikant, f. 1840 paa Mors, Ørding. Uddannet hos Fabrikant Isen, Nykøbing Mors. Etableret 1867 i Holstebro. Var den første paa Jyllands Vestkyst, der benyttede Maskinkraft til Klædefabrikation. Afhændede Virksomheden i Holstebro 1887 paa Grund af Sygdom til Fabrikant Friis. Købte 1896 Farveri i Lemvig. Opførte dette moderne og drev Forretningen til sin Død i 1916. Medstifter af Holstebro Haandværker- og Industriforening og var i

dens Bestyrelse i en længere Aarrække. L. C. Nielsen har faaet Diplomer paa forskellige Udstillinger for 1. Kl. Arbejde.

Kristen Villemoes, Teglværksejer, Bankdirektør, f. 1850 i Hjernehede, Hjern, Ringkøbing Amt. Uddannet som Landmand. Var en Tid Medlem af Lem Sogneraad. Formand for Skodbæk Andelsmejeri og Skodborg—Vandfuld Herreders Kommunalforening. Bankdirektør i Lemvig Bank fra 1901 til sin Død 1917.

Jens Møller Dalgaard, Tømrermester, f. 1852 i Ferring. Uddannet paa Teknisk Skole i København 1883. Etableret 1875. Medlem af Haandværkerforeningen. Bestyrelsesmedlem i Lemvig Afholdsforening. Medlem af Lemvig Byraad i 23 Aar til sin Død 1913. Diplom og Broncemedalje ved Udstillingen i Holstebro 1893.

A. Olesen, Hotelejer, f. 1856 i Jerslev. Lært Handel hos G. Preysz, Jerslev; derefter hos S. N. Hansen, Bramminge, ca. 3 Aar Bestyrer hos samme, i 1^{1/2} Aar i Borris; overtog derefter Forretningen 1883; drev saavel Kroen som Forretningen indtil 1903, da hævedes Forretningen og Kroen byggedes op. Var 1903—10 Marketender i Lejren ved Borris. Solgte Kroen 1912, og flyttede derefter til Holstebro og overtog Stillingen som Vært i N. I. O. T. Logen; overtog 1914 Ydes Hotel, som fortsættes i det gamle Spor. I sin Tid Formand for Borris Vandværk og A/S Borris Plantage. Kasserer for Elektricitetsværket, Revisor i Borris Sparekasse i 25 Aar og flere andre Hverv.

A. Krognos, Rørvævsfabrikant, f. 1858 i Nr. Lem Sogn. Begyndte Forretningen i Aaret 1900. Assistent ved Brandvæsnet fra 1892—1910. Brandinspektør fra 1910—1917. Kommunal Revisor siden 1909, Æresgæst i Selskabet „De danske Vaabenbrødre. Medalje for 25 Aars Tjeneste i Brandvæsenet. Kasserer og Forretningsfører for Vaabenbrødre-Afdelingen i Lemvig.

L. Kier, Købmand og Konsul, f. 1861 i Gødvad ved Silkeborg. Uddannet i Kolonialbranchen; derefter 7 Aar i Stubbekøbing, 1 Aar ved Taastrup St. og 1 Aar i København. Etabl. i Aalborg 1887 en Urtekramforretning, som dreves i Forening med en Broder i 5 Aar. Flyttede til Lemvig 1888 som Lejer af Carl Bechgaards Kolonialforretning

indtil 1898. Købte en gammel Ejendom og opførte alle nye Bygninger, hvori Forretningen endnu drives. Bortlejede 1909 Butiksforretningen og har siden selv drevet Korn- og Foderstofforretning samt Kolonial en gros, Smør og Æg-Export. Bestyrelsesmedlem i Lemvig Handelsforening fra 1897 til 1915, Formand i 7 Aar. I Ligningskommissionen fra 1900 til 1914, Formand i 4 Aar. I Havneudvalget fra 1906 1917. Formand for Lemvig og Omegns Garderforening. I Bestyrelsen for Lemvig Grundejerforening. Regnskabskyndig Tillidsmand ved Akkordforhandlinger. Udnævntes i 1909 til Britisk Vice-Konsul, i 1910 til kgl. aut. Strandingskommissionær for Ringkøbing Amt og i 1910 til Medlem af Søretten. Agent for Lloyds i London og mange ind- og udenlandske Assurance-Selskaber og Rederier. Agent for Em. Z. Svitzers Bjergnings-Entreprise.

Schiøtz-Christensen, Herredsfuldægtig, f. 1861 i Sorø. Frekv. Sorø Akademi. Exam. juris. Fuldægtig paa By- og Herredskontoret i Lemvig siden 1. Maj 1887. Byraadsmedlem fra 1909—13. Formand for Lemvig Afholdsforening siden Jan. 1889. I Hovedbestyrelsen for Danmarks Afholdsforening siden Juli 1893. I Ligningskommissionen fra 1896 til 1905, Formand fra 1899 til 1905. I Bestyrelsen for Velgørenhedsselskabet, for Industriforeningen og teknisk Skole. Cancelliraad 1904.

Gustav Essemann, Manufakturhandler, f. 1861 i Skive. Etabl. 1886. Byens største Manufakturforretning. Større Udvildelse foretaget i 1916. Har haft og har forskellige Tillidshverv.

L. N. Strande, Uhrmager, f. 1865 i Vandborg Sogn. Lært hos Uhrmager N. Meldgaard, Skive. Arb. i København, Hamburg og Berlin; etabl. 1888. Forretningen er oparbejdet til at være en af Jyllands største indenfor Uhrmager- & Guldsmedebranchen. Opbyggede Ejendommen 1905. I Bestyrelsen for Ringkøbing Amts Uhrmagerforening.

Julius Nielsen, elektrisk Installatør, f. 1865 i Struer. Lært fra 1879—84 som Maler i Lemvig; arb. i 1885 og 86 i Tyskland og Østrig og indtil 1890 i København. 1. Januar 1890 overtog han sin Læremesters Forretning, afstod den lokale Del af Forretningen 1911 og drev selv den øvrige Del af

Forretningen (Nørrejydske Redningsvæsens? Malerarbejde til 1914); tog Installatør-Eksamen 1911. Har været 3 Aar i Ligningskommissionen, 10 Aar i Bestyrelsen for Industriforeningen, (kort Tid Formand), Lærer ved teknisk Skole, 4 Aar Formand i Haandværkerforeningen.

Chr. Østergaard Hansen, Handlungartner, f. 1870 i Staby v. Skole. Uddannet hos C. J. Brostrøm, Viborg, 4¹/₂ Aar og har senere arbejdet der som Medhjælper i 1 Aar; begyndte Forretning i Lemvig 1894. Valgt til Kirkevæрге fra 1. April 1917.

Gunder Brøndum, Maskinfabrikant, f. 1872. Lært Maskinfaget hos Maskinfabrikant Jul. Bruun i København; har senere fungeret som Værkfører i forskellige Fabriker. Medindehaver af Lemvig Jernstøberi & Maskinfabrik siden 1916.

A. Rønberg, Havnefoged, f. 1873 i Lemvig. I flere Aar Skibsfører paa Cinakysten, Fører af russisk—kinesisk Postdamper og russisk Hospitalsskib under Boxerkrigen 1901 og russisk Japan-Krigen i 1904. Indehaver af den russiske Tapperhedsmedaille.

N. Christensen, Uhrmager, Guldsmed og Lotterikollektør, f. 1874 i Resen. Uddannet dels hos Uhrmager og Guldsmed K. K. Jensen, Vemb St. og dels hos Uhrmager Laurids Wium, København. Forretningen grundlagdes 1. Maj 1902 under meget beskedne Forhold og er i Tidens Løb oparbejdet til nu at være en god og solid Forretning. Lotterikollektionen er den største i Byen. I Bestyrelsen for Jesukirkens Sygeplejeforening siden 1908, i Bestyrelsen for den statsanerkendte Sygekasse for Lemvig i de sidste 5 Aar, Medlem af Bestyrelsen for Blaa Kors i Lemvig.

Herman Møller, Boghandler, f. 1876 i København. Lært hos Herman Bech i Lemvig; Medhjælper i Rybner Petersens Boghandel i Aarhus, Theodor Øberg, Nakskov og Bech, Lemvig. Overtog 1. Januar 1909 den i 1869 af Herman Bech grundlagte Forretning, der omfatter Bog- & Papirhandel og drives under Firma Herman Bechs Boghandel.

Anton Birn, Isenkræmmer, f. 1878 i Odense. Efter i 10 Aar at have været medvirkende ved Driften af sin Faders Jernstøberi i Holstebro, begyndte han 1. November 1905 en

Isenkramforretning i Lemvig, og denne er nu en af de største og mest ansete Detailforretninger i Jylland. Har været et af de mest virkende Medlemmer af det Udvalg, som blev nedsat af Lemvig Afholdsforening 1912 for at søge at faa et mønsterværdigt Afholdshotel med tidssvarende Teater opført i Lemvig. I Forretningsudvalget for Lemvig Afholdsforening siden 1913.

A. P. Madsen, Snedkermester, f. 1878 i Thisted. Lært hos I. Kirkegaard, Thisted, derefter arb. i forskellige jydsk Byer, ca. 5 Aar. Etabl. 1906. Forretningen omfatter særlig Møbelfabrikation; beskæftiger til Tider 7—8 Mand, og er oparbejdet fra en lille Begyndelse til Byens største i Branchen; Oplandets største Lager af Møbler. A. P. Madsen modtog Udmærkelse for Svendestykke.

P. Pedersen Ørom, Købmand, f. 15. Juli 1878. Lært i Andr. Holms Kolonialforretning, Lemvig; senere hos Ephr. Jensen i 12 Aar. Etabl. 1. Juni 1911 en Kolonial- og Skibsproviantforretning med Filial paa Thyborøn fra 1. Maj 1917.

Jens Gravesen, Handelsingartner, f. 24. Marts 1879 i København. Lært hos Blomstergartner og Planteskoleejer N. Jensen, Struer, Frederik Nielsens Blomstergartneri, Aarhus, samt i flere af de største Gartnerier i København. Blomstergartneri & Frøhandel er Hovedforretningen. Blev ved Landsudstillingen i Aarhus 1909 tildelt Broncemedalje samt Anerkendelsesdiplom for Sammenstilling af levende Blomster.

Frimodt Petersen, Fabrikant, f. 1879 i Gjellerup. Lært Møbelsnedkeri hos Snedkermester Ormstrup, Herning. Medindehaver af A/S Lemvig Jernstøberi & Maskinfabrik siden 1916.

Chr. Nielsen Torp, Bager og Conditor. Overtog Forretningen 1. Oktober 1909. Købte Ejendommen 1912, som blev ombygget 1916.

L. Krogh, Købmand, Material-, Tapet- og Farvehandel, f. 1882 i Aastrup pr. Pejrup. Discippel paa Løveapoteket, Vejle. Cand. pharm. fra Pharm. Lærestalt, København. Begyndte Forretningen 1909, der omfatter en detail og en gros samt Fabrikation. Byrådsmedlem fra 1913. Medlem af Prisreguleringskommissionen og Menighedsraadet.

N. Nielsen Skov, Muremester, Bygningskonstruktør og Brandinspektør, f. 1882 i Gudum Sogn. Uddannet i Murerhaandværket hos Muremester Poulsen i Struer. Afgangseksamen fra Odense tekniske Skole som Bygningskonstruktør 1909. Driver for Tiden Muremester- og Entreprenørforretning. I Bestyrelsen for Haandværkerforeningen m. m.

Carl Møller Dalgaard, Tømremester, f. 1886 i Lemvig. Lært hos J. M. Dalgaard; søgt Teknisk Skole i København og Brøderup Haandværkerskole. Overtog Faderens Forretning 1916, udelukkende Bygningsarbejde. Beskæftiger som Regel ca. 10 Mand. Forretningen etableret 1875 af J. Møller Dalgaard. C. M. D. er Formand for den lokale Tømmer- og Muremesterforening. Assistent i Lemvig Brandkorps.

Magnus Skov, Tømmerhandler, f. 1887 i Lemvig.

Peder Skou, Tømmerhandler, f. 1890 i Lemvig.

Af Pressens rosende Omtale hidsættes følgende Uddrag:
„Herning Avis“ skriver om Herningbogen:

Naar Bogen har sin store Værdi og i Fremtiden vil blive et flittigt benyttet Kildeskrift, skyldes det de 6 Forfatteres Arbejde. Af disse er H. P. Hansens Afhandling om Herning By det omfangrigeste. Den fylder Bogens største Part. I et livligt og fængslende Sprog fremstiller han en Rigdom af originalt Stof, hentet fra Arkiverne og fra Livet. De tidligere trykte Kilder nøjes han væsentligst med at henvise til, og hans Skildring er derfor en særdeles værdifuld Grube af Oplysninger om vor Bys Historie.

Af lignende Interesse er Skildringen af de fem Stationsbyer.

Allt i alt foreligger der her en Bog, som bør læses, og som vil blive slaaende i Egnens historiske Litteratur.

„Herning Social-Demokrat“ skriver:

Om Herning og Stationsbyerne har Nationalforlaget for kort Tid siden udsendt en Bog, 4. Bind i Serien „Jydske Byer og deres Mænd“. Foruden Herning omhandler Bogen Hammerum, Ikast, Bording, Vildbjerg og Kibæk. Afhandlingerne om disse Byer ere skrevne henholdsvis af H. P. Hansen, Mikkelsen-Tønning, A. P. Kallesøe, L. Højmark, Th. Thomasen og J. Jensen.

Af disse Afhandling er den om Herning ikke blot den største, men ogsaa langt den interessanteste.

Fra denne Del af Bogen er der særlig for Nybyggere i Herning og for den yngre Slægt et Utal af interessante Oplysninger at hente, en Rigdom af originalt Stof skrevet i et livligt og fængslende Sprog.

Bogen er værd at læse og udmærket at eje i sin Bogsamling for af den at hente kontaktpunkt Oplysning om Egnen og dens Mænd.

Udkommen er af Serien „Jydske Byer og deres Mænd“:

1ste Bind indeholder:

Benlix Madsen: Vejen. — A. Grand: Holsted. — H. L. Lorentzen og Ebbesen: Gjørding. — E. E. Agersnap: Bramminge.
Pris Kr. 3.00.

2det Bind indeholder:

J. Pedersen: Skjern. — I. Pedersen: Tarm. — N. H. Bloch: Ølgod.
P. H. Haahr: Tistrup. — Th. Christensen: Nørre Nebel. — Hansen-Petersen: Lunde. — Joh. Laursen: Videbæk.
Pris Kr. 3.00.

3die Bind indeholder:

S. Th. Rasmussen: Grindsted. — Ewald Laursen: S. Omme. — Johs. Hansen: Brande. — A. Mølte-Nielsen: Give. — Johs. Andersen: Thyregod.
Einar Kaae: Eistrup. — P. K. Grejs: Nørre Snede.
Pris Kr. 3.00.

4de Bind indeholder:

H. P. Hansen: Herning. — Mikkelsen-Tønning & Brønlund: Hammerum. — A. P. Kallese: Ikast. — L. Højmark: Bording. — Th. K. Thomsen: Vildbjerg. — J. Jensen: Kibæk.
Pris Kr. 4.00.

5te Bind indeholder:

P. L. Hald: Thisted. — Kr. J. Rysgaard: Snødsted. — A. K. Salmonsen: Hørdum og Koldby. — P. Petersen & Kristensen: Bedsted. — Johs. Kappel: Hurup. — J. P. C. Johansen: Vestervig. — Marius Støttrup: Hvidbjerg.
Pris Kr. 3.00.

6te Bind indeholder:

V. Knudsen: Brønderslev. — Vald. Rasmussen: Vraa. — J. P. Nielsen: Sindal. — Axel Holm: Løkken. — Carl Sterup: Hjallerup. — E. Lassen: Asaa. — P. Hanghøj: Dronninglund. — O. H. Nielsen: Dylvad. — S. A. Christensen: Brovst. — B. Thorlacius-Ussing: Fjerritslev.
Pris Kr. 4.00.

7de Bind indeholder:

A. Eriksen: Odder. — M. Meilby: Hammel. A. C. Soelberg: Bjer-
ringbro. — P. N. Hedeland: Rødkjærsbro. — J. C. Nørvig: Kjellerup. —
P. K. Fjeldsted: Ry. — C. Holdgaard: Langaa. — A. C. Juncker: Hadsten.
— A. Grønbæk: Hinnerup.

Pris Kr. 4.00.

8de Bind indeholder:

K. Svanum: Hobro. — Rolighed-Larsen: Løgstør. — H. Bertelsen:
Aars. — N. Jensen: Hornum. — F. Hansen: Aalestrup. M. Christensen:
Nørager. — Elias Jensen: Farsø. — N. Henneberg: Skals. — A. J. Bak:
Hadsund.

Pris Kr. 4.00. (Udsolgt).

Samtlige Bøger tilsendes portofrit fra Forlaget mod Forudindsendelse
af Beløbet.

**OTTO HANSEN & EMIL JACOBSENS
BOGTRYKKERI - NAKSKOV**